Jon Krabbe
11 Novbr. 1901.

CONSTANTIN HANSEN

Trykt i 2000 Eksempl. paa nærværende Papir samt i
25 Eksempl. paa japansk Papir

MALEREN

CONSTANTIN HANSEN

EN STUDIE I DANSK KUNSTHISTORIE

AF

EMIL HANNOVER

UDGIVEN AF KUNSTFORENINGEN I KØBENHAVN

H. H. THIELES BOGTRYKKERI

1901

FRA KUNSTFORENINGEN

TIL

DENS MEDLEMMER

1901

FORORD

En Bog om Constantin Hansen kan næppe paaregne at møde samme Velvilje, hvormed de af Kunstforeningen tidligere udgivne Bøger om danske Malere siges at være blevne modtagne endog af den menige Part af Foreningens store Læsekreds. Det er kun altfor sandt, naar K. Madsen i 1897 skrev om Constantin Hansen, at for de fleste var denne Kunstner ligegyldig, for nogle ulidelig. Han var det ikke blot; han er det den Dag i Dag, hvor denne Bog sendes ud. Talrige Vidnesbyrd har jeg under mit Arbejde kunnet samle om den Kendsgerning, at der gives knap en dansk Kunstner, som mere ufortjent er mindre populær end han.

Om at kunne skabe ham en Stilling i det store Publikums Yndest Side om Side med Eckersberg, Købke, Marstrand, Lundbye og Skovgaard nærer jeg da ingen Forventning. En udpræget Side af hans sammensatte Væsen var en stor Ligegyldighed for Publikum, og noget af den Ligegyldighed vil Publikum sagtens altid blive ved at gengælde ham. Men det er mit Haab, at min Bog ved at bane Vej for nogen Forstaaelse af ham, maa bane Vej for en retfærdigere Bedømmelse af ham end den, som hidtil var den gængse Menigmand og Menigmand imellem.

Hvad der udefra kunde gives mig af Forudsætninger for selv at naa en Forstaaelse af Constantin Hansen, har jeg ejet i hele det Omfang, jeg kunde ønske. Hans Skitzebøger, hans Breve og hans andre litterære Efterladenskaber har været mig

BILLEDFORTEGNELSE

I.

Man kan forfølge Constantin Hansens Forfædre adskillige Generationer tilbage. Føres man end ikke til genealogiske Fund i Form af særlig fremragende Personligheder, støder man døg mellem de nærmeste af hans Førfædre paa Mænd, fra hvilke enkelte af hans sjælelige Anlæg aabenbart var en Arv.

Hans Tip-Oldefader, Jens Hansen (1642—1719), var Amtsforvalter i Thisted. Han ejede en lille Herregaard og havde med sin Hustru, Karen Christensdatter (f. 1662), en stor Hoben Børn.

Mellem disse var Hans Hansen, Constantin Hansens Oldefader (1682—1758). Han lagde sig efter Theologien; han blev Inspektør ved Borchs Kollegium, derpaa Præst i Citadellet og senere Skibspræst paa Flaaden. Han havnede sluttelig som Sognepræst, forst for Sørbymagle og Kirkerup, siden for Skjelby og Gunderslev, var to Gange gift, sidste Gang med Magdalene Hjort eller Jort, med hvem han havde tre Sønner.

Den yngste af dem var Christian Hansen (1727—1803), Constantin Hansens Bedstefader. Han begyndte som Volontær i Krigskancelliet og endte med at fæste en Bondegaard i Skjelby (Præsto Amt). Man vilde næppe have vidst synderligt om ham, hvis han ikke selv havde forfattet og udgivet sin Biografi. »Christian Hansens Liv og Levnet samt korte Reflexioner over Religionen, Historien etc. (Kbhvn. 1791)« tor

sikkert kaldes et af de kedsommeligste Skrifter af den kedsommelige Art, det tilhører. Men det har for os den Interesse, at det viser, hvor langt tilbage i Slægten man kan søge dens Hang til med Troen at forbinde en autodidaktisk Tænkning, der dog for Christian Hansens Vedkommende saa langt fra førte ud over Troen, at den kun førte dybere ind i den. »Mine Speculationer har i min hele Livstid og fornemmelig i den Tid jeg har boet her paa Landet, været meest anvendte paa at blive vis i min Religion, paa det jeg kunde ære, dyrke og tilbede Gud efter den Forskrivt, som findes i hans aabenbarede Ord, til Guds Ære og min egen Salighed«, saaledes hedder det i Indledningen til Christian Hansens »Meditationer«. Sin jordiske Salighed søgte og fandt han i sit Ægteskab med en Degnedatter, Jomfru Suzanna Christiane Flachebjerg. »Vi indlod os,« siger han i sin snurrige Attendeaarhundreds-Stil, »i saadanne fortrolige Samtaler og Handlinger, som de, der have en oprigtig Kierlighed til hinanden, gierne foretage sig; og derpaa resolverede vi os til at staae hinanden bi i Medgang og i Modgang.« Der fødtes dem i deres Ægteskab en Søn, som i Daaben fik Navn af Hans Hansen, den senere »Portrætmaler Hansen«, Constantin Hansens Fader.

Men dér, hvor Bedstefaderen slap Beretningen om Slægtens Historie, tog Faderen fat. »Jeg er født den 22. Febr. 1769«, skriver han[1], »her i Sjælland i en Bondebye, ved Navn Skjelbye, som ligger tæt ved Gunderslovholm. Min sal. Fader havde mange Kundskaber, i Særdeleshed historiske, og hans Fortællinger om Grækerne, Romerne, Babylonierne osv. giorde et levende Indtryk paa mig allerede i en meget ung Alder, ligesom jeg ogsaa tidligt havde en særdeles Interesse for de græske Helte, saavelsom Philosopher, hvorom min Fader ofte fortalte mig mange Anecdoter. Men fremfor alt havde jeg en udmærket Forkierlighed for Poesier, som jeg ofte beholdt i Hukommelsen.« Der havde da allerede den Gang aflejret sig

[1] Conversationsbladet. Anden Aargang, fjerde Kuartal, Nr. 11 (15. Juli 1826): *H. Hansen,* Phantasiens Allehaande.

nogen Kultur i Slægten, og Hans Hansen havde Modtagelighed for mere. Han blev som Kunstner »opdaget« af Herren til Gunderslovholm, Carl Adolph v. Plessen, paa hvis Bekostning han blev sendt til Hovedstaden for at blive Elev af Juel og Hoyer. Om hans Ophold i Kobenhavn og om de Rejser, han i sin Ungdom foretog omkring i Landet paa Portræt-Professionens Vegne, har han efterladt sig en haandskreven, ikke hidtil udgiven, udforlig Dagbog, og af den i Forening med hans senere, trykte Skrifter samt hans meget hyppig forekommende Portræter kan man danne sig en ret fyldig Forestilling om Arten og Omfanget af den Kultur, hvortil Slægten naaede med Hans Hansen, og hvoraf vel en Del tor formodes med Sikkerhed at være bleven hans Søn Constantins Medgift i Livet.

Dagbogen er i sin Art et enestaaende Dokument. Glimtvis kaster den Strejflys over de mest forskelligartede Personer og Forhold paa Landet og i Byen i forrige Aarhundreds Slutning; thi Hans Hansen kom som omrejsende Portrætmaler i Beroring med mange Slags Mennesker. Naar den en Gang hel eller delvis foreligger paa Tryk, vil denne Dagbog vistnok blive anerkendt som et ualmindelig rigt Bidrag til dansk Personal-Historie. Fornemlig til dansk Adelshistorie. Thi det var aldeles overvejende Adelen, der spenderede de 10—20 Rigsdaler, det kostede at blive malet af Hans Hansen. De Navne, man møder i Dagbogen, er mest de Naadigherrers og de do. Damers. Men ogsaa for en Kunsthistoriker er der dog i Dagbogen et Par Navne af Betydning at finde. Faar man end kun Abildgaard, Wiedewelt, Juel og Lorentzen flygtigt at se fra kendte Sider i de korte Audienser, de gav Eleven, saa bringer den dog altid noget saa nyt og kuriøst som en Skildring af den unge Thorvaldsen i hans Værelse. »Der seer meget Genimæssig ud hos ham,« hedder det; »thi Røgtobak, Farver, Papiir, Thee, Bøger, Modeller, Stokke, Pudder og Tælle, Miniatur-Portraiter og hundrede andre Ting tilligemed en god Portion reent Skidt forliges meget godt paa et lille Bord og er

saa godt melert med hverandre, at den bedste Chymikus skulde have ondt ved at skille dem ad.«[1]

Besøget hos Thorvaldsen er dog det interessanteste af de *Fata*, som Hans Hansen har haft at *annotere* i sin Dagbog. Men er den ellers fattig paa Begivenheder, er den saa meget rigere paa Betragtninger. Faderens Trang til at filosofere var aabenbart gaaet i Arv til Sønnen. Men denne var mindre ortodoks end Faderen. Saa grundfæstnet han end var i sine Fædres Tro, var han dog langt fra at være upaavirket af Tidens Rationalisme. En vis Forstandsmæssighed, som dog ikke er udviklet nok til at kaldes Forstandighed, gaar gennem de talløse *Disputationer* om *Substanz* og *Geist* og andre af *de materielle* eller *immaterielle Ting*, han refererer i Dagbogen. Denne var i hine Aar, hvor han rejste fra Sted til Sted og mere knyttede Bekendtskaber end Venskaber, hans eneste fortrolige. Den alene turde han betro sin Længsel efter at aflægge den Pisk, han maatte bære i Nakken, og afryste alt det øvrige Ceremoniel, som Livet hos de Naadigherrer og Naadigdamer paatvang ham. Den alene turde han ogsaa betro sine andre smaa Kætterier, saasom sin Interesse for Voltaire, hvem hans Fader i sin Selvbiografi havde forkætret som Kristendommens argeste Fjende. Iøvrigt var det vel nok saa meget den uskyldige tyske som den kætterske franske Samtidskultur, han havde modtaget. F. Eks. var hans Form for Naturfølelse aabenbart snarere hentet fra Klopstock end fra Rousseau. »Det var mod Solens Nedgang,« saaledes skildrer han et fyensk Landskab, »og Veiret var deilig stille og Aftenen skiøn som Adams første Aftener i Paradiis, Prospecten var malerisk, adskillige Landtunger løb ud i Vandet, som modtog dem med aabne Arme og sluttede dem fast i sin bævende Barm, og Træerne speilede sig i dens krystalklare Draaber, og Quæget græssede i de fede Enge og lyttede paa Fuglenes Sang, og Havet dandsede, naar Zephyren mildt berørte dets speilklare Overflade; jeg saae

[1] Hans Hansens Dagbog d. 23. Febr. 1795

dette Syn, jeg henryktes, og min Indbildnings Kraft voxte til sværmende Drømmerier .... Det mørknede, og Natten udbredte sit skumle Slør over Jorden, men Stjernerne kastede et svagt Skin derigiennem til Skabningens Glæde; jeg følte det og sendte dem i en flygtig Tanke mit Hiertes Tak.«

Som man ser: det er trods den Erklæring, at »Prospecten var malerisk«, en mere spekulativt end malerisk anlagt Iagttager, der har leveret denne Naturbeskrivelse. Der er da heller ikke i Hans Hansens Dagbog et eneste Spor af, at han nogensinde skulde have forsøgt at male en Studie efter Naturen. Han malede vel en Gang imellem et Landskab; men han malede da Tingene fra Naturen for Tingenes og ikke for Naturens Skyld. Det Par Landskaber fra hans Haand, der er Forfatteren bekendte (derimellem det Parti med Birkerød Kirke, der — som et formentligt Ungdomsarbejde af Constantin Hansen — var udstillet i Kunstforeningen 1897), er ikke for andet at regne end Souvenirs fra de Steder, de fremstille. Det vilde heller slet ikke stemme med hans Kunstnervæsen eller rettere med hans Mangel paa ægte kunstnerisk Væsen, om de havde haft noget Præg af Naturfølelse at opvise. Thi hans Forhold til sin Beskæftigelse var et rent haandværksmæssigt. Han malede næsten ikke andet end det, der blev ham ligefrem »befalet«. Selv kaldte han sig »Portrætmaler Hansen«, og der blev som Regel kun befalet ham Portræter.

Han havde i København studeret under Juel og efter Ævne tilegnet sig hans Maner. Han skriver i sin Dagbog d. 24. Okt. 1794: »I Formiddags har jeg været hos nogle af Professorerne ved Maler-Akademiet for at giøre min Opvartning; jeg var sidst hos *Juel*, og her opholdt jeg mig længst, men naar jeg seer denne Mands Arbeide saa falder Modet temmelig paa mig, thi han er stor og stærk i sit Fag over al Maade; skiønt var det Stykke, hvorpaa han malede; om Engle male, saa troer jeg neppe de giøre det meget bedre; jeg beundrede Manden og gik bort med en slags Misundelse.«

Omtrent overalt, hvor han kom hen, var der et eller andet

af Juels Billeder, han maatte kopiere, og da man ogsaa af hans egne Billeder forlangte den yndede Juelske Tone saavel i malerisk Henseende som i Retning af Opfattelse, saa blev hans Portræter sjældent andet eller mere end Genskin af de Juelske. Det var dog kun Juels Palet, Hans Hansen kunde tilegne sig, og det er derfor kun paa Afstand eller i Halvlys, de Forvekslinger af de to Kunstneres Arbejder kan finde Sted, som er meget almindelige. Paa nærmere Hold kender man lettelig Elevens Arbejder paa den baade grovere og usikrere Tegning og paa en Karakteristik, der er svagere end Mesterens, selv naar denne er svagest. Hans Hansens Opfattelse af de Mennesker, han malede, har — navnlig i hans Ungdomsaar, hvorom der fortrinsvis er Tale her — desuden i høj Grad Præget af den ydmyge Stilling, hvori han maatte forholde sig til dem. I Dagbogen paastaar han sig ganske vist af og til i Besiddelse af Ævnen til at *satyrisere* over sine Medborgere, men hurtigt udvikledes dog aabenbart hans Ævne til at *subordinere* sig, til at *ennuyere* sig med Anstand og vogte sig for alt, hvad han kaldte at *contradisere*. Han siger selv: »Jeg veed ei, hvor det kommer sig, at man saa let retter sig efter den herskende Tone med dem, man maae omgaaes; saaledes maae man næsten *chancere* i hvert Huus«. Han lærte at bide sin retfærdige Harme i sig, naar nogen var *fier* imod ham, og søgte forresten at hævde sig ved saa forskellige Talenter som at kunne spille Billard eller Skak, L'hombre eller Tocodille, at kunne klippe Silhuetter, vinde Garn med Damerne, akkompagnere dem ved Klaveret eller korrigere dem ved Tegnebrædtet. Det eneste, der virkelig kunde krænke ham, var det hyppige Savn af al *applausum*. At han ellers havde udviklet sin naturlige Godmodighed til den engleligste Taalmodighed, viser hans Dagbog; thi endog dér, hvor han frit kunde ytre sig, vovede han sig ikke til at fælde en afgørende nedsættende Dom om noget Menneske. Om en Lieutenant X. siger han f. Eks.: »Det er et besynderligt Menneske, jeg veed ei om jeg skal ansee ham for at have stor Kundskab, eller om

han er en stor Idiot.« Reglen var dog den, at han ikke nærede nogen Tvivl om sin Opfattelses Rigtighed, og hans Opfattelse var næsten altid lig Beundring. Hans Syn paa Menneskene vil fremgaa af nogle tilfældig valgte Eksempler af hans Dagbog:

»Froken Halling er en Dame af meget fiin Levemaade og god Caracteer. Hendes Væsen er majestætisk og fortiener Hoiagtelse, og hendes Omgang er behagelig og fortiener Bifald; hun føler sig selv, men paa en Maade, som fornærmer ingen: kort hendes Opforsel indtager Enhver.«

»Oberkrigs-Commissairen er en meget retskaffen og oprigtig Mand; og hans Kone er deilig som en Engel og blid som en Cecilia, . . . hendes *Comportement* er indtagende, og ædelt tænker hun.« . . .

»Landsdommer Leth er en meget munter Mand og besidder mangfoldig af det, man kalder Aandsnærværelse, er Godheden selv, som hans saa deilige Øine er Forbillede paa, og levende er han og vittig uden Ende.« . . .

»Frk. Sophie . . . er saare deilig, og god som dejlig, og from som god, og yndig som Lilien i sin Pragt, og Venus Urania bestraaler hendes deilige Øine og lader blomstre Uskyldighedens Roser paa hendes yndige Kinder; hendes ganske Ansigt er Sindbilledet paa den tilfredsstillende Roelighed, som kun var den Dydiges Lod.« . . .

I de Billeder, der er malede af Forfatteren til saa sode Elskværdigheder, kan man selvfolgelig ikke vente at træffe megen Karakter. Derimod kunde man tro, at den, der var saa øvet i det galante og folsomme Sprog, ogsaa maatte udtrykke sig galant og folsomt med Penslen. Men den landlige Tunghed paa Haanden, som aldrig havde bebyrdet Juel, der dog ogsaa var fra Landet, kunde Hans Hansen ingensinde overvinde. Trods alle de mange hæderlige Portræter, han har malet, trods deres ofte skuffende Genskin af Gyldenskæret hos Juel, var og vedblev han dog i Forholdet til denne at være Bonden ovenpaa Herremanden.

Men har han saaledes intet Krav paa nogen fremtrædende Plads i vor Kunsthistorie, er hans Plads i sin Slægts Historie ham sikker nok. Ikke alene tilførte han Slægten den kunstneriske Ævne, som nedarvedes til hans Søn og fra ham forplantedes videre ned i Familjen; han nedlagde ogsaa i Slægten den Trang til Tilegnelse af almindelig Aandsdannelse, der skulde gøre hans Søn til den højst kultiverede af alle samtidige danske Kunstnere. Understøttet af sin tidligere Velgører, v. Plessen, forlod Hans Hansen i Sommeren 1797 Danmark for over Hamborg, Berlin, Dresden — med længere Ophold alle Steder — at rejse til Wien. Her giftede han sig d. 27 Februar 1803 med en Pige, der i Vielsesattesten nævnes som »Jungfer *Henriette Lie*, eine Kammerjungfer, gebürtig aus Koppenhagen, ledigen Standes, 25 Jahre alt«. Han lærte hende at kende hos den danske Konsul Nissen, hvor hun, der var et uægte Barn[1], var i Tjeneste. Et Billed, i hvilket hendes Mand — antagelig i Hvedebrødsdagene — har malet hende paa Baggrund af en romantisk Klippeegn (Fig. 1), skildrer hende som en rødligblond, ung og fin Kvinde og viser tillige, at Hans Hansen ude i Verden fremdeles arbejdede efter den Juelske Opskrift. Virkelig godt i Karakteren er dog et Selvportræt (Fig. 2), der maaske er malet omtrent ved samme Tid. Et halvt Aar efter Bryllupet rejste Ægteparret sydpaa. De tilbragte fire Maaneder i Triest og fortsatte derpaa langsomt Rejsen til Rom. Efter halvandet Aars Ophold her vendte de tilbage til Wien, og først efter otte Aars Fraværelse, i Efteraaret 1805, var Hans Hansen paa ny i København. Han førte endnu i Hamborg sin Dagbog med sædvanlig Omstændelighed og endog med usædvanlig meget Lune og Gemyt; men senere synes han ikke at have fortsat den med Regelmæssighed. Af Rejse-Optegnelser fra de Byer, han siden besøgte, er der i hvert Fald

[1] Hvis hun — hvad hendes Navn kunde tyde paa — har været af norsk Afstamning, har det vistnok kun været paa fædrene Side. Hendes Moder levede senere i Hans Hansens Hus, hvor Børnene kaldte hende for Tante. Hendes Navn var Bertelsen, og hun levede indtil Juli 1834.

Fig. 1. *Hans Hansen:* Portræt af hans Hustru.
Tilh. Frk. *Thora Konstantin Hansen.*

kun levnet faa og smaa Brudstykker, og det lader sig ikke deraf se, hvad han foretog sig i Wien, i Triest, i Rom eller paa andre af de Steder, hvor han gjorde sine længste Ophold. Men paa en Udstilling[1], han flere Aar efter sin Hjemkomst holdt i København, fremviste han en Del Kopier — tildels i Miniatur —, han havde udført i Udlandet, og sandsynligvis er det da som Kopist, han dér har ernæret sig. Ved Siden heraf gav han sig Tid til historiske Studier over Kunsten, — Studier, hvoraf han senere samlede en Del i en lille Bog, der bærer Titlen »Betragtninger over de skjønne Kunsters Værd samt velgjorende Indflydelse paa Menneskets Forædling og Kultur; fremstillede i Sammenligninger mellem deres Indvirkning paa Borgersamfundet i Oldtiden og Nutiden«[2]. Bogen er vanskelig at tilegne sig formedelst Uordenen i dens Tankegang og Besværligheden i dens skruede Stil, og en almindelig Læser, der slider sig igennem den, vil næppe føle sig lønnet for det Arbejde, det er at læse den. Anderledes dog for den, der kun har søgt den for at klargøre sig Billedet af dens Forfatter. Dette Billed kan dens gode Hensigt kun forskønne. Den viser en Mand, der er besjælet af en levende Sans for Kunsten og har en levende Tro paa dens forædlende Egenskaber. »Menneskets indre eller aandelige Forædling gaaer visselig giennem Musernes Tempel«, skriver han, og ad den Vej har han sikkert tidlig ledet sin Søns Udvikling.

Et Tilfælde vilde, at denne Søn skulde fødes i selve Musernes Stad, i Rom. Om den Glæde, hans Fødsel, den 3 November 1804, foraarsagede, har den henrykte Fader efterladt et jublende Dagbogsblad, skrevet »medens Jette med vores lille Søn hviler sødt i Søvnens Arme.« Barnet blev først døbt,

[1] Fortegnelse over de Malerier, som forevises fra Onsdagen d. 6 Octbr. paa Hjørnet af Dronningens Tvergade og Kronprindsessegaden hos Portraitmaler *Hansen*. Kiobenhavn 1813. in 8°. Et Eksemplar — maaske det eneste kendte — af denne Piece, som er forsynet med et Forord af Kunstneren, findes i det kgl. Bibliothek.

[2] Første Hefte (andet udkom ikke). Kbhvn. 1827. in 8°.

Fig. 2. *Hans Hansen.* Selvportræt. Tilh. Hr. Direktør *Joh. Krøyer.*

da Forældrene i Aaret 1805 var vendte tilbage til Wien. Han fik Navnene CARL CHRISTIAN CONSTANTIN HANSEN. Navnet *Constantin,* der allerede fra hans Barndom blev hans Kalds-

navn, fik han efter den, der bar ham til Daaben, og som var ingen ringere end Mozarts Enke Constanze, anden Gang gift med den danske Konsul Nissen i Wien, hos hvem Hans Hansen havde gjort sin Hustrus Bekendtskab.

Carl Christian Constantin,
Født i Rom og døbt i Wien,

saaledes sang senere Vennerne, naar de paa hans Fødselsdag fejrede hans Indtrædelse i Livet, og disse Linjer, af hvis Spil med Ord Constantin Hansen endnu som gammel Mand havde sin Moro, kan staa her som Grænseskel mellem det Stykke, som har handlet om hans Fædre, og det, der begynder med hans Fødsel.

Om hans Barndom vides kun lidet ud over det, der lader sig beregne efter Faderens Kaar. Endnu i 1812 synes disse ikke at have været ugunstige; idetmindste kunde Hans Hansen i hint Aar indmelde sig som betalende Medlem af Efterslægtselskabet for at faa sin Søn optagen i dets Skole, og der er ogsaa andre Vidnesbyrd om, at han ved den Tid maa have indtaget en solid social Stilling. Han var i 1809 bleven optagen som Medlem af Kunstakademiet paa sine iøvrigt ret kummerlige Portræter af Lorentzen og Dajon. Aaret efter konkurrerede han, ganske vist uden Held, til det Professorat, som var blevet ledigt ved Abildgaards Død, men den Omstændighed, at han overhovedet kunde konkurrere dertil, viser, hvilken Fremgang der i hans Stilling havde været fra den Gang, da han blot var omrejsende Maler. Han fik i 1815 Bolig paa Charlottenborg, konkurrerede atter efter Haas' Død forgæves til et Professorat, men opnaaede dog et Lektorat i Mathematik og Perspektiv, to eksakte Videnskaber, til hvis Dyrkelse han formodentlig var bleven ledet af sin stigende Tilbøjelighed til rationel Tænkning. Men alt som den ny Tid, der var oprunden med det nittende Aarhundred, skred frem saavel i eksakt som i kunstnerisk Indsigt, maatte en for det 18de Aarhundreds halve Viden i Videnskab og halve Kunnen

i Kunst saa typisk Repræsentant som Hans Hansen snart synes Samtiden forældet. Han blev som Portrætmaler hurtig og fuldstændig fordunklet af *Eckersberg* efter dennes Hjemkomst i 1816, og han maatte i 1822 afgive sin Lærervirksomhed i Mathematik og Perspektiv til *Hetsch*[1]. Der stod nu den ikke mere end halvhundredaarige Mand, der imidlertid var bleven Fader til seks Børn, næsten ganske ledig paa Pladsen, og uden Udsigter for Fremtiden.

Intet Under da, at han kunde ønske at se sin Søn Constantin paa en noget sikrere Livsvej end sin egen. Han bestemte Drengen til at blive Arkitekt. Allerede som tolvaarig begyndte derfør Constantin Hansen at besøge Akademiet, og endnu inden han (i 1820) var bleven konfirmeret, havde han gennemgaaet dets laveste Klasser. Samtidig arbejdede han paa Bygningsinspektør Hornbechs Kontor, hvor han forblev i tre Aar, og sin videre Uddannelse som Arkitekt søgte han hos Hetsch, der navnlig underviste ham i Perspektiv. Der tilkendtes ham i 1823 paa Akademiet en Pengepræmie for en Tegning efter en Gibsafstøbning af et antikt Alter; men til den lille Sølvmedaille konkurrerede han forgæves flere Gange paa Arkitekturskolen. Muligvis bidrog dette til at gøre ham ked af Faget, og da han imidlertid — sammen med Roed — havde faaet nogen Undervisning af Faderen i at male og allerede havde malet nogle Barneportræter (de Læssoe'ske Børn), der røbede Anlæg, afbrød han sine Studier paa Arkitekturskolen for at blive Maler. De første Dage i Januar 1825 avancerede han fra Gibsskolen til Modelskolen, og fra da af, kan man regne, tilhørte han for Alvor Malerkunsten.

Hans efterladte Skitsebøger fra hine Aar faar nu et andet Indhold end de Tegninger af Ornament-Stykker eller Bygningsudkast, hvormed de tidligere var fyldte. Der er Tegninger efter Afstøbningerne i Antiksalen paa Charlottenborg, efter Re-

[1] Allerede Aaret forinden havde Akademiets Forsamling (d. 24 Sept. 1821) tilkendegivet Hans Hansen det Ønske, at han »behageligst ville udsætte sine Forelæsninger indtil videre« (Akademiets Dagbog).

lieffer af Thorvaldsen, efter Anatomifigurer og andet Gibs, alle gjorte med en sikrere Følelse for Form end almindeligt hos en Begynder. Interessantere er dog hans første Udkast efter Naturen, ikke mindst fordi man deraf kan danne sig en Forestilling om dem, der stod ham nærmest, og de Omgivelser, hvori han færdedes. Der er en Tegning, der bærer Paaskriften »Min Faders Bolig« og i perspektivisk Flugt viser fire fattigt udstyrede, lave Rum, hvor Bohavet er indskrænket til det nødvendigste. Andre Blade viser disse Rums Beboere. Her ser man hans Søstre, de mindste gennemgaaende deres Lektier, de halvvoksne bøjede over deres Sytøj eller tegnende ved deres Brædt eller stemmende deres Gitar. Her ser man ogsaa hans Fader, hans stakkels, lidt overkomplette Fader sidde og gruble over en Bog i en Sofa-Krog, og deraf og af andre lignende Udkast — Faderen altid læsende — mindes man paa ny om dennes ufrivillige Uvirksomhed som Kunstner og om den Nød, som deraf fulgte for Familjen.

Men hvor fattigt dette Hjem end var, var der dog i dets lave Stue aandeligt talt en god Del højere til Loftet end i Datidens almindelige Borgerhuse. Selv Moderens Dannelse var over Datidens Jævnmaal; hun var »ferm i Sprog« og holdt en Skole for Døtrene af Charlottenborgs Professorer. For saa vidt kan man sige om Constantin Hansen, at han ved sin Fødsel var forud begunstiget for sine Kammerater. Forestiller man sig, hvor meget Faderen i sin Ungdom havde rejst og set og siden læst og tænkt og lidt, forestiller man sig en god Del af hans Erfaringer, baade hans alménmenneskelige, hans praktisk-kunstneriske og hans kunsttheoretiske, bibragte Sønnen; lægger man dertil den tidlige Kunstnerdannelse, denne havde faaet, og erindrer man det solide Grundlag af Kendskab til Arkitektur og Dekoration, hvorpaa hans Kunstnerdannelse byggede, saa synes det En naturligt at tro, at Constantin Hansen alt fra sin første Ungdom havde en højere aandelig Udvikling end nogen af hans samtidige blandt de unge danske Malere. Et Selvportræt (Fig. 3), malet omtrent ved den Tid, da han

Fig. 3. *Constantin Hansen:* Selvportræt fra 1825. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

avancerede til Akademiets Modelskole, viser ham da ogsaa som en Yngling af et ualmindelig sjælsfint Ydre.

I en Begyndelse til en Selvbiografi, han som ældre foresatte

sig at skrive, men som han desværre lod blive ved den allerførste Begyndelse, hedder det om Skolen: »Lærerne var først den strenge alvorlige Kobberstikker Clemens, som altid brugte saa mange Puder og Forhøininger for at stille Modellen, og den gemytlige Parykstils-Maler Lorentzen, som dreiede Modellen for at faae frem, hvad han kaldte *Tournure*. Senere den noget pedantiske Prof. Lund, der altid raadede til at bruge spidst Kridt, og den naturalistiske, lidt lunefulde Eckersberg, som ikke kunde lide, at man overførte Studiet af Antikerne og af det Anatomiske paa Tegningen efter den levende Model, men sagde: »De troer maaske, at De kan giøre det bedre end Naturen.«

Fig. 4. Portræt af J. L. Lund. Tegning i Bly. Tilh. Forfatteren Hr. *Karl Madsen*.

Nogen Indflydelse fra Clemens paa Constantin Hansen kan ikke paavises, og af Lunds Undervisning kan man næppe finde andet Spor end den milde Ironi i det morsomme Portræt, han mange Aar senere tegnede af denne Lærer (Fig. 4). Paavirkningen fra Lorentzen er derimod meget kendelig paa Koloriten i hans første Portræter (derimellem Selvportrætet), om end der i disses Toner ogsaa er blandet adskillige Farver fra Faderens eller rettere fra Juels Palet. Men mangler end saaledes hans allerførste Portræter i koloristisk Henseende Personlighed, og er end deres konventionelle, dunkelt gyldne Aftentoner kun de sidste Reflekser af en Sol, der forlængst var gaaet ned paa vor Kunsts Himmel, saa røber de sig dog som Arbejder af en ung Kunstner. Og

det ikke blot, fordi de teknisk er ubehjælpsomme og ufuldkomne, men ogsaa fordi den menneskelige Følelse i dem er saa ren, saa frisk og uskyldig, som den ikkun findes hos Ynglingen. I den Gammelmandsskole, hvori den unge Constantin Hansen havde gaaet, var han lykkelig undgaaet at blive gammelklog som Menneske, og den Farve, der var det eneste gammeldags, som var blevet hæftende ved ham som Maler, blev han hurtigere kvit, end det var at vente. Han fik vel foreløbig ikke sin Farve saa frisk og karsk som Eckersbergs; men det varer ikke længe: saa gryr i hans før saa mørke Billeder lidt af det Lys, som Eckersbergs dagklare Kunst spredte omkring sig.

Det melder sig, dette køligt friske Lys, for første Gang i hans Produktion i et Par Portræter af hans purunge Søstre, og det er dét i Forening med disses Ungdom og Uskyld og Uskylden og Ungdommen i den Følelse, hvormed de er skildrede, der gør disse Billeder saa uimodstaaelig indtagende. De er begge malede i 1825. Skulde man gætte paa, hvilket af dem der er malet først, vilde man vel holde paa Billedet af den næstældste af Søstrene, Alvilde (Fig. 5). At dømme efter Portrætet var hun ikke smuk af Ansigt; men hendes 14aarige, slanke Ungpigelegeme, hvis tynde Arme er blottede, medens Resten er tæt svøbt i en lang, hvid Kjole, gør hendes Fremtoning som Helhed fin, frisk og tækkelig. Vendt mod Beskueren sidder hun sidelæns paa en Stol, hvilende sin venstre Arm paa dens Ryg. Højre Haand, hvori hun, der syslede med Tegning, har en Blyantsholder, ligger paa et Bord, som staar foran hende. Den, der malede hende, har ikke kunnet lægge Skjul paa, at hun »sad« for ham; men hun sidder uden i mindste Maade at have sat sig i Positur, og den, som malede hende, havde lige saa lidt som hun selv nogen Hensigt ud over det jævneste. Der var nok endda at tage Vare, — saa meget, at det ganske kunde undgaa hans Opmærksomhed, at hun paa Billedet blev altfor lang i Underkroppen og kom til at se ud, som om hun snarere stod end sad. Den grove Tegnefejl i Anlæget af Figuren glemmes dog let

Fig. 5. Portræt af Constantin Hansens Søster Alvilde. Tilh. Frk. *A. Weis.*

over den fine Tegning i Enkelthederne og den fine Farve i Helheden. Med hvilken Føleise er ikke Armen over Stoleryggen eller Haanden med Blyantsholderen eller den lange tynde Hals og Lokkerne bag den tegnede! Og hvor sart og sølv-

Fig. 6. Portræt af Constantin Hansens Søster Ida. Tilh. *Nationalgalleriet.*

agtig en Farveharmoni er der ikke frembragt med Billedets fremherskende Toner: den hvide i Kjolen og den graagrønne

i Baggrunden, mod hvilken Figuren tegner sig. Men det første, man ser, og det sidste, man glemmer, er dog vel nok den unge Piges Øjne. Hvad der i deres dunkle Dyb laa i sin ubevidste Vorden, var den ganske unge Kunstner ikke Mand for at ransage. Han tænkte vel end ikke paa en Ransagelse deraf. Han lod det ligge dér i det dunkle og gengav det naivt, som han saa det. Men det ægte Naive er i Livet en sjælden Nydelse, og dets naive Gengivelse i Kunsten en endnu sjældnere.

Det andet Portræt (Fig. 6) er ikke mindre ægte barnligt. Den 16aarige Ida synes heller ikke synderlig mere voksen end hendes to Aar yngre Søster Alvilde. Ogsaa hun sidder endnu skævt paa sin Stol, og hun har ligesom Søsteren tynde lange Tøse-Arme stikkende ud af Pufærmerne paa sin lyseblaa Kjole. Hun er i den »generte« Alder, hvor unge Piger bliver røde i Hovedet og ser til en Side og er lige ved at sprække af Latter, bare nogen ser paa dem, og hvad hun havde af disse karakteristiske Tegn paa sin Alder, har hendes Broder bragt lyslevende over paa det lille Lærred, hvor han har malet hendes Billed som Modstykke til Søsterens. Det har de samme Fortrin og ogsaa nogle af de samme Fejl i kunstnerisk Henseende som hint. Ogsaa denne Figur er for lang i Underkroppen og gør ikke rigtig Indtryk af at sidde. Af dens andre Fejl kan man nævne, at Fingrene paa den nedhængende højre Haand ikke ret vil løsne sig fra hinanden, hvorfor Haanden ligner lidt en Luffe. Men der er i Armen og i andre Enkeltheder — særlig Næsen og Munden — en lige saa fin Tegning, i Farven en ligesaa smuk Harmoni, i Opfattelsen en ligesaa ren Naivitet, som i det andet Billed. Ingen af dem røber nogen fremtrædende Indflydelse fra nogen af de Kunstnere, som paa dette Tidspunkt paaviselig var hans Læremestre; det fremtrædende i dem begge er den unge Kunstners eget unge Væsen.

De mange flygtige og skiftende Paavirkninger, hvorunder han var, satte heller ingen afgørende Spor paa hans nærmest følgende Forsøg. Der røber sig i de rosafarvede Hænder paa

det ellers gammeldags-gyldent stemte, elskværdige Ungdomsportræt af Frederik Rung (ca. 1825) en tydelig Refleks fra Eckersbergs Palet, men Behandlingen er dog lige saa lidt heri, som i Billedet fra Buegangene ved Christiansborg Slot (1826), konsekvent efter Eckersbergs Methode. Der er ganske vist et og andet i det sidstnævnte Billed, som f. Eks. Tonen i Udsigten mellem de forreste Buer til de fjærnere, som tyder paa, at Farven her, i Overensstemmelse med Eckersbergs Lære, er søgt og set paa Stedet; men den tuschagtig tyndt fordrevne, uægte Farve i Skyggerne og de uudslettede Omrids til disses Konstruktion leder samtidig Tanken hen paa Arkitekturskolen, hvor slige Motiver fik deres Udførelse ved Tegnebordet. I andre af Constantin Hansens Billeder fra samme Aar har alle Indflydelser, om de ellers har været medvirkende, neutraliseret hverandre saaledes, at der næsten ikke er Spor af dem at finde. Man kan sige, at de Billeder, han malede i 1826—27, før han endnu for Alvor var kommen under Paavirkning af Eckersberg og — maaske endnu mere — sine jævnaldrende mellem dennes Elever, paa en Maade er det mest personlige, han nogensinde har malet. Han vedblev alle Dage at være en meget personlig Kunstner; kun blev hans Personlighed med Aarene en stærkt sammensat, og hans senere Kunst fik sit Præg deraf. I Modsætning dertil har disse Ungdoms-Billeder — mest Portræter af hans Søstre enkeltvis eller gruppevis fremstillede — det primitive Præg af hans oprindelige kunstneriske Anlæg og viser, hvad disse, særlig et enkelt af dem, nemlig hans Formsans, alt fra første Færd var værd.

Et Knæbilled i lidt under Legemsstørrelse, malet 1826, forestiller hans yngste Søstre, den 11aarige Henriette læsende og den 9aarige Signe lænende sig til hendes Skulder for at »se med« i Bogen (Fig. 7). Det koloristisk mærkelige Indtryk, man umiddelbart modtager af dette Billed, skyldes væsentlig det Forfald, hvori det forlængst er geraadet, og som skal være en Følge af, at Constantin Hansens Fader ikke vilde spendere sine bedste Lakker paa Sønnens Forsøg. Noget irret grønt har

Fig. 7. Dobbeltportræt af Constantin Hansens yngste Søstre.
Tilh. Frk. *Signe Konstantin Hansen.*

ædt sig frem til Billedets Overflade og forfalsket dets oprindelige Kolorit. Eller maaske kun forrykket dens Harmoni nogenlunde konsekvent i Retning mod det grønne: thi for Eksempel staar den lyseblaa Silkesløjfe om den yngre Søsters Haarpisk

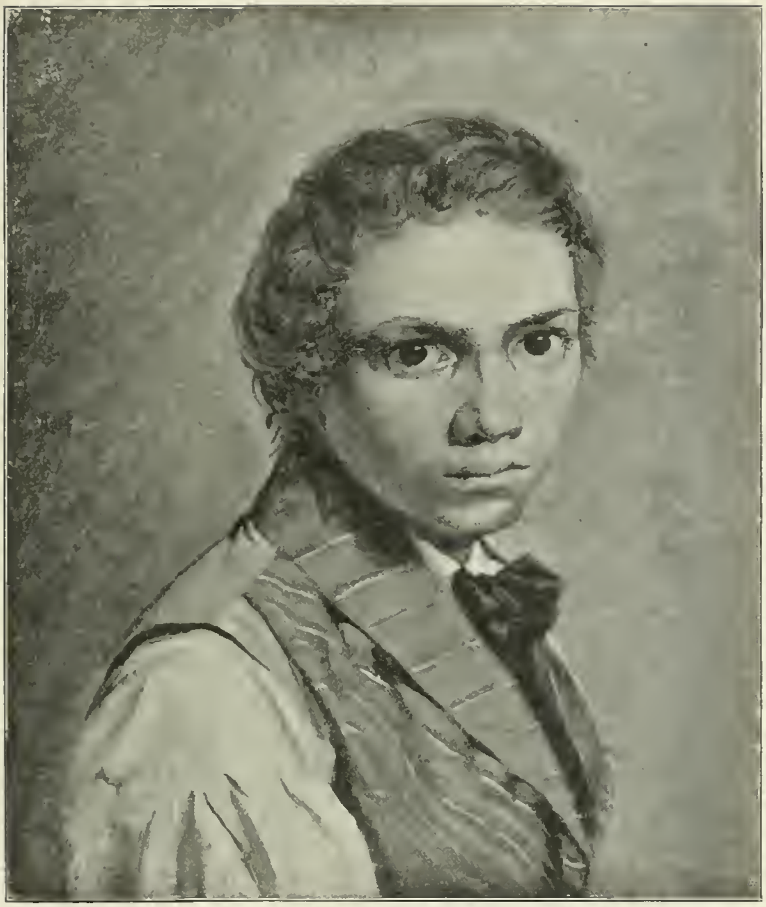

Fig. 8. Constantin Hansens Selvportræt fra 1827.
Tilh. Frk. *Thora Konstantin Hansen.*

endnu lige udsogt harmonisk til hendes røde Kjole. Slet saa koloristisk raffineret har Billedet i sin oprindelige Tilstand dog næppe været paa ethvert Punkt; det har sandsynligvis allerede fra nyt af vist Tegn paa den ikke videre renlige Be-

handling, som har slæbt Farven fra Baggrunden ind i alle Stoffer og Skygger. Det maatte ogsaa have været et rent Mesterværk, om det i Farven havde været lige saa fremragende som i andre Henseender. Thi det kunde ikke været naturligere og smukkere komponeret, og det er for Formens Vedkommende ypperlig karakteriseret. Det er usigelig smaa Ting, der bevirker Forskellen mellem Trækkene hos den ene og den anden af disse to Søstre, der ligner hinanden saa meget, og Gengivelsen af disse smaa Ting har krævet den yderste Finhed i Iagttagelsen. Det røber, dette Billed, en næsten haarklovende Formsans, en dialektisk Fatteævne i Øjet i Forbindelse med et ganske ligetil og naivt menneskeligt Syn, — en Blanding af den aarvaagne Iagttagelse og barnlig uskyldige Betragtning, som netop er det fremherskende i Udtrykket i den unge Kunstners Selvportræt fra 1827 (Fig. 8).

Det er blevet sagt om Constantin Hansen og vistnok vidunderom troet, at han var en Kunstner *invita Minerva*. Han galdt, da han blev en ældre Mand, for at være lærd, og Lærdom hos en Kunstner har altid — ofte med Rette, stundom ogsaa med Urette — vakt en Mistanke om Ægtheden af hans kunstneriske Kald. Men ingen, der kender eller lærer at kende Constantin Hansens Udviklingsgang fra dens Begyndelse, vil kunne være i Tvivl om, at han fra Naturens Haand var udrustet med ualmindelig udprægede kunstneriske Anlæg og derimellem med den Formsans, der er altbetingende for al Kunst.

Dobbeltportrætet af hans yngste Søstre er ikke ene om at vise det. Om mulig endnu mere pointeret i Formen, desuden renere og smukkere — om end pletvis lidt blaarødt — i Farven er den aandfuldt malede Studie, hvori han har fremstillet sin Søster Alvilde bøjet over Sytøjet (Fig. 9), og ogsaa det Lærred, paa hvilket han har forenet hende med to af hendes Søstre til sit første egentlige Genrebilled, udmærker sig frem for alt fra Formens og Karakterens Side. Ja, saa stort et Eftertryk er der i dette Billede (Fig. 10) lagt paa Tegningen, at denne næsten alt for meget har markeret de unge

Fig. 9. Portræt af Constantin Hansens Søster Alvilde. Studie.
Tilhører Forfatteren Hr. *Karl Madsen.*

Pigers Træk i Forhold til deres Alder. Herpaa boder dog den uovertræffelige Gengivelse af deres barnlige Lader og Væsen. Den ene af Søstrene — af Alder den mellemste — sidder bøjet over sit Tegnebræt, saa sanseløst optagen af sit Forsøg paa med Sortkridt at tegne en Buket Roser, at man venter at se hendes Tunge komme frem for at følge Haandens Bevægelse. Den yngste af Søstrene bøjer sig over Bordet og følger be-

undrende hendes Arbejde, alt medens hun laver sig den sødeste Opnæse med den Haand, hvori hun støtter Hagen. Den ældste sidder midt imellem de andre med en Strikkestrømpe og ser sig gammelklogt og overlegent omkring, tiltrods hun er saa lille og saa lavstammet. Modsat den Lethed, hvormed alt dette er grebet lige ud af Virkeligheden, er den Tunghed, hvormed Billedet for Størstedelen er malet. Bedst er de døde Stoffer lykkedes, f. Eks. den næstældste Søsters sorte Kjole og de Blindrammer, der danner saa livfuld en Del af Baggrunden. Men Karnationens Farve er ikke god. Dens Skygge er frembragt dels ved at lade Lærredet skinne gennem en tynd brun Tone, dels ved Iblanding af en gennemsigtig sort, der gør de unge Piger lidt smudsige paa Halsen og heller ikke rigtig rene i Ansigtet eller paa Armene.

Baade dette Genrebillede og det forud omtalte Dobbeltportræt — for den Sags Skyld ogsaa de to tidligere Enkeltportræter — røber megen Evne for den velafvejede Komposition, den dekorative Virkning af Linjerne. Det karakterfulde maatte dog her gaa forud for det skønne, og om den Sans for Linjeskønhed, som Constantin Hansen allerede fra sin Ungdom forbandt med sin levende Sans for Form, kan disse Portrætbilleder ikke give noget fyldigt Begreb. Det kan derimod de Skitsebøger, han i Mængde fyldte ikke blot med Tegninger efter Naturen, men ogsaa med egne Kompositioner. En eller anden (er det Lange?) har sagt, at de færdige Billeder betegne V i r k e l i g h e d e n i en Kunstners Produktion, medens hans Skitser viser M u l i g h e d e r n e, som rummes indenfor hans Individualitet. Det passer maaske ikke altid; men det passer paa Constantin Hansen. I de afblegede, ofte næsten udslettede, til Gengivelse desværre lidet egnede Kompositioner i hans Skitsebøger fra Tyvernes Slutning kan man dunkelt ane nær sagt alle Muligheder, som siden blev til Virkelighed, til udførte Billeder, i hans Produktion. Ikke saaledes at forstaa, at det blev disse Ungdomskompositioner, han senere udførte. Talen er om noget langt mindre haandgribeligt end som saa; Talen er om det lønlige Udspring

af endnu en Kilde i hans Væsen. Lonligt; thi den randt, denne Kilde, til en Begyndelse mest usynlig for Verden, og der kom Aar, hvor det kunde synes, som om den helt var bleven borte. Men den gennemtrængte i det skjulte hans Kunstnervæsens Jordsmon, frugtbargjorde og forædlede det saalænge og saaledes, at det sluttelig frembragte Værker af en hojere Vækst,

Fig. 10. Tre unge Piger (Constantin Hansens Sostre) ved deres Arbejde. Tilh. *Nationalgalleriet.*

end man havde ventet. Der kom den Tid, da Constantin Hansen forbavsede ved, at han, den realistiske Portrætmaler, Arkitektur- og Genremaler, formaaede at omforme sig til den mest idealistisk sindede Figurmaler, vor Malerkunst har havt at opvise. Man fattedes den Gang Forudsætningerne til at forstaa, hvorledes han var bleven det. Man troede, han havde blot studeret sig til det, og deraf dannede der sig saa den Opfat-

Fig. 11. Kompositionsskitse. Tegning i Bly. Tilh. Frk. *Thora Konstantin Hansen.*

telse, at han i hvert Fald som Kunstner i den store Stil var *invita Minerva.*

De første af Forudsætningerne for at forstaa den Sammenhæng, der er mellem hans senere og tidligere Virksomhed, dem har man i Skitsebogerne fra hans Ungdom. Mellem alle Slags Studier efter Naturen finder man her tallrige Kompositioner, der er hans egen Opfindelse. Naturligvis

Fig. 12. Kompositionsskitse. Tegning i Bly. Tilh. Frk. *Signe Konstantin Hansen.*

er der deriblandt Forsøg paa at illustrere noget af det, han den Gang læste og kendte: Biblen og Historien, Walter Scott og Ossian, men det dramatiske er i saadanne Kompositioner enten altfor svagt eller altfor chargeret, og det er ikke disse Tegninger, der peger mod Fremtiden. Det gør derimod de, der ikke egentlig fremstiller noget i Ordets almindelige Forstand. Det kan være en enkelt Figur eller en Sammenstilling af flere Figurer, i Gang eller i Hvile, i første Tilfælde altid i en smuk Bevægelse, i sidste i en smuk Attitude. Der forekommer ogsaa en Gang imellem vingede og svævende Figu-

Fig. 13. Modelstudie. Tegning i Bly (retoucheret Gengivelse efter en udvisket Original). Tilh. Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

rer; men det er øjensynligt, at ogsaa de er blevne tegnede mest for en skøn Bevægelses eller en skøn Stillings Skyld og mere er Udtryk for en egen artistisk Form af Skønhedsfølelse end

for en højtflyvende og verdensfjærn Fantasi. Af en saadan er der intet i disse Kompositioner. Hæver der sig op fra dem en svævende Figur, iler den ikke gennem Rummet, men dvæler plastisk i det.

Kendte man af disse Tegninger kun de ældre (Fig. 11), der er udførte i den fra det 18de Aarhundred nedarvede Manér med Kniks og Tryk paa Skyggesiderne af Konturen, vilde man maaske ikke tiltro deres Ophavsmand andet eller mere end en almindelig skolemæssig Uddannelse i den Kunst at komponere. Men kender man de lidt senere, hvori denne grimme Manér er paa Vej til at afløses af en endnu jævnlig fejlfuld, men plastisk allerede lidt mere følelsesfuld Linje (Fig. 12), kan man ikke være i Tvivl om, at man her har at gøre med en vaagnende Skønhedssans, der, ligesom hans Karaktersans, endnu blot mindre udviklet, var et oprindeligt kunstnerisk Anlæg. Yderligere bekræftes dette af hans efterladte Modeltegninger fra hin Tid (Fig. 13). I dem, der saa tydelig er sammensatte Produkter af hans Sans for det abstrakte og hans Sans for det individuelle, har man maaske de aller umiskendeligste Vidnesbyrd om, at denne Kunstner var født under to Ledestjærner, hvoraf den ene drog ham mod Sandhed, den anden mod Skønhed, den ene mod Naturen, den anden mod Antiken, fra hvilken vi jo efter al Sandsynlighed har vore Forestillinger om den ideale, den abstrakte Skønhed.

Men denne Dobbelthed i hans Anlæg er den fundamentale Særegenhed ved hans Kunstnervæsen.

II.

Begyndelsen af Aaret 1828 gjorde den unge Kunstner forældreløs. Paa én og samme Tid blev hans Fader, hans Moder, hans næstældste Søster angrebne af en hidsig Tyfus, der hurtigt gjorde det af med Moderen. Faderen og Søsteren blev indlagte paa Frederiks Hospital, og herhen bragtes han selv faa Dage efter som smittet af samme Sygdom. Da hans Tilstand bedredes, fik han at vide, at ogsaa Faderen imidlertid var død.

Gode Mennesker med Eckersberg i Spidsen fik indsamlet en Sum af 300 Rigsdaler til at lindre de forældreløses øjeblikkelige Nød, og en Sum af samme Størrelse blev dem bevilget fra den kongelige Zahlkasse. Deraf medgik dog det meste til de afdødes Begravelser og de efterlevendes Sørgeklæder, og da Constantin Hansens eneste Broder kun var Volontør i et af Magistratens Kontorer, kom Familiens Forsørgelse for en stor Del til at hvile paa den endnu ikke 24aarige Maler, der var saa langt fra at have endt sin Udvikling, at han end ikke var færdig med Akademiets Skoler.

Naar han saa sig omkring mellem sine Kammerater, hvor forkælede af Skæbnen maatte han da ikke finde dem i Sammenligning med sig selv! Medens han var udgaaet fra et Kunstnerhjem, hvor Nedgang og Nød havde været til Huse under hele hans Opvækst, var de andre — alle, eller næsten alle — Børn af formuende eller i hvert Fald velstaaende Borger-

folk. Medens hans Hjem var oplost og han selv som Ældstebroder henvist til at forsorge sine Soskende, havde de andre — alle, eller næsten alle — i hele deres Ungdom frit Tilhold hos deres Forældre. Saaledes var det med Roed, hvis Fader var en velhavende Vognmand i Ringsted; saaledes var det med Marstrand, hvis foretagsomme Fader i hvert Fald til Tider var velstaaende; saaledes med Købke, hvis Fader havde det indbringende Bageri i Kastellet; saaledes med Adam Müller; saaledes med Rorbye; saaledes med Petzholdt, der var Son af en endog meget rig Kobmand.

Det var i hine Tider ikke som nu, hvor som Regel ingen ung Kunstner tror at have Lys og Luft nok for sit Talent i det Hjem, hvor han er kommen til Verden. Kunsten var den Gang ikke saa forfinet og fordringsfuldt et Væsen, som den er bleven siden. Deres Kunst var det i hvert Fald ikke. Den »voksede ikke fra Sædet paa sin Moders Skammel«. Sin Livsvarme hentede den fra Hjemmets Arne, og den trivedes udmærket i dets lidt trange Luft. Man er vant til at sige, at dens borgerlige Tilsnit ene skyldtes Eckersberg. Men Borgerligheden var den allerede hjemmefra i Kodet baaren og i Klæderne skaaren.

Blandt medvirkende Aarsager til, at Constantin Hansens Kunst allerede tidlig kunde vise Tegn, der pegede ud over de andres mere snævre Forestillingskreds, er paa Forhaand nævnt den Omstændighed, at han var fodt i et Kunstnerhjem. Nu, da dette Hjem var oplost, formede hans Tilværelse sig endnu mere forskellig fra Kammeraternes. Han lærte, i Modsætning til dem, hvad man kalder at staa paa egne Ben, at bære et Ansvar for sig selv i Stedet for at overlade det til andre, og dette gjorde ham, der var endnu halvt et Barn og endda naivere end de fleste i hans Alder, viljestærkere end nogen af Kammeraterne, der mest gav sig deres Talent i Vold og lod forst deres Forældre og siden Vorherre sorge for Resten. Den Viljeskraft, hvormed han senere i sit Liv loftede de sværeste Opgaver selv med Fare for at forlofte sig paa dem, den er alt

fra dette Stadium af hans Udvikling en Faktor, hvormed man maa regne, naar man vil forstaa hans Udviklings videre Forløb.

Uforknyt kastede han sig ud i Kampen for Tilværelsen. Han ansøgte om og fik Tilladelse til at fuldføre nogle af de Portræt-Kopier til Frederiksborg-Samlingen, der havde været Faderens væsentligste Erhverv i hans sidste Leveaar. Han paatog sig ogsaa at udføre en Række Raderinger i Kontur af Thorvaldsens Arbejder til Thieles store Billedværk. Han medvirkede desuden ved Dekoreringen af det nysopførte Christiansborg Slot. Han malede her til Drabantsalen »5 Medaillons med Trophæer og desuden til Hendes Majestæt Dronningens Tronværelse tvende Malerier graat i graat: Velgiørenheden og moderlig Kierlighed«. »I samme Gemak«, fortsætter Kunstakademiets Dagbog (31 Marts 1829), »har han fremdeles malet syv Medaillons med Hoveder og endeligen fire allegoriske Compositioner med Hensyn til de af afdøde Professor Lorentzen malede Landskaber i Hans Majestæts Dagligværelse.« Om Udførelsen af alt dette vides intet andet end, at Hovederne i de omtalte Medailloner var malede i den Hensigt at frembringe en skuffende Virkning af Gibs, samt at denne Hensigt var naaet; thi i et samtidigt Brev til en af sine Søstre skriver Constantin Hansen: »Conferentsraaden (Slottets Bygmester, C. F. Hansen) er godt fornøiet med mit Arbeide og troede det var et Gibshoved jeg havde sat op og 2 Tømmersvende har væddet derom.«

Om end disse Dekorationer, at dømme efter Tømmersvendenes Væddemaal, har været udførte efter et noget Godtkøbs dekorativt Princip, som Constantin Hansen i sin senere dekorative Virksomhed ganske forlod, saa lærte den unge Kunstner dog vel af dette Arbejde et og andet, som siden kom ham til Gavn, og hvori han ellers ikke vilde være bleven øvet paa Eckersbergs Skole. Thi han var samtidig begyndt for Alvor at slutte sig til denne Skole og til dens Lærer, som han hidtil havde haft lidt vanskeligt ved at komme i Forhold til. Han kunde næppe undgaa at bemærke, at han som Følge af de

indre Brydninger, Dobbeltheden i hans Anlæg førte med sig, havde ondt ved at finde et fast Standpunkt som Kunstner. Hvor vaklende han var, illustreres godt af et Brev til Roed, hvori han giver Vennen den Formaning: »Studeer ikke altfor ængstelig efter Naturen«, men bagefter overstreger Ordene, idet han underneden tilføjer: »Jeg vil ikke give Raad.« Han kunde da nok trænge til en Afstiver. Og desuden: ensom, som han nu følte sig, da ikke blot Faderen, men ogsaa Lorentzen var død, og den gamle Clemens gik paa Gravens Rand, kunde han ogsaa nok trænge til den Ven, som Eckersberg var for sine Elever. Eckersberg paa sin Side nærede ingen Tvivl om hans Talent, men havde allerede saa tidlig som i 1826 ved Synet af en Blyants-Skitse, forestillende Scipio paa Karthagos Ruiner, som han med Rette fandt foruroligende, indstændig opfordret ham til at opgive Kompositionerne og foreløbig udelukkende vie sig til Naturstudiet. Det var dog — trods hæderlige Forsøg fra Elevens Side — ikke kommet til nogen varig Forstaaelse mellem de to. Constantin Hansen mødte ikke paa Akademiet saa umiddelbart modtagelig for det rene Indtryk af Naturen, som Eckersberg forlangte det af sine Elever, og naar det netop er Constantin Hansen, man skylder Opbevaringen af Eckersbergs Ord: »De tror maaske, De kan gøre det bedre end Naturen«, er Grunden vel den, at det just var ham, der var vant til at høre dem. Om Eckersberg havde Ret eller ej i at advare saa strængt mod Ihukommelsen af Antiken under Studiet af Naturen, er det ikke her Stedet til at afgøre. Sikkert er det kun, at han ikke saa galt, naar han i Constantin Hansens tidligste Modelstudier mindst lige saa meget saa Antiken som Naturen afspejle sig; thi i hvert Fald den enkelte, der af disse Studier er levnet (en fløjtespillende Model), er mere en Komposition i en quasiantik Stil end et umiddelbart Billed af Naturen. Og var de uenige om Formen, var de mindst ligesaa uenige om Farven. Heller ikke i saa Henseende mødte Constantin Hansen med et for Naturens Friskhed friskt modtageligt Øje. I et Brev, han

mange Aar senere skrev[1], siger han: »Jeg husker godt, at jeg i Begyndelsen malte mine Billeder med en Farve, som kaldes Dodenkop paa Dansk, en Farve, som min Fader anbefalede, og som Abildgaard brugte meget. Eckersberg brummede altid, naar han saa mine Billeder, over den ækle Dodenkop, endskont jeg alt forlængst ikke brugte den mere; men Grunden var den, at jeg vidste med andre Farver at faa akkurat den samme Tone frem, jeg fra først af havde vænt mig til at see.«

Efter alt at dømme er det fra Begyndelsen af 1829, at Constantin Hansen er kommen i nærmere Beroring med Eckersberg, i hvis Dagbog hans Navn fra da af begynder at forekomme. Eckersberg indbod ham nu til sine smaa Aftenselskaber og viste ham snart sin Opmærksomhed ved smaa Foræringer, snart sin Tillid ved at overdrage ham Med-Udforelsen af et eller andet af de Transparent-Malerier, der ved festlige Lejligheder blev forlangte af ham. Sligt tiltrods faldt det dog aabenbart Constantin Hansen vanskeligt at træde i de andre unge Kunstneres nære Venskabsforhold til Mesteren. Hvor meget han end i sin Egenskab af Elev kunde beundre Eckersberg som Lærer, kunde denne dog næppe være ham fyldestgorende som Kunstner, og omvendt kunde Eckersberg som Lærer ikke fole sig fyldestgjort af Constantin Hansen som Elev, saalænge han endnu viste Tilbøjeligheder, der i hans, Eckersbergs, Øjne syntes skæbnesvangre Afvigelser fra den eneste rette Vej. Det tog flere Aar, for der kom nogen Varme i Forholdet mellem de to. Forst d. 17 Marts 1831 kan Constantin Hansen skrive (i et Brev til sin Søster Alvilde): »Eckersberg har besøgt mig forleden, og i en 8 Dage har jeg tegnet hos ham. For har jeg aldrig ret kunnet nærme mig ham og er derfor overmaade glad ved at have vundet en Plads i hans Fortrolighed.«

Endda var det sikkert mest gennem Kammeraterne og Ven-

[1] Til Orla Lehmann, d. 8 Maj 1855. De Lehmannske Papirer i det kgl. Bibliothek. Orla Lehmanns Datter, Fru *M. Rode*, har velvilligst tilladt mig Adgang til Kunstnerbrevene mellem disse Papirer, som ellers forst om en Aarrække vil blive tilgængelige.

nerne, at Constantin Hansen knyttedes til Eckersberg. Den Kreds, der havde dannet sig om denne, var lidt af en Tryllekreds, hvoraf man ikke saa let kom ud, naar man først var kommen ind i den. Oprindelig udgik Fortryllelsen naturligvis fra den, der havde været Kredsens Centrum, men selv da Følelsen heraf havde tabt sig, vedblev Kredsen endnu i Aarevis at bestaa og at øve Tiltrækning paa sine Medlemmer.

Om deres smukke kammeratlige Forhold, om det varme Hjærte og den aabne Haand, de havde for hverandre, om den Del, de tog i hverandres Glæde og Sorrig, fortæller Constantin Hansen i Breve, han omkring 1830 begyndte at skrive til sine Søstre, da disse, efterhaanden som de bleve gamle nok dertil, søgte Selverhverv ude i Landet. Han havde den Gang sammen med et Par af Vennerne — Eddelien og Roed — fundet et Logis ved Frederiksholms Kanal (daværende Nr. 243), og de kaldte det »Gimle« i Modsætning til et »Valhalla«, som et andet Parti af de unge — Goos, Jahn og Westphal — havde haft i Store Kongensgade, men som var gaaet under i Ragnarok. Deres Gimle havde vel ikke megen Lighed med det, der var »fagrere end Solen, tækket med Guld«; men ikke desto mindre nød de unge Guder her »de retskafne Skarers Lyksalighed«. Deres Devise var: fattig, men ærlig. Deres største Letsindighed var den at laane paa det eneste Gulduhr, der fandtes i deres Bekendtskab, men som naturligvis ikke ofte var hjemme. Lad Constantin Hansen forestille os de notableste af Gimles Guder og Gæster! Her er *Marstrand*, »Gewilhelm«, »Skævsnude«, ogsaa »Bersærken« kaldet formedelst sin Kaadhed; her er *Købke*, »der seer ud som »jydsk Bruunrødt« og er en umaneerlig aaben og ærlig Characteer«; her er *Gurlitt*, »en lille frejdig, godmodig Knebelsbart fra Altona«; her er *Eddelien*-Thor; her er *Küchler*, som kaldes Alfader Odin; her er *Roed*, der har Tilnavnet Baldur og er »saadan en god Dreng« og allernærmeste Ven med *Constantin*-Freyr, skønt denne ikke kan lade være med at drille ham med, at han er »saa usiigelig godt klædt«, hvorfor han i Kredsen ogsaa kaldes for »den Ziirlige«. Blandt

Stamgæsterne i Gimle var *Bindesbøll* maaske dog den, der var almindeligst afholdt og beundret. Mindst et Par Gange om Ugen havde Guderne Gæstebud i Gimle, — snart paa et Par Spegesild, snart paa en Krukke Rødgrød, højst paa et Par stegte Kyllinger, der var blevne dem sendte fra Roeds Hjem i Ringsted, det bedste Madsted, som Guderne kendte paa Jorden. De sad da i en stiv Sofa ved et langt Bord, som oftest med Benene paa Bordet, i Belysning af to Tællelys og indhyllede i tætte Røgskyer, gennem hvilke man daarlig kunde se dem, men saa meget bedre høre dem. Thi da galdt det om at gøre det meste Kommers, som var muligt, og herom kappedes de med hverandre. Af Mangel paa Mjød — formodentlig ogsaa uden at føle Savn deraf — berusede Guderne sig i deres egen Ungdoms Stemning, som kom af sig selv og steg af sig selv til en saadan Højde, at den jævnlig langt ude paa Natten gik over til ren Bersærkergang.

De samstemmedes af denne deres fælles kaade Stemning. De sang sig sammen, naar de istemte Visen

Hab' ich gleich kein Geld im Beutel,
Hab' ich doch die Kunst studiert

eller andre af de Kunstner-Viser, de havde lært af de lidt ældre, som atter havde dem fra München eller Rom. Nuomstunder føler enhver ung Kunstner sig som Individualitet og opelsker med Forsæt, hvad han har af saadan. Anderledes med dem. De følte sig langt mindre som Individualiteter end som en Kreds, der om Aftenen kom sammen for at nyde Livet paa en og samme Maade, og som om Dagen beskæftigede sig med Kunsten ligeledes paa en og samme Maade, næmlig den, deres Lærer havde lært dem.

Alligevel gjorde deres Individualiteter sig naturligvis gældende. De var jo i Virkeligheden en god Del forskelligt anlagte allerede i almindelig menneskelig Retning. Man sammenligne f. Eks. blot Købke med Constantin Hansen. Medens Købke i et Brev til Roed skriver: »Det gaaer smaat med

Læsningen, og jeg lægger heller ikke saa megen Vægt der-paa, da jeg anser den for noget, der ligger uden for vor Sag, da vi vistnok maa se Naturen paa anden Maade end Digte-ren«, saa oplyser Ungdoms-Breve fra Constantin Hansen, hvor forslugen han var efter Digtning, hvilken Tørst han havde efter Kundskab. Han var begyndt med at læse Ossian, Walter Scott og Ingemann; han foretrak dog snart Homer, Shake-speare og Goethe. Han læste desuden Oehlenschläger og Tegnér, H. C. Andersen og Chr. Winther; han studerede nordisk og græsk Mythologi, hørte Høyens Forelæsninger over Kunsten og Ørsteds over Naturen. Og saa optagen var han af det, han læste og lærte, at han sjældent i noget Brev til Søstrene forsømte at nedskrive et eller andet deraf eller derom. Han refererede for dem, hvad Ørsted havde sagt om Atmosfæren eller Jordens Fysik; han fyldte hele Sider til dem med Afskrifter af Digte. — Alt imedens Købke skrev om sin Familjes Ve og Vel, »om hans Broders Kartofler, om hans Søster Christianes Øjne, om Tante Milles Hals etc.«[1].

Saa paaviselige indre Modsætninger mellem Vennerne maatte selvfølgelig komme til Udtryk i deres Kunst. Men de kom langt fra til saa eftertrykkelige Udtryk, som man skulde vente. Ganske vist har næsten hvert af deres Billeder foruden Fælles-præget af at tilhøre en og samme Skole, en og samme Tid, Præget af den enkelte, der har malet det; men dette Præg af Individualitet er langt mindre fast og haandgribeligt end hint af Skole og Tid. Og alligevel vil ingen paastaa, at disse Bil-leder, der har bevaret al deres Tiltrækning, er en Skole- eller Mode-Kunst. Det er jo netop bl. a. Følelsens Friskhed, vi den Dag i Dag beundre i dem. Men hvorledes da forklare, at deres Individualitetspræg er saa sart i Forhold til deres Skole- og Tidspræg, at det endog en Gang imellem kan være vanskeligt med fuld Bestemthed at afgøre, om et Billed af Skolen er at henføre til denne eller hin af dens Elever? Hvorledes forklare,

[1] Se Bogen om Købke, pag. 45.

at deres Billeders Individualitetspræg synes saa ubevidst paatrykt (i Modsætning til vore Dages Billeder, hvor det ofte synes saa bevidst paatvunget)? Hvorledes forklare dette anderledes end netop saaledes, at Individualitetens Selvfølelse slet ikke var vaagnet endnu hos disse unge Kunstnere, og at det var, uden at de selv vidste af det eller forstod det end sige vilde det, at deres Individualiteter gjorde sig gældende i deres Billeder.

Fig. 14. Portræt af Præsten Jens Bindesbøll. Tilh. Hr. Arkitekt *Th. Bindesbøll.*

Personlighedens Fremtræden med al Ubevidsthedens sarte og bly Ynde: denne smukke og nu til Dags saa sjældne Form for Naivitet i Kunst er maaske da ogsaa den aller skønneste af Fællesdyderne for de Billeder, som i Tredivernes Begyndelse maledes af Eckersbergs Elever.

Mellem disse Billeder er Portræterne vel baade de fleste og de bedste, og hvad de er i Skolens, er de ogsaa i Constantin Hansens Produktion fra den nævnte Tid. Hans Portræter har alle Skolens Fællesdyder, ikke blot den særlig fremhævede, men ogsaa de ofte nævnte: det indtrængende Formstudium, det ærlige Farvestudium, den fine Tegning, den friske Kolorit, den smukke Penselføring. Det meste af alt dette betegner et stort Fremskridt i hans Udvikling. Han havde tidligere manglet nogen Lethed i at føre Penselen; han havde ogsaa tidligere haft ondt ved at bevare Farven ren under dens Blanding; han havde tidligere overhovedet noget forsømt at udvikle sin

Fig. 15. Portræt af Gehejmekonferensraad Jonas Collin.
Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

maleriske Ævne jævnstrøgs med sin Formsans. Med forbavsende Hurtighed indhentede han nu det forsømte. Det lille For-

mat, hvori han malede disse Portræter, og som synes at have været fastslaaet som en Slags Norm for næsten alle de Portræter, der maledes i Eckersbergs Skole, — det lille Format, hvori selv Mesteren (tilsyneladende under tilbagevirkende Indflydelse fra Eleverne) fra Trediverne begyndte at male alle sine Portræter, — det lille Format kræver en renligere Behandling af Farven, en større Præcision af Penslen end det legemsstore, og det var for saa vidt udmærket egnet til at udvikle Constantin Hansens Teknik. Han opnaaede vel ikke i sine Portræter at blive sin jævnaldrende Ven Bendz's Ligemand i raffineret Sammenstilling af Toner af den yderste Finhed eller sin yngre Ven Købke's Ligemand i, aandfuldt understregende at haandtere Penslen. Men malerisk overtræffer dog hans Portræter fra Trediverne Begyndelse, ligesaa vel som deres, de Portræter i samme Retning, som Eckersberg samtidig frembragte.

Der er, for nu at nævne de vigtigste enkeltvis og i den Orden, hvori de blev til, det flere Gange gentagne, men kun i Første-Udkastet fra 1830 (Fig. 14) helt udmærkede, levende og friske Portræt af Arkitekten Bindesbøll's Fader, den gamle Sognepræst til Lidøe og Smørum, Jens Bindesbøll, malet i hans Præstegaard i nogle Paaskehelligdage, hvis Fred den gamle Herre synes at have benyttet til rigtig hyggeligt at sætte sig til Rette med korslagte Arme for at tænke paa fjærne, kære Minder. Det er i hvert Fald noget, han ser for sit indre Blik, der giver hans Øje saa lyst og mildt et Udtryk, og som sender et ufrivilligt, svagt Smils Krusning over hans Læber. Billedet er malet alla prima og langt mere malet end noget af de tidligere nævnte af Constantin Hansens Portræter. Farven i Hovedet er Livets egen Farve, og rent virtuost er med den alene — uden ængstelige Omrids — Formen plastisk bestemt og bestemt med en Bredde og Kraft, der er stor i Forhold til Billedets lille Format. Der er fra Slutningen af samme Aar Portrætet af Frk. Caroline Sophie Møller i hendes skotsktærnede Kjole, gulligt og rødligt i Lødden, let gyldent stemt, mindre friskt i Farven end Portrætet af Bindes-

Fig. 16. Portræt af senere Departementschef, Etatsraad Edv. Collin.
Tilh. Hr. Etatsraad *Jonas Collin*.

boll, men udsogt smukt behandlet. Ogsaa Frederiksborg-Museets Portræt af Botanikeren Jens Vilhelm Hornemann med de store buskede graa Bryn er malet i Slutningen af 1830. Fra samme Aar synes at hidrøre et Knæbilled af den gamle Digterinde Juliane Marie Jessen, der sidder foroverbøjet med Hænderne i Skødet og har sine sjælfulde blaa Øjne fæstede paa Beskueren. Der er fra det følgende Aar det karakterfulde Portræt af Jonas Collin i den Hirschsprungske Samling (Fig. 15), det maleriske Portræt af Rentekammerdirektør Schønheyder samt et Ungdomsportræt af Küchler, der paa Frederiksborgmuseet vistnok rigtig er tilskrevet Constantin Hansen. Betegnet med 1833, men allerede paabegyndt Aaret forud er et Billed forestillende Edvard Collin og hans Jagthund (Fig. 16), der sætter sine Poter og lægger sit Hoved paa sin Herres Knæ, et nydelig ordnet Billed, hvis delikate Behandling naar sit højeste i de dejlig malede, ferskenfarvede Hænder. Der er fra 1832 endvidere den gamle Bager Købkes Portræt, hvori de kølige Reflekser minder om Christen Købke. Fra 1833 daterer sig et ganske lille, lidt rosarødt Profilportræt af Fru Julie Bach, et Knæbilled af den førladne, myndige Fru van Wylich, et Brystbillede af den stærkt dekolleterede Fru Larsine Overgaard med de blændende friske Skuldre (Fig. 17), endelig det alvors- og holdningsfulde Billed i halv Figur af Præsten og Digteren C. J. Boye (Fig. 18) i en grønblaa Frakke, der ud-

Fig. 17. Portræt af Fru Larsine Overgaard. Tilh. Hr. Dr. A. *Bentzen*.

mærker sig ved sin Kraft og Dybde i Farven. Men først med Aarene 1834—35 kulminerer dog denne udmærkede Portrætkunst. Der er fra hine Aar det vidunderlig levende Billed af Konsistorialraad Wegener (Fig. 19), levende i den Stilling, han indtager i sin skødesløst knappede Frakke, levende i Lodden, levende i de blaa Øjnes Udtryk og nydelig samstemt i de øvrige tonegivende Farver: den brune i Frakken, den rødbrune i Parykken, den blaa i Bogen, den hvide i Halsbindet og den grønne i Grunden. Der er det ikke mindre levende Billed af Konsistorialraadinden (Fig. 20) i den rummelige lila Kjole, og der er det mest fortryllende, det mest tindrende og spillende malede af dem alle: Billedet af Ægteparrets Datter, den unge Fru Wanscher (Fig. 21) med de rosenrødmende Kinder og de dugglinsende, uskyldige Øjne. Begge de sidste Billeder røber den utvivlsomste Paavirkning fra Købke, hvorimod det sidste i Rækken af disse Portræter, Billedet af Martin Hammerich med de lidt stikkende brune Øjne, er tørrere, varmere i Farven end Købkes Portræter og peger lidt i Retning af Constantin Hansens senere Portrætkunst.

Fig. 18. Portræt af C. J. Boye. Tilh. Hr. Pastor *C. Møller*, Slagelse.

Hvor mange Portræter han end i hine Aar malede, laa dog den Tanke at blive professionel Portrætmaler ham fjærn. Han kunde til Tider ikke udholde sit hjemme- og stillesiddende Liv, og navnlig naar Foraaret meldte sig i Luften, paa-

Fig. 19. Portræt af Konsistorialraad J. E. Wegener. Tilh. Frk.'nerne *M. og H. Wanscher.*

kom der ham, der elskede Sport og Legemsøvelser, en Trang til hellere at være Menneske end Maler. Paa de Udflugter —

Fig. 20. Portræt af Fru B. M. Wegener. Tilh. Frk.'nerne *M. og H. Wanscher.*

daglange og milelange —, han da foretog, mest i Følge med gode Venner, fyldte han gærne sine Skitsebøger; men af malede Studier hjembragte han kun faa. Det lidet, der i saa Hen-

Fig. 21. Portræt af Fru H. Wanscher. Tilh. Frk.'nerne *M. og H. Wanscher.*

seende er efterladt, viser dog, hvad han ogsaa senere beviste, at der var Stof i ham til en Landskabsmaler. Om end de Smaalapper, han bragte med sig hjem fra Studiet i Marken,

til en Begyndelse var noget tynde, tørre og blege i Farven, viser dog allerede det lille Prospekt fra Moens Klint, der er betegnet 1827, fornemlig i den blaa Skygge over Forgrunden og de graa Toner over Baggrunden, fine og rigtige Farve-Iagttagelser paa første Haand. I en noget senere malet Farve-Skitse — et Landskab med en Mølle fra Omegnen af Ringsted

Fig. 22. Kværkeby Kirke. Tilh. Hr. Kassekontrollør *A. Johansen.*

— er de røde og violette Aftenskyers Fænomen saavel som det svindende Dagslys over Landet gengivet med Sandhed og med stor Lethed. Smukkest af Landskaberne er alligevel et, der er besværligere udført, det nydelig afskaarne Billed af Kværkeby Kirke (Fig. 22), anlagt paa Stedet en lys Foraarsaften i Maj Maaned 1832, men færdiggjort hjemme med en lille spids og prikkende Pensel, der har gjort Rede for hver Knop paa de grønne Træer og hver Kvist i Storkens Rede paa Kirketaget, uden at Billedet derved har lidt den

allerringeste Skade paa sin Stemning. Det er med sin Stemning af grønt og grødefuldt Foraar et af de første, fineste og friskeste Skud fra den Udsæd af Naturkærlighed, som Eckersberg saaede i sine Elevers Hjærter, og hvormed han opdyrkede Landskabskunsten herhjemme. De virker, hine Landskabsbilleder, paa Ens Sind, som Morgen og Dug paa Ens Sanser. Aanden i dem er saa æterren og fuldkommen frisk, som den kun kan tænkes i en saadan Tidernes Morgen som den, hvorfra de er komne.

En Tidernes Morgen i hvert Fald for Kunsten i Danmark! Alle de Kræfter og Magter, hvoraf et Kunstværk opstaar, var jo den Gang herhjemme i ung, ubrugt Uskyldighedstilstand. Endog det meste af vor Natur var jo endnu uberørt, — uberørt af Kunsten, og Naturen viste sig vel som Følge deraf for hine Dages Malere i en mere jomfruskær Skikkelse end nu, da dens Skønhed saa ofte er afsløret — og saa ofte profaneret — i Billeder. Hvad der gælder Naturen, galdt i mindst lige saa høj Grad Arkitekturen. Helt unyttede som Genstande for malerisk Iagttagelse henlaa vore Slotte og Kirker. Deres ydre Fremtoninger var af den gammeldags Landskabskunst undertiden blevne benyttede som virkningsfuldt Stof til dens Dramatiseringer af Naturen; men deres selvstændige maleriske Værd var endnu uopdaget af Kunsten. I hvert Fald af vore hvidkalkede Kirkeinteriørers fine maleriske Skønheder er Constantin Hansen en af Opdagerne, hvis han da ikke er selve Opdageren. Under et af sine hyppige Besøg hos Roed i Ringsted malede han i 1829 det Interiør fra Ringsted Kirke, hvis Omrids er velkendt af den Radering, han siden udførte efter Billedet. Man faar af den dog ingen Forestilling om Billedets maleriske Virkning. Det kan i saa Henseende ganske vist ikke maale sig med Købkes kort efter malede Interiør fra Aarhus Kirke; thi selv om der i dette findes en og anden Tone, der er lidt død, er Constantin Hansens Billed helt igennem tungere i Farven end Købkes og har paa et enkelt Punkt, i Korstolene, en slemt uægte Kulør. Men til Gengæld har det en ganske

dejlig Staffage (Fig. 23) i Gruppen af de to unge Mænd — Constantin Hansen selv og Roed —, der fra en Plads i Forgrunden ubemærkede overværer et landligt Brudepars og Følges Gang

Fig. 23. Forgrunds-Gruppen fra »Parti af det indvendige af Ringsted Kirke«. Tegning i Bly. Tilh. *Kunstforeningen.*

til Altret. Med sine kraftige Farver gør denne Gruppe, hvad man i gamle Dage vilde have kaldt en udmærket »Kontrast« til det øvrige Billeds lyse Toner; men dens største Skønhed ligger dog i dens Omrids, der i Raderingen er blevet temmelig

afstumpet paa Karakteren, hvorimod det rent og afklaret fremtræder paa den smukke Tegning, som Constantin Hansen udførte efter Billedet, da dette blev købt af Kunstforeningen.

Et Arkitekturbilled, han Aaret efter malede, et Parti af Christiansborg Slot, stafferet med flere Figurer, er lidet ægte i Farven, lidet malerisk behandlet og genkalder altfor levende den Tegning efter Billedet, der tilhører Kunstforeningen, og hvori Linealen altfor meget gør sig gældende. Linealen spores ogsaa altfor meget i det tredie af Constantin Hansens Arkitekturbilleder fra Tredivernes Begyndelse, næmlig det anselige Prospekt af Kronborg. Der findes til dette en ganske lille Situationsstudie, hvori Farven er frisk og kølig, samt en Detail-Studie af Slottets store Spir, hvori Penslen er saa aandfuld, at den næsten kan maale sig med Købkes Behandling af sligt. Men det udførte Billed er det en Skuffelse at se, navnlig naar man forud er bekendt med alle de Anfægtelser og Anstrængelser, det har kostet. Med et Kup burde han have overrumplet Borgen i en Stemning, helst maaske en tidlig Morgen, hvor den endnu laa og blundede, eller en Sommernat, hvor den laa og drømte, i Stedet for at gaa løs paa den med en Lineal en højlys, kølig, klar og nøgtern Dag. Som »en Ridder med nedslaaet Visir og fældet Lanse« havde han set Borgen, inden han begyndte at male den; men han havde ikke malet længe paa den, før denne poetiske Opfattelse svandt og var glemt over alle Opgavens Vanskeligheder. Hvilken Mængde Tegninger han dog gjorde! Og hvilken Mængde Opmaalinger han dog foretog! Stak der endnu noget af Arkitekten og Tømmersvenden i ham? Eller var det Eckersbergs fortvivlede Perspektivlære, som stod ham i Hovedet? Snarest vel det sidste. Thi Eckersberg noterer (d. 30 Juli 1834) i sin Dagbog: »C. Hansen tegnede et Skib, som han vil bruge til sit Maleri«, og Constantin Hansen har altsaa ikke en Gang villet male det Par smaa Sejl, som ses i Baggrunden af Billedet, uden at faa Skibene perspektivisk konstruerede hos Eckersberg. Alt dette var jo grumme flittigt og hæderligt, og yderst flittigt og hæderligt

blev da ogsaa Billedet. Men med sin Mangel paa al Friluftstone, med sin lerede Farve, med sin spidse og tørre og dydsmønsteragtige Behandling er det alligevel et fattigt Resultat af saa alvorligt Arbejde. Alt, hvad det har af smukt og godt: den virkningsfulde Afskæring af Motivet, den solide, faste Konstruktion baade af Bygningsmassen og af alle Enkeltheder, finder man i den Radering, Constantin Hansen har udført efter det. Meget af den Skønhed, man savner i det,

Fig. 24. Kronborg. Vignet-Tegning i Pen over et Brev til Bindesbøll. Tilh. *Universitetsbiblioteket.*

har man i en ganske løs og paa fri Haand tegnet Gengivelse, han har anbragt som Vignet over et Brev, han tilskrev Bindesbøll (Fig. 24). Billedet selv kunde da for den Sags Skyld næsten gærne være umalet.

Det er nu vist, hvad den unge Constantin Hansen udrettede paa tre forskellige Omraader af Kunsten: Portrætets, Landskabets og Arkitekturens. Men ogsaa som Genremaler forsøgte han sig i et Par Billeder. Det ene (Fig. 25): »En Jæger (Roed), som viser en lille Pige (Roeds Søster) sit Bytte (en Skovskade)« er, ligesom flere af hans Ungdomsarbejder, gengivet i en af de noget tørre Raderinger, hvori den ældre danske Kunst eksellerede. Billedet selv er dog alt andet end tørt. Det skorter det maaske nok lidt paa Sammenspil mellem de to Figurer. Jæ-

Fig. 25. En Jæger, som viser en lille Pige sit Bytte.
Tilh. Hs. Ekscellence, Justitiarius *P. Koch.*

geren synes mere optagen af at sidde Model end af at besvare den lille Søsters Spørgsmaal om den skudte Skade, om den

er syg, om hun maa føle paa den, om hun maa ha' den, og hvad hun nu ellers kan have at sige. Men om det gode Forhold mellem de to taler dog tydelig den Haand, hun lægger paa den store Broders Knæ, og hendes hele Mine af at være mere betænkelig ved den døde Fugl end ved den levende Jæger med Geværet og den underlige Kasket paa Hovedet. Saare elskværdigt er hun opfattet, som hun staar dér med sine to Kirsebær i Haanden, og saare elskværdigt er hele Billedet tænkt, — lige til Katten, der i Forgrunden leger med et Nøgle Garn, som er rullet ned fra Strikkestrømpen paa Sofaen i Baggrunden. Men det aller smukkeste ved Billedet er dets maleriske Virkning, som hovedsagelig er frembragt med den blegrøde Farve i den lille Piges Kjole, den friskt olivengrønne i Jægerens Frakke, den lyse blaagrønne i Væggen og de gule og gulbrune Farver i Gulvet og Møblerne. De er stemte sammen til en Harmoni, der vel ikke er slet saa raffineret fin som den gærne er hos Bendz, men som dog aabenbart er paavirket af denne. Ogsaa det elegante Foredrag i Billedet minder om Bendz, der har malet saa mange skønne Enkeltheder og dog intet skønnere end de bedste Partier her.

Det andet Genrebilled, »Gadedrenge spille med Tærning« (Fig. 26), har sit Værd næsten udelukkende i den ypperlige Behandling af Enkelthederne. Skortede det det foregaaende Billed lidt paa Sammenspil mellem Figurerne, mangler alt saadant her totalt. Hvor anstrænger det ikke den Dreng at staa Model, som bærer en anden Dreng paa sine Skuldre! Hvor stivnet er ikke den Bevægelse, hvormed den tredje Dreng rækker Haanden med Tærningerne ud imod ham! Og hvor krampagtigt holder ikke den fjerde sig fast paa det Trin, paa hvilket han foregives at være magelig henslængt! Men alt dette, som skulde synes saa simpelt at fortælle, og som i en ganske lille Skitse er fortalt lige saa let, som det i selve Billedet er fortalt slet: hvor er det ikke beundringsværdig smukt malet! Hvilke karakterfulde Linjer og Former, hvilken mandig Præcision i Penslen! Hænder, Fødder, ja selv Øren: intet er

Fig. 26. Gadedrenge spille med Tærning. Tilh. Hr. Bankkasserer *J. Simmelkiær.*

forsomt. Ingen dansk Kunstner har været samvittighedsfuldere i sit Studium og ingen samvittighedsfuldere i sit Haandværk end den, der har malet dette Billed.

Fig. 27. Amor og Haabet. Tilh. Frk. *F. Treschow.*

Men hvor meget han end rettede Blikket mod Samtiden og Virkeligheden, og hvor energisk han end holdt det fæstnet herved saalænge, indtil det Billed, han malede deraf, stod fuldkomment sandt og skarpt i alle Enkeltheder paa Lærredet,

saa svævede hans Blik dog stundom ud over Samtids og Virkeligheds Horizont til ubestemte Tider og dunkle Ting. Det skete ikke alene, naar der af Akademiet blev udskrevet en Konkurrence til den lille Guldmedaille, som han Gang efter Gang konkurrerede til, men ikke fik og heller ikke havde fortjent, i hvert Fald ikke for det tarvelige Billed af »Flugten til Ægypten«, hvormed han (1833) sidste Gang konkurrerede. Det skete ogsaa uden saadan ydre Foranledning. Han havde, som alle i hans Alder, Anfald af Verdenssmerte, hvorunder han grublede over dunkle Ting som Døden, Haabet og Kærligheden, og han søgte Afløb for sine foruroligende Fantasier ved at give dem Form i Billeder. Af disse er et enkelt, »Amor og Haabet« (Fig. 27), bevaret. Det er i Kompositionen umiskendelig noget paavirket af antik Malerkunst, og Paavirkningen lader sig let forklare. I et Brev af 26 Okt. 1831 skriver Constantin Hansen: »Jeg studerer de Pompejanske og Herculanensiske Malerier hos *Freund* saa ofte der er lidt Tid dertil« .... »Freunds Bolig«, skriver han endvidere, naiv, som han var[1], »bliver et lille Herculanum her paa Sjælland. Jeg har begyndt paa at male en lille vinget Dreng med Trefork i Haanden ridende paa en Delphin i et af hans Værelser.« Dette er, som sagt, skrevet i Oktober 1831; men i December samme Aar er »Amor og Haabet« malet, efter at Skitsen dertil forinden var forelagt Freund, og det er da ikke saa underligt,

[1] Det vil maaske blive udlagt som Helligbrøde at sige det, men det maa dog en Gang siges, medens man endnu af de forfaldne Rester kan danne sig en Mening derom, at Freunds berømte Hjem, trods alt, hvad der deri var tilstræbt af Smag, i mange Henseender var en slem Forsyndelse mod Smagen. Det var en Smagsforvildelse, at Freund lod sine Brædde-Gulve inddele og male som Gulve af Marmor. Det var i ikke meget mindre Grad en Smagsforvildelse, at han lod Malerierne fra de antike Mure kopiere paa Papir og med Oliefarve. Mest taler det dog mod hans Smags Forfinelse, at han, der kendte den herlige Udførelse af de skønne antike Kompositioner, kunde udholde Synet af de gennemgaaende kummerlige, delvis frygtelige Kopier, der endnu kan ses i hans gamle Bolig. Det er ganske ubegribeligt, at han ikke gav Afkald paa alt sligt, naar han ikke kunde faa det bedre.

Fig. 28. Den landflygtige Ødip tager Afsked med sine Døtre.
Tilh. Hr. Greve *Schulin-Zeuthen*, Tølløse.

at det bærer Præg af Freunds Smag for den gamle Malerkunst. Paavirkningen herfra kan endnu tydeligere spores i en Fremstilling af Kvinderne ved Graven, som Constantin Hansen i 1832—33 malede som Altertavle til Braaby Kirke paa Sjælland. Figurerne — de tre Maria'er og Englen — er stærkt simplificerede baade i Farve og Omrids og tegner sig haardt mod en kulsort Grund. Det er et ikke videre vellykket, men ret mærkeligt og vistnok ogsaa ret enestaaende Forsog paa at overføre det pompejanske Vægmaleris dekorative Princip paa et kristeligt Kirkebilled. Men disse Forsøg i en Stil, som Con-

stantin Hansen saavel som de andre unge Kunstnere, der hjalp Freund med at dekorere hans Bolig, kun kendte af Zahns den Gang altfor beundrede, karakterløse og fløve Gengivelser af det pompejanske Vægmaleri, strakte sig dog næppe videre end til de nævnte Billeder. Hvor stærkt han end, at dømme efter flere Ytringer i hans Breve, følte sig tiltrukken af Freund, havde dog Eckersberg i disse Aar en aldeles overvejende Indflydelse paa ham. Ikke blot Formen for sine Virkelighedsskildringer lod han sig lære af ham; men ogsaa Formen for de enkelte allegoriske og mythologiske Billeder, han malede samtidig med sine Virkelighedsbilleder. Til »Ødipus, der tager Afsked med sine Døtre« (Fig. 28), blev f. Eks. Drapperierne malede under umiddelbar Vejledning af Eckersberg, og de viser sig ogsaa at være skaarne nøjagtig over den Læst, der var den eneste, Mesteren kendte for sligt, den gammeldags akademiske, som han selv havde benyttet til sine første historiske Billeder. Constantin Hansens Billed ser derfor ud, som om det snarere var malet før Tyverne end i Tredivernes Begyndelse og kunde, hvis det ikke var blevet opfrisket i Farven af en Restaurator, snarere ligne et Ungdomsarbejde af Eckersberg selv, end et af en af hans Elever. Ogsaa det nogle Aar senere (1835) malede »Ulysses i Kyklopen Polyfems Hule« er af samme gammelmodiske Væsen, og der er i disse tørre akademiske Billeder overhovedet intet at øjne af den friske Skønhedssans, der i Constantin Hansens tidligere Produktion glimtvis havde aabenbaret sig som et af hans lykkeligste Anlæg. Man kunde da tro, at en af Kilderne i hans Væsen var ved at blive borte, at det var ved at gaa ham, som det var gaaet Eckersberg selv, hos hvem den brændende Kærlighed til den bogstavelige Sandhed tørrede alle Lejer for andre aandelige Tilbøjeligheder ud. Det skulde dog vise sig, at dette ikke var Tilfældet. Var end hans Kunstnervæsens før saa bløde Jordsmon paa Veje til at forhærdes i den noget tørre aandelige Atmosfære i Eckersbergs Skole, og havde som Følge deraf hin Kilde maattet søge i Dybet, saa eksisterede den dog altid der. Der skulde lang Tids

Luftforandring og en langvarig Nedbør af Skønheds-Indtryk til, for den brød op; men da var det ogsaa for bestandigt forædlende at gennemstrømme hans Væsen.

Han havde længe selv haft Følelsen af, at han behøvede en saadan Luftforandring, at der ikke var mere at lære for ham hjemme, at han trængte til at rejse. I al Slags Virkelighedsskildring var jo Eckersbergs Elever i Begreb med mere eller mindre at overgaa Mesteren. Der var da ogsaa i deres Kreds i Færd med at danne sig en vis overlegen Opfattelse af »gamle Fatter Eckersberg«. »Eckersberg har faaet et nyt Tegnebrædt til Perspektivens endnu større mulige accuratere Accurathed«, hedder det f. Eks. i et af Marstrands Breve fra 1835, og lignende respektløse Bemærkninger om Mesteren er almindelige i de unges Brevvekslinger fra denne Tid. Han, der aldrig rejste, syntes dem en Repræsentant for det fordummende Hjemmesidderi, hvorfra de længtes bort. De fleste af dem længtes bort blot for at komme ud af de gamle Folder. Marstrand skriver saaledes i samme Brev, hvori han spotter Eckersbergs Tegnebrædt: »Enhver Tanke nærer min Længsel efter at kunne sparke ud til alle Sider og tumle mig saa splittergalt som jeg vil.« Det var mere Rygterne om Kunstnerlivet end om Kunsten ude, der lokkede dem. Marstrand — for fremdeles at blive ved ham — skriver — stadig i samme Brev: »Det er ... eet af mine Glandspunkter i min Reiseplan at sidde og

Fig. 29. Portræt af Constantin Hansen (Brudstykke). Malet af Købke. Tilh. *Stiftsmuseet i Ribe.*

synge med i et fidelt Broderlag«. Han og de andre havde jo hjemme søgt at etablere noget, der skulde ligne det Kunstnerliv i München og Rom, hvorom de ældre fortalte dem saa meget. Men de kunde ikke i Længden opretholde den Fiktion, at de i »Gimle« havde det som paa Café Greco eller i det Finckske Kaffehus. De maatte ud; de kom jo ogsaa ud alle.

Men Constantin Hansen havde det paa en anden Maade end de andre med sin Udve. Han vidste ikke blot, hvorhen han vilde; han vidste ogsaa, hvad han vilde. Efterat han allerede i 1833 havde søgt Fonden *ad usus publicos*, opnaaede han endelig to Aar senere Tilsagn herfra om en 2aarig Rejseunderstøttelse. »Architecturmaleri og alt, hvad der henhører til Dekorationsmaleriet, skal være mine Hovedstudier«, skriver han da i et Brev af 28 Maj 1835 til en af sine Søstre. Hvilket besynderligt Klarsyn langt ud i hans egen Fremtid røber ikke disse Ord! Af den vege Yngling var der ved at blive en beslutsom Mand, og fuld af Sikkerhed, Kraft og Energi ser han da ogsaa ud paa det Portræt (Fig. 29), som Købke malede af ham nogle Maaneder før hans Udrejse fandt Sted.

Han havde aftalt med Medaillør Krohn at mødes med denne i Berlin eller Dresden, før at de i Fællesskab kunde gøre Rejsen sydpaa til Fods. Den 3die Juli 1835 maa han have forladt København; thi Dagen i Forvejen har Eckersberg noteret i sin Dagbog: »C. Hansen kom for at tage Afsked, han reiser i Morgen til Udlandet.

III.

De rejste, de to farende Svende, paa Svendes Manér: med en Knortekæp i Haanden, en Tornyster paa Ryggen, en Kasket paa Hovedet, en Ghingansparaply hængende paa Armen, en Pibe dinglende i Mundvigen og Tobakspung og Feltflaske ved Siden. Saaledes har Constantin Hansen fremstillet sin Rejsefælle i en bekendt Radering, han udførte i München (Fig. 30), og saaledes har han fremstillet sig selv i en Karikatur i et samtidigt Brev. I Dresden mødtes han med Krohn. De gjorde derfra en Fodtur over Meissen til Freiberg og tilbage til Dresden og marscherede saa i Fællesskab til Prag. Her skiltes de foreløbig; Krohn gik til Wien (senere til München og derfra tilbage til Berlin, hvor han hentede sin Kone, for saa paa ny over München for Alvor at drage sydpaa); Constantin Hansen fortsatte Rejsen ene; han vilde over Nürnberg og Regensburg til München og derfra videre til Italien. Han kørte en Gang imellem et Stykke af de lange Veje, men gik dog mest.

Af en Dagbog, han førte paa denne Nedtur til Italien, kan man se, at en saadan Rejse i hine Dage — i hvert Fald for en fattig Maler — var en noget mere blandet Glæde, end man i vore Dage mest er tilbøjelig til at tro. Det kunde hænde ham, at han maatte gaa ad Landeveje fra Morgenens første Gry til efter Midnat, for saa omsider, naar hans Ryg var martret af Tornystren, hans Fødder brændende, hans

Tunge klæbet fast til Ganen, dødsenstræt at dele Kammer i et sjofelt Herberg med snorkende Karle og Piger og svirende og doblende Vagabonder.

»Jeg forekommer mig selv som en fattig Pilgrim«, skriver han i et af sine Breve fra Nedrejsen til Italien. Han gjorde dog intet for at lette sin Pilgrimsfærd; han lagde Vejen over de flest mulige af de Steder, hvor der endnu var Minder om den store gamle Kunst. Han forsømte vel ikke over den den nyere Kunst; men han havde afgjort større Nydelse af den gamle. I en knap og kategorisk Form begyndte han i Berlin at notere sine Meninger om den Kunst, han saa, og disse Notater viser, hvilken sikker Kunstforstand han allerede den Gang besad. Han siger f. Eks. træffende om Professor Wach i Berlin, at han er »en anden Udgave af Professor Lund i Kjøbenhavn«. Han gør om Schinkels Bygninger den forstandige Bemærkning, at »der er noget tørt ved dem, men det er dog en Begyndelse til noget godt«. Han viser i Dresden den gode Smag ingen Smag at have for Correggios Hellige Nat, og om Tizians (d. v. s. Giorgiones) derværende Venus siger han med Rette, at den er »næsten antik«. I Nürnberg er det Dürers Portræt af Holzschuher, der frem for alt begejstrer ham; i Regensburg den skønne gamle Domkirke.

Fig. 30. Medaillør Krohn paa Vandring. Radering. Efter Førstetrykket, tilhørende Hr. Prof. *Pietro Krohn*.

Den 20de August kom han til München. Han havde glædet sig til Kunstnerlivet der. »Her er ikke een af Malerne, der

synger«, havde han fra Nürnberg skuffet skrevet til Roed. Heller ikke Kunstnerlivet i München skulde dog svare til de Forestillinger, han havde dannet sig derom af Bendz's morsomme Billed. Det Finckske Kaffehus var lige blevet lukket, og Kunstnerne havde delt sig mellem forskellige Samlingssteder, hvor de mødtes paa borgerligere Vis, medbringende deres Koner og Børn. Han var derfor glad over at træffe Krohn igen og over at finde Morgenstern, som han kendte fra København, ved hvis Akademi den bekendte hamborgske Landskabsmaler havde studeret i Tyvernes Slutning. Det eneste nye og nøjere Bekendtskab, han stiftede mellem de tyske Kunstnere, var med Kobberstikkeren Busse fra Hannover. Med ham gjorde han i Midten af September en Fodtur til Partenkirchen, og her, hvor han blev indtil de første Dage af Oktober, fik han for første Gang siden sin Afrejse hjemmefra Lejlighed til at røre sine Pensler, som han prøvede paa et Par sirlige Smaastudier fra de mægtige, snedækte Alper. Herfra maa han være vendt tilbage til München, thi dér er den 11te Oktober hans Rejsepas viseret for Rom. Busse gjorde ham Følge paa Vejen sydpaa. De kom dog foreløbig ikke ret langt. Thi da de havde naaet Modena og skulde betræde Kirkestaten, blev de standsede af en Vagt, der — af Hensyn til en Kolera-Epidemi i det Toskanske, som de slet ikke havde berørt — beordrede dem i Karantæne paa Lazarethet i det nærliggende Castelfranco. Det ufrivillige Ophold her varede 14 Dage, som Constantin Hansen søgte at forkorte ved at male et Billed af Karantænegaarden befolket med nogle af de saakaldte »Patienter«, der en Gang imellem fik Lov til at røre sig her, dog ikke uden at Kommandanten — af Frygt for Smitte — først havde ladet sine Køer fjærne. Med sin fine graa Luft, sin fine rødlige Tone i Bygningerne og sin livfulde Staffage danner dette Billed en smuk Indledning til Constantin Hansens senere Virksomhed som Arkitekturmaler paa italiensk Grund, og det mærkes ikke paa det, at det er malet i en sløv Stemning af Selvopgivelse og med Hænder, der var valne af Kulde. Thi det var

haard Vinter, og han knagfrøs i det iskolde gamle Kastel. Omsider slog dog hans Befrielses Time. Udenfor laa Sneen saa høj, at en Maskine med et Forspand af 24 Okser maatte bane en Sti for Vetturinen, og endda maatte de rejsende løbe Halvdelen af Vejen til Bologna ved Siden af Vognen for at lette Arbejdet for et Par gamle svagelige Øg.

Først i de sidste Dage af November 1835, efter 5 Maaneders næsten uafbrudte Strabadser, naaede Constantin Hansen omsider Rom, og her havde han sin egentlige Station i de 8 Aar, han tilbragte i Italien.

Om hans Liv i disse otte Aar, der blev saa afgørende for hans Udvikling som Kunstner, er vi desværre temmelig daarligt underrettede. Han førte ingen Dagbog; han skrev kun faa Breve, og i dem, han skrev, var han ikke meget meddelsom om sig selv. Der findes saaledes i de Breve, som kendes, ikke et Ord — bogstavelig ikke ét — om alt, hvad han saa, end sige om det Indtryk, det gjorde, og den Virkning, det havde paa ham. Og dog er der jo næppe nogen dansk Maler, som i Italien har set mere paa Kunsten og Naturen end han, og ingen, paa hvem Naturen og Kunsten i Italien har øvet større Indflydelse end paa ham. Men herom intet i hans Breve. De handler om Kolera, om Karneval og Knejpeliv, om Vinen og Vennerne, kun lidt dog om disses Arbejder, men endnu mindre om hans egne, mest derimod om Trang til Penge, om at laane dem og om andre Udveje til at skaffe dem, og saa underligt det kan lyde, er den megen Tale herom hans Breves eneste Vidnesbyrd om, hvilken Lykke han fornam ved at være og at kunne blive i Italien. Thi det var jo blot for at kunne blive der, at han sendte de mange Spørgsmaal hjem efter Penge. Han ødslede visselig ikke med dem; han sparede tværtimod gerrigt paa dem blot for at kunne blive, hvor han var. I otte Aar er dette hans højeste, hans eneste Ønske. Det kan hænde ham, naar han en Aften sidder ene og klimprer paa italiensk paa sin Guitar, — det kan da hænde ham, at han pludselig paa en tilfældig Tone slaar over i »Danmark

dejligst Vang og Vænge«, og at Hjemveen da bemægtiger sig ham nogle Øjeblikke. Men næsten alle Vennerne er jo dernede omkring ham, og han føler til daglig ingen Længsel hjem.

Se det er nogenlunde alt, hvad vi ved. Men vi kan slutte os til Resten uden megen Fare for at tage Fejl. Vi kan af det rent negative, at hans Breve intet indeholder om, hvad der foregik i ham, drage den sandsynlige positive Slutning, at hvad der foregik i ham, gik for sig ham selv saa godt som ubevidst. Han taler ikke derom, fordi han ikke tænker derpaa, og han tænker ikke derpaa, fordi det er en ganske naturlig Udvikling og ikke det mindste af en Omvendelse, der foregaar i ham. Se en Gang et nærliggende Eksempel paa, hvor helt anderledes en Omvendelse ytrer sig end en Udvikling. Det er kort efter at Constantin Hansen har forladt København, at den dér tilbageblevne Købke giver sig ind under den Paavirkning i plastisk og stilistisk Retning, der udgik fra Freund[1]. Hans Breve viser, at han er sig sin Omvendelse fuldkommen bevidst. Det er den Gang, han til Constantin Hansen skriver, at han har faaet »ganske andre Begreber om Kunst« og spørger Vennen, om ikke ogsaa denne har gjort samme Erfaringer. Det er ogsaa den Gang, han skriver, at han nu maa tænke og gruble saa meget over Kunsten, at han bliver rent melankolsk deraf. Og det er samtidig dermed, at hans Omvendelse, der var en Bortvendelse fra Naturen, aabenbarer sig pludselig i hans Produktion, saa godt som uden Overgang, som et Brud paa den lige Udvikling af hans naturlige Ævner, og kendes paa den kunstige Stil i Holdningen og den forsætlige Abstraktion i Behandlingen, der i hans Portræter afløser hans før saa jævne Maade. Se i Modsætning til ham Constantin Hansen! Han kommer i Italien under Indflydelser af ganske lignende Art, kun mange Gange stærkere

[1] Se Afsnit V i Bogen om Købke. Til de Vidnesbyrd, som dér er samlede om dennes Paavirkning fra Freund, kan føjes endnu det, at Eckersberg d. 10 Juni 1837 har noteret i sin Dagbog: »Besøgt Købke, som nu arbeider i et Værelse hos Freund«.

end dem, der omvendte Købke. Men de foraarsager ham ingensomhelst Tvivl eller andre Anfægtelser; der er i hans Breve fra Rejseaarene ikke saa meget som et Spor af indre Kamp, og overskuer man hans Produktion fra Italien, vil man da ogsaa se, at en roligere, en naturligere Stigning mod de Højder, han sluttelig næsten uformærkt naaede, har intet Kunstnerliv at opvise.

Saa langt fra at begynde med et Spring, begyndte han dér, hvor han slap. Der er mellem de »Tre romerske Drenge, der varmer sig ved en Kulild« (Fig. 31), som han malede de første Maaneder i Rom, og de »Gadedrenge, der spiller Tærning«, som han før sin Rejse havde malet i København, ingen nævneværdig Væsensforskel. De romerske Drenge er, ligesom de danske, Modeller, hvem Livet og Humøret fattes. Men ogsaa det romerske Gadelivsbilled er rigt paa smukt behandlede Enkeltheder, som man dog mindre skal søge i den temmelig uvirkelige, jordede Baggrund med den kvæstede Søjle og Kvadermuren, end i selve de omhyggelig studerede Figurer. Ganske vist er der ind i disse slæbt noget af den jordede Farve fra Baggrunden, og af Friluftstoner er der her, saa lidt som nogetsteds i det lidt mørke, tunge og døde Billed, noget at finde. Men det er dog trods denne Mangel, der den Gang ingen Mangel var, et grumme solidt, et holdningsfuldt Billed af en langt vederhæftigere Karakter end Flertallet af hine Dages italienske Folkelivsbilleder. Navnlig Goethes Landsmænd gjorde den Gang de Ord af Mesteren til Skamme, ifølge hvilke ingen kunde komme til Rom og dernede se sig om med Alvor, uden at han maatte blive solid og faa et mere levende Begreb om Soliditet, end han nogensinde tilforn havde haft. Tyskerne gjorde sig ikke alene Arbejdet bekvemt ved at indskrænke Naturstudiet til Tegning efter Naturen; de fleste af dem gjorde sig det yderligere bekvemt ved at hitte et populært Motiv og gentage det Gang efter Gang. Om den forargelige Geschäft, de ved Hjælp af lejede Ciceroner drev med saadanne Fabriksarbejder, har Rud. Lehmann fortalt i sine Livserindrin-

Fig. 31. Tre romerske Drenge, der varmer sig ved en Kulild.
Tilh. Hr. Kammerjunker *C. von Bornemann.*

ger, og ogsaa Constantin Hansen fortæller i et af sine Breve fra Italien, hvorledes disse tyske »Kunstgrosserere« bar sig

ad[1]. Om end maaske Ernst Meyer en Gang imellem kunde forfalde til den samme Trafik, saa maa det dog siges til Ære for de danske Kunstnere, at den aldrig blev gængs imellem dem. Derimod var de kun altfor villige til af Tyskerne at lade sig lære hin anden Maade at lette sig Arbejdet paa ved ikke at male, men kun at tegne efter Naturen og tilskrive Tegningerne Farve-Notitser, hvortil de da støttede sig ved Udarbejdelsen af Billederne. Den eneste, der helt holdt sig fri saavel af dette Skulkeri fra Naturstudiet som af et andet, der bestod i at laane hinandens Tegninger, naar man var i Forlegenhed for noget »accessorisk« til et Billed, var Constantin Hansen. Han er overhovedet en af de faa, paa hvem de passer, de Ord af Goethe, om Roms Betydning for Udviklingen af Soliditeten.

Hvad har det ikke for bundsolide Egenskaber, hans kendte og udmærkede Billed af »Danske Kunstnere i Rom«! Hvor er det ikke gennemstuderet til de mindste Enkeltheder i Figurerne! End ikke den forskellige Tykkelse af deres Skosaaler, det forskellige Stof i deres Strømper eller det forskellige Snit paa deres Bukser er undslupne denne spilvaagne Iagttager, for hvem det aller mindste har haft Interesse. Og derover har han dog ikke glemt at give os et Indtryk af Stemningen i det skyggefulde romerske Rum, i hvilket Luften er saa kolig klar lige ud til den aabne Balkondor, i hvis Nærhed den begynder at sitre og taages af Varmen, der strømmer ind fra Gaden. Hvor tegner ikke Figurerne derude paa Balkonen sig smukt mod den hede blaa Luft og Disen over Byens Tage og de fjærne Bjærge, og hvor er ikke Gengivelsen af Spejlet i Balkondørenes Ruder eller af Lysets Strøm over det røde Stengulv fin og sand. Kender man Studierne til de enkelte af Figurerne (Fig. 32), vil man vistnok finde, at disse har lidt en Smule ved at overføres til Billedet (Fig. 33), at de her har tabt noget af Friskheden i Behandlingen. Men den gode Ka-

[1] *Rud. Lehmann,* Erinnerungen eines Künstlers. Berlin, Ernst Hofmann & Co., 1896. in 8°. p. 58-60. — Constantin Hansens Brev, dat. Rom 30 Marts 1839 og skrevet til E. Collin, findes i det kgl. Bibliothek.

rakteristik har de dog i alt væsentligt bevaret. Den anden Skildring, vi er saa heldige at eje af de gamle danske Kunstneres Liv i Rom, Bluncks Osteribilled i Thorvaldsens Museum, kan afgjort ikke maale sig med Constantin Hansens Billed i historisk Tilforladelighed. Det er jo nok historisk, at de danske Kunstnere, som i Trediverne var samlede i Rom,

Fig. 32. Portræt af M. G. Bindesbøll. Studie til »Danske Kunstnere i Rom«. Tilh. Hr. Arkitekt *Th. Bindesbøll.*

modtes til deres Maaltider i *La Genzola*, hvor ogsaa den italienske Almue færdedes. Men naturligvis modtes man ikke for at agere i et saadant Tableau, som Blunck har arrangeret. Det gælder om dette som om de fleste af de Livsbilleder, der den Gang maledes i Italien, at de har en Oppyntning af Livet, som man i Tanken maa afklæde dem, hvis man vil vide Besked om det faktiske, hvorover de er byggede. Men Constantin Hansens Billed er faktisk fra Ende til anden, et historisk Dokument af den pureste Ægthed og mere oplysende

som saadant end syv Afhandlinger om de syv Kunstnere, det fremstiller. Hvem vilde vel f. Eks. med Ord kunne give saa godt et Billede af Bindesbølls hele ureglementerede Person, som han ligger der paa Gulvet med Fez paa Hovedet og glemmer sin Kaffe for at fortælle Tyrkerhistorier fra den Rejse i Grækenland, hvorfra han nylig er hjemkommen i Følge med Rørbye. Hvor mageløs er ikke ogsaa Karakteristiken af denne; hvor dækker den ikke fuldstændig det Begreb, man danner sig om Rørbyes lidt tvære Person, naar man læser Dagbogen fra hans Rejse. Han keder sig altid, naar de andre morer sig bedst, for saa savner han mest sin Rosa i København. Selv giver han sjældent noget Bidrag til Underholdningen; men alligevel kan han daarlig finde sig i blot at være Tilhører, og naar det ovenikøbet er hans egne Oplevelser, han skal sidde stille og høre paa, er det ikke saa underligt, at han kan faa travlt med at stirre i sin Kaffekop »paa en Maade«, siger Høyen[1], »som Folk ofte bruge, naar de maa høre paa en Ting, som de selv kiende ligesaa godt.« Det er overhovedet ikke nogen meget opmærksom Tilhørerkreds, der er samlet om Bindesbøll. Sonne sidder paa Bordet og vipper utaalmodig med Benene og ønsker bare, han kan komme ud i Kampagnen, inden Solen gaar ned. Marstrand læner sig over Balkonen for at se efter noget paa Gaden, hvis Larm gør det umuligt for Küchler og Blunck, der ligeledes staar i Døren, at opfatte synderligt af Fortællingen. Og endelig er der Constantin Hansen selv (malet efter en Studie af Küchler), der naturligvis er mere optagen af at se end af at høre. Men netop derigennem, at hver for sig er optagen af sit, bliver hver sig selv i saa høj Grad lig. Det skyldes dog et af den Slags Tilfælde, der ser ud som en Tanke, at det er blevet saaledes. Det er paavist, hvor lidt det var lykkedes Constantin Hansen i hans tidligere Genrebilleder at gøre sine Figurer aktivt medlevende i Situationen. Allerede da »Danske Kunst-

[1] Udsigt over det mærkeligste paa Kunstudstillingen »Dansk Kunstblad«. Redigeret af *F. C. Hillerup*. 3die Bind, Nr. 14 (16 Maj 1838). Tillæg, Spalte 9.

nere i Rom« var blevet hjemsendt, var der dem, som syntes, at Stemningen i Billedet var noget trykket. Man forstod ikke »den paafaldende Alvorlighed, som characteriserer disse Physiognomier«; man gættede paa, at det var Koleraen, der var

Fig. 33. Danske Kunstnere i Rom (fra venstre mod højre: Const. Hansen — Bindesbøll — Rørbye — Marstrand — Küchler — Blunck — Sonne). Tilhører Hr. Professor Dr. theol. *P. Madsen.*

paa Tale og fremkaldte disse »mørke Ansigter«[1]. Medens Figurernes passive Forhold indbyrdes og delvis indadvendte Udtryk i Virkeligheden ikke skyldtes andet end Constantin Hansens Mangel paa Ævne til at bringe dem i dramatisk Forhold til hverandre. Men som sagt: denne Mangel er bleven noget

[1] »Dansk Kunstblad«. Redigeret af *F. C. Hillerup.* 2det Bind, Nr. 26 (6 Jan. 1838), Spalte 206.

af en Fordel i dette enkelte Arbejde, der portrætmæssig formodentlig vilde have tabt, hvad det genremæssig kunde tænkes at have vundet ved en livfuldere Forbindelse mellem Figurerne.

For Resten havde de danske Kunstnere, der den Gang var samlede i Rom, virkelig god Grund til at være mindre henrykte ved Situationen, og det netop formedelst Koleraen. Skønt det var over omtrent det hele Land, at den var udbredt, var Samfærdselen imellem Landsdelene næsten umuliggjort af dobbelte eller endog tredobbelte Karantæner, og vilde man ikke underkaste sig saadan en Maaneds simpelt Fængsel, maatte man blive, hvor man var. I Rom rasede Sygdommen frygteligt. Alle Museer, alle Theatre og andre Forlystelsessteder, tilsidst endog alle Osterier og Kaféer blev lukkede, og det var end ikke ved Bestikkelser muligt at slippe bort fra Byen. Constantin Hansen forsøgte det i Selskab med Bindesbøll og et Par tyske Kunstnere, men deres Vetturin blev standset af Grænse-Kordonen, og de maatte endnu samme Aften vende tilbage til Rom. Han havde ellers ikke vist sig forknyt. Da en Dansk blev dødelig angreben af Sygdommen, bredte der sig en sand Panik i Landsmændenes Koloni. »Nogle hylede og græd«, skriver Bindesbøll i et Brev[1], »saa man havde ligesaa megen Nød med dem som med den Syge. Andre strakte blot Hovedet ind ad Døren og raabte: Courage! Courage! og rendte saa ud af Huset, som om Døden var dem i Hælene.« Men mellem dem, der trofast plejede den syge indtil hans Død, var Constantin Hansen.

Hans Hu stod til at komme til Neapel; men han maatte stadig udsætte Rejsen, da Vejen ikke var fri, og hans første Ophold i Rom, kun afbrudt ved en kort Rejse i Omegnens Bjærge, kom derved til at strække sig over mere end to Aar.

Han malede i disse Aar, foruden de Genremalerier, der alt er nævnte, Nationalgalleriets Billed af Piazza Bocca della Verità med Vesta-Templet (Fig. 34) samt Billedet af det indre af

[1] Dateret Rom, 5 Sept. 1837. Citeret her efter en Afskrift i Severin Bindesbøll's haandskrevne Biografi af Broderen (Kunstakademiets Bibliothek).

Kirken S. Lorenzo fuori med de antike Søjler. Begge disse Arbejder er af samme vægtige Soliditet som hans Genrebilleder; men i dem begge er der ogsaa noget ufriskt i Behandlingen og noget tørt og haardtbagt i Farven. De umiddelbart efter Tingene malede Studier til disse Billeder er langt at fore-

Fig. 34. Vesta-Templet med dets Omgivelser (Piazza Bocca della Verità). Tilh. *Nationalgalleriet.*

trække for Billederne selv. Det er disse Studier og ogsaa hans Studie fra Forum Romanum (Fig. 35, hvoraf der intet Billed blev), man skal se for at danne sig den rette Forestilling om den dybe Forstaaelse af Oldtidens Bygningsformer, Constantin Hansen tilegnede sig allerede i disse første Aar af sit Ophold i Italien. Sjældne Forudbetingelser for at blive en udmærket Arkitekturmaler havde han naturligvis deri, at han selv havde været saa godt et Stykke paa Vej til at blive Arkitekt og havde

faaet sin Uddannelse i en Skole, hvor den klassiske Arkitektur maaske nok var bleven en død Formel, men altid omfattedes med levende Begejstring. Det vilde dog næppe have nyttet ham synderlig som Maler at vide Besked om Echinus og Entasis, om Abacus og Epistylion og det øvrige System i den antike Bygningskunst, hvis han ikke havde forstaaet den rene klare Aand, hvoraf Systemet skabtes. Men den forstod han saaledes, at det ikke er nogen Overdrivelse at sige, at af alle de Skildringer, som danske Malere (for den Sags Skyld for Resten ogsaa andre Nationers Malere) har givet af klassisk Arkitektur, er hans uimodsigelig de intelligenteste.

Hvilken uforlignelig sikker Tegning, hvilken Forstaaelse af Planen i det arkitektoniske Anlæg, hvilket Øje for de perspektiviske Forskydninger af Forhold og Linjer viser ikke disse Studier! Og dog er det, som havde det blot været ham en Leg at faa hver Ting paa dens rette Plads; thi langt fra at være funden ved Hjælp af de Linearkonstruktioner, som Eckersberg benyttede, og hvoraf der altid blev et føleligt Spor tilbage i hans Billeder, er Tingenes rette Plads i Constantin Hansens Studier funden ad Øjets naturlige Vej.

Det er en Lyst at se den Pensel, hvormed de er malede, skitserende og dog prægnant pointerende, som den er. Det, den pointerer og drager ud og frem, er alle de definitive Led i Arkitekturen, dem, hvorpaa dens maleriske Virkning endelig og afgørende beror. Her er det, at Constantin Hansens Intelligens viser sig; heri stikker den Aandrighed, hvormed hans Pensel maler. Hvor ganske anderledes har ikke Eckersberg behandlet lignende Motiver. Tag hans Billed fra Forum Romanum og sammenlign det med Constantin Hansens Studie sammesteds fra. Motivet er omtrent ens afskaaret af dem begge; men hvor forskelligt er det ikke set af de To: af Eckersberg koligt, nøgternt, sindigt udgransket til den mindste og fjærneste Detaille; af Constantin Hansen opfattet omtrent lige saa detailleret, men i et eneste intelligent Øjeblik, i hvilket alt det væsentlige i Motivet samlede sig for hans Bevidsthed

til et helt og usammenstykket Billed, og derpaa malet under Førsteindtrykkets stærke Beaandelse.

Til denne aandrige, lysende, lette Behandling svarer den luftige lette Farve, hvormed disse Studier er malede. Fraregnet Partiet af det indre af S. Lorenzo er de Friluftsstudier, og de

Fig. 35. Forum Romanum. Studie. Tilh. Hr. Professor *Pietro Krohn*.

har Friluftstoner af den fineste og sarteste Skønhed. Tag atter Studiet fra Forum til Eksempel og se, hvor beundringsværdigt det er i Farven. Hvilken Rigdom paa Toner i de terrakottafarvede Mure, mod hvilke Søjlernes koldere Sten tegner sig en Nuance køligere i Farven; hvilken Klarhed i den lila Skygge under de grønne Træer, hvor nogle af de hvide Stude-Forspand har søgt Ly mod Varmen! Men fremfor alt: hvilken Ægthed i Stemnings-Indtrykket af det solfyldte, solbagte Oldtidens Rom under den gulnende blaa Himmel! Der gives næppe det

Billed i Verden, hvori det antike Roms Karakter og Kolorit er truffen som i denne Studie.

De Billeder, han malede efter Studierne fra S. Lorenzo fuori og Vestatemplet, kan som sagt ikke maale sig med Studierne i Farve eller Behandling. Inspirationen dunstede bort, medens han i Billederne forsøgte solidere at udforme dens Indskydelser, og da Alverdens Soliditet ikke kan opveje blot et Pust af Inspiration, saa vejer de tunge Billeder kun lidt mod de lettere Studier. Billedet af Vesta-Templet gav han dog i Forgrunds-Staffagen en ekstra Ballast, som det er værd at betragte nøjere. Nogle Mænd er her samlede til et Parti Boccia, det bekendte romerske Kuglespil. »Spillet staaer i dette Øieblik paa et vanskeligt Punkt«, siger Høyen kyndigt i en allerede ovenfor citeret Udstillingsanmeldelse, »en af dem har været heldig nok at bringe sin Kugle saa nær til Maalet (den mindste Kugle), at en større Fordel kun vanskelig kan opnaaes, og derfor giør ogsaa den, der skal kaste, saa alvorlige Forberedelser for ret at giore et Mesterstykke.« Det er navnlig denne Figur, der er Opmærksomhed værd. Det er en meget almindelig Figur i hin Tids Billeder fra Rom, men man er ikke vant til at se den saa formfuldendt behandlet som her. Man malede jo den Gang det italienske Folk mere for dets Rigdom paa genreagtige Scener end for dets enkelte plastiske Skikkelsers Skyld, og det er afgjort ikke i Studiet af den menneskelige Skikkelse, at det italienske Folkelivsmaleri fra Trediverne og Fyrrernes Begyndelse har sin Styrke. Det var formodentlig ogsaa blot for at oplive Motivet, at Constantin Hansen tilføjede Staffagen paa Billedet af Vesta-Templet. Men Synet af en smuk Menneskeskikkelse fremkaldte allerede den Gang Plastikeren i ham. Derom vidner denne Staffage, og derom vidner de Studier til »Morra-Spillerne« (Fig. 36—37), han synes at have udført Aaret efter. Det er ikke til at tage fejl af, at de aldeles overvejende er plastisk sete. De er hver især tagne i en Stilling, hvori der er en smuk statuarisk Ligevægt, og — stik imod hvad der ellers ansaas for fornødent

Fig 36. Morra-Spillere. Kompositions-Skitse. Tilh. Hr. *Th. Celinder.*

blandt den Tids tyske eller danske Skildrere af det italienske Folkeliv — er alle Enkeltformer plastisk fremhævede under de maleriske Klæder[1].

[1] Der findes — som det vil ses af Katalogen — ogsaa nogne Model-Studier til Morra-Spillerne.

Intet Under, at hans Hu stod til Neapel, naar først hans plastiske Skønhedssans var saaledes genvakt. Genvakt; thi den havde jo alt i hans tidligste Ungdom ytret sig; svagt og stammende ganske vist i Forhold til den tydelige Udtale i disse skarpe og præcise Figurer, men dog paa nøje samme Formens Sprog. I langt højere Grad end i Rom var der jo i Neapel fri Adgang til Studiet af den menneskelige Skikkelse, som færdedes dér under aaben Himmel saa nøgen eller halvnøgen, som den havde vist sig for Oldtidens Folk.

Fig. 37. Morra-Spiller. Studie.
Tilh. *Nationalgalleriet.*

Han rejste sydpaa i Følge med Roed. Hans Rejsepas, som endnu eksisterer, er den 17de April 1838 viseret i Rom for Rejsen til Neapel, men først omkring d. 24de synes de at være komne afsted[1]. De opholdt sig nogle Dage i Sezze og et Par andre Dage i Piperno, hvor Constantin Hansen malede et Parti af Abbadia di Fossanuova. Den 10de Maj er Rejsepasset viseret i Terracina for Rejsen videre sydpaa. Staden med Palmerne og med Theodoriks Borg, det dejlige Terracina paa Klippen over Havet, holdt dem længere fangne end noget andet Sted paa Vejen. Her malede Constantin Hansen en Udsigt over Byen og Havet med Forgrund af et Par store Palmetræer, et Aftenbilled, hvori Behandlingen

[1] Brev af 20 Maj 1838 fra Roed til cand. theol. Bindesbøll. (M. G. Bindesbølls Papirer i Universitetsbiblioteket.)

er saa henaandet, lethaandet, som havde den duftsvangre, gyldenttaagede Aftenstemning dugget sig selv paa Lærredet. Et Par Dage tilbragte han i Mola di Gaëta, hvor han malede et Parti af de saakaldte »Ciceros Bade«, et Par andre Dage i Cervaro, hvor han malede en Cisterne, og den 15 Maj ankom han til Neapel. Herfra tog han med Roed til Pæstum[1]. Derfra gik han til Pompeji; i Juli var han sammen med Roed og Marstrand paa Ischia; kun August og September synes han uden Afbrydelse at have tilbragt i selve Neapel, som han allerede den 1 Oktober forlod for at vende tilbage til Rom.

Vi vide saa at sige intet om hans Liv i disse Maaneder; vi kender ikke Aarsagen til, at han kun saa kort Tid opholdt sig i Neapel. Men vi kender omtrent hele den Bagage af Studier, han fra Rejsen hjemførte til Rom.

Der er først dem fra Pæstum. Posejdons og Ceres' Templer i det ældgamle Posidonia, omvoksede af Akanthus, omgærdede halvt af Havet, halvt af vilde Bjærge, overhvælvede af den dybeste blaa Himmel, man faar at se i Italien: intet Under, at disse de skønneste Tempelbygninger uden for Athen kunde lokke ham fra Neapel og faa ham til at opsætte sit Forehavende dér. At se Pæstum er mere end blot at ane græsk Aand; Pæstum er selv et gigantisk Stykke Grækenland, henkastet ved Salernos Golf. Han malede fra dette Sted Nationalgalleriets dejlige lille solrige Studie (Fig. 38) over Solskinnets Virkning paa den rodrustne Travertin i Cerestemplets Søjler, der i denne Studie er tagne, som han i Rom havde taget sligt: paa Afstand og fra en landskabelig-malerisk Side. Men fra en helt anden Side tog han nogle af Posejdontemplets Søjler i et Par Skitser (Fig. 39), der er malede paa nærmere Hold og øjensynlig gjorte næsten uden Tanke paa den maleriske Virkning af Solen. Maaske har han følt paa nærmere Hold af disse favntykke Stammer, der er Vækster af den samme græske Moderjord, som

[1] »I Dag gaaer vi til Pæstum, Const. & io.« Brev fra Roed til Erling Eckersberg, Neapel d. 28 Maj 1838 (Eckersbergs Papirer i Universitetsbiblioteket VII. b).

har frembragt selve Parthenon, at han alligevel her kom til kort med smaa maleriske Iagttagelser, at noget saa sublimt som »den doriske Stats Kosmos sanseliggjort i Sten« maatte sanseliggøres paa Lærredet med simplere, kraftigere Midler end fine

Fig. 38. Ceres-Templet i Pæstum. Tilh. *Nationalgalleriet.*

Frilufts- og Fjærntoner. Nok er det, at disse Skitser, der er malede i faa, mest brune Farver og med en Pensel, der er mange Gange større og bredere og voldsommere end den, han ellers anvendte til sligt, nok er det, at disse Skitser er af et helt andet — et mørkere, tungere, alvorligere — Væsen end de andre Studier, han ellers bragte med fra denne Udflugt.

Saa lys som nogensinde før, saa farvet som maaske ingensinde tidligere viser hans Kunst sig atter i det smukke Billed (Fig. 40), han paa Tilbagevejen fra Pæstum til Neapel malede af et af Pompejis Huse, hvis slanke joniske Søjler kun er Plante-

Fig. 39. Parti af Posejdon-Templet i Pæstum. Skitse. Tilh. Hr. Lehnsbaron *Rosenorn-Lehn*, Orebygaard.

stængler i Sammenligning med Pæstums doriske Stammer. Det lyse og lette joniske laa ham alligevel nærmere og fattede han fuldere end det strængere doriske, og hvad han efterhaanden tilførte sit Stilbegreb af dét, for hvilket Tyskerne har Ordet »Griechenthum«, men vi Danske kun det langt mindre betydende »Græskhed«, tilførtes ham da ogsaa i Form af den udviklede græske Kunsts Mildhed og ikke i Form af den ar-

kaiske græske Kunsts Strænghed. Det tilfortes ham i Neapel og Omegn dog ikke ene gennem den antike Kunst; men nok saa meget gennem det levende Menneske-Liv, han her saa udfoldet for sine Øjne. Endnu var jo ikke den »Livsjubel« (Jul. Lange), der i Oldtiden boblede i Neapels store Krater, og hvoraf den lette og luftige kampanske Malerkunst er som en Fordampning, — endnu var jo ikke hin Livsjubel gaaet helt af Kog. Endnu var der noget græsk i det neapolitanske Folks sorglose og lyse Temperament. Men det var ikke blot paa Temperamentet, det var ogsaa paa det legemlige kendeligt, at dette Folk i det gamle Storgrækenland stammede ned fra det klassiske Oldtidsfolk eller i hvert Fald var legemligt udviklet under lignende Vilkaar som det. Selv om dets Legemsskonhed end ikke længere var saa ublandet ren, dets Legemsholdning ikke mere saa fuldkommen rank som den Gang, da den levende Form og Kunstens Skonhedsformel var saa godt som identiske, stemmede her dog Form og Formel nærmere overéns end noget Sted norden for Alperne. Deraf er der jo ikke i moderne Tider paa neapolitansk Grund eller andet Steds i Syden, hvor Vilkaarene kunde synes tilsvarende, opstaaet en Kunst, der har nogen Lighed med den græske; men deri er der noget, som ikke sjældent har virket befrugtende paa de Kunstnere, der kom fra Norden. Meget vistnok paa Thorvaldsen: paaviseligst dog paa Constantin Hansen.

Man kender Historien om, hvorledes Thorvaldsens »Merkur« blev til ved, at han en Dag saa en ung Romer siddende i en Gadedør, »i en Stilling, som slog Kunstneren ved sin Skonhed og fordringsløse Natur«. Man kender ogsaa den anden Historie af lignende Art: hvorledes Kunstneren, da han arbejdede paa sin Ganymed, overraskede sin Model i et Øjebliks Hvile i en skøn Stilling, som han hel og urørt benyttede til »Hyrdedrengen«. Men netop den Omstændighed, at man kun har haft disse to Fortællinger at samle og opbevare om levende Figurers Betydning for Thorvaldsens Opfindsomhed, viser vist-

nok, hvad man ogsaa af hele Arten af hans Kunst maatte være tilbøjelig til at formode, at hans Opfindsomhed som Regel kun i rent forsvindende Grad var direkte afhængig af Motiver, han fandt i Virkeligheden. Paa den anden Side viser de to Historier ogsaa, at end ikke Thorvaldsen forsmaaede at tage, hvad selve Livet i Syden bød ham af færdig og brugbar Skønhed.

Fig. 40. Et Hus i Pompeji (casa di Ariadne?). Tilh. Hr. Grosserer *Oscar Wandel*.

Selvfølgelig havde han Øje for den Rigdom, der i saa Henseende omgav ham, og der kan næppe være Tvivl om, at kunde man analysere det Skønhedsbegreb, der havde dannet sig i ham, vilde man finde det mangfoldig sammensat med halvvejs ubevidste, flygtige og dog fæstnede Indtryk, modtagne fra samme Kant, hvorfra »Merkur« kom ind i hans Kunst. Men i Thorvaldsen gik det altsammen — Indtryk af Antiken og af Naturen — op i en højere Enhed: hans Stil. Hans uforlignelige Genius skabte eller omskabte alt i sit eget Billed, saa

at det kun i de enkelte nævnte Tilfælde (og her tilmed ikke gennem Værkerne selv, men kun gennem overleverede Kommentarer til dem) lader sig paavise, hvad der i hans Linjers klassiske Renhed skyldes ikke blot Indtryk fra den klassiske Kunst, men ogsaa fra det klassiske Folk, i hvis Land han levede.

Det Skønhedsbegreb, den Stil, den Figurstil navnlig, som Constantin Hansen endte med at tilegne sig, blev ikke saa uopløselig en Enhed. Var hans Stil, da den omsider var udviklet, end langt fra et blot og bart Kulturprodukt, saa var den heller ikke, som Thorvaldsens, uopløselig næsten som et Naturprodukt. Den var — mere aabenbart end hins — et Produkt af den klassiske Kunst i Italien; men ogsaa — og i langt højere Grad end Thorvaldsens — af den levende Natur i Italien, af det levende klassiske Kunstværk, som hvilket Naturen har skabt *Mennesket i Italien*, naar Mennesket dér er skønnest. Derigennem kom Stilen livsvarm ind i hans Kunst og ikke som en kold Formalisme.

Uden at have været i blot den flygtigste Berøring med Marmor eller Bronze, derfor uden at være blot det mindste afkølet, tindrende af Liv og med Italiens Sol i Følge kommer denne livsfriske Stil frisk og naiv ind i hans Kunst med den Hyrdedreng fra Pompeji, der er fremstillet i Galleriets lillebitte Billed (Fig. 41). Det er, om man vil, Mesterværket mellem alle hans Figurbilleder. Ikke saaledes at forstaa, at det er det betydeligste af disse. Det er tværtimod for Indholdets Vedkommende kun en Bagatel i Sammenligning med hans senere, stort anlagte Værker. Men det er som færdigt Kunstværk maaske det fuldkomneste, det lydeløseste, der er kommet fra hans Haand. Det har i alle Retninger al den Skønhed, der kan tænkes forenet med det fordringsløse Æmne, det fremstiller. Det er i Henseende til Figurens Holdning og dens Linjers Eurytmi fuldendt dejligt, i saa Henseende en stor Billedhugger værdigt, og samtidigt er det malet saaledes, som kun en Maler maler. Solskinstonerne er af den allerydersle

Fig. 41. En Hyrdedreng fra Pompeji. Tilh. *Nationalgalleriet.*

Ægthed og Finhed, og Penslen — navnlig i det ypperlig karakteriserede Hoved — gnistrer af Talent og Temperament.

Constantin Hansens Hovedværk fra hans Ophold i Italien, Billedet af »Oplæseren paa Neapels Molo«, er ikke saa lydeløst et Billed som »Hyrdedrengen«; men det er rigt paa stilfulde Figurer, der i skøn Holdning ikke staar tilbage for hin enkelte dejlige Skikkelse. Med Billedets Tilblivelse forholder det sig saaledes, at det blev malet efter Tilbagekomsten til Rom,

Fig. 42. Scene paa Moloen ved Neapel; en Oplæser af Orlando furioso omgiven af sine Tilhørere. Kompositions-Skitse. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung*.

efter at først en Kompositions-Skitse (Fig. 42) var gjort og derpaa Studier til de enkelte Figurer (Fig. 43—44) samlede dels paa Ischia og dels i Neapel, altsaa fra Juli til September 1838. I disse Maaneder maa Planen til dette Billed have optaget alle hans Tanker; thi alle hans Skitsebøger fra den Tid er optagne af Udkast dertil. Det er ingen Overdrivelse at sige, at der er gaaet flere hundred Tegninger forud for Arbejdet, foruden Studierne, hvoraf der sikkert har været endnu flere end dem, som nu kendes.

Opgaven var som skabt for Constantin Hansen, bl. a. af den Grund, at den store lyttende Forsamling, der udgør den væsentlige Del af Billedet, ikke stillede nogen Fordring til den Ævne, han manglede: den dramatiske. At han forefandt Opgaven færdig, at han ikke konstruerede den for sit Talent, derom kan der ikke herske nogen Tvivl. Ikke blot siger Skitsen os

Fig. 43. En liggende Dreng. Studie til »Oplæseren«. Tilh. *Forfatteren.*

dette; men man kan næsten ikke tage en italiensk Rejsebeskrivelse fra Trediverne i Haanden uden at møde Beretninger om de læge Oplæsere i Neapel og det Publikum af Lazzaroner, Marinari og Borgere, de samlede om sig. Den fulde Titel paa Constantin Hansens Billed lyder: »Scene paa Moloen ved Neapel, en Oplæser af Orlando furioso omgiven af sine Tilhørere«, og Rejsebeskrivelserne stemmer endog deri overéns, at det særlig var Ariosts Heltedigt, man i de Aar hørte foredraget dér paa Stedet. Det var fra først af aabenbart et realistisk-koloristisk Livsbilled, som Constantin Hansen

her vilde male. Om det havde været anderledes: om han straks havde været paa det rene med at ville male det mere idealistisk-stilistiske end realistisk-koloristiske Billed, der sluttelig kom ud af »Oplæseren«, saa havde han sikkert anlagt Billedet anderledes og ikke formet det som det brogede Genrebilled, det er. En Kunstner, der var sig sin Stilsans bedre bevidst, end Tilfældet var med Constantin Hansen paa dette Stadium af hans Udvikling, vilde næppe have forsømt at glimre mere med den. Han vilde lige saa lidt have fundet Behag i Sælgekonen med Torklædet om Hovedet som i Munken med Glarene for Øjnene, og han havde ganske sikkert fundet paa noget andet end den tykke Borgermand i Midten og Soldaterne med de grimme Huer i Baggrunden. Men Constantin Hansen, der endnu ikke havde Følelsen af den Historiemaler, der boede i ham, tog dem alle genremæssig saaledes, som han havde set dem. Saaledes malede han dem i Kompositions-Skitsen, og fra den gik de fleste uforandrede over i Billedet.

Fig. 44. En siddende Dreng. Studie til »Oplæseren«. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard*.

Kompositionen (Fig. 45) er mønsterværdig uden i mindste Maade at være dydsmønsteragtig: paa én og samme Tid rig og livfuld, enkel og sluttet. Der er til hver Ting paa Billedets ene Halvdel den fornødne Balance paa den anden og dog ingen altfor iøjnefaldende Konstruktion af Ligevægten. Der er ingen

Fig. 15. Scene paa Moloen ved Neapel; en Oplæser af Orlando furioso omgiven af sine Tilhørere. Tilh. *Nationalgalleriet.*

indknebne Figurer, heller ingen overflødige Pladser, og ingen Arme eller Ben, om hvis rette Ejer man kan være i Tvivl. Udmærket bryder de liggende og siddende Drenge i Forgrunden den bratte Vinkel, hvorunder de yderst staaende Forgrundsfigurer uden dem vilde have vist sig. Udmærket bryder Oplæserens bagfra sete Skikkelse Kredsen af de forfra sete Tilhørere. Udmærket afsluttes Kompositionen mod Siderne af de smaa Baggrundsgrupper; udmærket lukkes den bagtil af Bjærgenes Linjer; udmærket skæres disse af det høje Fyrtaarn, der er en god Erstatning for det lavere paa Skitsen. Der er om denne Skitse ellers at sige, at den med sin friske, lette, impressionistiske Behandling sikkert giver et mere levende Øjebliksbilled af Situationen, end den endelige Bearbejdelse. Men Hensigten med denne har ogsaa været lige det modsatte af et Øjebliksbilled. Det var i første Række netop Gengivelsen af den skønne plastiske Dvælen i hver enkelt Figurs Stilling, som for Constantin Hansen her var Maalet. De mange enkelte Figurstudier til Billedet viser, at herpaa gik hans Bestræbelser ud. Han kunde ikke faa disse Stillinger smukke nok; han kunde ikke faa dem saa smukke, som de syntes ham i Virkeligheden. Børnene og de halvvoksne Drenge, Oplæseren og de unge Marinari: det var navnlig dem, han tegnede og malede Gang efter Gang for at naa frem til den fulde Forstaaelse af det naturlig skønne *Portamento*, den medfødt anstandsfulde Holdning hos disse primitive, bronzehudede Mennesker. Betragter man Billedet som Genrebilled, kan man indvende mod det, at Figurerne — som Følge af den nævnte Bestræbelse — synes næsten støbte eller fastgroede i deres smukke Stillinger, at der i disse mangler det flygtige og tilfældige, som selve Livet frembyder. Men det mærkelige ved Billedet er jo netop den Tilgift, det til Gengæld har af plastisk Skønhed af en Art, der er nær i Slægt med den antike. Det siger sig selv, at denne Skønhed ikke her kan være af græsk Renhed. Alene i Kraft af sit Æmne maatte Billedet faa Tilknytningspunkter til det den Gang kurante danske og tyske Folkelivsmaleri paa

italiensk Grund. Fælles med en Mængde Billeder henhørende til denne Kategori har det f. Eks. enkelte burleske Figurer, hvor det græske i Følge Sagens Natur maa have ondt ved at bryde igennem, ligesom det jo overalt kun kan være maskeret til Stede under det italienske Folkelivs Dragter. Men det er alle Vegne til Stede under Masken og ikke til at tage Fejl af paa noget Punkt. Det er det, der holder alle disse Skikkelsers Bevægelser saa smukt i Ave. Det er det, som stilner de gaaendes Gang og gør de dvælendes Stillinger støtte og standende. Paa dette stilnede og standende i hvert Lem, i hver Figur, i hver Gruppe og i den hele Komposition beror den skønne plastiske Stil og Holdning i dette Standard-Værk i dansk Kunst.

Ogsaa i dette Billed skyldes Stilen aldeles overvejende Studiet af en stilfuld Menneskeṭype. Men kun overvejende; ikke saa udelukkende som i »Hyrdedrengen«. Kommer man varm fra dette livsvarme Billed, vil man let fornemme, at der fra »Oplæseren« slaar En en lidt køligere Luftning i Møde. Fornemmelsen heraf beror sikkert ikke alene derpaa, at Solskinnet paa Moloen ikke just er saa generende stærkt, som de mod Solen plirende Øjne paa Billedet gærne skulde faa os til at tro. Den lidt kølige Fornemmelse beror ogsaa derpaa, at Kunstneren har tilladt sin plastiske Følelse nogle Svinkeærinder til den antike Kunst, fra hvis Billeder og Skulpturer den er vendt tilbage dobbelt sikker i det plastiske, men som Følelse en god Del afsvalet. Samtidig har han i høj Grad holdt Maade med det umiddelbare, levende, sammensatte Udtryk for sin ellers saa fine maleriske Følelse og med Forsæt og Beregning forenklet det for ikke at forstyrre det plastiske Indtryk af Billedet. Derunder har det kendelig lidt i malerisk Henseende. Det er, trods adskillige smukke koloristiske Enkeltheder, noget tørt og monotont i Farven (navnlig i det Nøgne), og det staar som malerisk Værk afgjort tilbage saavel for mangt et Ungdoms-Arbejde af Constantin Hansen som for de altid lige dejlige Landskabs- og Arkitektur-Billeder, han ved-

blev at male i Italien. Af dem kan man se, at de maleriske Mangler i »Oplæseren« ikke skyldtes nogen Nedgang i hans maleriske Ævne. Det er bekendt nok, at der senere fandt en saadan Nedgang Sted i den. Men Farveformemmelsen i hans Øje blev endnu i flere Aar efter, at »Oplæseren« var malet, ved at være lige fintmærkende overfor de fineste og sarteste Toner i Landskab og Arkitektur, og det var saaledes ikke Følelsen, men Interessen, han havde mistet for de tilsvarende Finesser i Menneskeskikkelsen. Hans Interesse for den plastiske Udformning var groet saaledes, at den overskyggede alt andet, og i saa Henseende er da ogsaa Billedet saa fuldendt og færdigt, som næsten intet andet dansk Maleri. Derpaa og paa dets Stil beror dets store og uforgængelige Værdi. Malerisk kan det ikke tilfredsstille Nutiden. Det er ikke blot — som allerede sagt — noget tørt i Farven; det er end mere tørt i Foredraget. Det er i Grunden, som havde Constantin Hansen, da det gik mod Fuldforelsen af Billedet, slet ikke været rigtig præsent med Liv og Lyst ved Arbejdet. Og saaledes forholdt det sig formodentlig i Virkeligheden. Han var ikke alene i sit Begreb om Figur-Stil vokset med den Opgave, han i »Oplæseren« havde sat sig; han var vokset fra Opgaven, inden han endnu havde løst den. Da Billedet omsider — det var i Foraaret 1839 — stod færdigt, havde hans kunstneriske Forestilling længst passeret den Station, som dets Fremstilling betegner i hans Udvikling. Han havde, samtidig med sin Erkendelse af, at Menneskeskikkelsen har større Skønheder end de smaa maleriske, følt vaagne i sig et Kald til at behandle den i andet end i smaa Genrebilleder. Endnu i dunkelt Omrids, i ubestemt Form, men derfor kun saa meget mere lokkende for En, der altid stræbte efter fuld Klarhed, havde hans Fantasi just vist ham den ideale Menneskeskikkelse i den monumentale Maalestok, da der aabnede sig Udsigt for ham til at virkeliggøre disse Drømme.

Dermed hang det saaledes sammen.

Endnu inden det nye Universitet paa Frue Plads i København var blevet færdigt, havde dets Arkitekt, Stadsbygmesteren Peder Malling, paa egen Haand, uden Bygningskommissionens eller Konsistoriums Samtykke, overdraget til sin Ven, den kunstnerisk ganske uformuende Maler Christian Fædder Høyer, at besørge Bygningens indre Dekoration. I mange Aar havde Høyer, der var bleven svimmel af en Smule Ros, som Thorvaldsen en Gang havde været saa ubesindig at yde ham, kæmpet en forbitret, men haabløs Kamp for at opretholde sin stedse synkende Anseelse som Kunstner. Han var Gang efter Gang bleven vraget ved Besættelsen af Akademiets Professorater, og han var sluttelig enstemmig bleven udelukket af Akademiets Medlemsforsamling efter at have raset mod den i en Række af polemiske Smaaskrifter. Til denne Mand, der var lige uanset som Kunstner og ildeset som Menneske, nærede Universitetet med Rette ingen Tillid. I Oktober 1834 modtog det Underretning om, at han allerede havde fuldført Loftet i Forhallen. Det var inddelt med en Række smaa tomme Felter omkring et stort Midtfelt med en Genfremstilling af Rafaels Jehova, der skaber Lyset. Malling forklarede det i sin Skrivelse saaledes: »Skaberen ordner Universet, eller Den guddommelige, alt ædelt omfattende Aand ordner det Kaotiske, som efterhaanden har udbredt sig over Kloden, og fremkalder det ædle af Taagen, hvori det indhylles. NB. det ædle er betegnet ved de klare høie Farver, som fremtræde i den graa Grund.« Det lød jo ikke videre lovende, og da Malling desuden lod vide, at Høyer vilde fortsætte paa Væggene med en Række Fremstillinger af græske Digtere, skred Konsistorium ind mod Bygmesteren og befalede ham, at der intet videre maatte foretages, saalænge Skitserne til den projekterede Dekoration ikke var approberede. Paa Skrivelsen herom svarede Malling, at han ikke kunde finde sig i en saadan Indblanding, og dermed var Signalet givet til en langvarig Fejde mellem ham og Universitetets Direktion. Hurtigt førte Malling Striden over i Dagspressen, og den fremkaldte

her en sand Syndflod af Artikler for og imod Høyer. For denne var dog mest Anonymer; mod ham stod Folk som Sibbern, H. N. Clausen og Høyen. Den sidste skrev bl. a.: »Vi ville ikke tale om Tegningen eller om den maleriske Behandling; thi i denne Henseende tage Arbeiderne sig ud, som om en middelmaadig Malersvend havde været Mester for dem«[1]. Da Malling dog ikke vilde give sig, men lod Høyer fortsætte i Vestibulen, bad Universitetet Kunstakademiet træde til som Dommer. Bygmesteren kom med den Udflugt, at Vestibulen endnu ikke kunde gøres ryddelig for besøgende, og man maatte nu have selve Kongen til at resolvere, at Malling vilde blive entlediget fra sit Embede, hvis han ikke inden tre Dage gjorde Adgangen til Høyers Dekorationer fri. Akademiets Kendelse gik naturligvis de to Venner imod: Malling fik Ordre til at lade Dekorationerne, der var malede med Oliefarve paa opsat Lærred, nedtage. Paa Ny forsøgte han at forhale Sagens Afgørelse, og atter maatte man have Kongen til at resolvere, denne Gang, at Billederne skulde være nedtagne inden fire Dage, Malling i modsat Fald entlediges. Han indgav dog nu selv sin Afskedsbegæring og tilskrev Universitetet, at hvis det vilde have Billederne nedtagne, kunde det selv besørge det. Det var i Oktober 1835. Da han saa, man tøvede, opgav han endnu ikke Haabet om at sætte sin Vilje igennem. Han fik Justitsraadinde Abildgaard »med et ligesindet — for et højere Maal aandende — Samfund af Dannequinder« til at indgaa til Kongen med en Adresse om det ønskelige i Dekorationernes Bevaring, og endnu den 9de Januar 1836 indsendte 60 Snedkermestre (!) en Adresse i samme Øjemed. Ikke desto mindre blev Billederne i Slutningen af samme Maaned nedtagne og hensatte i Depot i Holmens Kirkes Kapel[2]. De har ikke nu været til at finde;

[1] »Dansk Ugeskrift« Nr. 187 (Septbr. 1835). Sammesteds en Artikel af Clausen. Sibbern optraadte i »Kjøbenhavnsposten«'s Nr. 260-262 (Oktober-November 1835).

[2] Alle Aktstykker i denne vidtløftige Sag — ogsaa alle de Avis-Artikler og Brochurer, den fremkaldte, — samlede Malling omhyggelig i et Hefte,

de eksisterer formodentlig ikke mere. Der findes dog opbevaret[1] nogle Vandfarve-Udkast af Høyer til hans Dekoration af Universitets-Vestibulen, og at domme efter dem var i hvert Fald Loftet et ganske barnligt eller vel snarere ganske oldingeagtigt meningsløst, ja næsten sindssygt Produkt. Hvorledes det maa have set ud, dette Makværk af et Loft, derom kan man danne sig en Forestilling af nogle Linjer i et Brev, som Eckersberg i Oktober 1835 skrev til sin Søn Erling. »Pudseerligt var det at see«, siger han, »at Lærredet, hvorpaa Gudfader var malet, var, da det efter sin Tyngde havde hængt ned i en Bue, paa sine Steder i Midten hæftet op imod Loftet med Spigere.«

Mallings Embede blev imidlertid tilbudt Hofbygmesteren, Etatsraad Koch, men denne frabad sig Hvervet, og der blev nu nedsat en ny Bygnings-Kommission, bestaaende af Overbygningsdirektør Hansen, den nys nævnte Koch, H. N. Clausen, Hetsch og Freund. Den gjorde — efter en Plan, som var udkastet af Høyen — Forslag til nogle mindre Forandringer i Vestibulens Arkitektur og foreslog desuden at indskrænke Dekorationen væsentlig til de tre store Midtfelter paa Væggen og sætte tre Figurer, nemlig tre Muser, i hvert. Kommissionen mente, at hele Arbejdet, der tænktes udført med Oliefarve paa Lærred, kunde være færdigt paa mindre end et halvt Aar, og det var dens Hensigt at lade det udføre af syv unge Kunstnere, der havde tilbudt sig af ren Interesse for Sagen og paa saa billige Vilkaar, at hele Arbejdet skulde kunne gøres for 3700 Rdlr. Man følte sig saa sikker paa at faa Tingene ordnede saaledes, at man allerede havde indforskrevet Lærredet til Billederne fra Sachsen, da heldigvis en kongelig Resolution (af 23 April 1836) kuldkastede Planerne til dette Hastværksarbejde. Resolutionen bestemte nemlig, at

der senere har faaet Plads i det kgl. Bibliothek, og paa hvilket Hr. Dr. phil. *Gigas* har haft den Godhed at henlede Forfatterens Opmærksomhed.

[1] I Kunstindustrimuseets Bibliothek (Samlingen af danske Kunstneres dekorative Arbejder).

Solennitetssalens Dekorering skulde gaa forud for Vestibulens, og Tanken om dennes Udsmykning kom saaledes foreløbig til at hvile[1].

Da der nu absolut intet blev foretaget for at skaffe Solennitetssalen en Udsmykning (et Udkast af Arkitekten Friis kom ikke længere end paa Papiret), vilde Tanken om Vestibulens Dekorering formodentlig være kommen til at hvile endnu længere, hvis ikke en yngre Kunstner havde besluttet at tage den op og søge at faa den udført. Denne Kunstner var Dekorationsmaleren *Hilker*. Han kom ved Juletid 1838 til Rom i Selskab med Købke, og han havde aabenbart Optegninger eller Opmaalinger af Vestibulen med sig fra København. Det lader sig næppe med Sikkerhed sige, om det var ham eller Constantin Hansen, der foreslog det Samarbejde, hvoraf saa lykkeligt et Resultat skulde fremgaa. Hilker er dog aabenbart begyndt med at tænke sig, at Arbejdet i det væsentlige kunde udføres af ham selv, og at Constantin Hansens Rolle skulde være indskrænket til Udførelsen af en enkelt større Figur i hvert af de store Felter, som paa Forhaand var givne i Arkitekturen; thi paa det første Udkast til Midtvæggen (Fig. 46), betegnet »Vinteren i Rom 1838—39«, bestaar den figurlige Dekoration kun i en Nike paa en Quadriga i Midtfeltet og en anden — i Skitsen uskelnelig — Figur i hvert af Sidefelterne. Hurtigt kasseredes dog dette Udkast, og allerede paa det følgende, der ligeledes er dateret »Vinteren 1838—39«, har Constantin Hansen erobret alle de Pladser, der siden blev forbeholdte hans Kompositioner.

Aandelig Ætling af Freund, som han var, var Hilker opdragen med den antike Malerkunst. Det var først og fremmest den, han var kommen til Italien for at studere, efter hidtil kun at have kendt den af de Gengivelser, som Freund benyttede ved Udsmykningen af sin Bolig. Ogsaa Constantin

[1] De herhen hørende Aktstykker findes i Rigs-Arkivet. Se ogsaa: *H. N. Clausen*, Optegnelser om mit Levneds og min Tids Historie. Kbhvn. 1877, p. 191—193.

Hansen havde jo taget nogen Del i denne Udsmykning og havde nogen Tid været under Paavirkning af Freund. Men Paavirkningen fra Eckersberg havde faaet Overtag over ham, og i Stedet for den kortere Vej gennem Zahns Afbildninger

Fig. 46. Hilkers første Udkast til en Dekoration af Universitetets Vestibule. Akvarel. Tilh. *Kunstakademiets Bibliothek.*

fra Pompeji havde han maattet gaa den længere Vej gennem Naturstudiet for at ende dér, hvor Freund havde villet, han skulde begynde. Nu mødtes han og Hilker i deres Begejstring for det antike Maleri og i deres Længsler efter at se og gense det. De var endda flere end de to; de var tre, der brændte af disse Længsler. Thi ogsaa paa Købke havde Freund sat

Ild med sin Enthusiasme for den pompejanske Kunst. I Begyndelsen af Maj 1839 rejste han og Hilker til Neapel; først i Slutningen af August kunde Constantin Hansen følge efter. Han maatte, forinden han kunde rejse, færdiggøre et Par Bestillinger; — til Puggaards en Gentagelse med Variationer af Vesta-Templet; til Thorvaldsen et Billed efter en af de brune

Fig. 47. Parti af Neapels Golf. Tilh. Hr. Direktør *Emil Bloch*.

Studier fra Pæstum; thi han havde endnu i Rom maattet bruge 100 Scudi, som Akademiet ekstra havde tilstaaet ham til Rejsen til Neapel paa den Betingelse, at han vilde afbetale dem med en Kopi efter et antikt Maleri i Museet. Han blev omtrent et Aar dernede og afbrød kun sine Studier i Museet og i Pompeji ved kortere Udflugter til Omegnen og et Par Maaneders Ophold paa Capri. Han malede paa Capri en Række lyse og let behandlede Søstudier (Fig. 47), fulde af et lyst og let Humør, hvormed han efter sit eget Sigende blev smittet

af Købke. Nogen Paavirkning fra denne kan vistnok ogsaa spores i selve Studierne, der i Behandlingen i hvert Fald paafaldende ligner, hvad Købke samtidig malede. Han gjorde desuden Forarbejder — nydelige Studier og en Mængde ganske dejlige Tegninger — til et Billed, der faldt temmelig ulykkeligt

Fig. 48. En Bacchant og en kvindelig Centaur. Kopi. Tilh. *Kunstakademiet.*

ud, de »To Capri-Drenge« paa Stenen i Vandet, et Billed, han siden gentog flere Gange, vistnok til stor Glæde for Publikum, men til ringe Ære for sig selv. Han havde formodentlig tænkt sig i dette Billed at gøre Brug af nogle af de Erfaringer, han under Arbejdet paa »Oplæseren« havde høstet. Han havde rimeligvis troet, at det her skulde lykkes ham at indføre noget af det antike Maleris simple Form og enkle Farve og dermed opnaa en kraftig dekorativ Virkning af de brune Figurer paa

Baggrund af det blaa Hav og den blaa Himmel. Det mislykkedes ganske. Da Billedet var udstillet i Kunstforeningen 1897, blev det ikke uden Strenghed, men heller ikke uden Sandhed sagt om det, at »det var ikke lysteligt at se de to kobberpolerede Kapridrenge paa Dynen, der svømmede i den blaa Farve og agerede Sten i Middelhavet [1]. Langt heldigere var han med de to Kopier, der tilhører Akademiet, heldigst dog med den mindre og tidligst malede, der forestiller en Bacchant og en kvindelig Centaur (Fig. 48); thi i den er det lykkedes ham med Oliefarven at gengive den sprudlende gamle Fresko-Teknik, medens den større, meget dygtige, men noget tørre Kopi af Chiron, der lærer Achilles at spille Lyre«, i saa Henseende lader en Del tilbage at ønske. Han og Hilker fortsatte imidlertid deres Arbejde paa Udkastene til Universitetets Vestibule. De prøvede i den ene sirligt udførte Akvarel efter den anden [2] forskellige Fordelinger af Farverne i de givne Inddelinger af Rummet, og i de sidste Udkast (Fig. 49), der blev fuldendte 1840 i Torreannunziata, er Farverne i alt væsentligt de, der sluttelig blev anvendte [3]. Constantin Hansen var allerede den Gang nogenlunde klar over de Æmner, han vilde behandle, og i de miniaturagtige Billeder, han med Vandfarve indføjede i Hilkers Rammer, har man hans tidligste Forsøg til de Kompositioner, han siden udførte. Men disse Udkast var dog væsentlig kun mente som Farveskitser, og for begge Kunstnere stod hele den nærmere Udformning af Værket endnu tilbage [4].

[1] *Karl Madsen:* Constantin Hansen. »Tilskueren«, 1897, p. 946.

[2] Disse Akvareller tilhøre dels Kunstakademiet, dels den Hirschsprungske Samling.

[3] Figurerne i Frisen og Figurerne i de mindre Billeder, der findes over de store, og som siden blev afskyggede i hvidt henholdsvis paa grøn og blaa Bund, er dog paa det her gengivne Udkast malede i levende Farver.

[4] Kompositionen »Hermes overrækker Apollon Lyren« (i Vestibulen erstattet med Apollon og Marsyas) udførte Constantin Hansen dog sikkert allerede i Italien. Det lille Billed med denne Komposition adskiller sig fra alle de senere malede Studier og Skitser til Vestibulens Dekoration ved en solrig-gylden Tone.

Fig. 49. Hilkers og Constantin Hansens Udkast til en Dekoration af Universitetets Vestibule. Torreannunziata. 1840. Akvarel. Tilh. *Kunstakademiets Bibliothek.*

De forhastede sig ikke med den; i hvert Fald Constantin Hansen lod endnu i Aarevis sine Forestillinger om de Billeder, han drømte om at komme til at male, ligge og gro i sit Indre. De fik deres Næring dér fra den bedste Næring for dem, — fra den Livskilde, som Skønhedsfølelsen var i hans Kunstnervæsen. Men aldrig havde denne Livskilde strømmet saa rent og saa rigt som nu, hvor den svulmede under en Nedbør af antike Skønhedsindtryk. Umuligt at udskille de Elementer af Kunst og Natur, der udgør den aandelige Atmosfære omkring Golfen! Umuligt ogsaa at forklare Kogleriet i denne Atmosfære! »Här lockas man så lätt att betrakta landskapet endast som en plats för klassiska imaginationer«, siger Egron Lundgren i sine Erindringer fra Italien, og før og efter ham har mange bemærket den Kendsgærning, at omkring Golfen staar Horisonten fuld af Fatamorgana af den antike Tids Verden.

Om Constantin Hansen paa sin Rejse havde været noget mere meddelsom om sig selv, havde vi sikkert vidst, hvad vi nu maa nøjes med at formode, at ogsaa han fik sin Part af de »klassiske Imaginationer« i det Aar, han tilbragte i Neapel. Hans Skønhedsfølelse næredes dog ogsaa med en solidere Kost end saadan Luftføde. Han fordybede sig i de klassiske Humaniora; han studerede græsk Mythologi og Filosofi; Platon blev hans kæreste og stadigste Læsning. Men fremfor alt fordybede han sig i den antike Malerkunst. Han kopierede og kalkerede med sin Blyant de fleste af dens bedste Billeder (Fig. 50) og tilegnede sig gennem disse Øvelser ikke blot en levende Forstaaelse af det dekorative i dens Midler, men ogsaa den Overbevisning, at man igennem Genoptagelsen just af disse Midler maatte kunne gengive Kunsten det større Livsmaal, den havde mistet. »Jeg tænker mig det«, skrev han hjem i December 1839[1], »som en Fordel for Kunsten, at den bemægtigede sig Decoratjonsmaleriets Gebet igjen og derved paa en mere reel Maade greb ind i Livet.« Og andet Steds i

[1] til Assessor E. Collin. Brevet tilhører Hr. Etatsraad Jonas Collin.

Fig. 50. Tegning i Bly efter et antikt Maleri. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

samme Brev: »Jeg onskede, at der hjemme maatte være Brug for nogen Kunstner paa anden Maade end ved at male smaa Genre-Stykker til Kunstforeningen eller ved at anlægge en Portraitmesterfabrik.«

Kun nogle Indviede mellem Venner og Kammerater vidste, med hvilke store Planer han gik svanger, og at det var disse

Planer, han fostrede med sine klassiske Studier. Han kom tilbage til Rom (efter først i Følge med Købke at have gjort en Afstikker til Florents og Siena[1]) og genoptog der de Studier af Landskab og Arkitektur, hvoraf han vedblivende havde sin store Glæde. Han valgte maaske nu sine Motiver med endnu mere Sans for deres Linjevirkning, end han tidligere havde lagt for Dagen; han søgte øjensynlig mere bevidst de enkle, de plastiske, de monumentale Motiver. Men han fremhævede her saa langt fra det plastiske paa det maleriskes Bekostning, at tværtimod de Landskaber og Arkitekturbilleder, han malede efter sin Tilbagekomst fra Neapel, i malerisk Henseende hører til det aller ypperste, der er kommet fra hans Haand. Der er den dejlige Studie (Studien vel at mærke, der er meget bedre end de senere malede Billeder) fra en Allé i Villa Albanis Have (Fig. 51). Motiv og Kunstner har tilsammen gjort den til et af de skønneste — man kan næsten vove det stærkere Udtryk: det skønneste — af alle Prospekter, der af Danske er malede i Italien. Om det havde gældt at komponere en Fremstilling rent i det abstrakte paa Grundlag af det ideale Stof til en saadan, der er samlet indenfor Murene omkring de gamle romerske Villa-Haver, kunde Kompositionen ikke være bleven mere fuldendt end den, der her var færdig at finde fra Naturens og Kunstens Haand. Hvilken Ligevægt, hvilken Holdning, hvilken ædel Simpelhed i Linjerne! Har Constantin Hansen end ikke Æren af at have opfundet dette Motiv, har han Æren af at have opdaget det og at have anskueliggjort den typiske Skønhed, det rummer. Den typiske Skønhed. Thi det, der gør Constantin Hansens Studier af romersk Landskab og Arkitektur saa betydelige og betydeligere end nogen anden dansk Kunstners, er hans Evne til af det enkelte landskabelige eller arkitektoniske Motiv at udbringe saa at sige den samlede Sum af mangfoldige Skøn-

[1] Forfatterens afd. Fader, der var sammen med Constantin Hansen, Hilker og Købke i Neapel, skriver i sin Dagbog d. 27 Juli 1840: »De tre Danske afreiste, og jeg fulgte dem til Posten«.

heder, som indeholdes i den Mangfoldighed af Motiver, til hvis Art det enkelte hører. Det er om Studien fra Forum Romanum allerede ovenfor sagt, at der gives næppe det Billed i Verden, der bedre dækker Ens Erindringer om hele det antike Rom. Paa samme Maade fremmaner Studien fra Villa Albani som intet andet Billed den romerske Have med den skin-

Fig. 51. Udsigt fra Indgangen af Villa Albani. Studie. Tilh. Hr. Kammerherre, Overforster, Dr. phil. *Müller.*

nende hvide Villa, de graanede antike Marmorrester langs de raslende Grusgange, hvis høje Hegn af lysegrønne Hække og dunkelgrønne Cypresser tegner sig mod den blaa Luft og de blaa Bjærge i Horisonten. Men disse Eksempler er kun et Par mellem mange. Næsten hver eneste af disse Studier af Constantin Hansen har den Egenskab, hvorpaa der her er peget. Grunden dertil? Bedst demonstreres den maaske paa den Studie, der bærer Titlen »Udsigt over Campagnen fra Villa

Matteis Have (Fig. 52), og som giver saa ideal en Fremstilling af den romerske Campagnes Poesi. Det faldne Søjlekapitæl, der ligger til den ene Side, den antike Kvinde-Statue, som staar til den anden Side af den lave Mur med den blomstrende Rosenhæk i Forgrunden, bemægtiger sig straks Beskuerens Fantasi og fører den, ligesom Aquædukten, man øjner ude i Baggrunden til venstre, i Retning af den undergangne Oldtids Verden. Motivet er aabenbart ikke i mindste Maade arrangeret, end sige komponeret. Det er blot valgt med den lykkeligste Evne til imellem en mylrende Mængde af beslægtede Motiver at finde ét, hvori Stoffet er som en Ekstrakt af alle de øvrige. Men det er ikke blot Stoffets; det er ogsaa — og maaske nok saa meget — Stemningens Skyld, at Billedet virker som saa alméngyldigt et Billed af Campagnen. Hvad kunde det hjælpe, at Stoffet var som en Ekstrakt, hvis ikke Stemningen var som en Essens, — en Essens af al Campagnens gyldne blaa Duft over Jord og Himmel og Bjærge. Men dette generelle i Stemningen, der gør den saa stærk og saa overbevisende: paa hvad andet skulde det vel egentlig bero end derpaa, at det er alle de essentielle, alle de herskende Toner i denne Natur, som genialt er fundne og uddragne.

Fremstillingen har allerede én Gang ført ind paa en Sammenligning af Constantin Hansens romerske Prospekter med Eckersbergs. Lad os tage den op igen og sammenholde, hvad der er sagt om Eckersbergs, med det, der her er sagt om Constantin Hansens. Hemmeligheden ved Eckersbergs er den, at der er slet ingen Hemmelighed ved dem. Han malede her blot, hvad han saa, men han saa med Øjne, der funktionerede saa usvigeligt, som man snarere vilde vente det af et optisk end af et organisk Apparat. Det var, som havde Naturen begunstiget hans Blik med en Tilgift af noget, der virkede som en Kikkert og gjorde det mere langsynet end almindelige Øjne. Og aldrig var han mere lysvaagen, aldrig mere langsynet og skarpsynet end under Arbejdet paa de romerske Prospekter,

der staar med Spejlbilleders Klarhed i Farven og Renhed i Linjen. Derfor var hans Opfattelse dog ikke sjællos, hans Gengivelse ikke en fotografisk. I hans romerske Prospekter, som i næsten alt fra hans Haand, er Sjælen hans Hjærtes dybe Kærlighed til Naturen. »Derudover havde han megen Viden, en god Del Kultur, men ingen medfødte Ævner«[1].

Fig. 52. Udsigt over Campagnen fra Villa Mattei mod Albanerbjærgene.
Tilh. Fru Kammerherreinde *E. Brun*, f. *Bluhme*.

Af kunstneriske Anlæg havde Constantin Hansen forud for sin Lærer sin Linjesans, og hans Farvesans var finere udviklet. Eckersberg har ikke malet noget, der i Henseende til Friluftstonernes Ægthed kan maale sig med Constantin Hansens Studie af en »Udsigt fra Ruinerne af Domitians Palads« (Fig. 53) eller hans Studie over de stigende Eftermid-

[1] Min Bog om Eckersberg, pag. 101 f. f.

dagsskygger paa Concordiatemplets Søjler (Fig. 54) eller hans »Vej i Sabinerbjærgene«, hvor Luften er saa sitrende af Lys, og Skyggen paa Klippen i Forgrunden saa kølig og gennemsigtig, at Billedet kan taale Sammenligning med et hvilketsomhelst moderne Friluftsmaleri, skønt det er malet med anderledes enkle Midler end de moderne. Men Forskellen

Fig. 53. Udsigt fra Ruinerne af Domitians Palads. Midtvejs i Mellemgrunden Colosseum. Studie. Tilh. Hs. Ekscellence fhv. Højesterets-Justitiarius *Buch*.

mellem hans og Eckersbergs italienske Prospekter indskrænker sig ikke til at bero paa de forskellige Grader af Finhed i deres maleriske Iagttagelse. Hvad Constantin Hansen havde forud for Eckersberg, var frem for alt et aandrigt Valg af Motivet, en aandrig Opfattelse af Tingene i Motivet og en dertil svarende aandrig Behandling af dem. Det er ovenfor sagt, at han forstod at uddrage af Arkitekturen alle de definitive Led og Linjer, paa hvilke dens Virkning endelig og afgørende beror.

Det var noget lignende, han forstod at gøre med Naturen. Uden at komponere, uden at idealisere, uden at stilisere, blot ved at pointere forstod han at gøre disse Studier til de idealeste Fremstillinger i deres Art.

I de Billeder, han malede efter Studierne, gik fremdeles

Fig. 54. Forum Romanum med Concordiatemplet og Septimius Severus' Triumfbue. Tilh. Hr. Bankkasserer *J. Simmelkiær.*

Aandrigheden for største Delen tabt. Hans Billeder af de romerske Prospekter er ikke nær saa forskellige fra Eckersbergs som hans Studier. Han genfandt sjældent i sit Billed nøjagtig sin Studies ægte Tone, og hvad det vandt i Nethed ved Oppyntning med Staffage eller en detailleret Forgrund, tabte det paa samme Tid i Friskhed. Hans Billeder og hans Studier af Landskab og Arkitektur fra hans sidste Treaar i Rom er iøvrigt kun faa i Sammenligning med det Antal af

lignende Arbejder, som Eckersberg havde præsteret i et lignende Tidsrum. Og Grunden var ikke den, at det var Figurmaleriet, som optog hans Tid. Hans Figurbilleder fra samme Treaar er endnu færre. De indskrænker sig til at omfatte et Par plastisk formede, men noget brune og umaleriske italienske Kvindehoveder, et holdningsfuldt og elskværdigt, men heller ikke synderligt malerisk Portræt i lille Format af Baronesse Elisabeth Stampe, der i 1842 opholdt sig i Rom, endelig en Altertavle (til Torup Kirke) med en Fremstilling af Christus som Børnenes Ven, hvori Stilen er et smukt, men ikke betydeligt Forsøg paa at efterligne Rafael, hvis »Madonna di Foligno« han kopierede paa Bestilling af en københavnsk Rigmand. Nok saa interessant som noget af dette er den smukke Blyants-Tegning, han udførte med bekendte danske Mænds Portræter, ordnede i en Krans omkring Thorvaldsens Billed[1].

Mere end han producerede, studerede han aabenbart i disse sidste Aar af sit Ophold i Rom. »Videnskabsmanden« kaldtes han af Vennerne. Men atter mere end han studerede, vegeterede han. Passivt lod han Roms Skønhed og Storhed virke paa sig; passivt lod han sig udvikle deraf.

> Suchst Du das Unermessliche hier, Du hast Dich geirret,
> Meine Grösse ist die grösser zu machen Dich selbst,

saaledes lader Schiller Peterskirken tale. Men saaledes er jo Virkningen af hele den evige Stad paa hver, som giver sig Stunder til at opleve den og har det rette Sind til at opfatte den.

Under sin mere end otte Aars Fraværelse fra Hjemmet, under sine syv Aars Ophold i Rom havde Constantin Hansen haft nok af saadanne Stunder, og det rette Sind havde han aldrig manglet. Syv Aar i Rom! Hvilken Lykke! Men hvilken dobbelt Lykke at kunne vende hjem med den Følelse ikke til

[1] Udstillet i 1845 under Titlen »Portræter af nogle Danske, som vare samlede i Rom 1842«. Tilh. Hr. Kammerherre, Baron *Stampe-Charisius*, Nysø.

haablos Unytte at have rustet sig til store og skønne Bedrifter. At eje ikke blot den fornødne Ævne og Udvikling dertil, men at øjne ogsaa den sikre Lejlighed til virkelig at komme til at udføre Bedrifterne! Denne Lykke, af hvilken saa mange er gaaede glip, var Constantin Hansen beskaaren. Hans og Hilkers Udkast til Dekorationen af Universitetets Vestibule var blevne antagne, og Udførelsen af Arbejdet dem overdragen. Vistnok gennem Orla Lehmann som Mellemmand (han havde under et Ophold i Rom sluttet et varmt Venskab med Constantin Hansen) var Planerne i flere Hold blevne indsendte til H. N. Clausen, og de blev af ham indbragte for Konsistorium, der æskede Akademiets Dom. De blev — om end naturligvis ikke uden Forbehold — anbefalede af Akademiet; men det skyldtes dog væsentlig Clausen, at Sagens Afgørelse ikke trak altfor meget i Langdrag. Thi det skortede heller ikke ved denne Lejlighed paa det gode danske Vrøvl. Engelstoft, der havde været ved at pine Livet af Eckersberg med sine historiografiske Antegninger til hans Skitser til de store Kristiansborg-Billeder, optraadte ogsaa her som den hæmmende. Endnu saa sent som i Marts 1843 erklærede han, »at denne Sag ingenlunde endnu er moden til Forestilling, men at tvertimod meget endnu staaer tilbage, inden den kan blive det«, og endnu et Par Maaneder senere var han ikke kommen længere end, at han vilde have den udførligt forelagt for Kongen »som en i Kunstsager kompetent Dommer«. Ved kgl. Resolution af 7 Juli 1843 blev dog Konsistorium bemyndiget til at approbere Planerne, og efter Meddelelsen herom belavede Constantin Hansen sig paa Hjemrejsen. Gode Venner lod det ikke mangle paa Ord, der kunde opmuntre ham til Arbejdet. Høyen skrev: »Jeg veed ei, om jeg overalt har fattet Deres Tanke . . . men i det Hele taget har det for mig været en stor Nydelse at see en Konstner øse saa dybt og saa reent af en sand poetisk Kilde . . . Vi forudsætte alle, at De, saasnart De kan, kommer hertil. Bindesbøll slaaer tillige paa, om De ikke kunde have Lyst til at male Vestibulen al fresco. Kom saasnart De kan,

kom i fuld Rustning, og sorg især for et godt Pandser af Taalmodighed, lad Konstnersværdet være godt hærdet og slebet og for det blot med Uforfærdethed, saa vil det nok trænge igiennem.« Og Orla Lehmann skrev: »Kom altsaa, kom hurtig og med godt Mod, for strax kraftigen at tage fat paa den græske Mythologie, som vel fortiener at males, og som Du kan og bør udføre saaledes, at Alle skulle blive saaledes begeistrede, at de skaffe de fornødne Midler til selve Solennitetssalens anstændige — nej, rige Udstyrelse . . . Ingen Konstner hos os skal faae rigere Leilighed til at sætte sig et Mindesmærke for alle kommende Tider ved sin Virken iblandt os. Altsaa friskt Mod, min kjære Konstantin; thi Muserne ere Dig gunstige. Ryst Støvet af Dine Fødder og slyng Ephen i Dine Lokker.«

En »Abschiedslied am letzten Pontemolle-Verein unsres Bajocco-Ritters Constantin Hansens aus Dänemark« er dateret »Rom in Monte Citorio, d. 26 October 1843.« Dagen efter var Constantin Hansen da formodentlig paa Vejen hjemad. Han gjorde Ophold i adskillige af de Byer, han passerede, det længste i München, hvor han — i Lighed med, hvad Hilker forud havde gjort, — satte sig ind i Freskomaleriets Teknik. Den 10 Januar 1844 meldte han sig hjemkommen paa »Kjøbenhavns Contoir for Reisende«.

IV.

Som Skik og Brug var, tænkte han snart efter sin Hjemkomst paa at blive Medlem af Kunstakademiet, og han modtog, efter at være bleven agreeret i Oktober 1844, Opgaven »Orpheus opstegen af Tartaros« (Ovids Metamorphoser, Sang 10). Det trak af flere Grunde temmelig længe ud, før han fik Billedet (Fig. 55) afleveret. Han gik snart i Lag med Arbejdet i Universitetet; han gjorde en Skitse til en Altertavle, som Wegener udførte; han malede foruden nogle Portræter et stort og pompøst Billed efter sin Studie fra Forum Romanum med Concordiatemplet i Forgrunden, og han fik ogsaa paa anden Maade sin Tid optagen, efter at han under et Ferie-Ophold i Sommeren 1845 hos Stampes paa Nysø havde forlovet sig med en Veninde af Huset dér, den 20aarige Magdalene Barbara Købke, Datter af Oberstlieutenant N. C. Købke og Mette Maria, f. Bruun. Det ene og det andet blev vel Skyld i, at han først d. 4 Maj 1846 kunde indsende sit Receptionsstykke til Akademiet.

Det er et Billed med ret iøjnefaldende Lyder. Det er i alt det Nøgne brunt og ufriskt i Farven; dets Baggrund — Hulen, der fører ned til Tartaros — er bløt Kulisse, og Kerberos, der forskrækker den lille Amor, er ikke mere frygtindgydende end de flaaede Bjørneskind med opspilede Gab, man kan se ligge i Buntmagernes Vinduer. Men det er ogsaa et Billed med Dyder, tilmed store og sjældne. Er det end ikke videre

dejlig malet, navnlig ikke i Sammenligning med de antike Malerier, om hvis Stil det minder uden at have noget af den antike Teknik eller Kolorit, saa er det til Gengæld ganske dejlig tegnet. Lidt konventionelt maaske i Amors lidt almindelige Nysselighed; men til det yderste følelsesfuldt i Orpheus' ualmindelige Skønhed. Hvor dejlig er ikke hans bladekransede Profil; hvilken Rytme er der ikke i hans Skikkelses Linjer, af hvilke særlig den fine, bøjede Ryg-Linje bidrager saa smukt til det inderlige Stemningsudtryk i Figuren! Men frem for alt: hvor ægte græsk er ikke dette Udtryk, der ytrer sig med saa ethisk en Beherskelse af Figurens Minespil og Ligevægt!

Det er noksom bekendt, at Akademiet forkastede dette Billed[1], hvis Dyder trods dets Lyder gør det til et saa betydeligt Kunstværk. Det er ogsaa noksom bekendt, at Akademiet to Maaneder senere forkastede Købkes Medlemsstykke. Derimod er det maaske mindre bekendt, at det kort forinden havde optaget Kjærschou, og at det Aaret derefter lod Simonsen og Monies indtage de Pladser, hvortil Constantin Hansen og Købke ikke var kendte værdige. Den Forklaring, som »Nyt dansk Kunstnerlexikon« giver af de to Kunstneres Refusering, holder næppe Stik. Den gaar ud paa, at »efter hvad der fortælles, skal det have været Tone blandt de yngre Malere at regne Udførelsen af Medlemsstykket for en ligegyldig Sag.« Det passer ikke paa Købke, der bød Akademiet sit flittigt udførte Capri-Billed; det passer heller ikke paa Constantin Hansen, hvis Billed af Orpheus snarere end at være forhastet er ommalet altfor ofte. Heller ikke vilde de refuserede Kunstnere have taget sig deres tabte Sag saa nær, hvis de intet alvorligt

[1] Begivenheden meddeles saaledes i Akademiets Dagbog (d. 29 Juli 1846): »Det paa Tilsigelsessedlerne anmeldte Receptionsarbeide var Orpheus opstegen fra Underverdenen af *Const. Hansen*. Paa Direktørens Opfordring yttrede de 3 Herrer Professorer af Faget sig først, derefter samtlige Medlemmer og Professorer, af hvilke de yngste udtalte sig først. Resultatet af disse Yttringer var, at Pluraliteten ansaae dette Arbeide for et uheldigt Værk, der formentlig ikke burde antages som Receptionsarbeide. Ved den derefter foretagne Votering var Resultatet 10 sorte mod 7 hvide.«

havde sat ind paa den. Man véd, hvorledes Forkastelsen ramte Købke aldeles tilintetgørende, og hvorledes den efter manges

Fig. 55. Orfeus opstegen fra Tartaros. Tilh. Hr. Sognepræst *E. Wille*, Jordløse.

Vidnesbyrd bidrog til hans tidlige Død. Paa Constantin Hansen havde den andre, men heller ikke just lykkelige Virkninger. Den gjorde ham bitter mod og nomgængelig for de af hans Kammerater, der før ham havde faaet Sæde i Akademiet, og

som han kunde mistænke for dér at have været medvirkende til hans Fald. Den gjorde desuden hans Selvfølelse mere fremtrædende end heldigt, fordi han fandt det nødvendigt selv at hævde sit Talent, naar det miskendtes af andre. Og selv om det maaske kom hans Kunst til Gode, at han umiddelbart efter Forkastelsen lukkede sig tættere til om sig selv, fordybende sig i sin egen Verden, saa forbitrede den dermed følgende Ensomhedsfølelse sikkert noget af hans menneskelige Lykke.

Nuomstunder har man ondt ved at forstaa saa store Virkninger af noget saa lidt som det, der hændte Købke og Constantin Hansen. Men man maa erindre, at medens Akademiet i vore Dage har mistet meget af sin Autoritet udenfor det Officielles Skinverden, var dets nedarvede Autoritet den Gang ubrudt og i Kunstens Verden noget nær eneraadende. Dertil kom den praktiske Betydning, det havde — og vel fremdeles har — at være dets Medlem. Af dets Understøttelseskasse udbetaltes der til Medlemmerne Gratifikationer og Pensioner i Tilfælde af Sygdom eller anden Grund til Erhvervsløshed, og desuden subventioneredes herfra deres efterladte Enker og Børn. Det skal, efter Constantin Hansens eget Sigende, være blevet antydet for ham, at man af Hensyn til den allerede stærkt engagerede Enkekasse ikke turde optage flere gifte Kunstnere, og han havde netop i Tiden mellem Indsendelsen og Forkastelsen af Receptionsbilledet fejret sit Bryllup. Han troede dog ikke selv paa denne Forklaring; han var overbevist om, at det blot var Mangel paa Forstaaelse af hans Kunst, han skyldte sit Uheld, og deri tog han vistnok ikke fejl.

Der var ikke, og der havde aldrig været nogen antik Tradition i den egentlige Malerkunst i vort Land. Der var en Billedhuggerkunst, der vandrede i Thorvaldsens Fodspor. Der var, kan man maaske ogsaa sige, siden Harsdorffs Dage en Smule antik Tradition i vor Arkitektur, sluttelig rigtignok en meget bleg og en meget blandet (Hetsch's »Empirestil«). Der var af Freund blevet gjort et Forsøg paa at lægge en antik Tradition til Rette for vort

Dekorationsmaleri, og Hilker havde for Alvor taget den op, da han efter sin Hjemkomst fra Italien var begyndt at dekorere nogle af Lofterne i Thorvaldsens Museum. Selve vor Malerkunst havde derimod alle Dage været nogenlunde uberort af den klassiske Oldtid. Man brugte ved Akademiet

Fig. 56 Pallas Athenes Fodsel. Fresko. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

Æmner af den til Konkurrencerne, men ikke til Medlemsstykkerne. Da Constantin Hansen meldte sig og foreslog Akademiet at lade ham male »Orfeus«, var der ikke til noget Medlemsstykke blevet givet eller onsket nogen Opgave af den græsk-romerske Mythologi. I en Aarrække havde man ved Akademiet foretrukket at tage Opgaverne af den nordiske Mythologi. Senere, da de forste af Eckersbergs Elever blandt Figurmalerne, Rorbye, Marstrand, Roed, Sonne, efterhaanden agreeredes, blev det dem tilladt til Opgaver for deres Recep-

tionsstykker at vælge omtrent, hvad de ønskede. Rørbye malede en Scene af Livet i Orienten, Marstrand en Scene af Holberg, Roed et Portræt, Sonne en dansk Genrescene. Deri, at det saaledes blev dem tilladt at male noget, der stemmede med deres egne Anlæg, kan man jo kun se et Fremskridt for Kunstens Frihed i Danmark. Men derfor kan man jo godt beklage, at Demokratiseringen af Kunsten endog i dens Forhold til det aristokratiske Akademi, eller rettere Demokratiseringen af selve dette, udelukkede de sidste Muligheder for Trivselen af hint aristokratiske Element i Kunsten, man giver Navn af Stilen. Selvfølgelig gælder denne Beklagelse ikke den akademiske Stil, der blot er en tom ydre Korrekthed, for hvilken Stilløshed som oftest er at foretrække; den gælder den Stil, som i Kunsten — der tænkes her navnlig paa Figurkunsten — er fremkaldt af en aristokratisk Opfattelse af Mennesket som Naturens ypperste Kunstværk, — den Opfattelse og den Stil, der i den klassiske Oldtid har naaet sin reneste Klarhed og højeste Skønhed.

Det var Stilen, man ikke forstod at vurdere i Constantin Hansens Medlemsstykke; det var den, der overhovedet gjorde ham upopulær. Da han kom hjem, var Tiden løben fra ham; det borgerligt fortællende Genremaleri var midt i sin frodigste Opblomstring. »Nationaliteten i Kunsten«, »den folkelige Kunst« var kommen paa Dagsordenen. Faa Maaneder efter Constantin Hansens Hjemkomst holdt Høyen sit berømte Foredrag i Skandinavisk Selskab[1]. Dagen efter døde Thorvaldsen. Paa en Maade belejligt nok. Han var jo i Virkeligheden den store Modsigelse af alt det, som Tiden vilde. Der kunde anføres adskillige Eksempler paa, hvorledes man maatte vride de rette Forestillinger om Mesteren vrange for at faa Bugt med de Indsigelser, hans Manes gjorde mod det nye Program for Kunsten. Man troede, at

[1] Om Betingelserne for en skandinavisk Nationalkonsts Udvikling. Et Foredrag holdt d. 23de Marts 1844 i det Skandinaviske Selskab af *N. Høyen*. Kbhvn. 1844. 8°.

med Thorvaldsen var den sidste Hellener begravet, og der meldte sig nu en Mand, som udelukkende var sysselsat med den Tanke at lade den græske Gudeverden opstaa igen og opstaa i Malerkunsten, som man netop stod i Begreb med at

Fig. 57. Prometheus danner Mennesket af Ler; Athene besjæler Leret. Fresko. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

nationalisere gennem Fremstillingen af Bønder og Borgere. Intet Under da, at der var ringe Opmærksomhed for denne Mand, da han i Foraaret 1844 lukkede sig inde med sit Haab, sin Drøm og sin store stærke Vilje bag den Dør, over hvilken Ørnen skuer mod det himmelske Lys.

Fra 1844 til 1853, i 9½ Aar varede Constantin Hansens og Hilkers Arbejde i Universitetets Vestibule. Da de malede *al fresco* og Freskomaleriet ikke i nordisk Klima kan udføres om Vinteren, var Arbejdet paa Stedet ganske vist indskrænket til Sommeren; men en stor Del af Vinteren hengik — i hvert Fald for Constantin Hansen — med Forstudier til Sommerens Arbejde. Endnu i 1844 blev Loftet færdigt, i 1845—47 maledes Midtvæggen, i 1848—53 de to Sidevægge.

Alle véd, hvor skaansellost Tiden har hærget dette Storværk. Elleve Aar efter at det var fuldendt, var det allerede i Forfald. Fjorten—femten andre Aar: og det ene af de store Billeder maatte erstattes med et nyt af en anden Kunstner. Nu[1] er ogsaa dette hugget ned, og de Opmalinger med Temperafarve, man den Gang fandt det nodvendigt at give de andre Billeder, er blevne til vansirende Afskalninger eller Pletter. Det er, siges der, tidligere Tiders Anvendelse af Gas i Forening med den raakolde Vinterlufts Indtrængen i det udsat beliggende Rum, — det er, siges der, saadanne atmosfæriske Indflydelser, som Ødelæggelsen skyldes. Den skyldes dog aabenbart ogsaa mindre ædle Elementers Tilstedeværelse i den Ungdom, som har færdedes her. Hvad der af Malerierne har været til at naa med Hænder eller Stokke, har talløse Mærker af Overlast, — Vidnesbyrd om den Mangel paa Respekt, hvormed den studerende Ungdom har betragtet dette i Omfang det største, i Bestræbelserne maaske det nobleste Arbejde, som nogen dansk Maler har frembragt.

Vestibulen er ifølge Constantin Hansens egen Opgivelse[2] et Rum af 20 Alens Højde, 21 Alens Bredde og 24 Alens Dybde.

[1] Dette Afsnit er skrevet og Billederne til det udførte, for Restaureringen af Vestibulen paabegyndtes. Uundgaaeligt maa da meget af, hvad der i dette Afsnit siges om Vestibulens Forfatning i Aarene 1899—1900, inden ret længe være forældet. I det Ojeblik, det gaar i Trykken, er kun Loftet restaureret, men endnu dækket af Stilladser.

[2] Nordisk Universitets-Tidsskrift. Tredje Årgången. Kbhvn.—Lund—Christiania—Upsala, 1857. p. 219 f. f.

Det modtager Lyset fra et eneste stort Vindue over Hovedindgangen ud mod Frue Plads. Paa Væggen lige overfor er en Fløjdør, som fører ind til Solennitetssalen, og hvis Dekoration skyldes Bindesbøll. Langs med begge Sidevægge fører aabne Trapper op til andet Stokværk, og langs med Vinduesvæggen løber Trappegalleriet, hvorfra Gange til begge Sider fører til

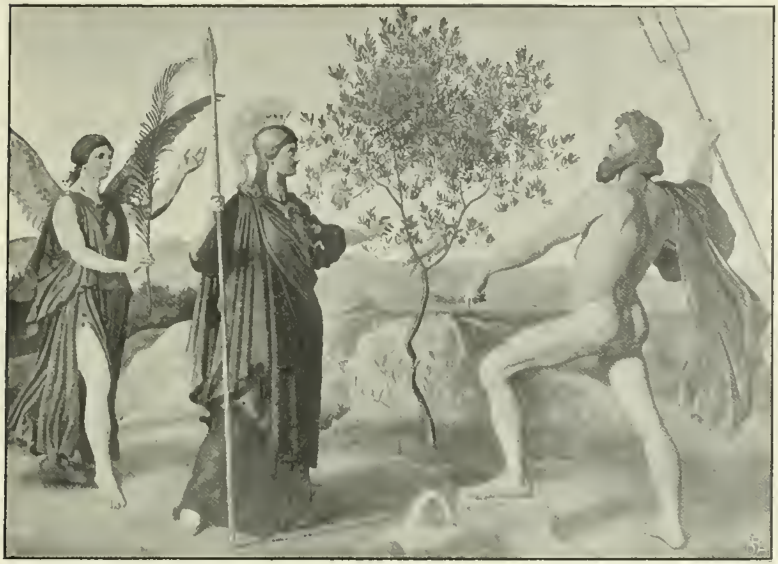

Fig. 58. Athene, fulgt af Sejrsgudinden Nike, tvistes med Posejdon om Besiddelsen af Attika. Fresko. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

Auditorierne. Ved Trappeopgangen staar til hver Side en Piedestal med en Marmorstatue, til den ene Side Apollon, til den anden Athene, begge af Bissen. Ved to flade Pilastre, som naar fra Gulv til Loft, deles hver af Væggene lodret i tre Dele. Vandret skæres de af en 2 Alen høj Frise, som angiver Grænsen mellem første og andet Stokværk paa Væggene og forbinder disse. Desforuden forbindes de af et rundtløbende ornamentalt Baand øverst under Loftet. Da Væggen paa Ind-

gangssiden brydes af Porten, Trappegalleriet og Vinduet, er det kun de tre andre Vægge og Loftet, der afgiver Plads til Billeder. Der er paa Midtvæggen tre, paa hver af Sidevæggene to Hovedbilleder. Ovenover disse er der paa hver Væg tre mindre Billeder, et rektangulært i Midten, et lunette-formet til Siderne. Frisen, der angiver Grænsen mellem underste og overste Stokværk, deles af Pilastrene i 7 Billedflader, tre paa Midtvæggen, to paa hver af Sidevæggene. I alle de store Billeder er Figurerne i naturlig Størrelse eller lidt derover. De er malede med levende Farver, hvorimod Figurerne i Frisen er afskyggede i hvidt paa grøn Grund og i de øverste Billeder i hvidt paa blaa Bund. Væggenes Grundfarve er lys Okker. Deres nederste Del — indtil Underkanten af Frisen — er sort med malet Kvader-Inddeling. Paa Pilastrene, i hvis Kapitæler der er anbragt modellerede Figurer, bestaar Dekorationen af Arabesker i levende Farver paa violblaa Bund. Dekorationen af Loftet indskrænker sig til en Inddeling i Linjer og Felter, — et stort Billed-Felt med en Fremstilling af Eos i Midten og seksten mindre (med Fremstillinger af Himmeltegn) uden om.

De store Midtfelter paa Væggene er viede Athene-Mythen. Paa Væggen til venstre er hendes Fødsel fremstillet (Fig. 56). Underet er sket; Hefaistos har spaltet Zeus's Hoved med sin Hammer, og han og Fødselsgudinden Eileithyia viger forfærdede tilbage for den nysfødte Gudinde, der træder Vaabendansen efter at være kommen til Syne som et Lyn og en Flamme i ildrød Dragt, rustet med Ægidens gyldne Slangepanser og med gylden Hjelm og Lanse. Paa Væggen i Midten ser vi hende besjæle Prometheus' Lerfigur (Fig. 57). Mange Gange større end sit eget Værk rækker Prometheus dette frem mod Athene, og hun sætter Sommerfuglen, Sjælens Symbol, paa Figurens Hoved. Paa Væggen til højre ser vi hende fremstillet i Striden med Poseidon om Attikas Land (Fig. 58). Hun er fulgt af Nike, Sejrens Genius, der bærer en Palmegren, og hun peger paa Fredens Sindbilled, Olietræet, som hun har plantet

Fig. 59. Apollon. Studie i Olie til efterfølgende Fresko. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.*

»for fjendtlige Lanser en Skræk«, medens Jordrysteren peger paa den Kilde, der sprang af Klippen, da han ubændigt svang sin Trefork mod den.

Fig. 60. Prometheus, lænket, lytter til Apollons profetiske Sang. Fresko.
Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.

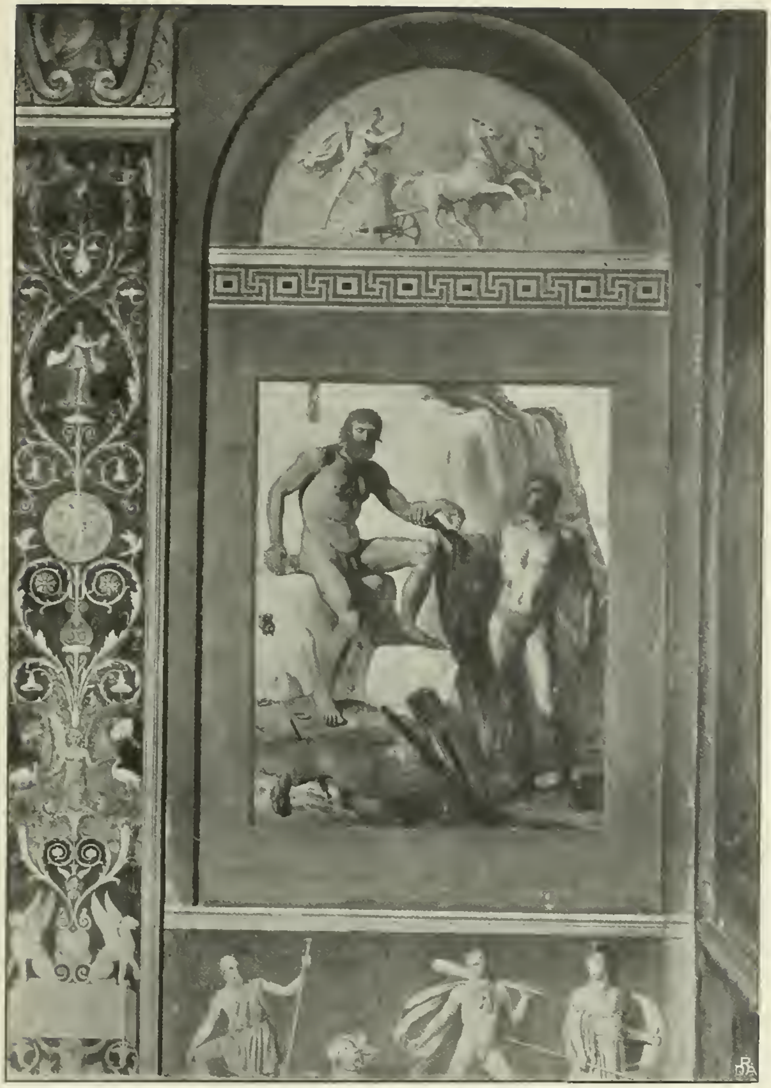

Fig. 61. Prometheus' Befrielse ved Herakles. Fresko.
Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.

Fig. 62. Apollon Orakelgiveren og Præstinden Pythia. Karton til den tilintetgjorte Fresko i Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet. Tilh. Universitetet. Deponeret i *Kunstindustrimuseet.*

Men Mythen om Prometheus er i de andre store Billeder spunden videre, og ind i den er Mythen om Apollon flettet. Vi ser i Billedet til venstre paa Midtvæggen den lænkede

Fig. 63. Apollon, udfordret af Marsyas til musikalsk Væddekamp. Fresko.
Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.

Prometheus, og vi ser Apollon som Klarseeren og Soneren spille paa sin Lyre for ham (Fig. 59—60). Vi ser ham paa det modsvarende Billed paa samme Væg befriet af Herakles, der

har nedlagt Ørnen og løst hans Lænker, og som nu byder ham Haanden og hjælper ham ned fra Klippen (Fig. 61). I det Billed, som nu er nedhugget, var oprindelig fremstillet Apollon som Spaadomsgud siddende paa det delphiske Orakels Trefod, modtagende Offerdrikken af sin Præstinde, med Ravnen, Spaadomsfuglen, og Lyren ved Trefodens Fødder (Fig. 62). Paa Væggen ligeoverfor ser vi ham i Væddestriden med Marsyas, der blæser paa sin Fløjte og slaar Takt med Foden, medens Apollon Musagetes bereder sig til at slaa sin Lyre og opløfte sin begejstrede Sang (Fig. 63).

Mythologisk er der saaledes et Sammenhæng mellem Væggene indbyrdes. Men desuden er der sindrigt sørget for, at de hver for sig har et sindbilledligt Indhold. Det er gjort ved Hjælp af de supplerende mindre Billeder, der i den rundtløbende Frise, i Top-Stykkerne og Lunetterne er malede brunt i brunt eller graat i graat paa grøn eller blaa Grund. Til Billederne af Athene og Prometheus paa Midtvæggen er knyttet Fremstillinger af Underverdenen og Olymp. Midtvejs i Frisen ser vi Psyches Nedgang i Underverdenen (Fig. 64). Hun staar foran Hades' og Persephones Trone og udstrækker Haanden efter den hemmelighedsfulde Æske; Nemesis, Eumeniderne og en Danaide antyder Tartaros. Til venstre herfor Orpheus i Underverdenen ledet af den fakkelbærende Eros og vendende sig om efter Eurydike, som Hermes fører ved Haanden. Til den modsatte Side Herakles, der vender tilbage fra Underverdenen, ledet af Athene og trækkende Kerberos efter sig, medens Charon støder sin Baad fra Land (Fig. 65). I Top-Stykket midtvejs Psyche i Olympen, hvor hun føres frem for Zeus, medens Hebe rækker hende Udødelighedsdrikken. Endelig i Lunetterne Helios og Selene styrende deres Vogne, — Dagen og Natten som de sidste og simpleste Symboler paa den Livets og Lysets Strid med Underverdenen og Mørket, der er den sindbilledlige Betydning af den samlede Væg.

Til Hovedfremstillingerne paa den højre Væg: Besindigheden, der i Athenes Skikkelse overvinder Ubændigheden (Posejdon),

Fig. 61. Psyches Nedgang i Underverdenen. Nemesis, Eumeniderne, en Danaide. Fresko. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

den hellenske Kithar-Sang, som i Apollons Skikkelse besejrer det phrygiske Fløjtespil (Marsyas), føjer de supplerende Billeder andre Fremstillinger af Kulturen, der betvinger Raaheden. Ovenover Athene og Posejdon: Kampen mod Kentaurerne. I Frisen nedenunder: Argonauterne i Bebrykien, hvor Polydeukes med Athenes Bistand overvinder og binder Amykos, medens Folkene henter Vand af Kilden (Fig. 66—67). Til venstre herfor Apollon syngende og spillende for Hyrderne (Fig. 68). I Lunetterne Bellerophon ridende paa Pegasus og dræbende Chimæra, samt Cheiron, den vise Kentaur, der lærer Achilles at bruge Kastespyd.

Til Hovedfremstillingerne paa den venstre Væg af Athene og Apollon føjer de supplerende Billeder andre Fremstillinger, der sindbilledliggør den digteriske og kunstneriske Virksomhed. I Frisen under Athenes Fødsel ser vi Rækken af Mnemosynes sagnrige Døtre, de ni Muser (Fig. 69). I Top-Stykket ovenover ser vi Hephaistos og hans Svende beskæftigede med de kunstfærdige Trefødder, paa hvilke de arbejdede, da Thetis kom for at bestille Vaaben til Achilles (Fig. 70). I Frisen underneden det forsvundne Billed af Apollon paa Trefoden ser vi Pegasus plejet og fodret af Nymferne (Fig. 71). I Lunetten ovenover: Dædalos i Færd med at forfærdige Vinger til sig og Ikaros. I den tilsvarende Lunet paa den anden Side: Skibsbygmesteren Argos undervist af selve Athene (Fig. 72). Endelig i Loftet ovenover det hele: den svævende, vingede Eos og den lille Lucifer med Morgenstjærnens blege Fakkel i

den ene Haand og med den anden Haand skyggende for Øjet mod Morgenrodens blændende Lys (Fig. 73).

Der kunde vistnok vanskelig tænkes en mere sindrig valgt Æmne-Række til Dekorationen af en Forhal i et Videnskabernes Hus. Det var jo meget passende her at lukke Ares, Aphrodite og Dionysos ude og i Stedet for at fremstille lutter ethisk opbyggelige Episoder af den græske Mythologi. Man

Fig. 65. Herakles' Tilbagekomst fra Underverdenen. Fresko. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

kunde tro, at det var Konsistoriums Samling af Pædagoger, der havde foreskrevet Kunstneren denne Æmne-Række. Men den var i Virkeligheden valgt af Constantin Hansen selv og valgt næsten uden Vaklen straks fra første Færd. Om et og andet af Æmnerne havde han vel været i Tvivl; han havde f. Eks. oprindelig tænkt sig Apollon med Python paa den Plads, som han endte med at give Apollon paa Trefoden, og han havde tænkt paa Apollon, som modtager Lyren af Hermes, inden han bestemte sig for Apollon i Væddestriden med Marsyas. Det vidner om hans fuldkomne klassiske Dannelse, at Universitetet ligesaa lidt fra et kunstarkæologisk-mythologisk som fra et ethisk-pædagogisk Standpunkt havde nogetsomhelst at indvende mod hans Udkast til Væggene. Derimod var de

lærde Folk, uvist af hvilken Grund, ikke tilfredse med, at der paa hans Udkast til Loftet var fremstillet en Ganymed baaren af Ørnen. De fik ham til at sætte den svævende Eos i Stedet for, — den svævende Eos og ikke den korende, skønt denne vistnok havde haft nok saa meget af den sikre mythologiske Hjemmel. Naar han ellers i de fleste af Fremstillingerne holdt sig denne meget nøje efterrettelig, var det dog ikke,

Fig. 66. Argonauterne, landede paa Bebrykernes Ø (Brudstykke). Karton til Fresko'en i Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet. Tilh. Universitetet. Deponeret i *Kunstindustrimuseet*.

fordi han var ude af Stand til selv at digte noget, der var i græsk Aand. Æschylos fortæller intet om, at Apollon besøgte den lænkede Prometheus for at trøste ham med sin Sang; men saa græsk er Tanken i denne Forestilling, og saa ægte græsk er den udformet af Constantin Hansen, at denne Scene, som han selv saa dristigt har opfundet, indgaar som et ganske naturligt Led i den øvrige Række af Billeder.

I Stort som i Smaat lægger Constantin Hansens klassiske Dannelse sig for Dagen i Billederne i Universitetet. Han havde en mere omfattende Viden end maaske nogen anden Kunstner i dette Aarhundred har haft om det, der mythologisk er græsk, og om det, som filosofisk er græsk i det mythologiske.

Han har i den Æmne-Række, han har valgt at behandle i Vestibulen, faaet fat paa selve Kærnen i den græske Mythologis Filosofi. Han har næppe valgt den, blot fordi den var ethisk opbyggelig; men fordi det ethisk opbyggelige er selve Tendensen i den græske Mythologi. Alt i dens Udvikling tenderer jo mod Oplysning og Orden. Oprindelsen til selve Zeus' Navn er et Ord, der betyder »den skinnende«, »den lyse«, og om Lysets — Himmellysets og Aandslysets — Udbredelse

Fig. 67. Argonauterne, landede paa Bebrykernes Ø. (Brudstykke). Fresko. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

handler den hele Religion. Da Chaos fordeler sig, staar Gudernes Bolig i Straaleglans paa Olympens snedække Top, og over den dunkle, hensigtsløse Titanerverden hæver sig sejrrig den ny Verden af Guder og Halvguder, hvoraf hver især har sin Bestemmelse. Af dem maa atter de mørke og raa bukke under i Væddestrid med de lyssindede og kultiverede: Athene overvinder Posejdon, Apollon overvinder Marsyas etc. Grundtrækkene i denne Filosofi kan man læse sig til i Constantin Hansens Billeder. Men man kan desuden lære af dem som af en Kunstarkæologi. Ganske vist er Scenen med Apollon hos Prometheus fri Digtning, og en kørende Eos vilde som sagt have været endnu sikrere hjemlet end den svævende. Men flere Eksempler er der heller ikke at nævne paa Undtagelser fra

de kunstarkæologiske Regler. Og ikke blot er alle Symboler og alle Attributer strængt paa deres rette Pladser; hver enkelt Gudeskikkelse forholder sig til hver enkelt Situation netop saaledes, som Grækerne vanlig forestillede sig det. I Billedet af Athenes Fødsel er Zeus ganske vist underlig udeltagende i det Under, som lige er sket; men netop saa rolig og koldblodig er han skildret paa det bekendte Madrider-Relief med samme Fremstilling. Der er blevet opkastet Tvivl om, hvor-

Fig. 68. Apollon, forvist fra Olymp, spiller for Hyrderne. Karton til Fresko'en i Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet. Tilh. *Universitetet.*

vidt Grækerne virkelig kunde tænke sig Apollon selv (i Stedet for hans Præstinde) paa Trefoden; men man kan mellem Constantin Hansens Efterladenskaber finde Calquer, som viser, at en saadan Fremstilling er hjemlet fra Vasemalerier, og man kan forresten ogsaa se det bekræftet i en lærd tysk Bog[1]. Han var paa disse Omraader saa lærd som nogen Bog. Bedre endog end af nogen Bog kan man af hans Billeder lære, hvorledes det forholdt sig med den græske Klædedragt, hvorledes en Chiton, en Himation, en Chlamys bares. Han hyllede med den fuldkomneste Sikkerhed og den usvigeligste Skønhedssans sine Figurer i disse vanskelig behandlelige Klædningsstykker.

Men det sjældneste ved hans klassiske Dannelse var dog

[1] Baumeister, Denkmäler des klassischen Altertums.

hans klare og dybe Indsigt i den antike Kunsts, særlig den antike Malerkunsts Væsen, for hvilken Videnskaben næppe nok den Dag i Dag har en samlet Redegørelse at opvise. Meget af, hvad Videnskaben senere har haft at antegne af spredte Træk til den antike Malerkunsts Karakteristik, det har Constantin Hansen forud samlet i disse Billeder. Om hvilket Klarsyn, om hvilken Dybde i hans Kunstbetragtning vidner ikke dette! Det er derfor med fuldkommen Ret blevet sagt om denne Billedrække[1], at aldrig er der siden Oldtidens Dage blevet malet noget, der i højere Grad er gennemstrømmet af den antike Malerkunsts Aand. Med fuldkomnere Ret endog, end vedkommende Forfatter indlod sig paa at bevise. Thi det er ikke blot den enkelte Egenskab, som han fremhævede (at Figurstillingerne føles stærkt som Stillinger), men en Mængde fremherskende Egenskaber i den antike Malerkunsts Væsen, man genfinder i Vestibulens Billeder.

I Overensstemmelse med den antike Malerkunsts Væsen, lad os kalde det for Kortheds Skyld: græsk er den enkle Komposition, Figur-Økonomien i samtlige disse Billeder. Græsk er det, at Figurerne udfolder sig frit udenfor hinanden i Stedet for at danne Masser eller Grupper, at Constantin Hansen — formodentlig uden at kende den — har fulgt den Regel af Quintilian, at »Malerne, naar de komponere et Billed med flere Figurer, søndre disse ved et Mellemrum, for at Skyggen af den ene ikke skal falde over den anden«. Græsk er den delvis deraf følgende reliefagtige Komposition, i hvilken Figurerne er holdte saa nær som muligt paa et og samme Plan. Græsk er den maadeholdne Anvendelse af Perspektiven og de andre maleriske Midler og overhovedet denne Malerkunsts nære Forhold til det plastiske, hvis Love den overholder. Græsk er det statiske i Figurerne, hver enkelt Figurs statuariske Værd. Græsk er det, at Stillingerne føles som Stillinger, at Figurerne ikke gaar, men skrider, og at de, endog

[1] *Karl Madsen,* Constantin Hansen. »Tilskueren«, 1897 p. 937 f. f.

Fig 69. Muserne. Karton til Fresko en i Vestibulen i Københavns Universitet Tilh Universitetet Deponeret i *Kunstindustrimuseet.*

Fig. 70. Hephaistos i sit Værksted. Karton til Fresko'en i Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet Tilhører Universitetet. Deponeret i *Kunstindustrimuseet.*

naar de skrider, dvæler i smukke Stillinger. Græsk er deres beherskede Udtryk for indre Bevægelse. Græsk er det Middelmaal, de holder i Førlighed. Græsk er ogsaa det Middelmaal, de holder i Alder, den ringe Gennemførelse i det ydre af deres Aldersforskel. Græsk er endvidere den ringe Gennemførelse i det ydre af deres Væsensforskel. Græsk er det, at denne Væsensforskel ikke heller er tilkendegivet i deres Omgivelser. Græsk er det at udelukke al sjælelig — og dermed ogsaa al malerisk — mørk og taaget Stemning og i Stedet for at holde alt i en fælles lys og kraftig. Græsk er endelig selve den Bestræbelse, der i alt dette lægger sig for Dagen, efter *Sophrosyne* i det hele Værk, Grækernes Udtryk for det vise maadeholdne, det fuldt beherskede, det fuldt harmoniske i alt.

At disse Billeder har saa meget af den antike Malerkunsts Væsen, er dog naturligvis ikke ensbetydende med, at de ser ud som antike Billeder og har den samme Værdi som de bedste af dem. Ikke blot er det selvfølgelig en relativ Værdi (modsat en selvstændig), som de har i deres Væsensfællesskab med den antike Malerkunst; men dette Væsensfællesskab udelukker ikke ret dybe ydre og indre Uoverensstemmelser. Den mest iøjnefaldende af de ydre er den Forskel, der er paa Constantin Hansens Teknik og den, man kender fra Oldtiden. Forskellen bestaar ikke alene deri, at han har anvendt den simple Fresko, den tynde, rene Farve paa den vaade Kalk, medens de Gamle har benyttet en blandet Fremgangsmaade, der tillod en pastosere Paasætning og en rigere Nuancering af Farven. Forskellen beror ogsaa paa, at de Gamle var deres

moderne Efterligner i høj Grad overlegne i Penslens Lethed, Ynde og Friskhed. De havde i Fingrene, hvad han havde i Hovedet. Han var meget mere dannet end Flertallet af de Kunstnere, for ikke at tale om de Haandværkere, der har malet i Pompeji; hans Kendskab til det nøgne Legeme var meget mere indgaaende end deres. Men de havde forud for ham det umiddelbare, naive Kendskab til Tingene, der har gjort deres Pensel saa uforlignelig og uopnaaelig improviserende. I en herlig Fresko-Prøve af Constantin Hansen, forestillende Marsyas, malet i lille Maalestok (Fig. 74), ifølge Traditionen udhugget af Væggen i Vestibulen og fuldstændig vel bevaret, er der i Behandlingen en langt større Fart og Friskhed, end i de store Billeder i Vestibulen. I dem er Constantin Hansens Pensel klog, fast, sikker, mandig, men uden megen Inspiration og Flugt. Den tager ganske vist ikke Livet af Tingene; men den giver heller ikke Tingene det Liv i højere Potens, som Penslens spillevende Bevægelse har frembragt i mangt et antikt Billed.

Denne ydre Uoverensstemmelse mellem den antike Kunst og Constantin Hansens har naturligvis indre Uoverensstemmelser til Aarsag. Han var lærd, og den antike Kunst er det ikke. Det skønneste ved den er til syvende og sidst dens Ungdom, og den beror ikke mindst paa dens Mangel paa Lærdom. Han var desuden dansk og kristen, og den antike Kunst, navnlig den antike Malerkunst, har et sydlandsk Temperament og Præg af en hedensk Verdensbetragtning. Paa mange Maader maatte der da flyde noget ugræsk eller ikke antikt ind i hans Fremstillinger af den klassiske Oldtids Mythe. Det vilde slet ikke have været beundringsværdigt, om dette »noget« helt havde manglet. Det er rigtignok det, der er Skyld i, at Sophrosynen i Værket paa enkelte Punkter glipper; men det er ogsaa det, der er Skyld i, at Værket, trods alt, hvad det har af objektivt græsk i sit Væsen, dybest inde har en Kærne af subjektiv nordisk Karakter. Som i Billedet af »Oplæseren« det græske i Constantin Hansens Kultur havde ondt

ved at gøre sig gældende og dog gjorde sig gældende gennem de moderne Dragter, saaledes gør i Vestibulen det danske i hans Natur sig gældende paa Trods af Forklædningen i de antike Klædebon. Det bryder igennem i Kraft af det store Indskud af sin Natur, han foruden Indskudet af sin Kultur har gjort i Arbejdet, og uden hvilket dette kun paa de færreste Punkter i egentlig Forstand vilde have været hans eget.

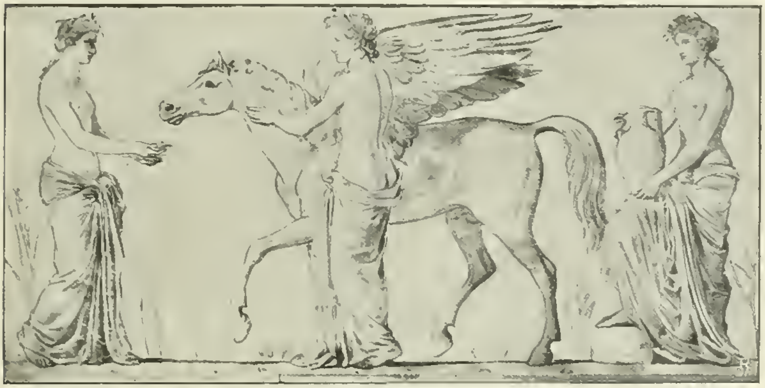

Fig. 71. Hippokrenes Nymfer med Pegasus. Karton til Fresko'en i Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet. Tilh. Universitetet. Deponeret i *Kunstindustrimuseet*.

Thi man behøver ikke at være overvættes kunsthistorisk bevandret for at bemærke, at det ikke alene er paa antike Kunst-Principper, Vestibule-Billederne er byggede, men at ogsaa adskillige af dem er byggede mere eller mindre kongruent paa kendte antike Kompositioner. Man genfinder i Argonauterne Fremstillingen fra den ficoronske Cista, som Brøndsted har gjort berømt i Danmark. Man genfinder i et andet af Billederne Kompositionen fra et Relief i Marmor; til Grund for et tredie ligger en antik Camée; til Grund for et fjerde et Vasemaleri; til Grund for et femte en Mynt, og et enkelt: Billedet med Muserne er i Henseende til Anordningen, Drapperingen og det øvrige Udstyr næsten kalkeret over Gengivelser

af en Række bekendte herkulanensiske Figurer. Man kan navnlig ikke lade være at bemærke dette Forhold, naar man sammen med Constantin Hansens øvrige Efterladenskaber loyalt har faaet udleveret hans Tegninger og Calquer netop efter de bestemte antike Kunstværker, der har tjent ham som Forbilleder. Men man skylder da ogsaa at oplyse, at han har arbejdet efter Forbilleder, der var fra meget forskellige Tider, derfor i meget forskellig Stil, snart strængt arkaiske, snart sent hellenistiske, og at Vestibulens Dekoration vilde være bleven et rent Miskmask af Stil, hvis han ikke havde overarbejdet og omarbejdet disse Forbilleder. Han overarbejdede eller omarbejdede dem Ansigt til Ansigt med levende Forbilleder; han gjorde til hver enkelt Figur indgaaende, ofte gentagne Modelstudier, og derigennem kom der saa ind i disse Billeder det ikke lidt, de under deres græske Klædebon gemmer af hans oprindelige og danske Kunstnerpersonlighed.

Naar han havde sin Komposition fæstnet i Linjerne, og det galdt et af de farvede Billeder, gjorde han først en Farveskitse i Olie til Kompositionen og derpaa til de enkelte Figurer malede Studier efter den nøgne eller drapperede Model. De fleste af disse Studier (Fig. 75) er rene Naturstudier, næsten ganske uden stilistiske Omskrivninger. Vidste man det ikke, kunde man kun om de færreste ane, at de er udførte som Forarbejder til stilstrænge monumentale Malerier. Til de ufarvede Billeder nøjedes han naturligvis med at tegne efter Modellen og tegnede da, som han malede: solidt, fortrinligt, men nøgternt og i den rene Prosastil. Paa Grundlag af disse Forarbejder gjorde han først en Karton i mindre Maalestok, og derefter den Karton i endelig Maalestok, som han overførte paa Væggen. Naar han var naaet saa vidt, hvor meget var der da igen af hans direkte Studium efter Modellen? Svar: saare lidt i Sammenligning med Studien, men dog saa meget, at Modellen endnu kan spores i Billedet. Han kunde til en vis Grad og Grænse forædle og heroisere sin Figur; han kunde give den en plastisk-poetisk Holdning; han var ogsaa stundom — men ikke altid —

Fig. 72. Skibet Argos' Bygning. Athene underviser Skibsbygmesteren. Karton til Fresko'en i Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet. Tilh. Universitetet. Deponeret i *Kunstindustrimuseet.*

Mand for at sætte et billedskønt Hoved paa dens Krop; men han kunde ikke i dens øvrige Enkeltformer udslette de allersidste Spor af dens prosaiske Herkomst fra Model-Skamlen. Ikke saaledes at forstaa, at man i hans nøgne Figurer finder grimme Fødder eller anden ren Hæslighed; men saaledes, at det er den yderste, den reneste Skønhed i fuldkommen græsk og gennemført abstrakt Forstand, de mangler. Han havde ikke den abstrakte Skønhed kunstnerisk paa Førnemmelsen, saaledes som Grækerne havde den, saaledes som ogsaa Thorvaldsen til en vis Grad havde den. Han søgte den ad ugræsk Vej (Grækerne søgte den slet ikke, men fandt den, bl. a. fordi de ikke kendte anden) ved ligesom at afskrælle det yderste, det mest individuelle og mest karakteristiske Lag af sin Modelfigur for at finde ind til en Slags abstrakt Kærne i den. Der blev paa den Maade altid noget af det individuelt karakteristiske ved Modellen tilbage i hans endelige Fremstilling af den nøgne Figur paa Væggen. Men snarere end at forbavses derover maa man forbavses over, hvor lidt det i Virkeligheden var. Han havde i sin Ungdom søgt til Antiken, medens han

arbejdede efter Modellen; han søgte nu til Modellen, medens han arbejdede efter Antiken. Den Dobbelthed, vi har paapeget som den fundamentale Særegenhed ved ham, den fandtes endnu stadig i hans Væsen. Saa meget mere beundringsværdigt er det da, at han dog er kommet den Enhed, der er Idealet, saa nær, som Tilfældet er med enkelte af de nøgne mandlige Skikkelser i Vestibulen og med næsten alle de drapperede kvindelige. Det er efter det, der her er sagt, ogsaa om det Mesterskab, hvormed han behandlede det græske Klædebon, let at forstaa, at han i de drapperede Skikkelser maatte komme Idealet nærmest. I dem er Holdningen næsten alt, og Enkeltformen af ringere Betydning. Derfor — og ikke blot fordi de ere de mindst originale — er hans Muser de skønneste Skikkelser, han har frembragt. Gratierne, som ellers ofte nok lod Constantin Hansen i Stikken, har staaet ham bi med hans Skildring af deres Tempelsøstre. Holdningen er i dem uforlignelig plastisk, Legemsbygningen rund, fyldig, fuldkomment moden og dog fuldkomment ung og gratiøs. Der er i Modsætning til dem i de unge nøgne Mandsskikkelser paa Billedet af Argonauterne paa den modsatte Væg en Magerhed i Bygningen, en Akcent paa Enkeltformen, som er meget karakterfuld, men som gør disse i og for sig saa udmærkede Figurer afgjort mindre græske af Væsen. Mindst græsk — og mindst skøn — er dog Formen i hans nøgne eller kun halvt drapperede Kvindeskikkelser. Hvor smukt end i mange Henseender det Billed er, som fremstiller Nymferne med Pegasus, er Nymfernes Rygge dog ingenlunde ideale, og heller ikke Psyche foran Hades' Trone vidner om synderlig Sans for Kvindelegemets Skønhed.

Den ringe Udvikling af denne Sans hang hos Constantin Hansen sammen med noget udpræget usensuelt i hans hele Kunstnerværen. Naar han, Grækernes Lærling, mærkelig nok siges at have elsket Michelangelo højst af alle Kunstnere fra moderne Tider (en Paavirkning fra Michelangelo kan maaske lige akkurat anes i den lænkede Prometheus'

Fig. 73. Eos spreder sine Roser. Morgenstjærnen (Lucifer) flygter. Fresko. Loftsbilled. *Vestibulen i Kbhvn.'s Universitet.*

Skikkelse, men ellers intet Steds i Constantin Hansens Produktion), saa finder dette kanhænde sin Forklaring deri, at han paa Michelangelosk Vis — selvfolgelig uden al Sammen-

Fig. 74. Marsyas. Prøve i Fresko. Tilh. Hr. Møller *Weis*, Aarhus.

ligning iøvrigt med det uendelig mægtigere ogsaa ved denne Side af Michelangelos gigantisk formede Karaktér — var viril i sin Kunst uden at være Spor af sensuel. Hans meget man-

Fig. 75. Modelstudie til den lænkede Prometheus. Tilh. Hr. Maler *Georg Achen.*

dige Form er uden al mandlig Følelse, og der er end ikke tilfældig spildt et Stænk af Erotik i hele hans mangeartede

Produktion. Deri atter noget, hvori han ikke ligner Thorvaldsen. Det vidner overhovedet stærkt om Urokkeligheden i den personlige Undergrund, der var i Constantin Hansen, at han i saa høj Grad holdt sig fri for at efterligne sin store Landsmand, ham, han dog oprigtig beundrede og ærede. Han havde i sin Ungdom kopieret en hel Række af hans Arbejder; han havde sidenhen modtaget omtrent de samme Paavirkninger som Thorvaldsen, paa samme Steder, om end paa anden Tid og delvis under andre Forhold. Alligevel er der kun et eneste af Billederne i Vestibulen, nemlig Apollon spillende for Hyrderne, der i Stil og Stemning virkelig minder om Thorvaldsen. Der var dybe Forskelligheder i deres Kunstnervæsen. Der gaar et Drag af blød og lun Epikuræisme igennem Thorvaldsens Kunst, og der er en haardfør Manddom i Constantin Hansens. Den er kraftigere, i Grunden betydeligere, men den er ogsaa køligere og mindre hjærtevindende end Thorvaldsens. Der var mere af Sparta i den ene og mere af Athen i den anden.

Maaske er noget af det, der i Vestibule-Billederne synes os spartansk, fordi det mangler Glans og Yppighed, i Virkeligheden noget, hvori mange vil se noget »Grundtvigiansk«. Noget i den Retning, i hvert Fald noget, for hvilket der næppe kan findes andet Udtryk end dette, kom senere kraftigt til Orde i hans Kunst. Her i Vestibulen er det dog endnu kun en svag Ingrediens i noget væsentligere, som er meget stærkere end det: noget almindeligere dansk eller nordisk. Det skyldtes, dette nordiske, vel delvis hans Benyttelse af nordiske Modeller. Han tillæmpede f. Eks. det smukke Studiehoved, han malede af Fru Dalgas (Fig. 76), til et Apollohoved i Billedet af Apollon og Marsyas. Men det havde ogsaa en dybere Grund, dette nordiske. Det var ikke noget ideali indhegnet Fantasiliv, Constantin Hansen levede i de Aar, da han malede disse Billeder. Ikke blot bankede Nøden hyppig paa hans Dør og tvang ham hvert Øjeblik ud af den Verden, hvori han havde lukket sig inde. Ogsaa Tiden kom med Krav, som han ikke

Fig. 76. Portræt af Fru Dalgas. Studiehoved til Apollon i »Apollon og Marsyas«. Tilh. Hr. Maler *Georg Achen.*

kunde afvise, fordi han trods alt hørte Tiden til og langt fra var ufølsom for dens Tarv. Troen paa Begrebet Nordisk Kunst vandt i denne Græker en af sine varmeste Tilhængere, og han syslede stærkt med nordisk-mythologiske Æmner, endnu medens han var optagen af de græske. Men det er klart, at paa en Tid, hvor der i hans Fantasi var i Begreb med at allejre sig Billedet af en oldnordisk Type, var han daarligt i Stand til fuldkomment konstant at fastholde den antike græske, og saaledes forklares det, at der hos Argos i Athenes Sted har sat sig en gammelnordisk huslig Mø, og at det snarere er en Valkyrie end Zeus' Datter, der nysfødt træder Vaabendansen.

Men Anstanden, Værdigheden, Holdningen i Figurerne er næsten allevegne græsk og skøn. Og derpaa beror jo aldeles overvejende det store, hele, dekorative Indtryk af disse Billeder. Man kan se dem paa to Maader. Man kan, som vi nu har gjort, udskifte det sammensatte i dem i det Øjemed at komme paa det rene med det Sjæle-Stof, hvoraf de er dannede. Men man kan ogsaa, hvad vi endnu ikke har gjort, se dem som det, der dog hovedsagelig har været Meningen med dem: som en samlet dekorativ Helhed, hvori ogsaa indgaar de Linjer og Farver i det arkitektoniske Rum, der sammen med Billederne fremkalder det umiddelbare Stemnings-Indtryk af Rummet (se hertil Total-Billedet Fig. 77).

En Ruin: det er vel desværre det første, umiddelbare Indtryk, man modtager, naar man betræder Vestibulen. Her gaber En i Møde det nøgne Murværk paa det nedhuggede Billeds Plads; her og der er Farven nylig forsætlig afskrabet, og Farveprøver hensatte i Anledning af en forventet forestaaende Restaurering af det hele. Over En: Loftet sodet og bristet; her et Billede overgroet af Skimmel, hist et andet med Udslet af Syrer. Alle Steder Revner; mange Steder Stødfugerne i Freskoen i Opbrud og Konturerne derved beskadigede; andre Steder Farverne changerede og Farvevirkningen derved forfalsket. Overalt: Ødelæggelsen ustandselig fremadskridende og truende det hele med Undergang.

Fig. 77. Vestibulen i Københavns Universitet. Midtvæggen.

Men alt dette tiltrods er det næste Indtryk, man modtager, et saa højtidsfuldt, at Øjet i Beundring over alt det Store, som er bevaret, næsten kan glemme den skete Ødelæggelse i det Smaa. Bevaret er jo først og fremmest den dejlige Linje-Inddeling af dette Rum, der er saa vel proportioneret i Forholdet mellem Udstrækning og Højde. Bevaret er jo dernæst den rent geniale Farve-Inddeling af dette Rum. Hvilket Fund, denne Væggenes favnehøje, kvaderdelte sorte Sokkel! Den løfter Dekorationen højt over vort Hoved, saa vi med opadvendt Blik maa søge den, og den løfter samtidig vort Sind, idet dens stærke Farvemodsætning fremmer den Farvernes lyse Stemningsvirkning, som er stigende opefter mod Loftet. Den stiger, denne Virkning af tiltagende Lys, der stemmer Sindet saa festligt, vandret igennem den grønne Frise, over de gule Vægge til de lyseblaa Felter øverst oppe under Loftet. Den stiger ogsaa ad lodret Vej igennem de violblaa Lisener, der rækker fra det mørke Gulv til det — én Gang — lyse Loft, indtil den deroppe endelig kulminerer i den lysende hvide Glorie om den svævende Eos' Hoved.

For den Stemning, som hersker i Rummet allerede i Kraft af dets Arkitektur, har dog ikke Constantin Hansen, men Universitetets Bygmester, Malling, Æren. Thi Vestibulen er, hvad der synes ukendt eller glemt, paa uvæsentlige Ændringer nær, hans Værk i sin nuværende Skikkelse. Da han afleverede Huset, var den fortrinlige Inddeling af Væggene i dette Rum allerede paa Plads. Lodret deltes det af Lisenerne; vandret deltes det af den rundtløbende Frise, og Grænserne var dragne for hvert af de Felter, som nu er fyldte med Billeder. Kun for Loftets Inddeling har Malling ikke Æren. Det havde, da Hoyers Dekorationer var nedtagne, slet ingen Inddeling.

Paa Farvefordelingen i Rummet har Constantin Hansen maaske haft en raadgivende Indflydelse; men Broderparten af Æren derfor tilkommer dog nok utvivlsomt Hilker. Det genialeste: den høje sorte Sokkel findes allerede angivet paa det ovenfor omtalte allerførste Udkast, der er dateret »Vinteren i

Rom 1838—39«, og som synes gjort paa et Tidspunkt, hvor Constantin Hansen endnu knap havde faaet nogen Andel i Planen. Lisenerne i Vestibulen (Fig. 60—61) er Mesterværket blandt de mange udmærkede Værker, der skyldes Hilker. De er, som Jul. Lange rigtig har bemærket, ikke saa improviserede som de antike Dekorationer, der sammen med Rafaels Loger har været de nærmeste Forbilleder for dem. Det er mere fint beregnede Inddelinger end kapriciøse Indfald, man beundrer i dem, og den Pensel, hvormed de er udførte paa den vaade Kalk, er lige saa lidt som Constantin Hansens saa spillende munter og løssluppen, som den i de Gamles Malerier. Men var det heller ikke hans Sag fra nyt af at skabe og improvisere, saa forstod han, lige som hans Værkfælle, at samle og komponere og dog at undgaa at kopiere ved at kontrollere hver enkelt lille Ting efter dens Forbilled i Naturen. Hvilken overdaadig Forraadsrigdom paa Stof er der ikke samlet i disse Lisener med deres frodige Arabesker, hvis Planteslyngninger omslutter eller bærer Masker, Hermer og Genier, Medailloner og smaa mythologiske Billeder, Frugter, Fugle og alle Slags firbenede og fantastiske Dyr! Hvilken overdaadig Forraadsrigdom paa Naturstudier er der ikke ogsaa samlet i disse Lisener, hvor Farverne er saa saftige, saa levende og friske! Men frem for alt: med hvilken Sans for Harmoni og Symmetri er ikke hele dette mangeartede Stof ordnet paa den herlige violblaa Bund, »hvert Øjeblik ligesom dannende en afsluttet, skjøn og rig symmetrisk Figur, men alligevel atter stræbende videre og ledende Øjet opad og opad gjennem et harmonisk Spil af bestandig nye Figurer, indtil de øverst oppe krones af en let ungdommelig Skikkelse, der staar triumferende paa Toppen af det hele Fantasispil«[1].

Foruden disse Lisener har Hilker i Vestibulen malet Inddelingen af Loftet samt Gesimsen, paa hvilken Ornamentiken desværre er noget tor og snarere renaissance-agtig end antik

[1] *Jul. Lange*, Billedkunst. Kbhvn. 1884, p. 418.

i sin Karakter, og de à la grec-Baand, der findes mellem de store Billeder og de mindre oven over. Intet af alt dette tjener i bogstavelig Forstand til Ramme om Billederne. De indrammes — fraregnet Frisen, der begrænses af en smal Liste for oven og forneden, — blot af en Streg paa de gule Vægge, der bærer dem. Men i uegentlig og overført Forstand kan man dog godt sige, at Hilker skabte Rammen om det hele, og at Constantin Hansen udfyldte den. Og man kan tilføje, at det var en meget vanskelig og fordringsfuld Ramme at udfylde. Den var saa ret og enkel i sine Linier, at den krævede Strænghed i Billedernes Holdning; men samtidig dannede dens Hovedfarver: den violblaa, den okkergule, den lysegrønne, den hvide og den himmelblaa en Buket af Foraarsfarver, der krævede Festlighed i Billedernes Stemning.

I Retning af Strænghed bragte Constantin Hansen paa alle afgørende Punkter den rette Harmoni til Veje. Først ved den strænge Økonomi, hvormed han i Rummet sparede paa Billeder; dernæst ved den strænge Økonomi, hvormed han i Billederne sparede paa Figurer; sidst, men ikke mindst, ved den strænge Økonomi, hvormed han i Figurerne sparede paa Bevægelse til Fordel for Figurernes Holdning. Han fik derimod ikke altid lige saa megen Festlighed som Strænghed ind i deres Holdning. Der er flere Figurer end Zeus ved Athenes Fødsel, der forholder sig lovlig ligegyldigt, næsten søvnigt til de Optrin, de bivaane. Festlig er ganske vist Athene foran Prometheus, og Athene foran Poseidon. Festlig maa — at dømme efter en Farveskitse og Kartonen — ogsaa det forsvundne Billed af den højtsiddende og vidtskuende Apollon have virket. Festlig er Apollon baade dér, han kommer med sin Lyre til Prometheus, og dér, han træder Marsyas i Møde. Festligt er Musernes Billed, festligst — om end mindre rent antik — dog maaske den vingede Eos, der oppe under Loftet, safrangul og morgenrød sejler paa den blaa Morgenhimmel og spreder sine Roser, medens Lucifer fjærner sig med Morgenstjærnens blegnende Fakkel, skærmende sit Øje mod Straale-

lyset om Eos' Hoved. Men andre af Figurerne er kendelig matte og vilde have tynget paa Stemningen i det hele Rum, hvis ikke Constantin Hansen dekorativt, nemlig ved Farven i de store Billeder, havde holdt Stemningen i disse oppe og i den rette Harmoni med Rummet. Der kan være en enkelt af Farverne — ogsaa mellem dem, som Tiden har ladet urort —, der skurrer lidt i Harmonien (særlig slem er den blaa i Zeus' Kappe), og for saa vidt kan man synes, at man har en mere uforstyrret Glæde af Constantin Hansens Kunst i de dejlige Kartoner, hvor kun Linjerne taler til Øjet. Men som Helhed: hvilken høj og festlig Farvestemning i Billederne! Det er, som var der med den rosenfingrede Eos i Loftet draget en lys og dejlig Dag fra Syden ind i det nordisk mørke og kolde Rum. Himlen er saa ren i disse Billeder, Havet er saa blaat, Blade og Buske blinker som kun i Syden. Og paa Baggrund deraf tegner Menneskeskikkelserne sig saa plastisk anskuelige, som man ikke ser dem i Nordens maleriske og magiske Lys. Det er vel delvis en Følge af Freskoteknikken, at alt Clair-Obscur er lukket ude af disse Billeder, at alt her, selv i Skyggen, er soleklart at finde paa sin Plads. Men hvor har ikke i saa Fald Midlerne her passet til Maalet og Maalet til Midlerne! Klarheden og Knapheden i Farverne er i Harmoni med Klarheden og Knapheden i Kompositionerne, og i Harmoni dermed er atter Enkelheden og Strænghheden i Figurerne. Af denne Harmoni den Stemning, den Enhed, den Stil, der dekorativt er i det hele, skønt den ikke allevegne er i det enkelte. —

For en Maler, der oprindelig havde været Arkitekt, og i hvem der siden havde aflejret sig saa meget af det Stof, hvoraf ellers Billedhuggere plejer at dannes, maatte ganske naturlig den monumentale dekorative Stil blive den Kunstform, i hvilken hans Talent kunde finde lykkeligst Udtryk. Thi i sin højere Udvikling har jo det monumentale dekorative Maleri optaget i sig noget baade af Arkitekturens og af Skulpturens Væsen. Det

var da ogsaa Constantin Hansens brændende Ønske at fortsætte paa den Vej, han havde betraadt. »Hilker og jeg«, skriver han i et Brev af 11 Oktb. 1850, »have besluttet i Forening at overtage al Slags Dekoratjons-Arbejde, Hilker har Mesterrettighed og vil holde Værksted . . . . jeg synes, man maatte nu være kjed af Hetschs Dødbiderdekoration.« Men heri skulde han blive bittert skuffet. De monumentale dekorative Arbejder, han siden kom til at udføre, var kun faa, og de var smaa i Sammenligning med det, han havde udført i Universitetet. De betyder ogsaa lidet, næsten intet nyt i hans Produktion; han gentog sig selv i de fleste af dem. Han malede (1854) en Muse paa en Væg i Marstrands Lejlighed paa Charlottenborg; han dekorerede Monrads Soveværelse i hans Bispebolig i Nykøbing p. F. og nogle Værelser i hans Bolig paa Hummeltofte ved Frederiksdal. Ved Ombygningen af det gamle kongelige Theater (1855) blev det ham overdraget at dekorere Loftet, paa hvilket han malede Apollon og fem af Muserne i Knæstykker. Tillige smykkede han 2den Etages Logebrystning med seks frit behandlede Gentagelser af antike Malerier samt med Portrætmedailloner af Holberg, Oehlenschläger, Ewald, Wessel, Kuhlau og Weyse. Da nogle Aar senere (1860) den halvrunde Afslutning af Højkoret i Roskilde Domkirke skulde restaureres, og de Helgenbilleder, der her havde fyldt Nischerne i Muren, maatte erstattes med nye Fremstillinger, indmalede han al fresco, paa forgyldt Grund og med Bibeholdelse af de gamle Ornament-Rammer Christus og de tolv Apostle. Dermed er noget nær den hele Række Monumentalbilleder fra hans egen Haand nævnt. Men ret ofte gjorde han Udkast til saadanne Billeder for Hilker, der da selv malede dem, sædvanlig til liden Opbyggelse for Constantin Hansen; thi Hilker magtede langt fra det figurlige i samme Grad som det ornamentale. Ogsaa paa andre Omraader gjorde fremmede Hænder Brug af dekorative Tegninger af Constantin Hansen. Han gav (en enkelt Gang i Fællesskab med Bindesbøll) Udkast til Gravmæler; han gav ogsaa Udkast til Dekoreringen af enkelte

Afdødes Kister, og han gav Tegning til en ret anselig Række kunstindustrielle Arbejder. Til Møbler, til Arbejder i Metal, til Bog-Omslag og Bogbind, til Kunstakademiets Afgangsbevis og Kunstudstillingernes Adgangskort, til Alterduge og Altertæpper, i sine senere Aar desuden til en stor Mængde anden Syning, hvortil vi i Afsnittet om hans Alderdom skal komme tilbage.

Men hvor meget smukt der end er mellem alle disse mange Ting, hvor meget end de vidner om den sikreste Smag og Stilfølelse og om et dekorativt Greb, der saa at sige aldrig greb fejl, saa er de jo kun for Smaatterier at regne mod hans Livs Storværk af dekorativ Kunst: Vestibulen. Der er nok af moderne Rum, der er mange Gange rigere og pragtfuldere. Der er ogsaa moderne Rum, som ildner Sindet stærkere. Men der er i Aarhundreder ikke skabt noget Rum, hvis Skønhed er renere, ædlere og mere ægte klassisk end Skønheden i dette. Lad saa være, hvad sandt er, at meget deraf er Skønhed paa anden Haand. Maaske med større Held end nogen nyere Maler af anden Nation har Constantin Hansen dog ævnet at grave den græske Skønhed ud med Rode og plante den om i sin egen Sjæl for atter at plante den ud — visselig ikke saa høj og herlig, som den voksede i Grækenlands Jord, alligevel høj og herlig nok til ganske anderledes, end Tilfældet har været, at fortjene Opmærksomhed i Danmarks Land, hvor den klassiske Skønhed, udenfor Thorvaldsens Museum og Harsdorff's Colonnade, ellers kun er groet saa lavt og sparsomt.

V.

Han følte det selv som noget af en Svig, at det var Græskhedens fredelige Sag, han gik og varetog, medens paa Valpladsen Venner og Kammerater blødte og døde for Danskhedens. Han tænkte en Tid lang paa selv at melde sig under Krigsfanen; han købte sig en Riffel og øvede sig sammen med Roed, Skovgaard og Digteren Paludan Müller i at skyde til Skive; men Hensynet til hans Hustru og Børn og det Løfte, han havde at indfri, bestemte ham dog sluttelig til at blive i Hjemmet. Derfra fulgte han Krigen, først i hidsig Spænding, siden med lidenskabelig Begejstring, altid med det mest sangvinske Haab. »Jeg troer«, skriver han i et Brev ved Krigens Udbrud, »at aldrig har Danmark havt lysere Udsigter, og at vi gaaer en herlig Fremtid imøde.«

Han følte vaagne i sig noget af Nordens gamle Kæmpeaand. Han omfavnede i sin Tanke det hele: Danmark, Norge og Sverrig, Nordens Fortid og Nordens Nutid, Nordens Enhed frem for alt. Det var for ham det skønneste Moment i Krigen, at vore nordiske Brødre skulde hjælpe os til Sejren. »Vist er det, at det svenske Folk brænder af Begjærlighed efter at deeltage i Kampen for Nordens Frihed og Ære«, skriver han i et Brev af 3 Maj 1848, og nogle Dage senere: »Jeg kan ikke lade være bestandigt at tænke mig Svenske, Nordmænd og Danske omfavne hinanden paa Valpladsen efter at Sejren er vunden«, og atter nogle Dage senere: »Naar de tre nordiske

Riger nu som Fostbrødre have blandet Blod paa Dannevirke, saa er Pagten beseglet.«

Han var blandt de ivrigste for Skandinavismens Idé, den nordiske Aands-Enhed bekræftet, »beseglet«. Han var med paa Studentertoget til Kristiania; han blev valgt ind i Skandinavisk Selskabs Bestyrelse; han var Medindbyder til Stiftelsen af Selskabet for nordisk Kunst. Han kom paa slige Foranledninger tæt paa Livet af Livet selv; men Livet i de Dages Danmark var en Løftelse, og han løftedes langsomt fra sin egen Verden over i den Fantasiverden, som var hele Tidens. Der var næsten ikke én blandt de ledende nationale og liberale Mænd, til hvem han ikke paa én eller anden Maade stod i Forhold. Han var — for blot at nævne nogle af de vigtigste Navne i Flæng — ved Venskabsbaand knyttet til saadanne Folk som Clausen, Hall, Hage, Hammerich, Høyen, Monrad, Ploug og Lehmann. Den sidste var vel den, han i hine Aar stod nærmest. Det smukke Forhold mellem de to højst forskellige Mænd havde sin Grund i en gensidig Respektfølelse, der var saa stor, at den ikke kan siges fri for indbyrdes Overvurdering. Constantin Hansen nærede afgjort altfor høje Forestillinger om Lehmanns storpolitiske Indsigt, og Lehmann nærede ikke mindre afgjort altfor høje Forestillinger om Constantin Hansens storkunstneriske Ævne. Lehmann var i Modsætning til Vennen anlagt for det stærkt pathetiske, det dramatisk højtspændte, det fantasifulde og farverige. »Der var«, siger Goldschmidt i »Livserindringer og Resultater«, »noget ved ham, som gjorde, at jeg overfor ham ikke vilde blive ved Jorden, men steg op paa Kothurnen«. Det var paa en lignende Maade, Lehmann fik Indflydelse paa Constantin Hansen. Han fristede ham, der i saa Henseende kun var altfor let at friste, ud over hans Ævners Begrænsning, ind paa Forestillinger, som han, den veltalende Lehmann, havde let nok ved at udmale i Ord, men som endnu ingen havde havt Held til at male i Billeder.

Den Bestilling paa »Ægirsgildet«, hvormed Lehmann, endnu

inden Arbejdet i Vestibulen var færdigt, fik lokket Constantin Hansen fra den græske Gudeverden over til den nordiske, har sin Forhistorie, som ikke bør forbigaas. Havde det staaet til Lehmann alene, havde vi faaet den nordiske Gudeverden allerede i Vestibulen, og Constantin Hansen havde da formodentlig dér faaet lagt sit Talent øde. Da Lehmann i Fyrrernes Begyndelse besøgte Constantin Hansen i Rom, medbragte han hjemmefra den Begejstring for den nordiske Mythologi, som den Gang var blusset op sammen med den første Vækkelse af den nationale Aand. Han smittede hurtigt Constantin Hansen med den, og han fik ham til at paatænke en helt ny Plan til Vestibulens Dekorering til Trods for den, der allerede laa færdig. Den nye Plan omfattede ogsaa Solennitetssalen i Universitetet, som Lehmann tænkte sig smykket med tolv store Billeder, der skulde fremstille Episoder af Verdens Kulturhistorie, samt tolv mindre, der skulde afspejle den almindelige Kulturhistories Indvirkning paa den særlig nordiske. I et virkeligt pragtfuldt, men lovlig yppigt formet Kæmpebrev paa atten tætskrevne Kvartsider, som han efter sin Hjemkomst tilstillede Constantin Hansen, har Lehmann nøjere udviklet denne Plan, som er yderst rig og sindrig, men som rigtignok ogsaa er udkastet uden alt smaaligt Hensyn til, hvad der kan males, end sige til, hvad Constantin Hansen ævnede at male[1]. Det vilde være for vidtløftigt her at gøre Rede for hele dette Luft-Kastel. Os vedkommer det ogsaa kun, at han i Vestibulen søgte at skaffe de nordiske Guder den Plads, der var tiltænkt de græske, og at han anbefalede de nordiske med saa begejstrede Ord, at det ikke kunde andet end gøre blivende Indtryk paa den let paavirkelige Constantin Hansen. Han skriver i det nævnte store Brev til denne: »Vi have selv en Mythologie, en Symbolik, der sandelig i Tankedybde og Formskjønhed, i reent,

[1] Brevet blev allerede affattet, medens Lehmann var i Rom. Han fortæller i sine Erindringer (Efterladte Skrifter, Kbhvn. 1872. I. p. 181), at han i den ældgamle Egeskov i Villa Torlonia i Frascati læste det højt for sin tilkommende Brud, Marie Puggaard.

yndigt og alvorsfuldt Sjælegehalt ikke viger for den græske. Naar den ikke har erholdt den kunstneriske Uddannelse som den græske, saa er det kun et Beviis mere paa, hvorledes vi i alle Retninger have forglemt og fortabt og forraadt os selv og gjort os til en fremmed Udviklings blege og fattige Copie, istedetfor at udvikle det rige Livsgehalt, hvormed vi ere kaldede til at blive et eget, selvstændigt, betydningsfuldt Led i hele den store Verdensudvikling. Men naar det nu for hver, der kan see Tidens Tegn, maa være klart, at vor nuværende Civilisatjon staaer Fare for at forlade sig i Egoisme og Materialisme, og at de gamle Begeistringens og Bedriftens Kilder ere udtørrede, saa kan det ikke være tvivlsomt, at det er en nordisk-protestantisk Livsimpuls, der skal hæve vor Tid til Kraft og Glands, og er det saa, at det lange oldenborgske Ragnarok stunder til sin Ende, saa er det af vor Oldtids Rod vi skulle suge det Mod og den Tillid, hvoraf et nyt Verdensmoment skal fremblomstre. Jeg siger det som den, der har Myndighed til at tale, at i Nordens Gjenfødelse dens Krands ikke vil blive den ringeste, som først bringer det til klar Bevidsthed og Almeenerkjendelse, at Kunstens Verden ikke er færdig og for evige Tider død og afsluttet, hverken med den antike Apollo eller med den catholske Madonna, men at en egen nordisk Kunst er en Mulighed, skal blive til en Virkelighed .... Derfor gjem Deres Pallas Athene, som den halte Vulcan med sin Brændehugger-Øxe kløver fuldvoxen ud af Jupiters Hjerneskal, til en anden Gang, og tænk og elsk Dem ind i den herlige Mythe om Balder, der er saa meget skjønnere og dybere og ædlere end Apollo, at han næsten er saa skjøn som Christus selv — den Gud, der døde af Kjærlighed —, og Ydun, mod hvem Hebe er en ordinær Tjenestepige, og Mimers Brønd .... og fremfor Alt om Vola, som staaer saa høit over det høieste i Hellas, at hun endog staaer over Apocalypsen.«

Højere kan man unægtelig ikke naa, og hver Nutidslæser vil synes, at det er svimlende højt. Men det forfejlede ikke sin Virkning paa Constantin Hansen. Hvor hører man ikke

Genklangen af Lehmanns Tale i disse Ord, der findes i Constantin Hansens Svar paa hans Sendebrev: »Den materielle døde perspektiviske aandløse Anskuelse af Kunsten, hvori vi have været ved at qvæles . . . . maa modarbeides . . . . Men naar vi nu selv i denne Retning have erhvervet os Dygtighed saa at Ingen ere saa ferme i Perspektiv, og vi overalt have den Roes (Herregud) at kunne med særdeles Natursandhed gjengive Støvler, Bygninger etc., saa er det jo aabenbart, at der kun fattes den Impuls, som skal sætte Kræfterne i Virksomhed.« »Jeg er ifærd med Nordens Mythologie«, siger han i samme Brev[1]. I ramme Alvor tænkte han et Øjeblik paa at nedrive sit Olymp og rejse et Valhal paa dets Ruin. Til al Lykke fik han dog ingen Tid dertil: Han skrev kort før sin Afrejse fra Italien til Lehmann og ytrede Ønske om at løses fra sit hjemsendte Projekt; men heldigvis betragtede man ham hjemme som bunden til dette, og end ikke Lehmann kunde finde det forsvarligt at tilraade ham at paabegynde nye Forhandlinger om en helt ny Æmne-Række til Universitetet.

Saa kom han hjem og malede den græske Gudeverden saa græsk, som det laa i hans Magt at gøre det, alt medens alles Opmærksomhed just forventningsfuldt var rettet mod den, der vilde male den nordiske. Høyen havde givet Anvisning paa, hvorledes den skulde males; N. M. Petersen gav Anvisning paa, hvad der kunde males af den. »Hvilke rigere Æmner kan man fordre«, skrev han i sin Afhandling om »Den nordiske Oldtids Betydning for Nutiden«[2], »end den altskuende og altbeherskende Alfader Odin med hans Ravne, eller den tordnende Thor, den længselsfulde Frej, eller Nornerne ved Urds Kilde og Ygdrasils Ask? Hvilket mangfoldigere, end en Fremstilling af Kampen i Valhal? Hvilket højtideligere end den kristne Hagen Adelstens Modtagelse hos de gamle Guder?

[1] Brevet findes mellem Lehmanns Papirer i det kgl. Bibliothek.

[2] Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1844—45. Optrykt i Samlede Afhandlinger af *N. M. Petersen*. Tredie Del. Kbhvn. 1872.

Alene Thor i sin forskellige Skikkelse, hvilken Rigdom! Ynglingen Thor og Ymer, Midgårdsormen og Thor, ifort sit Bælte og hele sin Jættestyrke! Hvilken Opgave for Kunsten, i denne Yngling at lade os se det samme Væsen som Skyernes mægtige Herre! Hvilket Maleri vilde det ikke være, som i en Helhed opfattede Odin, Honer og Loke ved Menneskets Skabelse! Hvilken Afveksling og hvilke Modsætninger ligger der ikke i Mythen om Hammerens Hentelse: den fnysende Freja, den ved Tanken om Kvindedragt undselige Thor, og Loke, allerede ifort som Tærne, der gotter sig over dem begge! Hvilken Genstand for en Skildring af Somandslivet og Scener paa Havet, når Havets Gud åbenbarer sig, snart som den stormende, rasende Oger, snart som den rolig tronende Læ.« Ogsaa i samme Forfatters nordiske Mythologi (1849), hvis maleriske Sprog var som skabt til at fange en Maler, var der ligefremme Forslag til Billeder, derimellem til en Fremstilling af Ægirs Gæstebud[1], og den sluttede med et Spørgsmaal henvendt til Kunstnerne om den nordiske Mythologis Anvendelse i Kunsten. »Hvad er den nu«, hedder det, »og hvad kan den vorde? Skal Nord og Syd, som i Poesien, blandes, eller kan ren nordiske Æmner modtage ren nordiske Former? Og skal en anden Thorvaldsen bringe dette fromme Ønske til Virkelighed? Nordens Son, o Jerichau! Herakles og Hebe har jeg set; det er Syden; det er billigt, at Kunstens Fosterland hædres forst. Og jeg har set Adam og Eva; det er Østen; ogsaa det er billigt, at det religiose Lyses Fosterland må hædres. Vesten har intet og kan intet have; men Norden! Skal jeg opleve at se Loke og Sigyn? Så er Trilogien fuldendt; og dens Mage har ikke været til for, og den vil ikke blive til i hundrede Aar.«

Fristet af al den Hæder og Ros, af den »Krans«, som Lehmann sagde, der saaledes fra alle Sider blev stillet den i Udsigt, der vilde vove Forsoget, ærlig begejstret, som han desuden var over den nordiske Tanke, hvori Skandinavismen,

[1] »Kan ikke et stort Maleri omfatte Guderne ved Ogers Gæstebud, f. Ex. i det Ojeblik Thor kommer tilbage?« (Nordisk Mythologi. Kbhvn. 1849. p. 26—27).

Høyenianismen og Grundtvigianismen modtes, havde Constantin Hansen allerede længe syslet med de nordiske Æmner i mindre Maalestok og forberedt sig energisk til at behandle dem i

Fig. 78. Vignet til »Tyrfing«. Tegnet paa Træ af Constantin Hansen.

en større Maalestok, inden Bestillingen paa Ægirsgildet indtraf. Man kan spore hans Beskæftigelse med disse Æmner saa langt tilbage som til 1845[1], da han tegnede et Udkast af Nornerne under Yggdrasil til en Fane, som blev skænket de norske og

[1] En Tegning fra hans Ungdom (fra før 1830), forestillende Loke, som sporger Jætten Thrym om Thors Hammer, er behandlet i en ganske akademisk Stil og nævnes derfor ikke i Sammenhængen ovenfor.

svenske Studenter, der om Sommeren gæstede København. Af de nordiske Gudeskikkelser, som Frølich og Skovgaard om Vinteren samme Aar havde malet i Anledning af »den nordiske Højtid« paa Skydebanen[1], og som vistnok var det første Forsøg herhjemme paa at udløse en større Række af de nordiske Gudeskikkelser af Mytherne og fremstille dem enkeltvis, havde han formodentlig lært at indse Nødvendigheden af et nøjere Studium af de nordiske Dragter end det, som dér var lagt for Dagen. En Akvarel, dateret 26 Marts 1848, med en Fremstilling af en Scene i Laxdølernes Saga[2] viser tydelig hans Bestræbelser efter en historisk Sandsynlighed i Dragterne, og af hans Breve fra den følgende Tid kan man se, hvorledes han med stedse større Alvor forberedte sig til at behandle disse Æmner. Han skriver den 18 Septbr. 1848: »Jeg har i den senere Tid studeret de nordiske Coustumer; men troer at disse Studier kun kunne være forberedende, og at en Reise til Norge og Sverrig og om mulig Island vilde være nødvendig for at kunne paa en tilfredsstillende Maade behandle vore Sagaer og vore Myther«[3]. Han skriver den 3 Oktbr. samme Aar: »Jeg sidder nu og prøver saa smaat paa de nordiske Æmner, f. Eks. Svafrlam som tvinger Dvergene til at smedde Tyrfing, Hervar som henter det i Høien hos Angantyr etc.« Det er de Æmner, han tilligemed et Par andre Æmner af Hervararsaga har behandlet i de ret ubetydelige Illustrationer (Fig. 78), der i 1849 ledsagede Udgivelsen af Hertz's »Tyrfing«[4].

[1] Mindeblade om den nordiske Højtid den 13 Januar 1845. Kiøbenhavn. Autographie af Frølich, Lundbye, Skovgaard. Trykt hos Bing & Ferslew. in fol. — Odins, Heimdals, Lokes og Freja's Figurer har *D. Jacobsen* frit benyttet til de Illustrationer, hvormed han har ledsaget *N. F. S. Grundtvigs* »Græsk og nordisk Mythologi for Ungdommen«. Kiøbenhavn, 1847. 8°.

[2] Tilh. Hr. Kammerherre, Lehnsbaron *Stampe-Charisius*, Nysø.

[3] Han udførte bl. a. en Række Tegninger i Vandfarve efter et engelsk Værk om Bayeux-Tapetet. De 26 Blade blev erhvervede af Selskabet for Nordisk Kunst. De falbodes nylig i en herværende Kunsthandel.

[4] Tyrfing, et nordisk Digt fra den mythiske Tid af *Henrik Hertz* (Træsnittene af *Flinch* efter Tegninger af *Constantin Hansen*). Kbhvn. 1849. 8°.

Vedblivende ser man ham optagen af disse Genstande, naar man gennemlæser hans Breve. Han sporger i et Brev af 13de Februar 1849 sin Soster Alvilde: »Har Du sat Dig paa det Standpunkt at Sagalitteraturen interesserer Dig? ... Mig interesserer den i hoieste Grad, saa meget mere som jeg ivrig studerer den nordiske Oldtid i konstnerisk Henseende.« Han gjorde efter Vaabenstilstandens Afslutning Udkast til en nordisk-mythologisk Medalje (Fig. 79) og et Mindeblad til de

Fig. 79. Udkast i Pen til en Medalje til »Minde om norske og svenske Brodres Kamp for Danmarks Grænse«. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

svenske og norske Frivillige. Han horte — fremdeles i 1849 — de Forelæsninger, som Hoyen holdt over den nordiske Oldtid, dens Gudeverden, Helteliv og Sagakreds. Han var ogsaa nærværende ved de private Foredrag, som Hoyen den folgende Vinter holdt hos Hages om nordiske Kvindetyper. Han begyndte det næste Aar sammen med Skovgaard og vejledet af Ussing »med megen Hojtidelighed« at studere Islandsk, og han var saaledes vel præpareret, da Lehmann i 1852 gjorde den store Bestilling hos ham paa Ægirs Gæstebud.

Inden han for Alvor gik i Lag med Billedet, fik han desuden Lejlighed til i det mindre at forsøge sig paa den nordiske Gudeverden ved den Række Tegninger (Fig. 80—81), han ud-

førte til Afsnittet om »Asalæren« i »Fabricius' Danmarkshistorie for Folket«[1]. Det er — foruden en Indlednings-

Fig. 80. Odin. Træsnit i Fabricius' Danmarkshistorie for Folket.

og en Slutningsvignet — en Række af 12 Gudeskikkelser, tegnede med stor Overlegenhed, men uden megen Personlighed i Stregen,

[1] Første Del. Kbhvn. Kittendorff & Aagaard's Forlag, 1854. 8°.

letkendelige dog som Arbejder af Constantin Hansen allerede paa den nogterne plastiske Anskuelighed, der maaske var et

Fig. 81. Ydun. Træsnit i Fabricius' Danmarkshistorie for Folket.

Resultat ikke blot af det fremherskende plastiske i hans Betragtningsmaade, men ogsaa af en vis Ærlighed i hans Væsen, — en Foragt for alt Snyderi, der aabenbarer sig, naar han i et

Brev fra 1853 med Rette gør sig til af, at der i hans Billeder i Universitetet intet er, som er »skjult eller oplost af Skygger og Luftloner«. Let kendeligt paa de fleste af disse Gudeskikkelser er det ogsaa, at de skyldes en Kunstner, som nylig havde befattet sig med den græske Gudeverden. Uden Ulvene og Ravnene og Pandebaandet og Bæltet vilde f. Eks. Odin næppe være til at skelne fra en Zeus, og naar andre af disse

Fig. 82. Udkast i Pen til et Gravmæle for de i Krigen faldne Svenske og Norske. Tilh. Hr. Arkitekt *Th. Bindesboll.*

Figurer synes mere nordiske end dem, som Frolich og Skovgaard havde udfort i 1845, saa beror det vistnok mere paa deres nordisk-antikvariske Udstyr end paa en egentlig strængere Gennemforelse af en nordisk Stil og Karakter. Talen er imidlertid her om Overgange, som ere saa fine, at man skal tage sig i Agt for at ville paavise dem i Tegninger, der er smaa og ikke en Gang haves i Originaler. Saa meget kan man dog vel sige i Almindelighed, at disse Billeder i Fabricius' Danmarkshistorie er Vidnesbyrd fra en Tid, hvor det græske og det nordiske i Constantin Hansens Væsen var noget nær lige stærke Magter, der omtrentlig holdt hinanden i Ligevægt.

Men der findes i hans øvrige Produktion langt klarere Vidnesbyrd om dette Forhold. Der er f. Eks. et Blad Papir med Udkast til et Gravmæle for de i Krigen faldne Norske og Svenske. Paa den ene Side af Bladet (Fig. 82) ser man en Krigerdans traadt af tre Ynglinge i nordiske Dragter; paa den anden Side af Bladet (Fig. 83) ser man en Krigerdans traadt af tre Ynglinge i omtrentlig græsk Nøgenhed. I disse, noget nær lige

Fig. 83. Andet Udkast i Pen til et Gravmæle for de i Krigen faldne Svenske og Norske (tegnet paa Bagsiden af foregaaende).

skønne Udkast, tegnede næsten i samme Aandedrag paa begge Sider af samme Papir, har man et nydeligt Eksempel paa, hvor tæt beliggende ved hinanden den græske og den nordiske Forestilling var blevne i Constantin Hansens kunstneriske Bevidsthed. Overgangen fra det græske til det nordiske er næsten umærkelig her paa andet end Dragterne; Meningen med Figurerne, deres Bevægelsers Skønhed er den samme i begge Tegninger. Endda er der Eksempler, som maaske endnu klarere kan belyse det Forhold, vi her berører. Det lod sig allerede paavise paa hint ovenfor nævnte Studiehoved efter en nordisk Kvinde, som Constantin Hansen tillæmpede

til et Apollo-Hoved; det lader sig endnu tydeligere paavise paa næsten alle de Kvindestudier (Fig. 84), der er malede som Forarbejder, men kun delvis benyttede til Ægirsgildet, klarest dog paa den smukkeste, den færdigste og fuldbaarneste af dem, der forestiller en yngre Kvinde med Haanden tankefuldt under Hagen (Fig. 85). Modellen hertil var en Slægtning af Constantin Hansen, en ung Jomfru af ublandet dansk Byrd. Da det var en Studie til et nordisk Billed og ikke et Portræt, han malede efter hende, var det mere det typiske end det individuelle ved hendes Træk, han studerede, og han forcerede derfor sikkert, saa meget han kunde, det typiske frem paa det individuelles Bekostning. Der kom da ogsaa et Billed paa en blond og blaaøjet nordisk Kvinde ud af denne Studie. Det er en Kvinde, hvis Øje ingen hede og mørke Lidenskaber har dugget og gjort dunkelt. Dets Udtryk af Renhed og Kølighed er saa intensivt, som man ikkun finder det i Norden, og et Skær af denne Renhed og Kølighed er bredt over hendes hele Jomfruskikkelse med de lave Skuldre og det lave Bryst. Men det er dog ikke et Billed, en Nordbo helt kan tage sig til Indtægt som et Normalbilled paa en typisk skøn nordisk Kvinde i en ublandet nordisk Opfattelse. Den nordiske Væsensskønhed har normalt og typisk ikke Bo i saa regelret og udadlelig en Ansigts- og Legemsbygning med saa fint hvælvet en Pande, saa rent tegnet et Bryn, saa stærkt buet et Øje, saa veldannet en Næse, saa smuktskaaren en Mund, saa fyldig en Hage, saa rund en Kind, saa søjleagtig en Hals, saa marmorfin en Haand, som her. Der er i alt dette og desuden i Figurens musaagtige Holdning og Højhed en klassisk-plastisk Legemsskønhed, hvori den nordiske Væsensskønhed ikke er indsat som i et Hylster, men hvori den er omsat, og hvormed den har indgaaet den ligeligste og skønneste Forbindelse af dansk og græsk, som Constantin Hansens Kunst kan opvise.

Men i selve Billedet af Ægirsgildet (Fig. 86) gjaldt det jo netop om at undgaa en saadan Forbindelse, og det var ogsaa Frygten for den, der voldte ham den største Betænkelighed ved

Fig 84. Studie (ubenyttet) til Freja i »Ægirs Gæstebud«.
Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

Arbejdet. »Vanskeligheden ligger i, at jeg har tilbragt 10 Aar i en græsk mythologisk Verden«, skrev han i et Brev til Leh-

mann. Hvor meget han end havde forberedt sig, saa følte han alligevel godt, hvilket Tilløb det krævede, det Spring, man forlangte af ham. Hvad galdt det? Ikke, som i Universitetet, om at lade en Gudeverden genopstaa i gammelkendt Skikkelse, men om at lade en Gudeverden opstaa næsten helt fra Ny. En, hvorom ingen af de andres Forsøg havde fæstnet nogen Forestilling, og af hvis Fremstilling alle og enhver dog vilde kræve en Virkeliggørelse af deres vage og dunkle Drømme. Da Thorvaldsen af Oehlenschläger blev opfordret til at inddrage den nordiske Gudeverden i sin Æmnekreds, undskyldte han sig med, at han ikke vidste, hvad han skulde give de nordiske Guder paa. Det vidste heller ikke Freund, da han udførte sin Frise af Ragnarok. Denne Vanskelighed var endda nu til at overvinde, eftersom det antikvariske Kendskab til de gammelnordiske Dragter siden den Gang var blevet betydelig udvidet. Men de rene nordiske Karakterer! Medens det i Ragnarok-Frisen ikke var lykkedes Freund (hvad han heller næppe mere end halvt havde tilstræbt) at frigøre sin Forestilling af de græske Idealer og danne selvstændig nordiske, var det saadanne, det nu frem for alt galdt om at skabe. Høyen havde jo givet Anvisning paa, at det var af den nordiske Samtids Fysiognomi, den nordiske Fortids skulde skabes. Men ét var at sige, hvorledes det skulde gøres, et andet at gøre det, og selv om Opgaven ikke havde lydt paa andet end en Række enkelte Gudeskikkelser som dem, Constantin Hansen havde udført for Danmarkshistorien, blot malede i en renere nordisk Aand, end hine var tegnede, vilde den have været tilstrækkelig fuld af Vanskeligheder. Men saaledes som den var stillet, krævede den derudover en Fantasi, som Constantin Hansen slet ikke besad. Hvad han ejede af Fantasi, var en Figur-Fantasi af særlig (og særlig snæver) Art. Dér, hvor Talen var om hans oprindelige Anlæg og hans tidligste Figur-Kompositioner, blev det allerede sagt, at det var for en smuk Bevægelses eller Stillings Skyld, at han tegnede hine Figurer, og at de mere var Udtryk for en egen artistisk Form af Skønhedsfølelse end

Fig. 85. Studie (ubenyttet) til Sif i »Ægirs Gæstebud«.
Tilh. Hr. Inspektør *Oppermann*.

for en højtflyvende og verdensfjærn Fantasi. Deraf var der heller intet i Billederne i Universitetet. Heller ikke var der egentlig dér nødvendigvis Brug for en saadan. Hvor verdensfjærne end Æmnerne var, saa lod de sig dog behandle i samme virkelighedsnære Aand, i hvilken de antike Kunstnere havde behandlet dem, og han kunde jo desuden i sine Skildringer af den græske Gudeverden ligefrem støtte sig til tilsvarende Skildringer i den antike Kunst. Dertil kom, at Opgaven paa mange Maader var som skabt for hans Ævner. Den var dekorativ, og han havde udpræget dekorativ Sans; den var plastisk, og han havde plastisk Sans. Hvorimod den ikke stillede store Fordringer hverken til hans maleriske Sans, som den Gang allerede var i Nedgang, eller til hans dramatiske Sans, der aldrig var kommen i Opgang. Anderledes med den Opgave, foran hvilken han nu var stillet. Den var i aller højeste Grad dramatisk; den krævede Fart og Flugt i Bevægelsen, Ild og Storm i Udtrykket. Den var desuden mere malerisk end plastisk; den krævede en karakterfuld Kolorit, en poesifuld Farvestemning. Det kunde, med Tegnérs Udtryk, være et Maleri med Nordens Stjærnehimmel til Lærred og med Nordlyset til Farver. »Det er,« skrev Lehmann til ham om Æmnet, »en Cyclus af dybt pathetiske, gjennemgribende dramatiske Sindsbevægelser, hvor det ikke er gjort med skjønne Former, ædle Stillinger, vel gennemtænkte Typer, correcte og rige Gevandter, smukke harmoniske Farver, . . . men hvortil der hører et Sjælemaleri af den mest energiske og varierede Natur.«

Det var intet mindre end den hele nordiske Gudeverden — Balder og Hoder undtagne —, han her skulde skildre, samlet, som den var, til det skæbnesvangre Gæstebud hos Ægir. Og han skulde fremstille to af dens mægtigste Guder i den højeste Tvedragt med hinanden og de andre grebne dybt af Situationen. Den misundske Loke, der blev jaget bort fra Gæstebudet, fordi han havde dræbt Ægirs Tjener Fimafeng, er atter trængt ind i Ægirs Hal og har spottet næsten alle Aser og Diser. Idun, Gefion, Freja, Frigga: ingen af dem har han

Fig. 86. Ægirs Gæstebud. Tilh. *Nationalgalleriet.*

levnet Ære; selve Odin har han anklaget for at skænke de Fejge Sejren; Brage har han kaldt en gammel Bænkevarmer; Freyr har han haanet, fordi han har byttet sit Sværd mod Gymers Datter Gerda. Sluttelig har han vendt sig mod den eneste, han hidtil havde skaanet, Sif, Thors Hustru, hvem han nu beskylder for at have bolet med sig.

Da sortned Himlens Bue;
Det dybt i Mulmet lyste,
Mens Asaloke gyste;
Med blaaligkantet Lue
Gik Skraldet over Jorden,
Det over Havet foer;
Da mærktes paa den Torden,
At nær var Asathor.

Det er det umiddelbart paafølgende Moment med Thors Tilsynekomst i Hallen og Lokes Flugt for hans Hammer, som Constantin Hansen har fremstillet. Han har til Baggrund for Scenen valgt en nordisk tæppehængt Søjlehal, hvis Gulv er strøet med Gran. Paa en Tronstol til venstre sidder Ægir; paa en Tronstol til højre Odin med Ulvene ved sine Fødder og med en af Ravnene paa sin Stols Ryg. Ved hans højre Side sidder Frigga. I Forgrunden til venstre Hejmdal; i Mellemgrunden Sif, staaende og holdende det Bæger, hun vilde rakt Loke, da han endnu ikke havde fornærmet hende. Paa Bænken bagved den forbitrede Brage, hvem Idun søger at berolige. I Baggrundshjørnerne de øvrige Aser og Diser, alle staaende. I Forgrunden midtvejs Thor forfølgende Loke.

Det vilde være let nok at spille Loke her og spotte disse Guder. Odin: hvor tam; Frigga: hvor pæn; Ægir: hvor sølle. Og som han tager paa sit Drikkehorn, den gamle Degn! Og hvilken Beværtning han byder sine mange og høje Gæster! Et Par Æbler, et Par Bægre Mjød til Deling: det er alt, hvad der er at spise og drikke.

Det vilde ogsaa være let nok at sige, hvordan det snarere burde have været. Vi véd jo, at Ægirs Hus blev belyst af det

pure Guld for Ild (lýsigull fyrir eldsljós); vi tror med Oehlenschläger, at hans hvælvethøje Haller var bygt af Muslingskaller. »Mens Ran paa Dybet hvæste — han sad ved Perlekruus — Snart drak han og snart blæste — Han paa sit Sneglehuus ... Han brygged Øl i Kummer — Af Flintesteen og Iis — Og Fisk og Krebs og Hummer — Blev kogt i tusindviis.« Vi véd fra vor Mythologi, at Mjøden bar sig selv omkring, og vi tænker os den skummende over alle Kars og Kummers Bredder, som de Vande skummer, hvis Hersker Ægir er. Det er godt nok, at vi af et Par Maager, der viser sig i Uvejrsluften over Hallen, bliver mindede om det nære Hav; men der burde have gaaet et Sus af Maager og af Storm fra det dragesorte Kattegat gennem Salen. Det er godt nok, at Ægir er klædt i søgrønt; men vi burde have set ham omgiven af hans Døtre Bølge og Baare med de blege Lokker og de hvide Slør, og vi burde have kendt ham paa Brændingen i hans Øje og Blinket i hans Skrækkehjælm, for hvilken alle levende Skabninger ræddes. Ikke det nøgterne, klare Dagslys, men Tusmørke burde det have været, hvori Guderne, skyggestore, væltede sig hid og did. Det er godt nok, at Thor bærer gylden Brynje, og at Loke er klædt i rødt. Men Brynjen skulde have virket som et flammende Lyn i Mulmet, og den røde Loke som en hvislende Flamme i Mørket. Der burde have været mindre af Anskuelighed og mere af Anelse i det Hele.

Frem seer jeg længre,
Meget veed jeg sige.

Hvad Grundtvig kalder »Volas hviskende Aandepust«: hvo kan fornemme det her?

Det kunde da, for at bruge et andet Ord af Grundtvig, kaldes noget af et vanhelligt Lys, som Constantin Hansen har bragt ind i den nordiske Gudeverdens majestætiske Nat, hvis han ikke i dette nøgterne Lys havde vist os et og andet, som i hvert Fald ingen har vist os bedre. Dertil kan man regne Lokes Hoved, et virkelig aandrigt Hoved, der kunde synes

malet efter den Anvisning, som den aandrige N. M. Petersen i sin Mythologi har givet. »Saaledes som han er og maa være i Hagens Form, i Mundens Folder, i Smilehullerne med de dybtliggende fine Rynker, i Næsens Dannelse, i Overlæben med sin Kloft, i Kindernes bløde Hoje og Dale, i Øjets forfærdelige Glans, i Pandens Underfundighed og selve Haaret, der paa én Gang bolger og stritter . . . en uforgængelig Ungdom, i hvilken dog Alderdommen overalt skinner igennem, eller en Gubbe, hvis Aasyn dog driver Gæk med alt som en ubesindig Yngling«[1], — saaledes har Constantin Hansen malet ham paa det ene nær: Øjets forfærdelige Glans, hvori jo rigtignok den egentlige Trolddom skulde have ligget. Til Gengæld har Thor det rette Vredens vilde Blik. Om han blot ikke havde haft den Rejse-Plaid over Armen! Thi han er jo ellers fra Top til Taa en udmærket Figur og uden Sammenligning den betydeligste Skikkelse af nordisk Mythologi, som dansk Malerkunst har fremmanet. Han er som skabt i et enkelt Øjebliks overdaadig overstrommende Kraft. Hvor svulmer ikke hans Bryst bag Brynjen, hvor strammes ikke Senerne i hans Hals og Musklerne i den Arm, der svinger Hammeren! Og hvor træder han ikke fast og tungt i Gulvet paa sine mandigt stærke Ben! For det, som Grundtvig har kaldt »Livsforhærdelsen i Norden«[2], har Constantin Hansen med denne staalsatte Skikkelse fundet et plastisk Udtryk, der er saa myndigt, at det til Dato er blevet staaende og formodentlig alle Dage vil blive staaende som det afgorende og rammende Billed paa den nordiske Hedenolds Mandskraft. Men ogsaa den nordiske Kvindetype har han i én af Billedets Figurer vist os saaledes, at vi ikke senere har faaet den erstattet af nogen bedre. Hans Sif er rank som Granen i Skoven, gylden som Kornet paa Marken, ikke Muse og ikke Gratie, men dog snild og smuk. Hun horer, som Vilh. Andersen siger i sin Bog om Oehlenschläger, til de

[1] Nordisk Mythologi. Kbhvn. 1849, p. 377.

[2] *N. F. S. Grundtvig*, Optrin af Norners og Asers Kamp (2det Bind af Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord). Kbhvn. 1811. Fortalen (p. XII).

Kvinder i Folkevisen, der har »Stolt« og ikke til dem, der har »Liden« foran Navnet. Hun ligner dog kun for saa vidt Sif hos Oehlenschläger, som

> Stærk er hun, stor, en høi Heltinde
> Og dog en ægte Danneqvinde,

thi hun er helt fri for den unordiske Lækkerhed, hvormed hun i »Nordens Guder« er saa rigelig udstyret. Der er i Constantin Hansens Fremstilling af hende en Blu, som svarer lige saa smukt til Forestillingen om en højnordisk Kvindes Kyskhed, som Staalsatheden i Thor til Forestillingen om den nordiske Mands Heltemod.

Men der er mellem de andre Figurer i Billedet ingen, som holder Maal med de to. Det er ovenfor sagt, at Loke har et aandfuldt Hoved. Man kan ogsaa nævne, at Hejmdal er en vakker Skikkelse. Men der er om de øvrige Figurer kun lidet godt at sige. At de er i en fattig og borgerlig Stil, det vidste Constantin Hansen selv. »Lutter fattige Peter Eriksener« kalder han i ét Brev sine nordiske Guder; »mine Aser blive vel ikke stort andet end skikkelige Borgerfolk«, skriver han i et andet. Om han endda konsekvent havde behandlet dem saaledes! Men Billedet har ingen Realisme til Gengæld for den Idealisme, det mangler. Næsten intet er haandgribeligt; næsten alt er af en blød og ubestemmelig Masse. Realistisk behandlede er kun Thors Kappe samt Odins Ulve, der er lige saa fortrinlig malede, som de er fortrinlig karakteriserede med deres skadefro lumske Udtryk. Som Oaser i en Ørk kommer disse enkelte friske Pletter til Syne i Billedet. Saa ufrisk, saa tør, saa udpint er Behandlingen i alt det øvrige. Ogsaa dette havde Constantin Hansen selv paa Fornemmelsen. Selvkritiken var ellers ikke hans stærke Side; men for Skavankerne ved dette Billed var han ikke blind. »Den lette Friskhed«, skriver han i et Brev af 6 August 1857 til Orla Lehmann[1], som jeg troer,

[1] Lehmanns Papirer i det kgl. Bibliothek.

man savner noget i Behandlingen, er forsvundet derved, at jeg har arbeidet for længe derpaa og gjort saa mange Forandringer ..... Nu maa den samvittighedsfulde Udførelse og den omhyggelige Gjennemførelse af de mange Figurers Fordeling i Rummet bøde paa Manglerne«.

Det er dog langt fra, som Constantin Hansen troede, de mange Omarbejdelser, der ene bære Skylden for Manglerne i Ægirsgildet. Der er i hans senere nordiske Billeder de samme Mangler (og flere til). De skyldes et Spind af Omstændigheder, som drog sig stedse tættere sammen om ham, og hvis Traade var stærke, fordi de dels var dem, der bandt ham til hans Tid, dels dem, der bandt ham til hans Hustru, hans Hus og dets Lykke. Tiden bar naive Tanker ind til ham; hans Hustru gjorde hans Hjærte barnligt. Veninde med Elise Stampe, dybt paavirket gennem denne af Grundtvig, indvirkede hun — om end ikke ligefrem religiøst (thi religiøst blev han først langt senere Grundtvigianer og endda med mange Forbehold), saa dog i Grundtvigsk Retning paa det paa Forhaand nordisk oplagte i hans Følelsesliv. Han elskede hende, hun genelskede ham, og dette er nok til at forklare den Magt, hun i det Stille øvede over ham. Sjælen i hans Kunst blev som en Formæling af hendes Væsen med hans. Hun greb vel paa ingen Maade direkte ind i hans Kunst (uden for saa vidt som hun ofte tjente ham som Model med sin karakteristiske lille Skikkelse); men hun omformede den noget, idet hun omformede noget i hans Væsen.

Noget af Grundtvigianismens folkelige og barnerene Aand trængte da ind i hans Kunst. Den paavirkede den mere eller mindre paa alle dens Omraader. Endog paa de klassisk-mythologiske Skikkelser, hvormed han aldrig helt holdt op at sysle, fik den nogen Indflydelse. De blev mindre græske, mere danske, mindre fornemme, mere folkelige. De bevarede vel som dekorative Helheder den Skønhedsvirkning, paa hvilken han én Gang for alle havde saa lykkeligt et Greb i sin Haand; men de blev sjæleligt prægede af Forvandlingen i hans Aand.

Kendeligst blev dog Forvandlingen i hans nordiske Skikkelser og navnlig i de senere af dem. Den lægger sig for Dagen i noget barneøjet og troskyldigt i deres Udtryk, noget hvergarns og vadmels i deres Fremtoning. Det Skær af Renhed og Sundhed og Tilfredshed, men jævnlig ogsaa af Fattigdom, som Simpelhed, Enkelhed, Nøjsomhed, Haardførhed indtil Staalhærdethed og andre af de lige saa vel gammelnordiske som gammelkristelige Livsvaner breder over mange, der hører Grundtvigs Menighed til, — det samme Skær, kun med Fattigdommens graa Tone som udpræget Grundtone, kom over Constantin Hansens nordiske Skikkelser.

Forvandlingen i hans Væsen forklarer afgjort noget af dette; men ikke det hele. Andre udmærkede danske Malere har vist, at et grundtvigiansk Livssyn kan forenes med et kunstnerisk Syn, der er glimrende og glansfuldt, tindrende som det er af en Glæde over Skabelsens Rigdom, der visselig er mere i Grundtvigs Aand end den Fattigdom paa saadan Glæde, der fra Halvtredsernes Midte aabenbarer sig i Constantin Hansens Kunst og navnlig i hans nordiske Billeder. Den synes da hos ham at være noget mere individuelt, og saaledes lader den sig ogsaa forklare. Jo fjærnere den rykkede ham, den Tid, da han havde fyldt sit Øje med Sydens Lys og Farver, sit Sind med Sydens Feststemning, des mere svandt Lys og Farver ud af hans Bevidsthed og Tingene graanede for den i den jævne danske Hverdagsstemning, hvori hans Liv gled hen i hans Hjem. Han elskede dette Hjem, hvor han havde sin Livsens Lykke: sin Hustru og sin store Børneflok. Jo ældre han blev, og navnlig efter at han havde faaet bygget sig selv et Hjem, desto vanskeligere faldt det ham at slippe hjemmefra. Ingen kan have lidt mere af Hjemvé end han, da han i 1858 var paa nogle faa Ugers Rejse til Frankrig og Holland. Hans Ønske var blot at blive færdig med Rejsen; hans Frygt: »Bare Folk ikke vil synes, jeg kommer altfor hurtigt hjem«. Det hændte ham nogle Sommere i Træk, at han sammen med sin Familje maatte tilbringe nogle Maaneder paa Landet. Da

overvældede Rigdommen i Naturen ham saaledes, at han næsten følte det smerteligt. Han havde ingen Stunder til i det Smaa at samle Studier; dertil var han altfor opfyldt af Tanker til store Billeder. »Det er ikke morsomt at samle Studier naar man ikke har Ungdommens lette Sind«, skriver han under en Udflugt til Nordsjælland i et Brev af 6 August 1859; »mens man er ung har man sine Længsler svævende omkring sig, hvor man gaaer og staaer og ligger, men naar man bliver gammel, har man dem i et grundmuret Hus fuldt af Skraalhalse, og saa skal man heller ikke rende fra dem.« Men udenfor sit Hjem fik han saaledes næsten ikke længere samlet Indtryk. Han levede som Menneske paa det, han ejede dér; han levede ogsaa som Kunstner paa næsten intet andet. Sin Hustru, en Slægtning eller en Bekendt kunde han altid faa til at tage en Stilling i et Drapperi, og for Resten hjalp han sig med Tegninger af gamle Dragter og Møbler, hjalp sig — at dømme efter Billederne — ogsaa stundom med Guld- og Sølvpapir og andre traurige Surrogater for Virkeligheden. Af denne Arbejdsmaade den ringe Realitet i disse Billeder. Men deri ogsaa en af Aarsagerne til deres ringe Idealitet. Den fattige Prosa i hans fattige Hjem var for ham en rig Poesi, og uden at være omformet eller omfarvet gik denne Prosa i en billig nordisk Forklædning over i hans nordiske Billeder. Det er derfor, man ikke kan se dem, uden at maatte tænke paa de fattige Forhold, hvorunder de er blevne til.

Det var saaledes af Omstændigheder, der skyldtes halvt hans Følelsesforhold, halvt hans Livsforhold, at den dannede sig, den tiltakketagende Form, der huser Nøjsomhedsaanden i hans senere nordiske Kompositioner og udgør hans nordisk-kristelige Figurstil. Der er dog endnu en Omstændighed, hvoraf denne Stil er mærket: hans tidlig begyndende Alderdom. Søger man det endelige, det for alle fremmede — navnlig for alle klassiske — Bestanddele næsten kemisk rene Produkt af hele den lange og vidtløftige Proces, som var foregaaet i Constantin Hansens Kunstnervæsen, og som vi i dette Afsnit

har søgt at følge fra dens Indledning op gennem dens Udvikling, saa finder man det først i Billeder, der stammer fra nogle Aar ind i Tredserne, da han selv var nær de treds. Endnu i »Heimdal lyttende ved Bifrost« (Fig. 87), der dog er malet saa sent som i 1861, er Stilen langtfra saa blottet for al Charme, som den blev det i sin sidste og yderste Konsekvens. Langt mere blottede for Charme er de gennemgaaende flygtige og fejlfulde Tegninger til Visen om Marsk Stig[1], som udkom samme Aar; men Slutningsbladet (Fig. 88) er dog ganske stemningsfuldt, og i dens hele Puritanisme finder man egentlig først Constantin Hansens nordisk-kristelige Stil i den Idun (Fig. 89), som han i 1863 malede for Loftet i Studenterforeningens Festsal. I denne Skikkelse, som forestiller Foryngelsen og dog ikke selv er ung, som foregiver at svæve, tiltrods hun er saa tung, som har en Svale til Sendebud, en Æbleblomst i Haaret, en Æblegren i Haanden og Æbler bag sit Kjoleliv, og som alligevel ikke fører saa meget som en Luftning af Poesi, men derimod en Luftstrøm af Prosa med sig i Folderne af sin Hvergarns Klædning, — i denne nøgterne, graa og glansløse Skikkelse, der danner saa trist et Modstykke til den straalende Aurora i Universitetet, har man

Fig. 87. Hejmdal lyttende ved Bifrost.
Tilh. Hr. Etatsraad *H. Hammerich.*

[1] Marsk Stig. Dansk Folkevise fra 13de Aarhundrede. Efter Kilderne ved Svend Grundtvig. Med Pennetegninger af *Constantin Hansen,* Melodier af *A. P. Berggreen.* Kbhvn. 1861. 4°.

det Vidnesbyrd, som tydeligst af alle viser, hvorledes Nordiskhed og Folkelighed og Fattigdom og Alderdom i Forening forarmede Constantin Hansens én Gang saa udviklingsdygtige og mulighedsrige kunstneriske Begavelse.

Han mærkede det ikke selv. Han troede, han var i stadig Fremgang endog som Kolorist. »Jeg staaer«, skriver han i November 1863, »i den maaskee noget naive Idé, at jeg i den aller sidste Tid er ifærd med at udvikle mig betydeligt hvad Coloriten og overhovedet det Tekniske angaaer, eller at jeg er ifærd med at frigjøre mig fuldstændigere for Skolestøv og tillærte Fordomme .... Det var egentlig ved at male den store Idun, at der gik Lys op for mig .... Det er jo kun ved forskjelligartede store Arbejder man kan lære at kjende sine Kræfter og blive Herre over sine Midler.« Den sidste Erfaring havde han fra sit Arbejde i Universitetet, hvor han jo virkelig var vokset med sin Opgave; men med den Erfaring blev han ved at regne uden at regne med den Indskrænkning, der senere var foregaaet i hans Ævner. Mellem dem, han havde i Behold heraf, var hans dekorative Sans, hans højst ualmindelige Talent for med Smag og Forstand at fylde et givet Rum med Stof. Den Ævne ytrer sig selv i de svageste af hans nordiske Kompositioner, og den svigtede ham sidst af alle. Den gjorde ham ogsaa mere egnet end nogen af hans samtidige for det, man kunde kalde det ethisk stille Monumentalmaleri i Modsætning til det episk bevægede. Men med denne Linjesans, denne Stilsans, som med Aarene mere og mere blev den ham egne Form for Skønhedssans, forvekslede han den skabende Fantasi, hvoraf han aldrig havde haft meget, og hvoraf han fik stedse mindre, alt som han isolerede sig mere fra Naturen og unddrog sin Indbildningskraft den nødvendige Næring for dens Liv. Til de store historiske Opgaver stod ikke desto mindre hans Hu, og havde det staaet til ham alene, havde han næppe befattet sig med synderlig andet. »Husk nu paa at have nogle store Bestillinger til mig, naar jeg kommer hjem«, skrev han til

sin Hustru, da han i 1858 var paa den fornævnte Rejse, og det var ikke noget relativt stort, han mente. Om det Kæmpearbejde, han havde udført i Universitetets Vestibule, sagde han selv ved den Tid: »Det var jo kun en Begyndelse, et Tilløb, og det er lidt tungt at standse derved.« Det var

Fig. 88. Bonden, der ser Øen Hjelm hjelmsmykt. Pennetegning paa Sten i »Marsk Stig«.

hans Livs højeste Maal ogsaa at komme til at dekorere Solennitetssalen i Universitetet. Han gjorde i 1860 — paa ny i Fælleskab med Hilker, men denne Gang i en rig Renaissancestil — Udkast til en saadan Dekoration, som dog aldrig kom til Udførelse[1]. Det var hans Plan at smykke Salen med en Række af seks store Billeder af Nordens Kulturhistorie, gen-

[1] Disse — meget udførte — Udkast tilhører Kunstakademiets Bibliothek. Vistnok tidligere end Hilker havde Bindesbøll gjort Udkast til Salens Dekorering. Ogsaa disse Udkast tilhører Kunstakademiets Bibliothek.

nem hvilke seks Videnskaber skulde symboliseres, og han vilde paa Panelet under disse Billeder anbringe en Række Portræter af Lærere ved Universitetet. Tænker man paa et

Fig. 89. Idun. Loftsmaleri i Olie. Festsalen i *Studenterforeningen.*

Par Staffelimalerier, hvori han lidt tidligere (1858—59) havde behandlet Emner af nordisk Historie[1], og som ikke er bedre,

[1] »Den unge Griffenfeldt oversætter paa Latin af den hebraiske Bibel for Kong Frederik III«. — »Kong Abel lader Kisten med sin dræbte Broders formentlige Skatte aabne«. Et nu forsvundet Billed, »Mogens Munk bringer Christian II Opsigelsesbrevet«, var antagelig fra samme Tid.

ikke en Gang stort anderledes, end tilsvarende Billeder af Eckersberg, saa synes det saare tvivlsomt, om man virkelig har Grund til at tage sig nær, at Solennitetssalens Dekoration kom paa andre Hænder end hans. Det ene Billed kom i hvert Fald paa gode Hænder, da det blev overdraget Marstrand at male det. Netop i det fortællende Maleri var jo Marstrand en Mester. Vi vilde da heller ikke bytte Marstrands historiske Billeder i Chr. IV's Kapel i Roskilde Domkirke med de bibelske Billeder, som Constantin Hansen havde haabet dér at komme til at male[1]; thi vi véd fra hans Altertavler, at det bibelsk fortællende, lige saa vel som det fortællende overhovedet, ikke laa for hans Evner.

Utvivlsomt kom det dog hans Virkelighedsskildringer til Gode, at han i Tanken altid syslede med Opgaver i den store Stil. Det gjorde hans Syn paa Virkeligheden stort, helt, kraftigt, plastisk, dekorativt, ja stundom monumentalt. Det holdt ude af hans Kunst en Smaalighedsaand, som Nojsomhedsaanden ellers let kunde have fort med sig. Det holdt hans Linjesans, hans Stilsans vedlige. Vi har set, at den i hans nordiske Billeder lidet formaaede i Pagt med to af hans Evner, hvoraf den ene alle Dage var svag, den anden tidlig sygnende: hans Fantasi og hans Farvesans. Vi skal nu se, hvad den i hans Portræter alt formaaede i Pagt med en stærkere, maaske den stærkeste af hans Evner: hans Formsans, hans Karaktersans.

[1] I 1854 skete der Henvendelse til Constantin Hansen om et Overslag over Omkostningerne ved at fuldføre den Udsmykning af Kapellet, som var bleven afbrudt ved Eddeliens Dod. Den Sum af 42,500 Rigsdaler, hvortil han anslog Omkostningerne, forskrækkede dog — maaske med Rette — Autoriteterne saaledes, at de stillede Planerne om Udsmykningen i Bero. De blev forst genoptagne i 1860, da Finansminister Fenger overdrog Marstrand og Constantin Hansen hver for sig at indkomme med mindre bekostelige Overslag. Som den, der kunde tilbyde at arbejde hurtigst, derfor ogsaa billigst, gik Marstrand af med Sejren i denne Konkurrence. Til elleve Genier i den af Hilker i 1856 færdigmalede Frise i Kapellet leverede Constantin Hansen i 1855 Kartonerne.

VI.

Vidste man det ikke, vilde man maaske have Vanskelighed ved at se, at de Portræter, der stammer fra Tiden efter hans Hjemkomst fra Italien, skyldes samme Kunstner, der malede hine fine, — fjærne Portræter fra hans Ungdom.

Der er først den Forskel mellem dem, at alle hine var i den lille Maalestok, som i Trediverne var den brugelige i Eckersbergs Skole, medens disse — paa en enkelt Undtagelse nær — alle er i naturlig Størrelse.

Der er dernæst den Forskel mellem dem, at i alle hine var Penslen nænsom til det yderste, lille, fin, let, ofte indsmigrende yndefuld, medens den i disse er alt andet end indsmigrende: tung, massiv, stor, bred, unænsom mod al Bagatel.

Der er endvidere den Forskel mellem dem, at i alle hine var Lodden altid frisk, levende, sart, nuanceret, som den er det i Naturen, medens den i disse oftest er unuanceret brun, tør, snart træet, snart læderagtig, som den ikke er det i Naturen.

Dermed hænger sammen endnu en Forskel, som er imellem dem, og som bestaar deri, at medens hine Portræter var overvejende maleriske af Væsen, d. v. s. udførte af en Kunstner, hvis Glæde over Arbejdet fortrinsvis var Glæden over den Farvens Rigdom paa Toner og den Tonernes Rigdom paa Afskygninger, som findes i Naturen, saa er disse overvejende plastiske af Væsen, d. v. s. udførte af en Kunstner, for hvem Farven var noget underordnet, Formen næsten alt.

Men Spørgsmaalet om Forskellen mellem hine tidlige og disse senere Portræter er endnu ikke udtømmende besvaret ved at sige, at hine var maleriske af Væsen, medens disse er plastiske. Man maa tilføje, at disse er stilistisk-plastiske, medens hine var naturalistisk-maleriske for at forklare, at der i de senere Portræter er Tale om noget andet og mere end blot en Simplificering af Farven uden væsentlig Forandring af Formen. Der er her ogsaa Tale om en Simplificering af selve Formen til Fordel for en plastisk Stil i hele Figuren, i hele Billedet. Og her rører man da først ved det, der er den inderste og dybeste Forskel mellem hine tidlige Portræter og de senere. Hine er malede i et selvforglemmende Forhold til Naturen; disse er malede i et selvbevidst Forhold til den. I hine var Kunstneren helt behersket af Naturen; i disse er Naturen helt behersket af Kunstneren. I dem er der derfor intet af den Kunstnerpersonlighedens Fremtræden med al Ubevidsthedens sarte og bly Ynde, der ovenfor blev prist som en af Fællesdyderne for de Billeder, der i Tredivernes Begyndelse blev malede af Eckersbergs Elever og derimellem af Constantin Hansen selv.

Han var sig fuldt bevidst, at han ogsaa som Portrætmaler havde emanciperet sig fra Skolens Kunstanskuelse. Det er aabenbart særlig Portrætkunsten, han har tænkt paa, naar han paa et Blad Papir har skrevet: »Den nøiagtige Efterligning, den fuldstændige Illusion er ikke Kunstens Sag. Det er slet ikke Kunstnerens Maal at afkopiere Naturen ... Han giver det karakteristisk væsentlige, udelader det betydningsløse, afrunder eller skjærper Udtrykket, eftersom hans Værks Heelhed kræver det.«

»Den dekorative Helhed« er ellers det Udtryk, han hyppigst har brugt i den store Mængde Brudstykker, han har skrevet om Kunst, og hvoraf han sluttelig forarbejdede den Afhandling, der bærer den for ham saa typiske Titel: »De skjønne Kunsters Enhed«[1]. »Enhed« var et andet af hans Yndlingsudtryk;

[1] Nord. Universitets-Tidsskrift. 9de Aargangs 1ste Hefte. Kbhvn. 1863.

»Strænghed« et tredie. Naar hans Kunstanskuelse efterhaanden samlede sig i saadanne Begreber, skyldtes det naturligvis for en meget stor Del hans egne særlige kunstneriske Anlæg og deres Udvikling, frem for alt Udviklingen af hans dekorative Stilsans gennem hans mangeaarige Syslen med monumentale Billeder og sidenhen med uafbrudte Planer til saadanne. Af den blev hans Karaktersans paavirket saaledes, at den blev en anden end den fine dialektiske Formsans, som hvilken den i hans tidligste Portræter havde ytret sig. Den blev tvungen først til at befatte sig mere med den plastiske end med den maleriske Side af Objektet, derefter til at ytre sig indenfor en vis snæver arkitektonisk Form, som Hensynet til Stilen krævede. Lehmann, som saa skæbnesvangert miskendte Begrænsningen af Constantin Hansens Evner og førte dem paa Vildspor, da han gjorde Bestillingen paa Ægirsgildet, har underlig nok — iøvrigt i en urigtig Sammenhæng, som vi her kan forbigaa — sagt noget meget rigtigt om ham, naar han skriver til ham i et Brev: »Du har tidt spøgt med, at Du fra først af var Arkitekt, — det er Du endnu.« Constantin Hansen har ikke blot i sine Billeder, men ogsaa i Ord bekræftet, at deri var der nogen Sandhed. »Ethvert Billed«, hedder det i et af hans nysnævnte Brudstykker om Kunst, »fordrer en vis Ligevægt eller arkitektonisk Symmetri i Linierne«. Det er Arkitekten i ham, der taler saaledes, ligesom det er Plastikeren, der taler i ham, naar det i Afhandlingen om »De skjønne Kunsters Enhed« siges, at »Kolorit bestaaer jo ikke i en vilkaarlig eller aandløs Sammensætning af skjønne Farver, men deri, at Koloristen former med Farvetoner«. Med megen Varme har Constantin Hansen i denne Afhandling forfægtet en Kunstanskuelse, der er meget ensidig og let lod sig bekæmpe, eftersom dens Konsekvens er en uholdbar Fornægtelse af de formelle Forskelle mellem de tre Kunstarter, Arkitektur, Skulptur og Maleri, men som stemmer smukt med hans egen høje Stræben efter at underbygge sin Malerkunst arkitektonisk og udforme den plastisk.

Men den Kunstanskuelse, til hvilken han var naaet, og som hans Portræter udtaler lige saa tydeligt som nogetsomhelst andet i hans senere Produktion, skyldtes ikke alene hans særlige kunstneriske Betragtning, der atter blev ham dikteret af hans særlige kunstneriske Anlæg, men ogsaa mere almindeligt hans Aandsform. De Begreber »Helhed« og »Enhed«, hvori

Fig. 90. Hos Hages under et Foredrag af Høyen i 1850. Tegning i Bly. Tilh. Forfatteren.

han holdt af at sammenfatte sin Kunstfilosofi, forklares maaske vanskelig deraf; men det Ord »Strænghed«, der bl. a. forekommer i Titlen »Om Strenghed i Konsten« paa et ufuldendt Stykke Manuskript, er som Constantin Hansensk Kunst-Begreb uadskilleligt fra et ham eget Livs-Begreb. »Det er vist, at vi savne Strenghed overalt i alle Forhold«; — »Det er som sagt Strenghed og Alvor, der fattes overalt«; — »Slapheden burde afløses af Strengheden«; — »Strengheden, som jo nu næsten ansees for Galskab«; — »Det er netop Strengheden, som fattes

hele vor Tid«, — af saadanne og lignende Ytringer vrimler hans Breve. Navnlig de fra Tiden omkring 1855, og navnlig de til P. C. Skovgaard[1], med hvem han havde fælles noget grundtvigiansk i sit Følelsesliv. Vi har paavist, hvorledes dette i Forbindelse med hans Livsforhold indvirkede paa hans Figur-Kompositioner og navnlig paa de nordisk-nationale. Det virkede ind i samme Retning, men med heldigere Resultat paa hans Portrætkunst. Det ligesom rensede, forenklede, simplificerede, centraliserede hans Syn paa det kompliceret menneskelige; det gjorde det usammensat, stort, kraftigt, elementært saaledes, at den store plastiske Form, hvoraf han betjente sig, fyldtes indvendig fra og derfor blev andet end blot en tom kunstnerisk Formel. Ogsaa udadtil ytrer noget af hans Følelsesliv, hans Tilbøjelighed for simple, enkle, nøjsomme, haardføre Livsvaner, sig i hans senere Portræter. Den viser sig som en Sky for alt, hvad Klædedragten formaar, for alt, hvad der blot tjener Øjet til Lyst og saa ofte bedrager Øjet. Man huske, at de fleste af disse Portræter skriver sig fra Krinolinens Tid; men der forekommer ikke saa meget som en Antydning af Krinoline i dem. Der eksisterer overhovedet ikke en Samling af saa upyntede Portræter som hans. Et Ordensbaand: til Nød.

Fig. 91. Portræt af Kunstnerens Hustru.
Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

[1] Tilh. Hr. Maler Joakim Skovgaard.

Et Ordenstegn: uhyre nødigt. En Brosche: naar galt skal være; men hellere blot en Hægte. En Pibekappe: lad gaa. En Hat med Fjer: i Evighed aldrig.

En saadan Portrætmaler blev naturligvis ingen sogt Kvindemaler. I Galleriet af hans senere Portræter er Damerne kun faa, og de, der har laant dem deres Træk, er mest Damer af hans Familje eller Omgang, hvor man satte en Ære i en smagfuld tarvelig Klædedragt (Fig. 90). En »flot« ung Dame forekommer ikke i hans Galleri; en flot ung Herre forresten ikke heller. Det faldt lige saa lidt slige Folk ind at søge ham, som ham at søge dem. Han havde aldrig kunnet gøre dem tilpas. Han søgtes som Portrætmaler mest af modne Mænd, derimellem af mange betydelige Mænd, og visselig har det store Antal, der af saadanne findes mellem hans Portræter, nogen Andel i det Indtryk af Stilfuldhed og Udtryksfuldhed, der er Totalindtrykket af det hele Galleri.

Fig. 92. Portræt af D. G. Monrad. Tilh. Hr. Lieutenant *Viggo Monrad.*

Men lad saa være, at Menneskene i Datiden — Tiden mellem 1848 og 1864 — havde mere Stil i deres Optræden, end de har i Nutiden (Mændene af det nationalliberale Parti, hvortil Constantin Hansen regnede sig selv, og hvoraf han har malet saa mange, siges jo i hvert Fald enstemmig at have haft det): lad saa være ogsaa, at det i ualmindelig Grad var en udtryksfuld

og karakterfuld Slægt at se til (nylig er det blevet indrømmet endog af en af de uforsonligste Modstandere af dens Manes), og at Constantin Hansen saaledes virkelig i sine Samtidige havde ualmindelig meget for Øje af de Skønhedstræk, der er fælles for de fleste af hans Portræter: han lagde jo dog aabenbart noget til i saa Henseende, og dette er ikke anderledes at forklare, end at det var noget af sin egen ædle, gennemkultiverede, dybt ethisk og højt æsthetisk udviklede Personlighed, han malede ind i hver en Fremstilling af sine Samtidige.

Den danner i deres Portræter saa at sige det generelle Anlæg. Den ytrer sig i Skikkelsernes altid statelige Holdning, i deres Væsens Ro og Anstand. Men dette generelle Anlæg gør sig intet Steds bredt paa Bekostning af det individuelle Udtryk. Det generelle ethisk-æsthetiske Grundpræg er i hvert af Constantin Hansens Portræter overpræget med det skarpeste plastiske Individualitetspræg. Det er saa skarpt, dette sidste Præg, at det ofte synes skaaret i Træ eller Læder af en Haand, der utaalmodigt og hidsigt stræbte at faa Ram paa Kærnen i den individuelle Karakter, og som grov den ud med et Par drabelige dybe Snit. Hans Karaktersans, hans Øjes Ævne til at træffe Karakteren i dens Centrumsprik, var usvigelig, er beundringsværdig, til Tider — navnlig i de halvfærdige af hans Portræter — næsten genial. Han kunde faa Livets Gnist til i et Nu at springe fra et Øje. Han kunde ogsaa med et Par kapitale Penselstrøg lægge Formen nøje og præcist i dens rette Leje og give den dens rette Fremspring. Der er i Relieffet i næsten hvert af de à la prima malede af hans senere Portræter en Kraft, som slaar andre Portræter i deres Nærhed flade. Man maaler overhovedet Kraften, Energien, Mandigheden i hans Væsen bedst i saadanne Portræter, som han malede hurtigt, stundom i en Haandevending, og i hvilke Refleksionen derfor kun i ringe Grad har naaet at hindre det spontane Udbrud af hans Væsens Styrke.

Men desværre: ofte, altfor ofte døde Formens Liv under den Træthed og Tyngde i hans Haand, der gærne fulgte paa

Fig. 93. Portræt af Fru Gehejmeraadinde Buch som ung.
Tilh. Hr. Dr. phil. *Ejnar Buch.*

dens første voldsomme Angreb. Hans Haandelag, som han sent, men sikkert havde udviklet i sine Ungdomsaar, tabte i hans Manddomsaar i Ynde og Lethed, hvad det vandt i Kraft og Bredde. Han har selv forklaret hvorfor. Han skriver i et

Brev af 29 Oktober 1852: »Efter at have tilbragt største Delen af Aaret med colossale Figurer, er Haanden lidt balstyrig«; han skriver i et andet Brev (af 31 Januar 1859): »Jeg har jo havt det Uheld (han mente det selvfølgelig ikke som saadant) i mange Aar at have været beskjæftiget med saa store Pensler, at jeg er bleven uvant til de smaa«. Han tog næppe fejl i den Forklaring, som disse Ytringer giver af hans Pensels Mangel paa Finhed. Hans Udøvelse i Mellemtiden af det monumentale Maleri forklarer ogsaa de andre ydre Forskelle, der skiller hans senere Portræter fra hans tidligere: deres større Maalestok, deres enklere Farve, deres mere plastiske end maleriske Form, deres Stil.

Man kan spore den første Forandring i hans Portrætkunst saa langt tilbage som til hint lille Billed, han i 1842 malede i Rom af Baronesse Elisabeth Stampe. Det er betegnende for det Overgangsstadium, paa hvilket han ved den Tid befandt sig, idet det er ringere i malerisk Henseende end hans tidligere Portræter, uden at det i plastisk Henseende endnu kan maale sig med hans senere. Der ligger fire Aar mellem det og hans næste Portræt, der forestiller hans Hustru (Fig. 91). Ogsaa det tilhører Overgangstiden. Det er nok lidt brunere end hans tidligere Portræter; det har ogsaa allerede et Anstrøg af hans senere Smag for en enkel og tarvelig Klædedragt; men det staar med sin milde og hjærtevindende Holdning (med Hovedet lidt paa Siden) dog hans Ungdomsportræter nær i Opfattelsen. Langsomt former sig hans senere Portrætstil i de følgende Aar. Snart peger Billederne mere frem end tilbage i hans Udvikling, snart mere tilbage end frem. Et Juste-Milieu mellem begge Yderlighederne betegner det smukke Portræt af Monrad (Fig. 92). I Forhold til de senere Portræter er Formen i dette endnu næsten veg, men det stiler dog tydelig mod en monumental Helhed. Om et Portræt af Grundtvig fra 1847 gælder det samme. Et Drengeportræt, ligeledes fra 1847, viser en anden Indflydelse af Constantin Hansens dekorative Virksomhed: Øjets rundt opspilede Linjer er et af de Frastands-

Fig. 94. Portræt af Arkitekten M. G. Bindesbøll. Tilh. *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.*

midler, der jævnlig anvendes i det monumentale Maleri. Meget brunt er et Billed fra samme Aar af Kunstnerens Svigermoder,

Oberstinde Marie Kobke. Koligere i Farven, men atter noget opspilet i Blikket er det livfulde, men altfor plastisk afrundede, næsten kuglerundede Portræt af Gehejmekonferensraadinde Buch som ung (Fig. 93), hvis Hoveds Holdning til en Side dog samtidig minder om Stilen i de tidlige Portræter. Det samme gælder Brystbilledet fra 1848 af M. G. Bindesbøll (Fig. 94), men heri ligner Formbehandlingen mere den svære, svungne, der blev Constantin Hansens endelige. Først i Knæbilledet (Fig. 95) af M. G. Bindesbøll i Thorvaldsens Museum (fuldendt i Begyndelsen af Aaret 1849) har man dog hans senere Portrætstil i dens fuldt udviklede Form. Det er betegnende for den Stræben efter Linjeskønhed, der just fra da af gjorde sig saa stærkt gældende i hans Portræter, at der til en Stilling for Figuren i dette Billed findes en halv Snes helt forskellige Udkast i en af hans Skitsebøger, Udkast, i hvilke Billedrammen overalt er omtrent lige dekorativt udfyldt. Særlig fortrinlig er dog maaske en Skitse, paa hvilken man ser Bindesbøll bøjet over sit Tegnebord med Hovedet støttet i den ene Haand og Blyanten i den anden. Endnu mere betegnende for det afgørende Stadium, paa hvilket Constantin Hansen den Gang befandt sig som Portrætmaler, er det dog, at han sluttelig valgte en lodret staaende, omtrent frontal Stilling af Modellen, i hvilken den udfoldede sit hele plastiske Korpus i fuld Bredde. Deraf kom der da ogsaa ud et af de monumentaleste Portræter, som dansk Kunst kan opvise. Det er ikke mere brunt og tørt i Farven, end taaleligt er, og Bindesbølls mørkeblaa Hue, hans gulgraa Frakke, hans røde Slips og hans gule Lommetørklæde, der hænger ud af Lommen paa hans Frakke, liver det koloristisk betydeligt op. Om man ikke altid maatte frygte, at et glansfuldt Ord kunde stille Constantin Hansens Kunst i et falsk Lys, vilde man uden Betænkning kalde et Portræt som dette glimrende. Nu: vi kan vel bruge Ordet her, hvor alle Forbehold paa Forhaand er tagne; ingen vil falde paa at tro, at vi dermed mener skinnende, straalende, blændende; enhver vil forstaa, at vi mener glimrende dygtigt,

Fig. 95. Portræt af Arkitekten M. G. Bindesbøll. Tilh. *Thorvaldsens Museum.*

glimrende karakterfuldt, glimrende formfuldt, — glimrende af alle de Egenskaber, der hører til et gediegent Kunstværk.

Der gives overhovedet ikke i dansk Kunst gediegnere Por-

Fig. 96. Portræt af Komponisten J. P. E. Hartmann. Tilh. Hr. Billedhugger *Carl Hartmann.*

træter end de bedste af dem, vi nu skal nævne. Tiltrods for, at de ikke har en eneste umiddelbart bedaarende Egenskab;

Fig. 97. Portræt af Maleren, Professor F. Vermehren. Tilh. Samme.

tiltrods for, at de mangler Livets nuancerede Farve; tiltrods for, at de mangler Livets nuancerede Form; tiltrods for, at den, der har malet dem, har ladet haant baade om Klæderne,

som er Livets, og Koloriten, der er Kunstens maleriske Forskonnelsesmiddel; tiltrods for, at de stundom er malede med en Mangel paa Elegance, der kan grænse til Plumphed, — tiltrods for alle disse og endnu flere Mangler, derimellem en Tørhed, for hvilken ikke altid Farven har udelukkende Skylden, fængsler disse Portræter i Kraft af den mandig-myndige Ævne, hvormed Karakteren i sine Hovedtræk er plastisk greben i dem, og den ædle Vilje til en højsindet Menneskeopfattelse, der aabenbarer sig i deres smukke Udtryk og Holdning.

Portrætet af Bindesbøll indbragte Constantin Hansen Udstillingsmedaljen paa Foraarsudstillingen 1852, hvor han, efter i 6 Aar at have afholdt sig fra at udstille, mødte med ikke mindre end ti Portræter. Der var derimellem det Portræt af Marstrand, som tilhører Museet paa Frederiksborg, og som med sin kantede Form fremhæver noget satyrskælmsk, man har let ved at tiltro den store Mester i Komik, men som næppe er udtrykt med saa megen Styrke i noget andet Portræt af ham. Der var endvidere det overordentlig kraftigt modellerede Portræt af J. P. E. Hartmann (Fig. 96) og det dermed beslægtede Billed af Dr. E. Hornemann. Der var det mesterlig anlagte Billed af Vermehrens plastiske Hoved (Fig. 97) og det ikke mindre mesterlige af Professor C. F. Wegeners maleriske Hoved, hvis sorte Øjnes Blik flyver som et Par vilde Fugle ud af Haarets og Skæggets forblæste Krat. Der var Portrætet af P. C. Skovgaards indtagende sjælfulde, tankefulde Hoved (Fig. 98). I Katalogen over Udstillingen stod der bemærket ud for en Klamme om de ti Billeder: »tildeels malede alla prima.« Det galdt dem, der her er nævnte. Denne Ævne til at male et Hoved eller Brystbilled færdigt »vaadt i vaadt« paa en Dag eller to og fatte sig i Korthed, som Constantin Hansen havde erhvervet sig ved at male Fresko, slog selvfølgelig ikke til, naar det galdt om at male Knæbilleder. Alligevel er det forbavsende, hvor hurtigt han malede ogsaa saadanne. Om Portrætet af Jonas Collin i Thorvaldsens Museum (Fig. 99) skriver han i et Brev til en Ven: »De kan gjøre Dem et Be-

greb om, hvorledes jeg børster paa, naar jeg fortæller Dem, at jeg har malet Gehejmeraad Collin, naturlig Størrelse, Knæstykke, staaende ved sit Skrivebord, hvor blandt andet sees en Hund af Bronze som Papirspresser, — alt dette paa 8 Dage.« Og det er dog et udmærket Billed, kunde han godt have tilføjet, selv om en og anden Enkelthed, f. Eks. den Haand, der støtter paa Bordet, nok kunde have været mere fuldendt. Hans andre Knæbilleder fra 1851 viser, at det ellers ikke var hans Skik at forsømme Hænderne, og at han overhovedet vidste, hvad det vilde sige at gøre sin Pligt, naar han en Gang havde »en ordentlig Bestilling«. Yderst samvittighedsfuldt er det ypperlige Portræt af Kaptajn Beutner (Fig. 100), et rent Paradigma paa Constantin Hansens senere Portrætkunst, dejligt komponeret (se bl. a. hvor smukt og fortællende Læselampen fylder Rummet tilhøjre), fuldt af Myndighed i Holdningen, fuldt af Mandighed i Udtrykket, saa fast og lødigt i Karakteristiken som ikke mange andre danske Portræter. Overordentlig gennemført er ogsaa Modstykket til dette Billed, Portrætet af Fru Beutner (Fig. 101), hvis sorte Silkekjoles smaarynkede Ærmer dog sikkert har sat Kunstnerens aldrig meget store Taalmod paa en haard Prøve. Men hans af lutter Mandighed ofte lidt haardhændede og barske Kunst forandrede sig i

Fig. 98. Portræt af Maleren P. C. Skovgaard. Tilh. Hr. Maler *Joakim Skovgaard.*

det hele altid lidt, naar det galdt om at skildre Kvinder eller Børn. Den blev da blødere, blidere, rundere. Man mindes foran saadanne Portræter af ham hans Bemærkning om, at Maleren maa skærpe eller afrunde Udtrykket, efter som hans Værks Helbed kræver det. Tænkte han mon ikke paa Forskellen mellem Mands- og Kvindeportræter? Det er i hvert Fald den potenserede Rundhed i Formen, der giver det nydelige Billed af den lille Elise Købke, rørende i en Kop (Fig. 102), dets stærke barnlige Ynde, og det er ogsaa denne Rundhed, der bidrager til noget af den bløde kvindelige Charme, der udmærker Portrætet af Frk. E. Hage, den senere Fru Pløug (Fig. 103). Det sidste Billed — ligesom de andre malet 1851 — forener med de foregaaendes Dyder en livfuldere og smukkere Farve. Der er en frisk Kolighed over Skyggen paa Kind og Hage, og der er noget, som ligner et malerisk Raffinement i Tilsynekomsten af den hvide Kjoles røde Bælte under den sorte Fløjels Mantille. Ogsaa den klædelige Efeu-Gren, som den unge Pige bærer i Haaret, er jo en lille Indrømmelse til Toilettets Kunst, som er temmelig enestaaende i Constantin Hansens Produktion, men som saa langt fra forstyrrer, at den snarere bidrager til den klassisk enkle og fornemme Stil i dette det skønneste af hans senere Portræter.

Paa den Højde, paa hvilken han i dette Aar 1851 befandt sig som Portrætmaler, holdt han sig i flere Aar. Der er fra 1852 det smukt behandlede og karaktertro Portræt af Fru Thyberg. Der er fra 1853 det alla prima malede, spillevende og intime Portræt af Høyen (Fig. 104), aabenbart denne Gang malet i den af Fibiger omtalte gamle Frakke, hvori der ikke altid var et rent Lommetorklæde. Der er et tarveligt malet, men tindrende livfuldt og elskværdigt, maaske en Smule kokletterende Billed af et Barn, der støtter Hovedet paa sine korslagte Arme og har et Par Æbler liggende foran sig (Fig. 105). Der er fra 1854 det vakre Ungdomsportræt af Kunstnerens Svigerinde, Frk. Christiane Købke (Fig. 106), som forener saa megen Stil med saa megen Ligefremhed og Naturlighed i Ud-

Fig. 99. Portræt af Gehejmekonferensraad Jonas Collin.
Tilh. *Thorvaldsens Museum.*

trykket. Der er fra samme Aar Billeder af en hel anden Art: Portrætet af Proprietær Neergaard (Fig. 107; paabegyndt paa Lillegrundet 1853) samt Dobbeltportrætet af Assessor Aagaard

Fig. 100. Portræt af Kaptajn Beulner. Tilh. Forfatteren Hr. *Gustav Esmann.*

og hans Hustru (Fig. 108), malede i deres Stue paa Iselinge. I disse Billeder erindrer Constantin Hansen os pludselig om, at han, trods alt, var Eckersbergs Elev og en Gang imellem

Fig. 101. Portræt af Fru Beutner. Tilh. Forfatteren Hr. *Gustav Esmann.*

kunde glemme, at han helst vilde glemme det. Det hændte ham — som vi siden skal se — kun nogle enkelte Gange, nemlig de sjældne Gange, hvor han forlod sit Hjem og Køben-

havn. Han tabte da for nogle Uger eller Maaneder Følelsen af, at han var den, der ene stod paa Vagt over Stilen i Kunsten i Danmark, og det viste sig da, at der i denne Stilist

Fig. 102. En lille Pige (Elise Købke) med en Kop foran sig.
Tilh. Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

fremdeles stak et Stykke af en Naturalist. »Det er en stor Forskjel at see Folk i deres Hjem«, skrev han til sin Hustru, medens han var paa Iselinge og malede det Aagaardske Dobbeltportræt. Han var jo vant til at se dem i sit Hjem i

Fig. 103. Portræt af Frk. E. Hage (senere Fru Carl Ploug). Tilh. Enkefru *E. Ploug.*

et uforanderligt Lys og uden Sammenhæng med deres daglige Omgivelser. Han havde altsaa selv en Fornemmelse af, at der blev en Forskel mellem dette Arbejde og hans øvrige; men han saa den dog næppe saa stor, som vi andre. Allerede de luerøde Dagligstuevægge, mod hvilke Figurerne tegner sig: hvilken Forskel er der ikke mellem denne Baggrund og den konventionelle grønne, han ellers ved den Tid plejede at bruge. Naar denne røde Farve var given i Baggrunden, maatte han selvfølgelig have andre, flere og friskere Farver paa sin Palet end dem, han ellers anvendte, og det ene førte det andet med sig saaledes, at han her kom til at male det rigtig tilfældig-broget maleriske Virkelighedsbilled, der i sin Tid paa Kunstforeningens Udstilling virkede i høj Grad forfriskende mellem hans andre, farvefattigere Portræter. Men det blev ved disse enkelte Brud paa hans daværende Portrætstil. Fra det samme Aar skriver sig det graa, i Tonen iøvrigt meget smukke Billed af den unge Frk. Sophie Muus og Portrætet af Lægen C. E. Fenger, og saavel disse Billeder som Portrætet af Høyen fra 1855 (Fig. 109), Portrætet af Etatsraad E. M. Weis (1856) og Portrætet af Tømmermester H. Kayser (1857) er malede alla prima og med den knappest mulige Palet.

Fig. 104. Portræt af Høyen. Tilh. Hr. Professor *J. L. Ussing.*

Det stemmer godt med Constantin Hansens stedse svindende

Sans for Farven, at han omtrent fra disse Aar at regne jævnlig helt gav Afkald paa den, idet han skabte sig den Specialitet at tegne legemsstore Brystbilleder i Kul og Kridt. Saadanne Portræter har han gjort af Alfr. Hage og Hustru, Ploug og Hustru, Hall og Hustru, Christian Winther, Aagaard til Iselinge o. fl. Overflodigt at sige, at ogsaa de vidner om hans store Dygtighed; men heller ikke Kullet og Kridtet forstod han at afvinde deres Skonhed. Snart tog han for voldsomt paa Materialet og sværtede for stærkt, og da blev Tegningen raa og brutal; snart behandlede han det akademisk krydsstregende, og da gik Aandrigheden i Karakteristiken tabt.

Fig. 105. Portræt af Kunstnerens ældste Datter. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

Havde han maaske selv en Følelse af, at han hen mod Halvtredsernes Slutning stod i Stampe? Nogle af hans Venner havde i hvert Fald den Følelse og raadede — understøttede ham muligvis ogsaa — til den for omtalte Rejse til Paris og Holland, for at han kunde forfriske sit Øje og Sind. Han forlod København i de første Dage af August 1858. Af Opholdet i Paris fik han næsten ingen Glæde. Han talte mangelfuldt Fransk; han led af Ensomhed; han kunde ikke uden Smerte se de dyre Penge rulle, og han følte med Sorg, at han ikke længere havde sin Ungdoms Kræfter til at taale en Rejses Strabadser. Hvad han kaldte »Gadevrøvlet« i den store

By, interesserede ham ikke, men generede ham tværtimod. »Paris er ingen By for mig, den romerske Ro fattes«; »Pariserlivet, som jeg kender det, er ikke det, jeg sætter Pris paa: Gudskelov, at jeg nu er saagodtsom færdig dermed«, saaledes hedder det i Breve fra Slutningen af hans Ophold i Seinestaden. Efter kun fjorten Dages Forløb forlod han den og tog til Brüssel, og derfra — efter at have ærgret sig over Gallait og Bièfve, Wappers og de Keyser — til Antwerpen. »Jeg er bange for, at jeg kommer for tidlig hjem,« skrev han herfra i et Brev. Han vilde have været til Gent og Brügge, men opgav det, fordi han ikke kunde udholde de ensomme Aftener. Over Rotterdam tog han til Haag, og her opklaredes hans Humor for nogle Dage, fordi han her fik Brev fra Hjemmet. Siden jeg fik Dit Brev igaar«, skriver han til sin Hustru, »saa synes jeg maaske bedre om Alting end for.« Rejsen gik videre over Leyden til Amsterdam, hvor han forelskede sig saaledes i van der Helst, navnlig i hans store Skyttebilled, at han foretrak ham for alle andre, Rembrandt ikke undtagen. Men han led ved ikke at have nogen at udtale sig for, og hans Hjemve blev stedse hæftigere. »Gud veed, om nogen kunde meget længe holde ud at reise alene, naar man har et Hjem, hvor man er elsket og har det godt og selv elsker det«, skrev han spørgende til sin Hustru. Han selv kunde ikke holde det ud: uden Hensyn til, »hvad Folk vilde sige«, forcerede han sin Hjemrejse saaledes, at han allerede d. 17 Septbr. atter var i Kobenhavn. Enhver kan tænke sig til hans Henrykkelse.

Han skal have troet at kunne paavise en heldbringende Indflydelse af denne korte Rejse i en Forøgelse af Farvens Liv og Lys i de Portræter, han malede efter sin Hjemkomst. Det var dog vistnok en Indbildning. Hans Portræter fra Tiden efter Rejsen viser ingen nævneværdig Forskel fra dem, der gik umiddelbart forud. Der er fra 1859 hans smukt afskaarne Selvportræt (Fig. 110), som et Glanslys i det ene Øje uden et tilsvarende i det andet (et Træk, der ogsaa forekommer i Portrætet fra 1855 af Høyen) giver saa sært et Liv,

Fig. 106. Portræt af Frk. Christiane Købke. Tilh. *Samme.*

men som i Farven ikke adskiller sig fra de forud nævnte Billeder. Der er fra samme Aar et endog usædvanlig sort Portræt af Professor Kayser. Der er endvidere fra samme Aar det sjælfulde, milde Billed af Fru Laura Grundtvig, i hvilket

Fig. 107. Portræt af Proprietær Neergaard. Tilh. det vordende *Museum i Vejle.*

den blaa Halssløjfe staar særdeles smukt til den sorte Kjole, men som hverken er friskt eller lyst i Koloriten. Der er — fremdeles fra 1859 — Portrætet af Fru Michaela Ingerslev,

Fig. 108. Dobbeltportræt af Assessor Aagaard og Hustru. Tilh. Fru Professorinde *Hammerich*, Iselinge.

f. Aagaard, ligesom det Aagaardske Dobbeltportræt malet paa Iselinge og, under samme Omstændigheder som det, malet med de stærkere Farver, der i hans Hjem gled ud af hans Bevidsthed. Men her er de rigtignok alt andet end harmonisk stemte: den stærkt blaa Kjole, den røde Rose i Brystet og den sorte Krukke med Grønt og Blomster paa Bordet til venstre staar i Farverne forbistret til hverandre, og for et saa-

dant Billed maa man afgjort foretrække det farveløse og farvetynde Portræt, der er det næste i Rækken, Billedet af Grosserer E. B. Muus. Saa kommer der for en kort Tid lidt rosa frem i Løden i hans Portræter. Man finder denne Tone i det levende og elskværdige Billed af Højskoleforstander Carl Grove fra 1861. Man genfinder den i det i samme Aar malede Dobbeltportræt af Kunstnerens Datter Kristiane og Magdalene Hammerich (Fig. 111), et helt lyst og venligt stemt Billed, i hvilket Opstillingen er saa klassisk ædel, Formen saa plastisk adlet, som var det et antikt Marmorværk, der havde faaet Farve. Men hans Portræter var i høj Grad ulige i Værd. Den brune og tørre Farve, denne Gang ført af en slæbende tung og dødsenstræt Pensel, vender tilbage i det Billed, som han malede af Grundtvig i 1862, da denne sad for ham og Marstrand paa én og samme Tid, og man genfinder den ogsaa i hans følgende Portræter (bl. a. af Gehejmeraad Buch, Svend Grundtvig og Rasmus Nielsen), om end noget livfuldere og aandfuldere behandlet end i Billedet af Grundtvig, der er et af Constantin Hansens aller svageste Portræter.

For Karakteren af hans Portrætkunst fik da hans Rejse ingen virkelig Betydning. Men paa anden Maade fik den Betydning for den. Synet af de store hollandske Gruppebilleder, navnlig af van der Helst's, havde givet ham Lyst til at forsøge sig paa en lignende Opgave. En stor almindelig Portrætgruppe kunde dog ikke tilfredsstille Historiemaleren i ham. Der maatte helst være et historisk Moment i Æmnet, og det laa da nær at tænke paa et Billed af vor fri Forfatnings Indstiftere. Det synes, som om Høyen har ansporet ham til et saadant Billed, for saa vidt han overhovedet behøvede en Spore, naar det galdt det store. Men han behøvede en Bestiller, og en saadan skaffede Høyen ham i Alfred Hage. Med denne sluttede Constantin Hansen den bekendte overilede Kontrakt, ifølge hvilken Hage skulde betale ham »i 5 Aar 500 Rdlr. Rigsraadsløn hver 31 Marts og Rigsdagsløn 300 Rdlr. aarlig«, ialt kun 4000 Rigsdaler for Billedet af den grundlov-

Fig. 109. Portræt af Høyen. Tilh. *Museet i Aarhus.*

givende Rigsforsamling, »det største Maleri, der siden Chr. IV.'s Dage var malet her i Danmark.«

Der gik Aar hen alene med Forarbejderne. Sangvinsk, som han altid var til at begynde, tog han fat paa dem fuld af Liv

Fig. 110. Kunstnerens Selvportræt. Malet 1859. Tilh. Akademisekretær *Weilbachs* Dødsbo.

og Lyst. Helt let og overmodigt malet er en Studie af Højesteretssalen paa Christiansborg, hvor Rigsforsamlingen havde været installeret paa halvandet hundred ordinære Stole langs heskoformet opstillede Borde, der stod paa et grønt- og hvidt-

Fig. 111. Dobbeltportræt af Kunstnerens Datter Kristiane og Magdalene Hammerich. Tilh. Fru Professorinde *Hammerich*, Iselinge.

stribet Tæppe over Gulvet. Der er det samme Liv i Foredraget og ogsaa meget Liv i selve Forsamlingen i den lille Kompositionsskitse (Fig. 112), der var et af hans næste Forarbejder,

og i hvilken Kompositionen allerede fæstnedes i sine væsentlige Træk. Den derpaa følgende større Skitse malede han senere færdig efter det store Billed, og om dens Betydning for dettes Tilblivelse kan man derfor ikke mere dømme. Man ser af hans Breve, at han til at begynde med arbejdede en Del efter Fotografier af de Personer, han skulde fremstille, men Fotografierne har dog næppe haft andet end en rent foreløbig Betydning for ham ved Optegningen af Figurerne paa det store Lærred. Dermed blev han færdig tidlig paa Efteraaret 1861. Han begyndte saa at male Studier til de enkelte Hoveder. Deraf kendes ca. 40 Stykker enten i Original eller i de Kopier, som Rigsdagen har ladet udføre til sin Portrætsamling. Naturligvis er de af meget forskellig Værd, disse 40 Studier, der er malede i Løbet af et eneste Aar, i hvilket han tilmed var optagen af mange andre Ting. Til de bedste kan man regne Portræterne af Monrad, Clausen, Ploug (Fig. 113), Gleerup, Corn. Pedersen samt Dobbeltstudien af Balthasar Christensen og J. A. Hansen (Fig. 114), i hvilken Karaktererne er grebne plastisk med sande Mesterstrøg af Penslen. Men hverken i den eller i de andre af disse Studier, hvoraf flere dog kun bør betragtes som Anlæg, er der lagt videre Vægt paa Farven. Snart er den asfalteret brun, snart indifferent graa eller sort. En eneste Undtagelse danner en Studie i hel Figur, men i lille Maalestok (den eneste saadanne til Billedet) af Clausen. Den har en Friskhed og en Glans i Farven, som ellers ikke forekommer i denne Række af Forarbejder.

Ved Midsommertid 1864 blev det store Billed (Fig. 115) færdigt. Han gav det den sidste »Haandspaalæggelse«, som han kaldte det, paa den Plads, hvortil det var bestemt i Hages Hjem, og paa hvilken han bedre end i sit Atelier kunde overse det uhyre Lærred. Senere er Billedet, som bekendt, tilfaldet Museet paa Frederiksborg, hvor det har en yderst slet Plads. Lyset er det ikke gunstigt, og der mangler Beskueren den Distance, som det forlanger for at ses.

Om end det vel egentlig ikke har videre Betydning for For-

staaelsen af Billedet, er det for en Ordens Skyld vel rigtigt at oplyse, at det ikke, som man har troet[1], har været Constantin Hansens Mening at fremstille det Moment d. 23 Okt. 1848, hvor Kongen lige har forladt Salen efter at have afleveret sin Trontale. Han siger udtrykkelig i et af sine Breve: »Forsamlingen venter Kongen. Heller ikke har det egentlig noget med Billedets Kunstværd at gøre, om Figurerne er stillede sammen med mere eller mindre rigtigt Blik for de politiske Momenter i den Situation, det galdt om at fremstille. Vi véd ikke noget om Sidemændenes indbyrdes Forhold paa de store hollandske Billeder af denne Art, og vi vilde heller ikke være synderlig lykkeligere, hvis vi fik at vide, at de er stillede

Fig. 112. Den grundlovgivende Rigsforsamling. Skitse. Tilh. Hr. Kunsthdl. *Foltmar*.

[1] »Fædrelandet«, 11 November 1865. Gentaget af Jul. Lange i »Billedkunst«, p. 410.

saaledes sammen af disse eller hine Hensyn. Alligevel: vil man gøre sig Rede for alle de Vanskeligheder, som Constantin Hansen havde at overvinde i dette Billed, saa maa man betænke, at der ogsaa rent historisk skulde være en Mening i det, ja at den Samtid, for hvilken det maltes, maaske i første Række vilde søge en saadan Mening i det. Enhver kan da tænke sig, hvilket Utal af Hensyn der var at tage, og om hvilken Intelligens hos Kunstneren det vidner, at Billedets politiske Komposition baade af Samtiden og senere blev saa godt som enstemmigt befunden at være tilfredsstillende. »I det store Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling«, siger Topsøe i »Politiske Portrætstudier«, har Constantin Hansens Pensel gjort adskillige træffende Iagttagelser. Til disse hører den Maade, hvorpaa Hall er stillet sammen med A. W. Moltke; der er i den Maade, hvorpaa den unge Mand — Hall var den Gang 36 Aar — staaer ligeoverfor den gamle Minister, en agtelsesfuld Ærbødighed fra den Enes Side og en sympathetisk Velvillie fra den Andens, som maler Forholdet.« Der er, som ogsaa Topsøe siger, flere end dette ene Tegn paa en intelligent Forstaaelse af Forholdet mellem disse mange højst forskellige Mænd. Giver man »en« af dem fra 48« Fotografien efter Billedet i Haanden, faar man bekræftet, med hvilket Snille Figurerne er stillede sammen i nøje Overensstemmelse med faktiske Forhold. Her maa vi indskrænke os til at paapege blot de ledende af de Tanker, der er nedlagte i Billedets Gruppering.

Centrumsfiguren — uden dog at være en Forgrundsfigur — er Premierministeren, den gamle »Bregentved-Moltke«. Han staar ligeoverfor Hall ved Ministerbordet og bidrager med sin undersætsig brede Skikkelse til at skjule Bordet bagved, hvor Stenograferne maa tænkes at have Plads. Tilhøjre i Forgrunden ses Martsministeriets andre Medlemmer samt indflydelsesrige Mænd af Centrumsgrupperne. Forrest Forfatningssagens ivrigste Forkæmpere, Monrad og Lehmann, bag dem Tscherning, Knuth og Zahrtmann. Tilhøjre for dem staar Ploug og bag ham bl. a. H. Hage og M. Hammerich. Paa den tilsvarende For-

Fig. 113. Portræt af Carl Ploug. Studie til »Den grundlovgivende Rigsforsamling«.
Tilh. Fru *A. Rode.*

grundsplads i venstre Side af Billedet ses de ældre Friheds-mænd: H. N. Clausen, L. N. Hvidt, J. F. Schouw, P. D. Bruun og bag dem til den ene Side de to Ministeræmner Bang og

Madvig, til den anden de to Venner Krieger og Andræ, der kommer gaaende i Samtale op ad Gulvet. Det gamle Bureaukratis, Godsejeraristokratiets og Gammelliberalismens Mænd har maattet nøjes med Pladser paa de bagre Planer, til hvilke ogsaa Venstres Bønder og Bondevennerne er henviste. Der ser man bl. a. Balthasar Christensen og J. A. Hansen og Gleerup. Der ser man ogsaa Algr. Ussing og den sidst afgaaede Finansminister, David. Der ser man fremdeles (for Enden af det lange Bord til højre) Grundtvig sidde saa ensom, som han siden sad i Rigsdagen. Og længere bagved hele Staben af det menigere Rigsforsamlingsfolk, og atter bag dem Amfitheatret med Tilhørere, og atter ovenover Balkonen med Tilhørerinder af kendte københavnske Familjer paa første Række og kendte Mænd paa anden. Thi helt ud i denne den fjærneste Baggrund er det næsten lutter Portræter, man her har for Øje. Der findes paa Billedet ikke mindre end op mod 150 smaa Portræthoveder foruden de ca. 40 større og mindre, hvortil der foreligger særlige, for Øjemedet udførte Studier.

Sammenligner man disse Studier med de tilsvarende Hoveder paa Billedet, saa taaler dette gennemgaaende Sammenligningen. Der er ved Overførelsen til det store Lærred af Studierne saa godt som intet gaaet til Spilde af Karakteren og Formen i disse, ja enkelte af Hovederne, Monrads og Lehmanns f. Eks., har ved Efterbehandlingen endog afgjort vundet i Udtrykkets Skønhed og Dybde. Men synderlig mere Farve, end der var i Studierne, er der ikke kommet i Hovederne paa det store Lærred, og Billedet vilde være blevet næsten farveløst, hvis der ikke hist og her mellem Forsamlingens sorte Klæder havde vist sig en rød Kjole, et Par lyseblaa Benklæder samt Premierministerens brede lyseblaa Ordensbaand, der gør saa god en Centrumsvirkning i Koloriten. Saadanne Enkeltheder tiltrods er Billedet jo alligevel ualmindelig tørt i Farven. Det er ikke ved Lufttoner, men ved Størrelsernes perspektiviske Mindskning, at den store Dybde i Rummet er fremkaldt, og hvad Billedet ellers har at opvise af malerisk Iagttagelse, ind-

skrænker sig væsentlig til at være en Iagttagelse af Lysets kvantitative Forhold til Skyggen. Om Glans i Lyset, om Clair-Obscur i Skyggen er der ikke Tale. Noget inkonsekvent har Constantin Hansen ganske vist hist og her indladt sig paa

Fig. 114. Dobbeltportræt af Balthasar Christensen og J. A. Hansen. Studie til »Den grundlovgivende Rigsforsamling«. Tilh. *Rigsdagen*.

mindre Farveiagttagelser; han har f. Eks. — uden al Virkning iøvrigt paa den uhyre Flade — ladet Lyset spille i alle Regnbuens Farver i et Par af de ellers skematisk behandlede Lysekroners Glasprismer. Men fraregnet dette og et enkelt andet Brud paa Konsekvensen har han afholdt sig fra alle smaa koloristiske Iagttagelser, og er Billedet fattigt i Farven, saa falder det til Gengæld ikke koloristisk i Stykker.

Nu: man maa indrømme dem, der kun har et Skuldertræk til overs for dette kapitale Værk, at dette er en tarvelig Kompliment til et Billed med saa liden Farve. Man maa ogsaa gøre andre Indrømmelser. Der mangler — hvor saadant er tilstræbt — Samspil mellem de enkelte Figurer. Næsten alt, hvad der i saa Henseende — overraskende nok — fandtes i den lille Kompositionsskitse til Billedet, er i dette gaaet tabt. Ikkun Krieger og Andræ er det lykkedes Constantin Hansen at faa til at tale dæmpet sammen. Monrad og Lehmann illustrerer kun altfor godt det bekendte Replikskifte: »God Dag, Mand, Økseskaft«; Tschernings talende Bevægelse har Lighed med en døvstums Fagter, og saaledes kunde der nævnes flere Eksempler ogsaa i dette Billed paa Følgerne af den Mangel paa dramatisk Fortælleævne, der fra hans tidligste Ungdom til hans sene Alderdom var og blev en Grundmangel ved Constantin Hansens kunstneriske Begavelse. Men endda bliver der nok tilbage, der gør dette Billed værdigt til andet end blot en kølig Agtelse for det Herkulesarbejde, som er præsteret i det. Det forbinder med Constantin Hansens Mangler hans Fortrin, og at disse ytrer sig saa kraftigt her, er saa meget mere beundringsværdigt, som Opgaven jo var en stærkt bindende. Bunden var han, da det galdt Kompositionen i dens Helhed, af den historiske Sandhed, og dog har denne intet forskærtset af Kompositionens kunstneriske Skønhed. Figurerne fylder Rummet uden at overfylde det mere, end at Grundplanen for Rigsforsamlingssalen godt kan anes, og de fylder det med en Symmetri og en Ligevægt i de store Masser, der ikke kunde være mere fuldendt. Bunden var han ogsaa, da det galdt Kompositionen af de enkelte Grupper. Han kunde ikke frit stille Figurerne sammen efter passende Højde og Drøjde. Og dog er der i hver af Grupperne den samme symmetriske og ligevægtige Skønhed, der udmærker Kompositionen i dens Helhed. De indgaar i den som Led i et Stykke god Arkitektur. Naar Totalindtrykket af Billedet er et saa overordentlig monumentalt, beror dette aabenbart for en stor Del paa dets arkitek-

Fig. 115. Den grundlovgivende Rigsforsamling. Tilh. *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.*

tonisk faste Bygning, der støttes af den strænge arkitektoniske Baggrund. Men mindst lige saa meget beror dette monumentale Indtryk paa hver af de enkelte Figurer. Hvor sindrig varierede de end er i Stillingerne (der er ikke to, der fører sig éns), saa er dog alle holdte indenfor Linjer, der ikke vilde gøre nogen Billedhugger til Skamme. For Clausen, for Hvidt, for Schouw, for Monrad, for Lehmann, for Ploug og flere er der i dette Billed rejst Statuer — for talrige andre sat Buster — af en Maler, der bedre end de fleste Billedhuggere havde Begreb om, hvad det vil sige at rejse et Monument. Det vil jo ikke sige at skildre et Menneske, som han gik og stod iblandt Mængden, men at skildre ham saa højt som han ragede over Mængden. Det er ikke gjort med at levere ham i overnaturlig Størrelse, ej heller med at løfte ham paa en Piedestal: det er Løftelsen i selve Skildringen, der skal gøre ham det Hoved højere end Mængden, som tvinger denne til at se op til hans Billed. Der maa i hans Billed røbe sig en eller anden fremherskende Egenskab, en Egenskab over alle hans andre Egenskaber, der uden Kommentar gør det øjeblikkelig indlysende for alle og til alle Tider, hvad Meningen var med at fejre dette Menneske frem for andre. Det hører blandt meget andet med til den Figur, der skal kunne kaldes monumental, at den fra Sjælens Side lige saa fuldt som fra Formens lader sig overskue og tilegne med et eneste Blik, og for at dette kan være Tilfældet, maa dens Sjælsindhold simplificeres, centraliseres om den Egenskab, der er dens herskende. Vi har allerede sagt, at Constantin Hansen havde det dertil fornødne midtpunktrammende Blik for Karakteren. Men gælder det — som det jo gjaldt her — om at rejse ikke blot Monumenter for en Række Personligheder, men et fælles Mindesmærke for en Bedrift, hvorom disse Personligheder enedes, saa maa Simplificeringen og Centraliseringen føres ud i en videre Konsekvens, hvis Billedet skal blive andet end Sammenstykning af enkelte Karakterskildringer. Med sin sjældne Intelligens har Constantin Hansen forstaaet, at der ikke vilde blive nogen

Grundstemning i dette Billed, hvis han ikke i dets Figurer fremdrog et Fællespræg af en fælles Egenskab. Men hvilken anden Fællesegenskab skulde han vel finde at fremdrage hos disse mange højst forskellige Mænd end den Mandighed, i Kraft af hvilken de havde sejret? Om de alle virkelig var saa mandige, skal ikke drøftes her. Det vedkommer ikke Billedet som Kunstværk; det kunde endog kun komme det til Gode som saadant, hvis Kunstneren af inderlig Overbevisning havde set mere i dem, end der var. Men man kan endda næppe beskylde ham for det. Vistnok er der nogen Sandhed i den Bemærkning, der er bleven gjort af en Ven af Forfatteren, at Billedet af den grundlovgivende Forsamling er »et Parti-Billed, malet af en Parti-Mand for Partiet«. Men Constantin Hansen havde dog sikkert Ret, naar han i de Folk, der danner Forgrundsfigurerne i Billedet, saa en Legemliggørelse af næsten alt, hvad Nationen den Gang ejede af Vilje og Ævne, af Kraft og Alvor, af Beslutsomhed og Tillidsfuldhed. Han saa dem fremfor alt som Mænd, som stærke, raadsnare, selvsikre, handledygtige Mænd, og for hver den, der kender Billedet, vil dette stille sig saa hindrende i Vejen for Tilegnelsen af en modsat Opfattelse, som det netop er det myndige Monuments Ævne at kunne det.

Men Constantin Hansens Begavelse for den monumentale Portrætfremstilling var jo ikke indskrænket til denne særlige Art af Karaktersans. Den alene skaber intet monumentalt Kunstværk. Dertil hører lige saa nødvendig den særlige Art af Skønhedssans, man kalder Stilsans. Den kan være af forskellig Natur. Den kan være en saadan plastisk Sans, som Constantin Hansen allerede viste i Billedet af »Oplæseren«. Den kan ogsaa være en saadan dekorativ Sans, som han i Forening med sin plastiske Sans aabenbarede i Universitetet. Men en virkelig dybere Sans for Stilen i Mennesket er ikke noget, som udelukkende skyldes en særlig gunstig Konstruktion af Øjet eller et særlig heldigt Greb paa Haanden. Det er halvt en ethisk, halvt en æsthetisk Sans, en Værdighedsfølelse

halvt paa Menneskehedens, halvt paa Kunstens Vegne, som ellers ikke hører Ungdommen til, men som Constantin Hansen allerede tidlig lærte at kende gennem sit alvorlige Studium af Antiken. Han har i Billederne i Universitetet gentaget Antikens Udtryk for denne Følelse saa nært og nøje, som ikke mange andre Kunstnere siden Oldtidens Dage. Hermed være det langt fra ment, at han dér blot tankeløst har gentaget dem. Han har tværtimod gjort det med den højeste Omtanke og med adskillig kunstnerisk Følelse. Men dog med mindre selvoplevet Følelse end i Figurerne paa Billedet af Rigsforsamlingen. I dem er der intet, som er paa anden Haand og omplantet. De er groede af en lignende forædlende Undergrund, fra hvilken Stilen er kommen til den antike Kunst. De har af denne Undergrund, af denne stærke, opstrammende Værdighedsfølelse paa Menneskehedens og Kunstens Vegne ligesom opsuget en Stimulus, der gør dem holdningsfulde og anstandsfulde, statueskønne og monumentale.

Ære være da dette favnestore, stort tænkte, stort skaarne Værk. Æret være det langt mere, end det hidtil er blevet! Det fortjener det ikke blot for det Opbud af Vilje, det røber; men ogsaa for de Ævner, der er nedlagt i det. Det tilfredsstiller ganske vist ikke ret mange af de Fordringer, man stiller til et Maleri, naar Maleriet vil have Ord for at være malerisk. Det kan malerisk aldeles ikke taale Sammenligning med, hvad Nutidens Mester herhjemme i lignende Gruppebilleder har frembragt. Men svarer det ikke til ret mange af de Fordringer, man stiller til et Maleri, saa tilfredsstiller det til Gengæld de mange Gange vanskeligere Fordringer til et Monument. Som saadant er det enestaaende den Dag i Dag i dansk Malerkunst.

VII.

I de Aar, da Constantin Hansen var beskæftiget først med den græske, siden med den nordiske Gudeverden, skabtes, under Paavirkning af Høyen og den frugtbare Tidsaand fra 1848, det danske Folkelivsmaleri af en Kreds af Kunstnere med Dalsgaard, Vermehren og Exner i Spidsen. Med Interesse og Respekt fulgte Constantin Hansen deres Udvikling. Han skriver i et Brev af 11 Maj 1853 til Lehmann[1]: »En ung Maler, som hedder Exner, har pludselig leveret et Billed fra Amager, som tvinger andre til at være paa deres Post.« Han skriver i et Brev af 27 Novbr. 1854 til Skovgaard[2]: »Vermehren har medbragt et godt Billede fra den jydske Hede. En Røgter, som strikker paa en Strømpe. Fordringsløst og gjennemført med megen Omhu er det næsten en homerisk Fremstilling.« Men om at følge dem paa deres Opdagelsesrejser ud i Landet var der for ham jo ingen Tale. »Jeg maae saa godt som ene besørge alt, hvad der hører til det historiske Maleri i Danmark«, sukker han i et Brev fra hine Aar. Han sad fast i det Embede som Historiemaler, han selv havde skabt sig, og af det og sit Hjem holdtes han bunden til Hovedstaden.

Vi har talt om den uheldige Indflydelse af dette, at han i saa ringe Grad kom i Berøring med Naturen. Af det Par

[1] Lehmanns Papirer i det kgl. Bibliothek.

[2] Tilh. Joakim Skovgaard.

Studier, han malede i Sommeren 1853, hvor Koleraen holdt ham borte fra Byen, og hvor han havde Ophold først i Lehmanns Amtmandsbolig i Vejle, siden hos Neergaards paa Lille Grundet, kan man se, hvilken Hjærtestyrkning det var ham, naar han endelig en enkelt Gang kom ud paa Landet. Han

Fig. 116. Badende og legende Drenge. Fra Vejle-Egnen.
Tilh. Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

malede i denne Sommer bl. a. et Parti med Vejle Aa i Forgrunden, hvor nogle Drenge fisker, medens andre bader, en stemningstung, lidt Skovgaardsk Skildring af en blaa dansk Sommerdag over frodiggrønne Enge og fjærne Skovskrænter. Han malede fra et Højdedrag paa Lille Grundet en Udsigt ud over Fjorden med Baggrunden lukket af Bakker, rigt paa fine Lufttoner, venligt og smilende, saa friskt som intet, der blev til i hans Stue. Skønnest er dog Skitsen fra Vejledalen med de nøgne Drenge, der kravler ned i Aaen og op af Aaen og

danser en Ringdans i Vandet, medens andre tørrer deres vaade Kroppe, hviler eller springer Buk (Fig. 116). »En af de brillanteste Badescener under Solen« kalder han i et Brev med Rette dette dejlige Motiv. Det var næppe nogen Skade til, at Vejret forhindrede ham i at gøre et færdigt Billed ud af denne Skitse. Den udmærket levende Bevægelse deri vilde sikkert være stivnet, Lystigheden forstummet og Stemningen forsvundet, hvis han havde faaet Enkelthederne nøjere udformede. Saa var Resultatet formodentlig blevet en Fremstilling af hellenske Lege. Nu blev det en af de stemningsrigeste Skildringer af skøn Skærsommer i vor Kunst.

Det var som en Opdagelse, han den Gang gjorde: at den danske Natur er skøn. »Deiligt er her, — uendeligt Stof for Malere«, skrev han i et Brev til Marstrand[1]. Om han havde kunnet læsse alle Byrder af sig, i Stedet for at tage saa tung en ny Byrde paa sig som Ægirsgildet; om han i længere Tid og gentagent Aar efter Aar havde faaet dukket sin Aand, som hine badende Drenge deres Legemer, i vor Sommers kølende og styrkende Natur; om han, der oprindelig havde været et Idrætsmenneske, ikke var blevet saa meget af et Stuemenneske: hvem véd da, om ikke hans senere Kunst, uden at man derfor kan ønske, at den var bleven fattigere paa Alvor og Strænghed, var bleven rigere paa Friskhed og Frodighed?

Kanhænde dog ogsaa, at han da havde faaet spredt sin Begavelse endnu mere, end Tilfældet blev. Han havde jo Lyst til alt; han havde Mod endog paa Folkelivsmaleriet. Det vilde heller slet ikke havde lignet ham, der efterhaanden gjorde alle de store Bevægelser i Tiden med, og som desuden ikke kendte eller anerkendte nogen Grænse for sit Talent, helt at holde sig fjærn fra den Bevægelse, der i Halvtredserne bragte vor Landbostand kunstnerisk til Ære. Naturligvis var han alt for aristokratisk og æsthetisk anlagt en Natur til at have en sympathisk Forstaaelse af den. Han syntes alligevel, han

[1] af 14 August 1853. Tilh. Hr. Direktør Poul Marstrand.

burde. Da han i Sommeren 1854 — mere end 25 Aar før sin Død og dog for sidste Gang i sit Liv — laa nogle Maaneder paa Landet med sin Familje (det var ikke længere borte end i Frederiksdal) foresatte han sig, rigtignok ikke uden vemodige Minder om den skønne italienske Befolkning, »at tage Folk,

Fig. 117. Parti fra Bagsværd Sø. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*. Kolding.

som de nu er«. Det blev dog ikke til stort mere end Beslutningen. »Ovenpaa 9 Aars Leven i Italien og derpaa 10 Aars Ophold i Vestibulen blandt olympiske Væsener«, skrev han til Skovgaard[1], »skal der sandelig nogen Tid til at sætte sig ind i gamle Buxer og Trøier«. Han fik ikke malet andet Folkelivsmaleri, om man ellers kan kalde det saaledes, i Frederiksdal end et net lille Billed af en fiskende Dreng. Derimod forøgede

[1] Brev af 25 Juli 1854. Tilh. Joakim Skovgaard.

han derude den lille Række af sine Landskaber med smukke Studier, derimellem det nydelige Parti med en Udsigt over Bagsværd So mellem Træstammer (Fig. 117), der baade i Motivets Afskæring og i den sirlige Pensel minder stærkt om den Skole, hvoraf han var kommen. Det er, som genvandt hans Syn ude i Naturen eller blot i fremmede Omgivelser noget af den Umiddelbarhed, som Eckersberg var gaaet ud paa at bibringe hans Betragtning. Det har vi allerede haft Lejlighed til at paavise, da Talen var om det Aagaardske Dobbeltportræt; det lader sig atter paapege foran de Studier, han under et Besøg i Halvtredsernes Slutning i Hellebæk malede i Hammermollens Smedie. Det gik ham med dem, som med alt, hvad han malede under andre Forhold end de daglige: de fik mere Liv i Bevægelsen, mere Lys i Farven, storre Lethed i Behandlingen. Men alt dette døde rigtignok under Haanden paa ham, da han efter sin Hjemkomst satte disse Studier sammen til et Billed, der trods al den Flid, som er anvendt paa det, aldeles intet betyder i hans Produktion.

Det gor derimod i hoj Grad det Billed, der forer Titlen »En Husmoder ved sin Baandvæv« (1859). Fraregnet det meget pudsige, baade i Farve og i Udtryk saa kraftige Billed af Lægen Fenger stetoskoperende en ung Pige paa det blottede Bryst i Overværelse af hendes blufærdig forargede Moder (Fig. 118), er »Baandvæven«, som Billedet (Fig. 119) populært benævnes, Constantin Hansens eneste Genre-Skildring fra det velhavende kobenhavnske Milieu. Med Rette har Jul. Lange[1] skrevet om dette Billed, at man ikke kan se det uden at faa en ængstende Folelse af, at den ægte kunstneriske Dannelse og Selvfolelse, som er dets Særkende, er paa Vej til at gaa tabt i vor Kunst. »Thi denne Dannelse«, fortsætter Lange, »er ikke nogen overmættet, kræsen, aristokratisk Epikuræisme, ikke nogen tom, udglattet Elegance; man foler, at den udgaaer fra en Aand, som har forstaaet, tilegnet sig, næret sig ved det Ædleste og Bedste,

[1] Nutidskunst. Kbhvn. 1873, p. 189—190. Tidligere trykt i »Dansk Maanedsskrift«.

som Kunsten har frembragt«. Dermed og med en forudgaaende Karakteristik af Billedet som et »Forsog paa at indpode Kunstens gamle Traditioner paa det moderne Genremaleris unge Træ«, er det allerede sagt, hvor højt over det

Fig. 118. En Konsultation hos Lægen, Etatsraad Fenger. Tilh. Hr. Læge *J. Fenger.*

hverdagslige denne Skildring af Hverdagslivet hæver sig udelukkende i Kraft af, at det er en mere end almindelig dannet Kunstner og et mere end almindelig dannet Menneske, den skyldes. Det, den behandler, er saa lidt, at det næsten er intet. Husmoderen, en endnu smuk Kone sidst i Trediverne med en distingveret Profil og i en distingveret enkel Klæde-

dragt, til hvilken der meget naturligt og dog vistnok alt andet end alamodisk slutter sig en klædelig sort Fløjelshue paa hendes Hoved, afbrydes i sit Arbejde ved Baandvæven af sine Børn. Hendes lille Dreng henvender sig til hende med en Begæring, som hans Søster, en næsten voksen ung Pige, synes at understøtte. Hvad de beder om, lader sig ikke slutte af Fremstillingen, og i et Brev, hvormed Constantin Hansen paa flere Punkter imødegik Langes Beskrivelse af Billedet[1], lagde han intet Dølgsmaal paa, at han knap nok vidste det selv. »Jeg vil ikke Andet«, skrev han, »end glæde mig over det Skjønne i den ligefremme Virkelighed«, og andet end saadan Skønhed er der heller ikke i Billedet. Den er naaet, denne Skønhed, ved en Sandheds-Forskydning, der er saa umærkelig, at den knap kan paavises, og som dog utvivlsomt har fundet Sted, skønt maaske næppe Kunstneren bevidst. Det er ikke sandsynligt, at Scenen, da han saa den for sig, stod bygget indenfor saa uforlignelig smukke Linjer; den stod jo i hvert Fald ikke bygget indenfor den Ramme, som den fylder saa fuldendt. Men Constantin Hansen havde den sande dekorative Kunstners Evne til at opfatte alt komposit, en instinktmæssig Fornemmelse af Midte og Symmetri og Ligevægt og en usynlig Ramme om det hele, — et Instinkt, som retledede ham usvigelig sikkert, og som tilrettede Sandheden til Skønhed for ham, uden at han vel egentlig altid gjorde sig rigtig Rede derfor. Men hvor meget end Kompositionens klare, rene Linjer bidrager til Billedets rene og klare Skønhed, saa er denne dog langtfra indskrænket til blot at være en ydre dekorativ. Den er mindst lige saa meget en indre, en sjælelig. Den ytrer sig i den udsøgte gode Tone i denne Stue (i hvilken — det er kun værd at bemærke det i en Parentes — man kunde have tænkt sig en bedre Smag raadende end den, der lægger sig for Dagen i det grimme »indlagte« Stueur og den lige saa grimme tyske Kamin), — i Husmoderens gode, kloge,

[1] Delvis aftrykt i »Nutidskunst«. En Koncept til Brevet, dateret 31 Decbr. 1865, findes mellem Constantin Hansens efterladte Papirer.

fine Væsen, i hendes unge Datters respektfulde Holdning, i hendes lille Drengs kærlige Blik, i disse samhørende Tres smukke indbyrdes Forhold, der uden nogensomhelst Henvendelse til Publikum er lagt aabent og anskueliggjort kun ved noble kunstneriske Midler. Og i intet andet af sine senere Billeder har Constantin Hansen behandlet de kunstneriske

Fig. 119. En Husmoder ved sin Baandvæv. Tilh. *Nationalgalleriet.*

Midler saa agtsomt, saa nænsomt og saa følsomt, som i dette. Husmoderens Profil er tegnet med den fineste, udtryksfuldeste Linje, og Hænderne, som han ellers stundom forsømte, er her saa slebent formede, at de næsten minder om Marmor. Med al sin plastiske Holdning i Figurerne forener ellers dette Billed mere malerisk Virkning end noget andet af de mere udførte af Constantin Hansens senere Arbejder. Den unge Piges Silkekjole, der changerer fra rødt til blaat, er lige saa sand som smuk i Farven og lige saa dristigt som heldigt

samstemt med den blaagrønne Farve i hendes Haarbaand. Smuk er Virkningen af det røde Baand paa Væven, og selve denne, saavel som alle andre døde Ting i Billedet, er malet med stor Finhed. Det er, som havde Kunstneren ret gjort sig Umage for undtagelsesvis at give dette ene Arbejde et Kabinetsstykkes sidste Fuldendelse og Elegance i Behandlingen.

Det gjorde han maaske under Paavirkning af de hollandske Kabinetsstykker, han den Gang lige havde set. Husmoderens sorte Fløjelshue og hendes huslige Syslen fik ham maaske til at se noget »hollandsk« i Scenen, og muligvis er der i Farven i dette Billed virkelig ogsaa noget at spore af den Paavirkning fra hollandsk Kunst, som skulde være, men ikke var at finde i de samtidig malede Portræter. I hvert Fald har Farven her i Loden et højere Lys og helt igennem en større Renhed end i noget andet Billed af Constantin Hansen fra hans senere Aar.

Men det er iøvrigt ikke nødvendigt i hans Rejse til Holland at søge en Forklaring paa hans Interesse for en saadan huslig Scene som denne Husmoder ved sin Væv. Han havde i sit eget Hjem for Øje en Husmoder og et husligt Liv, som allerede længe før hans Rejse til Holland stundom havde beskæftiget hans Pensel, og som, naar alt kommer til alt, maaske mere end nogetsomhelst andet har beskæftiget hans Hjærte. Det være dermed langtfra ment, at Billederne fra hans Hjem, af hans Hustru og hans Børn, skulde være det egentlig centrale i hans Produktion. Hvor varmt et Hjærte han end havde, saa var hans Intelligens dog mærkeligere end hans Følelse. Han var afgjort større i det Store end i det Intime. Men havde den manglet helt, denne intime Side i hans Produktion, vilde Hjærtelaget i hans Kunst som Helhed have syntes køligere, end Tilfældet nu er, og hans Kunstnerväsen altfor udelukkende et rent artistisk. Han var, foruden at være Maler, i høj Grad et Menneske, et mangfoldig sammensat Menneske, og han havde som saadant Sider, der dels slet ikke, dels kun i underordnet Grad kom frem i hans Kunst.

Han havde f. Eks. en lille satirisk Aare. Verden lærte den kun at kende i nogle Flyveblade, nogle autografisk gengivne Karikaturtegninger i Pen, som han sammen med Skovgaard en Gang (1852) kastede ind i en politisk Agitation. Den bedste af dem, »Martsministeriet og Folkeaanden« (Fig. 120), synes ikke at være bleven offentliggjort, og det samme gælder en lille Række Teg-

Fig. 120. Martsministeriet og Folkeaanden. Satirisk Tegning. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

ninger, der satiriserer over vore større og mindre Digtere i deres Forhold til Pegasus. Dér ser man bl. a. Oehlenschläger ridende, baglæns siddende, mageligt henslængt, hvilende sig trygt paa sine Laurbær. Dér ser man H. C. Andersen ridende som Don Quixote paa Rosinante, Paludan-Müller ridende paa Lord Byron, og H. P. Holst paa en Gyngehest (Fig. 121), medens Heiberg er stegen af og dresserer sin Pegasus med en Pisk. Morsomst er maaske Satiren over Ingemann (Fig. 122). Han rider paa Kvindevis paa Pegasus, folder Hænderne og skuer bedende mod Maanen.

Han havde ogsaa en polemisk Aare. Den aabnede sig, saa ofte hans Tanker faldt paa Kunstakademiet, som han fra gamle Dage foragtede grundigt. Men den brød ogsaa op, saasnart hans Blik faldt paa en Kunstkritik. Han hadede af et oprigtigt Hjærte Dagspressens Kunstanmeldere, og mere end én Gang følte han sig kaldet til at tage til Genmæle mod dem i Aviserne.

Han havde nemlig fra sine Fædre arvet en litterær Aare. Den flød kun trægt i Prosa. I hvert Fald i den Prosa, han lod trykke. Brevformen faldt ham let nok; hans Breve (dog kun de fra hans bedste Aar) hører gennemsnitlig til de interessanteste af dem, der skyldes danske Kunstnere. Men de Avis-Artikler, han gav fra sig, kostede ham mangfoldige Kladder, og til hin 12 Sider store Afhandling om »De skønne Kunsters Enhed«, som han leverede til Nordisk Universitets-Tidsskrift, findes der en Pakke Kladder, der fylder saa meget som Manuskriptet til en anselig Bog. Vers havde han langt lettere ved at gøre. »Min Prosa jeg kun slet kan sammenføje — Men naar man bare Rimet har for Øje — Strax alle skarpe Kanter, ja selv Skoser — Sig brat forvandle maa til lutter Roser«, har han skrevet i et Rimbrev til Christian Winther. Han var et stort Stykke af en Rimsmed. Hans lyriske Aare er runden ud i smukke Oversættelser af nogle af Michelangelos Sonetter og desuden i talrige originale Digte. Der er derimellem Krigsdigte og Nationalsange; der er ogsaa Regninger satte paa Vers; der er Bryllupsdigte, Begravelsesdigte (bl. a. til Købkes Begravelse) og mange andre Slags Lejlighedsdigte; der er smaa Deviser og Epigrammer og der er store Skæmtedigte (derimellem den muntre Vise om Ole Skeje), og flere af disse Digte har af en Kender faaet Attest for at være gode, idet Christian Winther har givet dem Plads i nogle af sine Antologier. Det ligger udenfor vor Kompetence at udtale os om deres digteriske Værd. De har for os deres væsentligste Interesse deri, at de bidrager til at gøre Billedet af Constantin Hansen — ikke kunstnerisk mere betydeligt, men menneskelig

mere livsvarmt og fyldigt. Vi ser i Digtene ham, der var saa uerotisk i sin Kunst, prise, at »De røde Roser og de Øjne

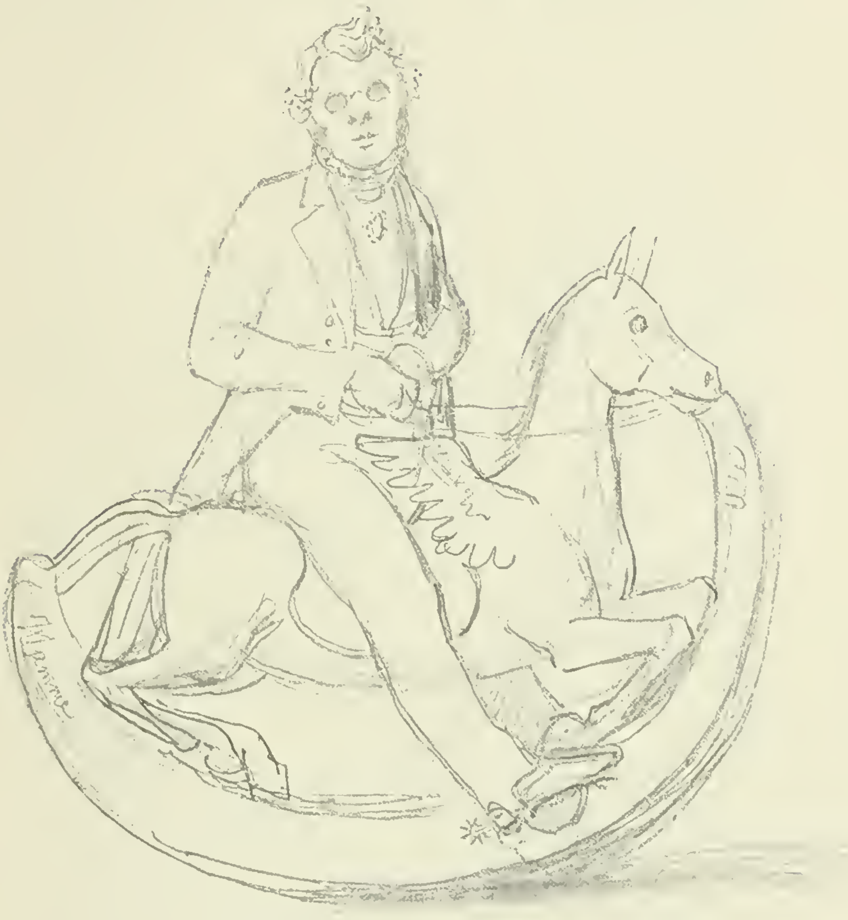

Fig. 121. H. P. Holst rider sin Pegasus. Satirisk Tegning i Bly. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

blaa — Har Eros trykket selv sit Stempel paa«. Vi ser ham, som var saa mandig i sin Kunst, paastaa, at »Spørge I de

Store alt paa den gamle Jord, — I hører at Lyksalighed i Barnesind kun boer«. Og vi ser ham, der var saa alvorlig — stundom ogsaa noget kluntet — som Maler, være fuld af Skæmt og Ynde som Poet.

Han synes os ikke derfor i mindre Grad en Karakter. Vi ser blot, at pletvis i hans Mandigheds og Alvors Klippegrund var der en blød Muld.

Men ogsaa uden Digtene kunde vi vide det.

Vi kunde vide det f. Eks. af de Børnebilleder, han har tegnet til Christian Winthers ABC[1]. Læser man Christian Winthers Brevveksling med Constantin Hansen[2], spørger man uvilkaarlig sig selv, hvilke Berøringspunkter der vel kunde være mellem to saa højst forskellige Mænd. Den ene repræsenterer i vor Litteratur Kærligheden til Kvinden, til Naturen, til Livet i dets højeste Yppighed. »Han er som Ungdom og Sommer, blomstrende og frisk, rig paa Solskin, Elskov og Melodier« (G. Brandes), — rig paa alt det, paa hvilket Constantin Hansen just var fattig. De havde da ikke for det centrale i deres Kunst noget Idé-Grundlag fælles. Heller ikke mødtes de udenfor deres Kunst i nogen fælles Begejstring for Tidens Idéer. Paa det Tidspunkt, da deres nære Venskab begyndte, stemmede de politisk — for saa vidt man kan tale om et politisk Standpunkt hos Christian Winther — ikke overéns: Constantin Hansen var endnu den Gang liberal; Christian Winther, som altid, konservativ. De tiltrak maaske da mest hinanden som de Modsætninger, de var. Men enkelte Berøringspunkter havde de dog ogsaa. Sikkert er det, at Constantin Hansen i Christian Winthers formfulde og yndefulde Digtning søgte en Erstatning for den Mangel paa Form og Ynde, der ofte maatte støde ham hos Grundtvig. Sikkert er det ogsaa, at de havde fælles den Sans for Børn og det barnlige, hvoraf deres klas-

[1] ABC af *Christian Winther*. Med 28 Billeder af *Constantin Hansen*. Kbhvn. s. a. (1863). 8°.

[2] Breve fra og til *Christian Winther*, udgivne af *F. L. Liebenberg*. Kbhvn. 1880. 8°.

siske ABC blev Frugten. Thi den, der har tegnet Billederne i denne Bog, har ikke mindre godt forstaaet at gaa ind paa Børnenes Tanker og Forestillinger end den, der har skrevet

Fig. 122. Ingemann rider sin Pegasus. Satirisk Tegning i Bly. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

dens Rim. Hvem har fra den Tid, da han lærte at stave i denne Bog, glemt Billedet af Adam, der giver Dyrene Navne (Fig. 123), eller Billedet af Drengene, der bader i Sundet, eller Billedet af Moderen med det sovende Barn i Vuggen eller

Billedet af Nissen, der flytter med paa Læsset (Fig. 124)! Og hvem har genset disse Billeder senere uden at røres over, hvor megen god Kunst, hvilken Samling navnlig af ypperlige Kompositioner, der her er blevne budte Ens ukræsne barnlige Smag.

Men det er ikke blot i disse Billeder for Børn, det er ogsaa i Billeder af Børn, at Constantin Hansen har vist, hvor meget

Fig. 123. Adam giver Dyrene Navne. Tegnet paa Træ af Constantin Hansen for Christian Winthers ABC.

blødt Barnesind der gemte sig i hans mandige og alvorlige Karakter.

Han havde, medens han var i Italien, nøje mærket sig den halvvejs blot dekorative, halvvejs sindbilledlige Anvendelse, som den antike Malerkunst gjorde af Barneskikkelsen. Han havde i Neapel tegnet eller kalkeret en Mængde af de Genier, der rider paa Delfiner eller kører med Bukke eller flyver med Hymens Fakkel, og han havde i flere af sine dekorative Arbejder faaet Anvendelse for disse Studier. Man har Eksempler derpaa i den lille Lucifer, der under Loftet i Universitetets Vestibule flygter for Aurora, i de Alfer (Fig. 125), der var hans Bidrag til Udsmykningen af Skydebanens Sal ved Festen paa

Oehlenschlägers 70aarige Fødselsdag[1], i talrige Genier (Fig. 126), bl. a. dem, han malede paa Logebrystningen i det gamle kongelige Theater. Navnlig i hans senere Aar myldrede den Slags Fremstillinger ud af hans Blyant eller Pen. Hans Fantasi, som ellers blev temmelig tidlig tømt, var paa dette ene Punkt uudtømmelig. Og aldrig var maaske Inspirationen saaledes

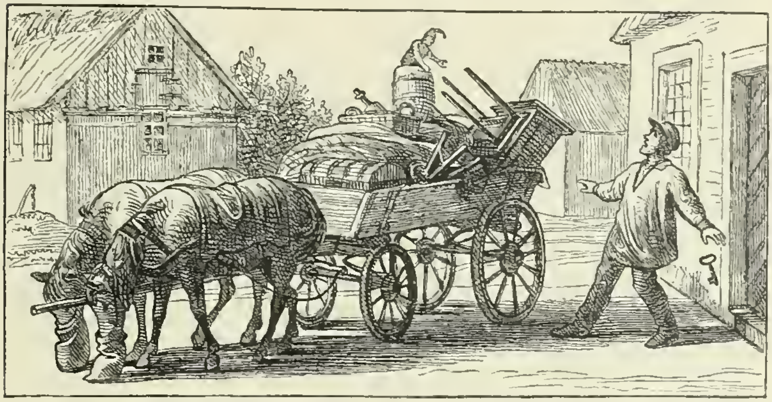

Fig. 124. Nissen, der flytter med Læsset. Tegnet paa Træ af Constantin Hansen for Christian Winthers ABC.

over ham, som naar han syslede med disse Figurer, der selv symboliserer Inspirationen. Men paa dette ene Omraade kunde han jo ogsaa som paa intet andet forny og forynge sig selv. Mange Aar i Træk — helt op i hans Alderdom — holdt Vuggens Gænger ikke op at lyde i hans Stuer. Han levede midt i en stedse voksende Børneflok, og den gav hans Fantasi den Næring, den paa andre Omraader maatte undvære.

Men denne Børneflok og dens Moder gav ham ogsaa Stof til Virkelighedsbilleder, og ogsaa disse bidrager til at mildne Gennemsnitstemperaturen i hans ellers noget kølige senere

[1] Gengivne med Pen paa Sten i: Adam Oehlenschläger. Et Mindeblad om Festen d. 14 Novbr. 1849. Kbhvn. 1850. 4°.

Kunst. Intet Under, at det netop er i disse Billeder, man møder den højeste Varme, som hans Væsen kunde udvikle. Den Varme, de reflekterer, er den, han hentede sig ved den hjemlige Arne, naar han frøs under den Mangel paa Forstaaelse, der udenfor haardnakket forfulgte ham. Hvor graat end hans Hjem maa synes os: det var dog Lyssiden af hans Tilværelse, Solskinnet paa den. Af den purunge Pige, han havde fæstet sig til Hustru, var der blevet en snarraadig,

Fig. 125. Legende Alfer. Tegning i Pen. Udkast til et Transparent ved Festen paa Oehlenschlägers 70aarige Fødselsdag. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

viljesstærk Kvinde, der bar alle Savn og Sorger med et glad Sind og et løftet Hoved. »Skal Tarveligheden og Knapheden i Hjemmet fremhæves«, skriver en af hendes Døtre til Forfatteren, »da maa Rigdommen og Overfloden, som det ejede i hendes glade Sind og utrættelige Kærlighed, ikke ganske overspringes, om Billedet skal blive sandt«. Rigtigheden af denne Opfattelse bekræftes af Constantin Hansens Breve. Naar han skrev til en eller anden af Vennerne og klagede sig — det kunde være over Tschernings og Bondevennernes Mangel paa Sans for Kunst, det kunde være over »det usle Etablissement« paa Kongens Nytorv, det kunde være over de »halvstuderede Røvere«, der i Aviserne skrev om hans Billeder, det kunde være over den »fuldkomment reaktionære Marstrand«, over Tidernes og Forholdenes Ugunst, thi han hørte

sandt at sige til dem, der altid »gør Vrøvl« uden vel egentlig altid at mene saa meget dermed, — saa kunde han slutte med at sige: »dette Brev faaer næsten altfor megen Skygge, jeg kommer til at sætte noget Lys paa tilsidst«, og da paafulgte taknemmelige Ord om den udmærkede Husmoder, der styrede hans Hjem, og helt lystige Ord om, hvorledes Børneflokken artede og udviklede sig. Ofte medfulgte der paa selve Brevpapiret en Tegning, forestillende en eller anden nærmere be-

Fig. 126. Dansende Genier. Tegning i Pen. Udkast til Logebrystningen i det gl. kongelige Theater? Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

skreven Situation med Moderen eller Børnene. Ofte ser man hende sidde i den smukke Armstol, til hvilken hendes Husbond selv havde givet Tegning, og hvis fornemme Stil i Forbindelse med de rhytmiske Linjer, der hersker selv i de flygtigste af disse Rids, bidrager til en let Æsthetisering af hendes jævne, borgerlige Fremtoning (Fig. 127).

Han er, saa synes det, den af vore Malere, hvem den tilsyneladende saa simple og i dansk Kunst dog saa sent gjorte Opdagelse skyldes, at Dagliglivet i Malerens eget Hjem er værd at male. »Det synes jo tit netop at være saa ubegribeligt vanskeligt at faa Øjnene ret op for Værdien af det, der ligger nært, ja nærmest«, har Karl Madsen sagt i en Afhandling om Viggo Johansen[1]; men at denne som Familjelivets

[1] »Tilskueren«, 1894.

Fremstiller havde en Forgænger i Constantin Hansen, er af samme Forfatter blevet paavist senere[1]. Det forringer naturligvis i ingen Maade Efterfølgeren, at han har haft en Forgænger paa et Omraade, som han vistnok ganske selvstændig har fundet og i hvert Fald ganske selvstændig har opdyrket; Johansens Billeder fra sit Hjem har jo blandt meget andet forud for Constantin Hansens Billeder af lignende Art deres maleriske Finhed og Skønhed. Men det bør heller ikke forringe Forgængeren, at han har haft saa udmærket en Efterfølger paa dette Omraade. Hans Hjem var kun fattigt paa Skønhed; den omtalte Stol var dens Pragtstykke. Han havde ingen bløde Tæpper og ingen smukke Genstande. Hans Stuer, hvis Vægge var strøgne med døde Farver, var underlig tomme, som de Stuer er, hvis Beboere haardført nægter sig al Luxus. Man véd, hvorledes Lyset keder sig i slige Omgivelser. Det ligger jævnt og nøgternt over det hele. Intet opfordrer det til en Kaprice, en Leg, en Dans, et Kys, en flygtig Formæling. Det gør bare sin Pligt og intet andet end den. Og andet gør det heller ikke i Constantin Hansens Skildringer af Livet i disse Stuer. De er malede saa usødne og saa nøgterne som selve Stuerne var det. Af Stuerne selv faar man rigtignok ikke meget at se i disse Billeder af hans Hustru og hans Børn; ogsaa deri ad-

Fig. 127. Kunstnerens Hustru med et Barn paa Skødet. Tegning i Pen. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

[1] »Tilskueren«, 1897. Artiklen om Constantin Hansen.

skiller Constantin Hansen sig fra sin Efterfølger paa dette Omraade. Men man aner Stuen bag eller omkring Figurerne. De fører dens Atmosfære med sig, — en Atmosfære, der, langt fra at lægge sig malerisk om dem, nøgternt blotter og tilskuestiller deres Borgerlighed. Ogsaa i de malede Billeder er denne let æsthetiseret gennem en næppe mærkelig Forskydning af Linjerne, der bringer Velklang ud af deres Sammenspil. Men dertil indskrænker sig ogsaa alt, hvad de har af Forskonnelse, og det er yderst sjældent, at der i noget af dem er Spor af den Forsødelse, som ellers ofte just er tilsat Fremstillinger af denne idylliske Art.

Fig. 128. En Moder, der mader sit Barn. Akvarel. Tilh. Frk. *Christiane Købke.*

Men netop denne primitive Udtryksmaade giver disse Billeder en stor indre Sandhed. Man kan indaande Atmosfæren i dem med større eller mindre Velbehag. Man kan bestride dens Skønhed. Men dens typiske Sandhed: dens Eksistens i en hel stor Art af danske Hjem kan ingen bestride. Vi mener naturligvis: i grundtvigianske Hjem. Den er dér Følgen af en primitiv Opfattelse af Livsfornødenhederne, der langt fra altid er medbestemt af Nød eller blot Nødvendighed; men som er noget af en Religion eller hører med til Religionen. Man kan have en anden eller slet ingen Religion og alligevel forstaa, at der i denne er noget smukt, — noget ethisk smukt i det Skel, den drager mellem fornødent og ufornødent, mellem stort og smaat, mellem Mennesker og Klæder f. Eks.,

mellem alt det, der blot er Øjets forfængelige Lyst, og alt det, som er Hjærtets uforgængelige Glæde. Det er denne primitive Glæde, man møder afklaret og primitivt udtrykt i disse Billeder, hvori Constantin Hansen har fremstillet sit Familjeliv

Fig. 129. Kunstnerens Hustru med tre af sine Børn. Ufuldført. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard*.

— en enkelt Gang ogsaa en Vens og Sjælsfrændes Familjeliv —, og det er paa den nøje Harmoni mellem Følelsesmaaden og Udtryksmaaden i disse Billeder, at deres indre Sandhed beror.

De bedste af dem — derimellem det nydelig grupperede Billed af hans Hustru med ét Barn paa Armen og et andet holdende ved hendes Kjole, den smukke Akvarel med Mo-

deren, der mader Barnet (Fig. 128), det elskværdige Billed af to Børn, der leger Soldat, det kun halvt færdige Billed af Fru Constantin Hansen med tre af hendes Børn (Fig. 129), Modstykket dertil, det hyggelige og i Moderudtrykket

Fig. 130. Fru Georgia Skovgaard med sine to Sønner.
Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard*.

saa ømme Billed af Fru Georgia Skovgaard med hendes to Sønner (Fig. 130), men fremfor alle den farvefriske og aandfuldt behandlede, dejligt komponerede Studie af Moderen med Barnet, der rækker efter Hovedet til sin Dukke (Fig. 131), — disse de bedste af Familjebillederne er malede i Tiden mellem 1850 og 1860. De næstbedste, noget ringere malede, men alligevel meget indtagende — derimellem Billedet

Fig. 131. Kunstnerens Hustru med et Barn, der rækker efter Hovedet til sin Dukke. Skitse. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

af Moderen siddende med et sovende Barn i sin Arm og en Dreng staaende bag sin Stol — er malede i de nærmest følgende Aar indtil Tiden omkring 1864 eller 1865. Fra det sidste Aar omtrentlig skriver sig den følte Skitse af Børnene, der en taaget Vintermorgen fodrer Hønsene (Fig. 132), hvis forunderlig impressionistiske Behandling endnu kunde

Fig. 132. Fra Hønsegaarden. Tilh. Fru *Marie Axelsen*.

tyde paa et friskt Syn, dersom ikke den fuldkomne Mangel paa Farve lod forstaa, at den snarere maa opfattes som et svækket Syns Frembringelse. Den indvarsler sammen

med flere andre Genrebilleder, sammen med Idun i Studenterforeningens Loft og en hel Række Portræter den tidlig indtrædende, i mange Henseender pinefulde lange Alderdom, der endnu ventede Constantin Hansen.

VIII.

Tidlig ældet — ikke faa Aar ældre end de 57, som den Gang var hans Alder, saa han allerede ud, da Marstrand i 1861 malede det bekendte Portræt af ham (Fig. 133).

Af flere Grunde var han bleven saa tidlig gammel. Men mest af den, at han havde budt sit aldrig stærke Helbred altfor meget. Han havde læsset mere paa sine Skuldre, end de kunde bære. Paa hans særegent bøjede Skikkelse kunde man i hans sidste Aar næsten se, at dette var en Mand, der havde forløftet sig. Og han havde gjort det baade paa den ene og den anden Maade.

Han havde, som sagt, ikke hørt til de stærkeste. Den svære Tyfus, han havde staaet igennem i sin Ungdom, havde efterladt et Halsonde, og dette forværredes under hans Arbejde i Universitetet, hvor han Maaneder igennem og Aar efter Aar maatte indaande den fugtige Kalkluft. Hans Onde voldte ham fra den Tid et stedse jævnligere Mén. Men ogsaa mere almindeligt synes hans Arbejde i Universitetet at have kostet ham noget af hans Helbred. »Jeg har sat mine Kræfter til i Vestibulen«, siger han i et af sine Breve fra Halvtredserne. Til at genvinde dem fandt han egentlig aldrig siden Lejlighed. Om Hvile var bleven budt ham: han havde heller næppe undt sig den. Efter hint ene store Opbud af Kræfter og paa Trods af den Tilsættelse af Kræfter, det havde medført, gik han omkring med en altid opreven Trang til atter at

gøre noget stort. »Mit Arbeide i Universitetet: det er som et stort Løfte, jeg idelig og idelig maa arbeide paa at indløse«, siger han i et Brev fra de Aar, da han malede i Vestibulen. Men selv da dette Løfte lykkelig var indfriet, blev han ved at synes, at Løfter tyngede paa ham. Det kom ham navnlig for, at han havde vidtrækkende Forpligtelser som Haandhæver og Bærer af den store Stil i Kunsten, at han »maatte holde paa de store Traditioner i Kunsten til bedre Tider for den.«

Saa var det, at han forløftede sig i figurlig Forstand paa det vanskelige Billed af Ægirsgildet, medens han senere forslæbte sig i bogstavelig Forstand paa det kolossale Billed af den grundlovgivende Forsamling. Han var, da han gik ud af dette Arbejde, tresindstyve Aar gammel, men saa nedbrudt, som om han allermindst havde været en halv Snes Aar ældre.

Nedbrudt ogsaa paa Sjælen. Naturligvis for en stor Del, fordi hans Legemskraft var svækket af Overanstrængelse; men sikkert mere fordi hans Sjæl havde vansmægtet efter Anerkendelse og kun faaet den yderst sparsomt tilmaalt.

Han havde — om end ikke uden adskillige Forbehold — haft Høyen paa sin Side. Men hvad der fortælles om den Mands Magt, er noget af en Mythe. I hvert Fald i Slutningen af Fyrrerne og mindst saa langt som Halvtredserne til Ende var hans Autoritet ikke større end, at de »Brunette« paa hin Tid var ubetinget bedre anskrevne end »de Blonde«. De var det hos langt den største Del af Publikum; de var det i Kunstforeningen; de var det i Akademiet; de var det i den aller største Del af Pressen, — i Grunden i hele Pressen, fraregnet »Fædrelandet«, der altid støttede Constantin Hansen og det Kunstner-Parti, han tilhørte, men hvis Magt i æsthetiske Sagers Afgørelse omkring Midten af Aarhundredet endnu kun var i sin Vorden. Med sine iøjnefaldende Skavanker og med sine Fortrin, som det kun var de færreste givet at forstaa, blev Constantin Hansen af den øvrige Presse udset til en Slags Syndebuk for hele det Kunstnerparti, han tilhørte. Hans Billeder i Universitetet, det Værk, der burde have været grund-

Fig. 133. Portræt af Constantin Hansen. Malet af Marstrand 1861.
Tilh. *Nationalgalleriet.*

læggende for hans Anseelse én Gang for alle, grundlagde ham i Stedet en Miskredit for stedse. Blottet, som det var, dette Værk, for alle populære Egenskaber, kunde det naturligvis i og for sig ingen Fordring gøre paa Popularitet. Men rimeligt og billigt vilde det have været, om dog Intelligensen i Hovedstaden havde samlet sig om at bringe det nogen Hyldest. Men derom var »Fædrelandet« saa godt som ene. Her bragte Ussing allerede i 1847[1], da Midtvæggen i Vestibulen lige var fuldført, en varm og smuk Anbefaling for Foretagendet, og her forsvaredes det siden mod de sorgelig berømte Artikler i Goldschmidts »Nord og Syd«[2]. Det blev sagt i dem mellem meget andet haansk og dumt, at den skønne Komposition af Apollo Orakelgiveren og Præstinden Pythia »grændsede til Karikatur«, at den dejlig tegnede Trefod paa samme Billed var en »styg, trebenet Contoirstol«, at den malerisk og dekorativt lige virkningsfulde Glorie omkring Auroras Hoved var »en næsten utrolig Betise« og det blev sagt baade direkte og indirekte, at i Dekorationen i det store og hele havde Kunstneren grundigt kompromitteret sig. Og det blev meget mere troet end det, der blev skrevet i »Fædrelandet«. Kritiken tillod sig fra da af en Slags »frit Slag« paa Constantin Hansen. Han kom ikke til at nyde godt af den Fredhellighed, hvis Privilegium ellers saa almindelig følger Alderen. Han blev ingen Autoritet, og at han ikke blev det, fyldte hans Sind med Bitterhed.

Det bødede kun lidet herpaa, at han havde været Genstand for nogen officiel Anerkendelse, at han for sit Arbejde i Universitetet var bleven lønnet med et Gratiale af 1000 Rigsdaler

[1] Nr. 296 (d. 14 Decbr.).

[2] Ny Række. 8de Bind, Kbhvn. 1856, p. 119—147; p. 266—277. Afsluttende Bemærkninger finder man i 1ste Kvartal 1856, »Dagbog« for 1 Febr. (p. 86), registreret i Indholds-Fortegnelsen under Titlen »Prostitutionen i Universitetsvestibulen og Kammerateriet«.

Den systematiske Forfølgelse af Constantin Hansen i »Nord og Syd« gaar saa langt tilbage som til 1849. Se i Tidsskriftets sjette Bind fra dette Aar (p. 213—214) Anmeldelsen af den illustrerede Udgave af Hertz's »Tyrfing«.

og en Udnævnelse til titulær Professor. Hans Lyst var at blive Professor ved Kunstakademiet, og det blev han ikke. Han havde sikkert i ualmindelig Grad haft Betingelser for at virke som Lærer ved en kunstnerisk Højskole; han havde i hvert Fald i sjælden Grad det rette Blik for en saadan Højskoles Opgave. Der ligger mellem hans Papirer adskillige, paa hvilke han — tildels i Anledning af Akademiets Reform[1] i Halvtredsernes Slutning — har nedskrevet sine Tanker om, hvorledes et Akademi burde være for at være bedre end det danske, og alle vidner de om hans rette Syn paa Tingene. Det var da ikke blot en Uretfærdighed, men en Dumhed, Akademiet begik ved Gang efter Gang at vægre sig ved at antage ham som Lærer. Det kunde i en Aarrække undskylde sig med, at han ikke var Medlem, og at han derfor ikke kunde gøres til Professor. Men det var jo dets egen gamle Dumheds Skyld, at han ikke var dets Medlem. Man vilde senere nok gøre den god igen; men ikke paa den Maade, han ønskede. Han vilde ikke udsætte sig for et muligt Nederlag ved en Afstemning; han vilde have Sikkerhed forud, »Stemmerne paa Gaflen«, som han sagde; og det vilde Akademiet ikke gaa ind paa. Omsider blev han dog Medlem (i 1864); men han blev ikke derfor Lærer ved Akademiet. Gang efter Gang led han den Tort at søge Pladsen forgæves. I hans Biografi bør det ikke skjules, at Akademiet i lige saa høj Grad som Pressen har bidraget til at forbitre hans Sind paa hans gamle Dage.

Det maa desværre siges, at ogsaa Kunstforeningen har bidraget dertil. Den havde i hans Ungdom været ham en trofast Støtte; den lod ham i hans Alderdom næsten fuldstændig i Stikken. Medens den forsynede sig med et Utal af Billeder af Schleisner, Kiærschou, Monies, Jensen, Libert, Balsgaard, Schovelin, Raadsig, Heinr. Hansen, købte den fra 1841 at regne i 15 Aar ikke et Billed af Constantin Hansen. Den købte saa i 1856 ét Billed af ham, tre Aar efter endnu et, og derpaa

[1] I Forhandlingerne herom tog Constantin Hansen livlig Del sammen med Marstrand, Skovgaard, Exner, Vermehren, Dalsgaard, Kyhn o. fl.

intet mere. Værre var det dog, at den højeste Magt, der bestemmer en ubemidlet Kunstners Skæbne: Publikum, aldeles ikke var ham gunstigt sindet. Det kan tjene vort Publikum til nogen Undskyldning, at det kendte altfor lidet til ham. Først som gammel bejlede han som flittig Udstiller til dets Gunst. Imellem 1847 og 1851 udstillede han intet; fra 1852 til 1857 udstillede han kun to Gange og udelukkende Portræter; i 1858 præsenterede han sig uheldig som Historiemaler med Ægirsgildet, Aaret efter endnu uheldigere med Billederne af Griffenfeldt og Kong Abel. For det store Publikum var han ikke stort mere end et Navn; for det lille malerikøbende Publikum var dette Navn kun noget værd paa et Billed af Morra-Spillerne eller Capri-Drengene eller Pæstums Søjler med den fløjtespillende Hyrdedreng, som han i Olie og Akvarel kunde blive ved at afsætte. Uden for disse Æmner var der ingen Forstaaelse mellem ham og dette Publikum. End ikke, da han for at følge Moden steg ned til Genremaleriet fra den store Kunsts Højde, var han synderlig heldig med at faa det i Tale. Atter da kom han jo ogsaa for sent. Andre Kunstnere havde lært sig en langt mere besnærende Tale end hans. Tilsidst var Carl Bloch kommen brusende som den rige Fugl, og som den fattige Fugl kom nu Constantin Hansen hinkende efter. Intet Hilledød, kun et Herregud hilste hans Komme, for saa vidt som det overhovedet blev bemærket.

Det syntes ham da ogsaa allerede i Tredsernes Begyndelse, at han var godt paa Veje til at gaa ud af Sagaen. Tilbød han sig ikke, var der ingen, der spurgte efter ham. Dertil bidrog det maaske noget, at han var flyttet uden for Byen, idet han (1857) efter egen Tegning havde bygget sig en Villa i al Tarvelighed paa Amalievej (Fig. 134). Han smigrede sig i hvert Fald nogle Aar med, at Køberne havde vanskeligt ved at finde den lange Vej derud, og at det var derfor, de indfandt sig saa sparsomt. Han kunde dog ikke længe skjule for sig selv, at Grunden til deres Udeblivelse var en dybere, en udbredt Ligegyldighed for hans Kunst. Det blev hans Dages og Nætters

Tanke: hvorledes bekæmpe denne ufortjente Ligegyldighed? Det galdt jo Eksistensen, Brødet for ham og hans store Familje, og det galdt ikke mindre hans Eksistens som Kunstner.

> Tidt maa med jordisk Nød jeg bange stride,
> Saa Sjælen mattes under al den Qvide.
> Ak! naar man Aandens Værker skal frembringe,
> Den frit og freidigt løfte maa sin Vinge.

Saaledes har han skrevet i et Rimbrev til Christian Winther, og dette var for ham utvivlsomt det haardeste ved Kampen mod Nøden, at den stjal hans Kræfter fra Kunsten.

I Slutningen af 1864 var hans Stilling saa fortvivlet som aldrig før. Udslidt, dertil tilintetgjort, næsten knust, af Bekymringer lagde han den sidste Haand paa det mægtige Billed af den grundlovgivende Forsamling. I $4^1/_2$ Aar havde han arbejdet paa det for den lurvede kontraherede Betaling af 4000 Rigsdaler. Han havde i disse Aar maattet bruge Halvdelen af en lille Nødskilling paa 1200 Rigsdaler, som han i bedre Aar havde kunnet lægge til Side, og nu, da Billedet var færdigt, henstillede han til Hage at erstatte ham det smertelige Forbrug af de 600 Rigsdaler med et tilsvarende Gratiale. Hage afslog først hans Begæring, gik dog omsider ind paa at yde ham den nævnte Sum som Ekstra-Betaling, men fordelt paa seks Aar. Constantin Hansen bad ham indtrængende om en Udbetaling af det samlede Beløb; men Hage svarede herpaa lakonisk:

Det anviste aarlige Beløb kan jeg ikke forandre, da mine Huusholdnings-Penge ei slaae til.

Ærbødigst
A. Hage.

Hans affærdigende og haarde Holdning i denne Sag er bleven strængt bedømt. Noget med Urette. Han havde jo holdt sig Kontrakten efterrettelig; han havde jo tilmed ud over den gjort en Indrømmelse. Han var selv en Regnemester, og han havde formodentlig ingen Forstaaelse af, at det kan hændes en Kunstner at forregne sig. Til hans Undskyldning — om han

ellers behøver nogen — kan det videre tjene, at selv om han ogsaa vidste, hvilken Trang der var til disse Penge, saa anede han næppe, at hans Afslag skulde komme til at virke næsten som et bedøvende Slag. Det vilde heller næppe være blevet følt saaledes af Constantin Hansen, hvis han ikke paa hint Tidspunkt havde været i høj Grad nervøs og pirrelig. Han havde ingen ny Bestilling, og alle Udsigter syntes lukte. Han følte sig svag, gammel og glemt. Den ulykkelige Krig havde desuden berøvet ham den Tro paa Danmark, der én Gang havde baaret hans Begejstring, og endelig havde Døden nylig berøvet ham en lille Pige, der var født ham Aaret forud. Saaledes forklares det, at han var let nok at bringe ud af Fatning. Hjærteskærende er det at læse den 60aarige Mands Klager i en Dagbog, han ved den Tid var begyndt at betro sine Bekymringer. »Mine Kræfter svigte«, skriver han d. 17de Novbr. 1864. »Idet jeg overtog et betydningsfuldt, kolossalt Arbeide, et Arbeide af national Interesse, bestilt af en af vore rigeste Mænd, da troede jeg ikke, at Frugten af dette Arbeide skulde være knugende Trang, Bitterhed og Modløshed.« I denne Stemning hengik Vinteren. Han maatte mellem andre inferiore Arbejder paatage sig et saadant som at male et Portræt af en Afdød efter et Fotografi. »Det er pinligt«, skriver

Fig. 134. Constantin Hansens Villa paa Amalievej. Efter Fotografi.

han i Dagbogen d. 24 Febr. 1865, »at være nødt til at paatage sig den Slags Arbeide. Hvorfor lade Folk ikke deres Portrait male mens de leve?« »Det gaaer lidt trægt med Arbeidet«, skriver han videre d. 17 Marts 1865. »Hele Vinteren har jeg havt Ildebefindende, legemligt og sjæleligt.« Hen paa Vaaren blev hans Sind lidt lysere; men Sorgerne for Udkommet forlod ham ikke. Om Efteraaret maatte han udleje et Par Værelser i sin Villa for at skaffe sig en lille Indtægt. »Dagene er tunge«, skriver han d. 16 Novbr. 1865, »Indtægterne knappe, Familien stor. Jeg er modløs, endskjøndt jeg troer, at Herren vil hjælpe.« Værre skulde det dog blive. »Trange Tider, mørke Udsigter«, skriver han d. 1 Febr. 1866. »Vi leve som Himlens Fugle, der i Dag ikke vide om de skulle finde deres Føde i Morgen.« Atter klarede det lidt med Foraaret. Lehmann kom og købte i Kommission for en Unævnt et Par Skitser til Billederne i Universitetet, og Høyen kom med en ret anselig Betaling for de Tegninger af nordiske Dragter, som Selskabet for nordisk Kunst for mange Aar siden havde modtaget. Kort efter gjorde Lehmann Bestilling paa et Par Billeder, og for nogen Tid blev da Forholdene mere taalelige for den forpinte gamle Kunstner. Men hele Efteraaret 1866 blev han standset i sit Arbejde af en hæftig Betændelse i Luftrøret, og da det blev Foraar 1867, var hans Stilling værre end nogensinde. »Alle Penge brugte op paa et Par Rigsdaler nær«, skriver han den 10 April. »Det er jo haardt for en gammel Mand at skulle arbeide med ængsteligt Hastværk for at skaffe Familien det aller nødvendigste.« »Jeg har ingen at male for«, skriver han Dagen efter, »og hvad jeg maler, finder ingen Kjøber.« Denne Gang kom Udstillings-Komiteen ham til Hjælp ved at bestille hans Portræt malet af ham selv, og atter dagedes det for ham for en lille Stund. Men allerede d. 29 Decbr. skriver han: »Nu er Udsigterne mørkere end nogensinde. Nu synes alle Kilder udtørrede, undtagen den evige Naades Kilde. O Gud, tag ikke Din Velsignelse fra mig paa det Sidste.« Atter bedredes dog hans Forhold, for atter at forværres, for endelig —

omtrent fra 1870 at regne — at bedres varigere. Vel vedblev han altid at have økonomiske Vanskeligheder; men i den halve Snes Aar, han endnu havde tilbage at leve, blev han paa mange Maader hjulpen og led ikke ligefrem Nød. Men da kom Hjælpen for sent. Hans Kræfter var i det forudgaaende Tiaar blevne udtømte i den oprivende Kamp for Tilværelsen.

Regner man nu til alt dette, at hans Syn med Aarene i rivende Fart tog af i Skarphed, saa kan man ikke mildt nok dømme, hvad han i sin Alderdom fik malet. Naar det blev graat, saa skyldtes det Tristheden i hans Sind: naar det blev tort, saa skyldtes det Trætheden i hans Sind; naar det mangen Gang blev ufærdigt og upropert, saa skyldtes det snart hans Syns Svækkelse, snart hans Sinds Uro, en Følge af hans Angst for ikke rent kvantitativt at faa malet, hvad der var nødvendigt til den store Familjes Livsophold. Forpint, forknyttet, forjaget, som han var, malede han forpint, forknyttet eller forjaget. Forlængst var alt Hegn om hans indre kunstneriske Verden trampet ned, paa alle Kanter stormet af Nøden. Han paatog sig med det Mod, som Fortvivlelsen giver, alt til Faget henhørende; han beskæftigede sig paa én og samme Tid med de forskelligste Æmner mellem hverandre, med klassiske, religiøse, nordisk-mythologiske og nordisk-historiske Æmner, med Æmner af Børnenes Liv, med Portrætmaleri og Portrættegning, med dekorative Udkast og med atter og atter at bearbejde sine gamle italienske Figurstudier til letsælgelige smaa Billeder.

Der er mellem alt dette meget, som det er stor Ynk at se. Endog det lidt derimellem, som der er nogen Glæde ved at se, kræver nogen Overbærenhed med den gamle Kunstner. Men der er intet derimellem, som ligefrem geraader ham til Skam. Forholdene — ikke han selv — fordærvede hans kunstneriske Ævne. Hans kunstneriske Vilje: den var altid lige redelig. Han blev til det sidste ved at være et ufordærvet Kunstnersind; han blev aldrig forfaren i nogen af de Kunster,

Fig. 135. Oehlenschläger bekranses af Tegnér i Lunds Domkirke. Tilh. Fru *A. Fischer.*

hvormed saa mange har hjulpet sig, naar Kunsten ikke vilde betale sig. Ogsaa derfor kan man dømme ham mildt.

Det vilde uden disse Forudsætninger være vanskeligt ikke at dømme haardt om saadanne Billeder som de to nordisk-

historiske, han paa Forslag af Lehmann malede for denne. Man kunde maaske i Billedet af Tegnér, der kranser Oehlenschläger (Fig. 135), finde noget at rose i Tegnér's Skikkelse, der, stivnet, som den er i Bevægelsen, dog i hvert Fald er stivnet i en smuk Stilling. Men andet vilde man heller ikke kunne finde at rose i dette Billed, og i Billedet af Ploug for Kong Oskar vilde man intet tilsvarende kunne paavise.

Bedre kunde man tale om de to nordisk-mythologiske Billeder, Thor, der iføres Kvindeklæder, og Thors Vandring til Jotunheim (Fig. 136). Der findes til Roskva i det sidste Billed en overraskende frisk og smuk Studie af en kvindelig Profil, og Drengen Tjalfe kan man godt tage taknemmelig imod som et vellykket Billed paa en gammelnordisk Dreng, — et Billed, man i sine Tanker kan jævnstille med de Billeder paa en gammelnordisk Mand og en gammelnordisk Kvinde, som Constantin Hansen har skænket os i Ægirsgildets Thor og Sif. Der er ogsaa i det andet Billed noget smukt og ægte nordisk — rigtignok noget meget borgerligt og barnligt nordisk — i Freja og hendes to Terner; men Loke og navnlig Thor kan i intet af Billederne paa langt nær maale sig med de tilsvarende Figurer i Ægirsgildet.

Tjalfe i Billedet af Thors Vandring kan gælde for den sidste Type, Constantin Hansen mægtede at skabe. Det var sine gamle Typer, han fra nu af kopierede. Der gives knap nogen anden dansk Kunstner, hvis Produktion er saa rig paa ligefremme Gentagelser. Og stedse blev de mattere, disse Gentagelser. Frisk kunde han dog endnu være, naar han syslede med Barneskikkelser. De føjede sig under hans Haand altid til lette og luftige Billeder. Nydelig komponeret er saavel den gamle Udstillingsbillet som den Tegning med et Fakkeltog af Alfer, han i 1866 sendte Christian Winther til hans 70aarige Fødselsdag. Nydelig komponerede er ogsaa mange af de Kartoner med Genier, efter hvilke Hilker noget senere udførte Dekorationen i Nationalbanken. Navnlig en Kapkorsel af Genier (til Trappegangen) viser, at han endnu langtfra havde udlevet

sig i sine antike Forestillinger. Det viser ogsaa det yndefulde lille Billed af en Erato, han i 1867 forærede Christian Winther. At han derimod aldrig selvstændig havde indlevet sig i nogen Billedform for kristelige Fremstillinger, viser hans Altertavler fra de samme Aar. Hans opstandne Christus (Fig. 137) er ganske

Fig. 136. Thors Rejse til Jotunheim. Tilh. Fru Etatsraadinde Heyman.

konventionel, hans Alter-Billeder i vor Frue Kirke i Roskilde saavel som hans Christus, der kommer til Disciplene paa Vejen til Emaus (Fig. 138), er det i ikke mindre Grad. Alle er de udførte med megen Pligtfølelse og med øjensynlig Følelse ogsaa for de religiøse Æmner. Men alle er de uden synderlig andet Præg af ham selv end det af hans Helbreds og hans Syns Svækkelse, der ytrer sig i deres svage Form og blege Farve.

Der er det samme Præg af hans Alderdom i Udførelsen af det bekendte Billed, der fører Titlen »Børn, som morer sig med at betragte Ilden i en Stueovn«. Men i dette Billed er dog endnu noget af hans Aand lyslevende. Der findes maaske ikke i dansk Kunst et Bornebilled, i hvilket borgerlige Børn er sete i saa ædel en Opfattelse som i dette. Indtrykket af denne Adel berør ikke paa Børnenes Skønhed, næppe nok paa Skønheden i det enkelte Barns Stilling, men paa den Skønhed, hvormed de er stillede sammen til en Gruppe, hvis Linjeføring er saa fuldendt dejlig, at der ikke er en Tøddel, man kunde ønske ændret ved den. Navnlig Gentagelsen (Fig. 139) (i hvilken Vuggen i Baggrunden af Billedet mangler) fortjener, trods dens triste Præg af at være malet af en gammel svag Mand, at regnes blandt de klassiske Værker i vor Malerkunst.

Men dette Billede, malet 1867—68, hele tolv—tretten Aar før Constantin Hansens Død, er ogsaa — skønt det blev efterfulgt endnu af op mod hundred Billeder fra hans Haand — et af de sidste, der tæller noget virkeligt til Summen af Værdi i hans Kunst. Og dog kom der kort efter Tider, hvor han kunde male under adskillig bedre Kaar end dem, hvorunder just dette Billed blev til. Der er et Par samtidig malede Selvportræter, som endnu bedre end Uddragene af hans Dagbog fra de samme Dage siger os, hvor frygtelig angst han paa hint Tidspunkt var for Fremtiden. Der staar næsten Rædsel malet i det ene af dem; en mildere, men ikke mindre dyb Bekymring er paa det andet af dem (Fig. 140) Udtrykket i hans smukke gamle Hoved. Man forstaar foran disse Billeder, at til denne Mand maatte Hjælpen komme for sent, da den endelig naaede ham.

Den naaede ham paa den Maade, at han med faa Dages Mellemrum, i Juli 1870, modtog en Gave paa 5000 Rigsdaler fra hans og hans Hustrus gamle Veninde, Baronesse Elisabeth Stampe, og en Bestilling fra Godsejer Neergaard til Gyldenholm ved Slagelse paa en forstørret Gentagelse af Billedet af

Ægirs Gæstebud. Han var vistnok meget taknemmelig for den anselige Pengegave; han var dog sikkert endnu taknemmeligere for den store Bestilling. Saa skulde han dog altsaa en Gang endnu komme til at røre Penslerne i den Maalestok, i hvilken det havde været hans Ønske altid at male! »Det var«, siger han selv om den Rejse til Gyldenholm, hvorfra han hjembragte Bestillingen, »et af den Slags Solskin, som jeg tidt har bedt om, naar jeg gik og syntes mig glemt af alle og forladt.« Straks efter Hjemkomsten tog han fat paa Arbejdet, sangvinsk som altid til at begynde. Han gjorde nogle faa, men dels uheldige, dels ubetydelige Ændringer i Billedets Farve. Han erstattede f. Eks. Thors gyldne Brynje med en Brynje af Staal; han klædte Loke i gult og gav ham en lila Kappe; han gjorde Ydun yngre og drog hende i grønt; han gav Freja en anden Stilling efter en ubenyttet Studie til den første Udgave af Billedet. Men han gjorde ellers intet Forsøg paa at løse Opgaven anderledes, end han første Gang havde løst den, og i det store og hele dækker det andet Billed af Ægirsgildet i Form og Indhold det første. Det er maaske

Fig. 137. Den opstandne Christus. Alterlavle i *Slaglille Kirke.*

i enkelte Partier en Smule friskere malet end det første; men i andre Partier om muligt endnu ufriskere. Han kunde efter den første Opblussen af Kræfterne, som Glæden over Arbejdet førte med sig, ikke skjule for sig selv, at hans Kræfter dog var for smaa til det store Lærred. Kun et Par Dage efter at have begyndt at male paa Billedet skriver han i et Brev: »Jeg bliver saa hurtigt træt, og selv naar jeg er friskest, er jeg dog mat«. Atter og atter melder han om denne Træthed og Mathed. »En Dag i Aande, en Dag i Vaande«; saadan, siger han selv, gik det med Arbejdet. Men han glædede sig over den Beskæftigelse, det var ham, og han frygtede den Tid, da det skulde være omme. I ledige Timer var der nok, som kunde skaffe ham Sorg og Bekymring. Slag i Slag var Efterretningerne komne om Tysklands Sejre i den Krig, af hvilken han sammen med Lehmann og saa mange andre af vore Nationalliberale havde ventet og haabet en Oprejsningens Stund for Danmark. Lehmann blev ved sin Død ved Krigens Begyndelse forskaanet for at se dette Haab beskæmmet; Constantin Hansen holdt aldrig op at haabe. Han kom blandt andet af den Grund til at hade Venstres Politik i Landet.

Fig. 138. Christus kommer til Disciplene paa Vejen til Emaus. Altertavle i *Igeskov Kirke.*

Paa den Afstand af Livet, i hvilken han levede sit eget Liv,

syntes næsten alt ham smaat og elendigt. Alligevel savnede han Livet og længtes efter det; men han blev med Aarene noget af en ufordragelig Mand, der havde svært ved at komme i nye Forhold til Mennesker, ja stundom vanskeligt nok ved

Fig. 139. Børn, som morer sig ved at betragte Ilden i en Stueovn. Tilh. Hr. Adjunkt *A. A. Weis.*

at bevare de gamle. Af saa let et Gemyt, saa mild og god, han til Tider kunde være og navnlig var i sit Hjem, saa pirrelig kunde han være at omgaas til andre Tider. Saadan var han navnlig kendt i Akademiet. Her, hvor hans Venner aldrig havde været mange, blev de stedse færre. Tidligst gled Roed, hans bedste Ungdomsven, fra ham. Der kom en Misstemning mellem de to, som i mange Aar syntes uovervindelig, og som

først meget sent blev overvunden. Forholdet til Marstrand hævedes vel aldrig, men kølnedes stærkt med Aarene. Constantin Hansen var lidt skinsyg paa Marstrands Popularitet, og hans Tillid til hans Venskab var ikke absolut. Vistnok med Urette iøvrigt. Har Marstrand modtaget alle de Breve, hvortil der mellem Constantin Hansens Papirer findes Kladder, saa har han taalmodigt fundet sig i en Mængde Urimeligheder af Vennen. I den Kunst at tie blev Constantin Hansen aldrig kyndig. Ikke alene sagde han Folk Ubehageligheder, som de ikke holdt af at høre; han havde den ubesindige Vane at sende Folk dem skriftligt ind ad Døren. Han vidste det selv, hvad Følgen kunde blive af hans Aabenmundethed. Han har i et Rimbrev til Christian Winther skrevet:

»Som om det ikke netop var min Skade,
At mange for min Ærlighed mig hade.
Ifald jeg havde kjønt forsigtigt levet,
Maaske jeg da Etatsraad alt var blevet,
Ja Direktør for Kunstakademiet
Istedetfor at nu jeg sidder i'et.«

Han blev alligevel — om end ikke Direktør, saa dog Vicedirektør for Kunstakademiet; han blev endog Etatsraad. Han fik fra 1871 en tidligere foreløbig Understøttelse fra Staten forandret til en fast aarlig Understøttelse, og det fattedes ham overhovedet i det sidste Tiaar af hans Liv aldeles ikke paa Udmærkelser. Det fattedes ham heller ikke paa Kærlighed; han var jo elsket i sit Hjem, og hans Hustrus Familje viste ham stor Hengivenhed. Han havde ogsaa udenfor sin Familje hengivne Venner: Christian Winther, Skovgaard, Dalsgaard maaske frem for alle, der i nogle Aar havde Bopæl i hans Nærhed, og med hvem han senere vedligeholdt en intim Forbindelse pr. Brev. Rump, Exner, Peters, Kyhn, Svend Grundtvig var hyppige Gæster i hans Hus. Men skønt han saaledes ingenlunde var nogen ensom Mand, ja skønt han endog igennem sin ældste Søn, hvis Agt det den Gang var at blive Maler, en Tidlang kom i Berøring med en Del yngre Kunstnere,

Fig. 140. Selvportræt. Malet 1868. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

følte han sig dog isoleret. Fra den nye Tid næmlig. Et enkelt Forsøg, han gjorde paa at komme i Forbindelse med en af dens Mænd, lykkedes ikke. I 1870 flyttede Julius Lange ind i det Hus, som Dalsgaard tidligere havde beboet, og i de

første Dage efter hans Indflytning tegnede det til, at der kunde komme et Forhold i Stand mellem ham og den gamle Constantin Hansen. Utvivlsomt havde de to haft Betingelser for at forstaa hinanden. Men det lykkedes ikke Constantin Hansen at faa Forholdet i Stand. »Lange har trukket sig som en Snegl tilbage i sit Hus, og jeg kan da ikke ligefrem overfalde ham«, melder han i et Brev til Dalsgaard i Begyndelsen af 1871. Der havde været en Tid, hvor man nødig savnede ham i de Familjer, hvor Intelligensen i Hovedstaden mødtes. Dobbelt smerteligt følte han det da nu, at han var udelukket fra Intelligensens Samlingssteder. »Der skal«, skriver han f. Eks. i 1872 i et Brev til Dalsgaards Hustru, »have været et Selskab hos Doctor Rode i Gaar, hvor Rasmus Nielsen og andre Notabiliteter vare tilstede, og hvor Samtalen skal have været overordentlig varm og heftig. Bjørnson, som boer hos Rodes, var naturligvis nærværende. Jeg vilde gjerne have været med dér; men jeg kommer ikke mere i de Kredse, hvor Nutidens Mænd samles.«

Han kom da til at føle sig selv som en Fortidslevning; men som en Levning fra en Fortid, der højt var hævet over den Nutid, af hvis Bestræbelser han kendte lidet og intet forstod. Der hændte ham, hvad der hændte de fleste andre af vore gamle Nationalliberale: han blev stokkonservativ, fanatisk hadefuld mod det forenede Venstre. Det er næsten ikke til at bringe over sit Hjærte at sige det; men han blev sandt at sige reaktionær, som man kun den Gang blev det, paa den aller fladeste og tarveligste Maade. Han troede paa, hvad Datidens Højreblade indterpede deres Læsere daglig, at det var en Bande af Forbrydere, det forenede Venstre. Han gav det Skyld for al Landsens Ulykke og for sin egen. »I min Ungdom«, skriver han i et Brev af 11 Aug. 1872, »var jeg saa naiv at troe, at en dygtig Kunstner aldrig vilde savne store Bestillinger, — men ak! jeg tænkte dengang ikke paa det forenede Venstre, som ikke bestiller andet end at undertrykke Dannelsen«. Han troede med Christian Winther paa, at alt, hvad der var skønt,

Fig. 141. Portræt af Præsten P. Rørdam. Tilh. Fru *Jutta Lund.*

ædelt og sandt, det stod nu paa Spil[1]. Han var tilbøjelig til at mene, at naar Solen ikke skinnede, »var det fordi den ikke gad skinne mere over et saadant Land«, ja, sommetider maatte

[1] Se: Breve fra og til *Christian Winther,* udgivne af F. L. Liebenberg. Kbhvn. 1880. p. 217.

han endog spørge sig selv, om ikke de sidste Tider var komne, om ikke dette var en Indvarsling af selve den yderste Dag.

Ogsaa hans Intelligens i Almindelighed havde da Alderdommen svækket. Det kunde ses allerede af de to lidet intelligente nordisk-historiske Billeder, han malede for Lehmann, og det blev mere og mere synligt i hans Kunst. Ikke mindst paa Portræterne fra hans sidste Tiaar blev det kendeligt. Ganske vist kunde han have Øjeblikke, hvor hans Aandsævner endnu blussede op. I et saadant Øjeblik er det aabenbart, at han i 1872 har malet det alla prima udførte Brystbilled af Præsten P. Rørdam (Fig. 141), et Billed, hvori der endnu er et stærkt Glimt af hans tidligere Opfattelses lynsnare Sikkerhed og dertil endog en ret forbavsende Kraft baade i Farve og Foredrag. Han kunde ogsaa endnu male nogenlunde karakterfulde Portræter af dem, han kendte meget nøje, f. Eks. af sin Søn Sømanden, som han — ligeledes i Halvfjersernes Begyndelse — fremstillede i et ganske virkningsfuldt Billed med en Baggrund af en skyet blaa Himmel. Men langt de fleste af hans Portræter fra samme Tid er umiskendelige Vidnesbyrd om hans Aandsævners almindelige Sløvelse. Der er Billeder derimellem, som er ganske barnlige.

Han satte naturligvis yderligere til af sine svage Kræfter paa det nye store Billed af Ægirsgildet. Næppe var det dog færdigt, før han atter pønsede paa noget stort. Nu var det et Fortæppe, han drømte om at komme til at male til det nye kongelige Theater. Han drømte det virkelig beundringsværdig smukt. Den Skitse (Fig. 142), han malede dertil, viser endnu levende Sans for en stor og festlig dekorativ Virkning. Han kom dog ikke til at udføre den; derimod kom han noget senere til at tegne Kartonerne til Loftets Dekorering med de ni Muser, som Aagaard derpaa malede paa Grundlag af hans Tegninger.

Han havde imidlertid i Trangen til endnu en Gang at se Italien indgivet en Ansøgning om det Ancher'ske Legat, og i Foraaret 1873 blev det ham tilstaaet. Han rejste denne Gang

i Folge med sin ældste Datter. Den 7 Maj 1873 kom han til Rom. »Ak, hvor forandret, hvor forandret«, maatte han gentage for sig selv ved hvert Skridt i den evige Stad. Af den gamle elskværdige Befolkning syntes der ham at være bleven

Fig. 142. Projekteret Fortæppe til det ny kgl. Theater. Udkast i Olie. Tilh. Enkefru *Brendstrup.*

en Flok af skrigende Ravne, som bestjal og plyndrede den Rejsende. I Stedet for den gode og billige Vin fandt han nu en sur og dyr Drik. Der var ingen, der dansede mere; der var ingen, som sang. Hans Værtinde var spids, mager og nærig; »i min Tid«, skrev han hjem, »var Værtinderne fede, buttede og velvillige«. Af Ungdomsvennerne var der ikke andre tilbage end Bravo, Ravnkilde og Küchler, hvilken sidste han besøgte i hans Kloster. »Gamle Constantin, Du kære gamle Constantin«, sad Küchler og sagde, alt medens de

vemodigt opfriskede deres Erindringer om de gode gamle Dage. Han traf nok nogle yngre danske Kunstnere dernede, Krohn, Bredahl, Rosenstand og Haslund (af hvem han malede et Portræt); men han var fremmed for deres Anskuelser, og de for hans. Bedst syntes han om Krohn; men han kunde ikke tilgive ham, at han havde Venner som Brandes og Drachmann.

Bedre end i Rom befandt han sig ude i Bjærgene, hvor alt var mere uforandret. Han besøgte Jonas Lie, der boede i Rocca di Papa, og i Bjærgbyens Gyder genfandt han med Henrykkelse den skønne Befolkning, han havde savnet i Roms Gader. I hans Glæde derover blandede sig dog Smerten ved den Tanke, at han var ude af Stand til at samle Studier til nye Billeder. Den 10 Juni kom han til Neapel, hvor han havde den Fornøjelse at komme til bo hos sin gamle Vært, Ferrari. Men ogsaa her maatte han gentage: »hvor forandret, hvor forandret« for hvert Skridt. Kysterne var blevne bebyggede, Havnen reguleret, selv Vesuv syntes ham mindre malerisk end forhen. Ogsaa Pompeji skuffede ham ved Gensynet; af Billederne var der næsten intet igen. Alligevel var der jo nok overalt at se og nyde af Skønhed. Men stadig blev han naget af den Tanke, at han ingen Ro havde paa sig til at male. Han længtes efter at genvinde denne Ro i Hjemmet, og snart vendte han Kursen efter dette. Allerede i Juli Maaned var han atter i København.

Det gik dog kun trægt med Arbejdet ogsaa i Hjemmet. I hans Fraværelse havde Kunstakademiet endnu en Gang beredt ham en Tort ved at foretrække Vermehren frem for ham til at beklæde det Professorat, som ved Marstrands Død var blevet ledigt, og dermed var de tidligere Saar, som Akademiet havde slaaet ham, paa ny brudt op at bløde. Han havde haabet at vende forfrisket hjem fra Rejsen; han kom hjem saa trist og træt som nogensinde. »Hvorfor jeg ikke er flittig?« skriver han hen paa Efteraaret 1873 til Dalsgaard, »1) er jeg gammel, 2) har jeg ingen Bestillere og heller ingen Købere til

de Ting, jeg maler af egen Drift, 3) har jeg ikke ret Humeur, 4) befinder jeg mig heller ikke rigtig vel, 5) kan jeg ingen Modeller finde«. Saa malede han videre med altfor lidt Model og ganske uden Humør — paa Billedet af »Protagoras« (Fig. 143).

Fig. 143. Protagoras. Tilh. Hr. Højskoleforstander *Schroder*, Askov.

Han havde gjórt den udmærket smukke, rene, klare og anskuelige Komposition til dette Billed mange Aar i Forvejen; han havde anlagt Billedet allerede før sin Rejse; men allerede den Gang havde han manglet Modeller. Nu hjalp han sig med sit Udenads-Kendskab til den menneskelige Skikkelse og sin store Kyndighed i Drappering, og han fik virkelig et højst respektabelt Billed ud deraf. Et Billed, der er fattigt ganske vist paa Farve, malet med en neutral Palet, altfor blodt ogsaa i Formen; men dog et yderst samvittighedsfuldt gennemfort

Billed med en solid og smuk Tegning i mange af de mange Figurer. Men et Billed, der trods sin klassiske Formel ikke er græsk og levende, men romersk og dødt, akademisk. Det er ikke svært at forstaa, at Constantin Hansen maatte ende i det akademiske. Forskellen mellem ham og saa mange andre, der vilde det samme som han og dog aldrig kom ud over det akademiske (f. Eks. mange franske Malere — med Ingres og Flandrin i Spidsen —, der havde faaet deres Opdragelse i det franske Akademi paa Monte Pincio), var frem for alt den, at i Modsætning til dem var hos ham Stilfølelsen vokset naturlig ud af Følelsen for den levende Virkelighed. Studiet af en levende græsklignende Menneketype langt mere end Studiet af Antiken havde skabt hans Stilfølelse og gjort den græsklignende varm og levende. Han holdt efter fattig Lejlighed Livet og Varmen vedlige i den ogsaa i Danmark, saalænge han saa flittigt arbejdede efter Model, som Tilfældet var, medens han malede i Universitetet. Men da han — for at spare, naturligvis — mindskede Brugen af den livsvarme nøgne Model, der havde ildnet hans Begejstring for Skønheden i Menneskeskikkelsen, lunknedes langsomt hans Stil, og tilsidst var kun den kolde, døde Formel tilbage af den, — den akademiske Formel, som man træffer den i Billedet af »Protagoras«.

Fig. 144. Selvportræt. Malet 1874. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

Han mærkede næppe selv den Kulde, der bredte sig over hans Kunst; men han mærkede dens Aarsag: Kulden i hans eget Væsen. Den Klage vender idelig tilbage i hans Breve fra den første Halvdel af Halvfjerserne, at der fattes hans Hjærte Liv, Varme, Begejstring. Saa ukuet var dog endnu Energien

Fig. 145. Saul og David. Tilh. Fru *Marie Axelsen*.

i ham, at han i energiske Øjeblikke kunde foregøgle sig »en fremadskridende Udvikling trods Aarene«. Paa det Portræt, han i 1874 malede af sig selv (Fig. 144), ser han slet ikke ud som en Mand, der for det forste er til Sinds at gaa fra Arbejdet. »Nu begynder jeg først at kunne bruge Farverne«, skriver han i et Brev fra Vinteren 1875, hvor han næsten uden Farver malede en Altertavle for en adelig Herremand i Skaane.

Saa ramte der den gamle Mand et frygteligt Slag. Hans Søn Sømanden, der som Matros var paa en Rejse til Mexiko,

faldt under en Storm ned fra Mersraaen og druknede. Budskabet om hans Død i November 1875 naaede først hans Forældre flere Maaneder efter. »Uden at beskyldes for Faderblindhed«, skriver Constantin Hansen d. 11 Febr. 1876 til Christian Winther, »tør jeg nok sige, at min Søn var en skjøn Skikkelse; kraftig, freidig, kjærlig, kjæk og flink. Han var min Stolthed.«

Den stakkels Fader knyttede ikke sine Hænder, men foldede dem mod Himlen. Paa anden Maade var dette ikke til at bære. »Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet«, skrev han i hint Brev til Christian Winther.

Med ét Slag — med selve det haarde Slag, der havde ramt ham — havde han faaet Troen hel og udelt i Hænde. Saaledes syntes det ham i hvert Fald i Øjeblikket. Han havde ganske vist altid været troende, men alligevel jævnlig tvivlende om, at hans Tro var inderlig nok. Noget stærkt og mandigt, noget forstandsmæssigt og anskuelighedkrævende i hans Væsen havde været ham en Hindring for saa uforbeholdent et Barneforhold til Troen, som det, der for hans Hustru var det naturlige. Nu, da Alderen var ved at gøre ham til et Barn, og han desuden trængte til Trøst som et Barn, fandt han sig med én Gang til Rette i Barneforholdet. Hans Hustru befæstede ham deri, og han blev ogsaa bestyrket deri af Elise Stampe, hans Ungdoms gode Veninde, hans Alderdoms fromme Trøsterinde.

I de Aar, han havde igen at leve, kom han nu bedre gennem den Verden, der kort forinden havde syntes ham at være bleven saa bagvendt. Han tog sig den mindre nær; han havde nu sin Tilflugt hos Gud.

Og vedblivende ogsaa i sin Kunst. Skønt han hen paa Foraaret 1876 var meget svag og kun kunde arbejde lidt ad Gangen, kunde han dog ikke undvære Arbejdet. Han gav sig til at male Billedet af »Saul og David« (Fig. 145), — en lidt naiv Komposition, men dog endnu en smuk Komposition, hvori hans Stilfølelse ikke fornægter sig, selv om Stilen ogsaa

her er nærmest ved at være abstrakt-akademisk. Ogsaa sin dekorative Sans havde han endnu bevaret; han gjorde Studier af Blomster og dannede deraf smukke Mønstre (Fig. 146) for

Fig. 146. Broderi-Mønster. Akvarel. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

den Forretning med Broderi, som hans ældste Datter i Forening med Frk. Bindesbøll havde aabnet. Næsten fuldstændig nedbrudt var derimod hans Karaktersans; de fleste af hans samtidig malede Portræter er det lutter Ynk at se. Kun de

Fig. 147. Udkast til en broderet Dekoration af et Skab. Olie paa Papir. Tilh. *Kunstindustrimuseet.*

Træk, han kendte nøje, kunde han endnu ridse med nogen Sikkerhed. Han malede et taaleligt Billed af sin yngste Søn; han tegnede et ganske godt Portræt af sig selv. Saa kopierede han atter nogle af sine gamle italienske Billeder, og deraf og af at afhænde gamle Studier levede han væsentlig, indtil Billedet af Saul og David paa Udstillingen i 1878 indbragte ham det Eibeschütz'ske Legat, der et Par Maaneder efter blev efterfulgt af det Treschowske (ialt ca. 4000 Kroner). Atter blussede hans Mod op for en Stund, og atter blev han Genstand for sit idelig tilbagevendende Selvbedrag. »Det forekommer mig«, skriver han d. 27 Juni 1878 til Dalsgaard, »som om jeg først nu havde faaet Herredømme over Palet og Pensler og Tuber, gjort saa mange Erfaringer og samlet saa mange Studier, at nu først skulde jeg forbause Verden.«

Hans tidligere Bitterhed veg nu Pladsen for en stor Mildhed. Mange Ting bidrog ogsaa til at formilde ham hans aller sidste Aar. Der syntes ham at være en formelig Flod af Guld i hans Hus, efter at han havde faaet de to store Legater, og han kom ikke mere til at opleve nogen Ebbe.

Han fik Bestilling af Brygger Carl Jacobsen paa nogle store Udkast til en Skabs-Dekoration (Fig. 147). Han solgte i Foraaret 1879 paa gode Vilkaar tre gamle italienske Studier til Galleriet. Han fik kort efter sin aarlige Understottelse fra Staten næsten fordoblet. Og hen paa Efteraaret, da han i Kunstforeningen havde udstillet nogle og tredive gamle Studier, havde han den Glæde at sælge omtrent en Fjerdedel af dem.

Han arbejdede nu næsten ikke mere; hans Syn var saa svagt, at han end ikke kunde se at læse. Hans Hustru læste da for ham i Godet's bibelske Studier eller andre gudelige Betragtninger. »Siden Jul«, skriver han d. 1 Marts 1879 til Dalsgaard, »har jeg ikke været ude af Huset og flere Gange temmelig daarlig. Det værste er, at mine Øine ere daarlige, og jeg har saa godt som intet kunnet bestille. ... Jeg sætter mig i min Lænestol, lukker Øinene og drømmer om, hvor deiligt jeg skulde male, dersom jeg fik Kræfter og Øine dertil«. Der var dog ét Billed, han nodvendigvis endnu maatte male. Naar han bad til sin Gud for sig og sin Hustru, saa bad han, at han Haand i Haand med hende, fra hvem han ikke kunde tænke sig at skilles, maatte vandre ind imod en fjærn Lysglans og knæle med hende ved Himmeriges Dør. Han havde tænkt sig det saa øfte, men ogsaa ofte tvivlet om, at saadan vilde det virkelig ske. Om han malede det: det var dog altid som nogen Virkeliggørelse af den dejlige Drøm! Saa malede han — eller aandede snarere som med besværet Aandedrag paa Lærredet — det næsten over al Forstand bevægede og bevægende lille Billed (Fig. 148), der blev hans sidste, og som han ikke mægtede at fuldføre: Billedet af ham selv og hans Hustru, knælende ved Himmeriges Dør; han angstfuld lyttende ved Døren, hun foldende sine Hænder i Bøn.

Hele hans Sjæls Kvide er i det Udtryk, hvormed han lytter. Da hans sidste Stund nærmede sig, saa havde han atter Øjeblikke, hvor Tvivlen sneg sig ind paa ham. »Jeg trænger«, skriver han kort efter at have maattet slippe dette Billed, d. 31 Oktober 1879 til Elise Stampe, »til Bestyrkelse i min

Fig. 148. »Banker paa, saa skal der lukkes op for Eder«. Kunstnerens sidste, ufuldendte Arbejde. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen.*

Tro og til Hjælp imod de Tvivl og Anfægtelser, som blander sig deri imod min Villie. At overvinde dette er mit Arbeide nu, da jeg har maattet lægge Penslerne til Side.« Han sad nu det meste af Dagen i sin Lænestol og døsede og drømte, naar ikke hans Hustru læste for ham. Han havde Vanskelig-

Fig. 149. Constantin Hansen i sit Hjem paa sit Livs sidste Dag. Malet af *Elise Konstantin Hansen*. Tilh. *Kunstnerinden*.

hed ved at drage Vejret, men led ellers ingen Smerter. Hans næste Brev til Elise Stampe, delvis skrevet af hans Hustru, er dateret d. 2 Februar 1880. »Der er saa meget, der er dunkelt«, hedder det deri, »og jeg er saa enfoldig. Jeg kan kun holde mig til Ordet: uden at I blive som Børn kunne I ikke komme ind i Himmerige.« Han levede endnu næsten to Maa-

neder. Han blev ikke sengeliggende; endnu den sidste Dag sad han saadan, som hans Datter Elise i et lille Billed (Fig. 149) har skildret ham, og hørte, med Haanden under sit trætte gamle Hoved og med sine trætte gamle Øjne lukkede, sin Hustru læse de dunkle Ord om de dunkle Ting.

For sidste Gang lukkede han sine Øjne om Aftenen d. 29 Marts 1880; han sov om Natten stille ind til de Døde.

Det havde været hans Tro, at han ikke blot som Menneske, men ogsaa som Kunstner skulde fuldkommengøres hinsides. Ofte havde han i hvert Fald vovet at haabe, at

> Hver Traad, som Tiden afbrød i Dit Værk,
> Skal Evigheden spinde stor og stærk.

Brændende kunde man ønske det, at Evigheden saaledes sonede, hvad Tiden — Ordet taget i en snævrere Forstand, end den, hvori det er ment i Heibergs Digt — syndede mod den gamle Mester. Vanskeligt er det dog at tænke sig ham med fuldkommengjort kunstnerisk Ævne virkende i Skyggernes Land. Constantin Hansen fuldkommengjort: det vilde ikke længere være Constantin Hansen. Tanken om hans Fuldkommengørelse udelukker Tanken om den Higen mod det højeste i Kunsten, der var hans ædle Kunstnerpersonligheds ædleste Egenskab.

FORTEGNELSER

A

STAFFELIMALERIER OG STUDIER TIL SAADANNE

I denne Afdeling af Fortegnelsen findes kun opfort Staffelibilleder og Studier til saadanne af Constantin Hansen. Studier til hans dekorative Malerier maa søges i den følgende Afdeling af Fortegnelsen.

Billedtitlerne er saa vidt mulig meddelte i deres oprindelige Form, næmlig den, der er at finde i Kunstnerens egne Optegnelser, i Katalogerne fra Udstillingerne paa Charlottenborg eller i Auktionskatalogen over Constantin Hansens Efterladenskaber, solgte i Efteraaret 1880.

Hvor det lod sig gøre, er der af Kunstnerens Breve og Papirer gjort saadanne Uddrag, der give præcise Oplysninger om Tidsfolgen for hans Arbejder. Det er dog desværre ikke hans Ungdoms og Manddoms, men derimod hans Alderdoms Arbejder, som de fyldigste af disse Oplysninger er komne til Gode, hentede, som de er, fra en Dagbog, der først begynder fra og med 1864.

Naar et Billed er betegnet med et E. U., er dets Ejer ukendt. Forkortelserne »*afb.*« (afbildet) og »*omt.*« (omtalt) er anvendte til Betegnelse af det Sted foran i Teksten, hvor Billedet er gengivet eller behandlet. Af andre Forkortelser er brugte: *m. h.* for »mod højre«, *m. v.* for »mod venstre«. Maalene, der i saa godt som alle Tilfælde er tagne bagpaa Blindrammerne, er angivne i Centimeter, Højden først.

1. 1824 (for). LANDSKAB FRA BIRKERØD, malet af Hans Hansen, Staffagen tilskreven hans Søn. Omt. p. 5.

Figurerne om Bordet foran Huset forestiller Kobberstikker Seehusen med Hustru samt Fruerne Mariboe og Læssoe.

Hr. Pastor Læssoe, Galten pr. Hadsteen, skriver til Forfatteren: »jeg har seet Const. Hansen arbeide paa dette Billede, da han endnu boede hos sine Forældre paa Charlottenborg«. Overfor en saa bestemt Paastand har Forfatteren ment at burde give efter for sin Utilbøjelighed til at opføre dette Billed mellem Arbejder af Constantin Hansen, hvem det i ingen Maade ligner. Maaske han dog virkelig har malet noget paa Figurerne. Landskabet er sikkert helt og holdent Faderens Arbejde. Der findes en for Hans Hansen meget typisk Tegning til det i Familjens Eje.

100 × 145. Tilh. Hr. Pastor emer. *Viggo Læssøe.*

2. 1824. Portræt af Landmand HERM. FREDERIK MARIUS LÆSSOE (1806—1875) som Dreng. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Omt. p. 13.

46 × 39. Tilh. Hr. Pastor emer. *Viggo Læssøe.*

3. 1824. Portræt af Inspektør ved Rosenborg LUDVIG AUG. LÆSSOE (1808—1878) som Dreng. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. v. Omt. p. 13.

46 × 39. Tilh. Frk. *A. Læssøe.*

4. 1824. Portræt af Oberst i Generalstaben WERNER HANS FREDERIK ABRAHAMSON LÆSSOE (1811—1850) som Dreng. Brystbilled, omtrent en face. Omt. p. 13.

$49^1/_2$ × 43. Tilh. Hr. Pastor *C. Læssøe*, Galten pr. Hadsteen.

5. 1824. Portræt af Maleren THORALD LÆSSØE (1816—1878) som Dreng. Brystbilled, omtrent en face, lidt m. v. Omt. p. 13.

44 × 35. Tilh. Hr. Assistent *A. Læssøe.*

6. 1824. Portræt af Arkitekt og Murmester, Lærer ved Kunstakademiet SIMONSEN. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h.

Bag paa Billedets Lærred staar skrevet: *Malet af Constantin Hansen, hans 3die Portræt.*

For ikke at splitte de sammenhørende fire foregaaende opføres det her som hans femte.

$35^1/_2$ × 30. Tilh. Frk.'nerne *Valborg* og *Ida Verdelin.*

7. 1825. SELVPORTRÆT. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. I Haanden Palet og Pensler. Udstillet 1825. Omt. p. 14—15. Afb. p. 15.

63 × 50. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

8. 1825. NYMFEN EGERIA, SOM TILSIGER NUMA POMPILIUS LOVE FOR ROMERNE, malet efter et Basrelief af Thorvaldsen. Udstillet 1825.
E. U.

9. 1825. Portræt af Kunstnerens næstældste Søster, ALVILDE HANSEN. Omtrent hel Figur, vendt en face, siddende ved et Bord. I højre

Haand en Porte-Crayon; venstre hviler over Stolens Ryg. Omt. p. 17. Afb. p. 18.
$47^1/_2 \times 39$. Tilh. Frk. *A. I. Weis.*

10. 1825. Portræt af Kunstnerens ældste Søster, Ida Hansen. Knæbilled, vendt i $^3/_4$ Profil m. h., siddende med den ene Arm støttet til en Vindueskarm; i den anden Haand en Bog. Betegnet: *C. H.* Udstillet 1825. Omt. p. 20. Afb. p. 19. Tilh. *Nationalgalleriet.*

11. 1825 (ca.). Portræt af senere Professor Frederik Bung (1805–1871) som ung. Knæbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Siddende med en Bog i Haanden. Omt. p. 21.
$55 \times 48^1/_2$. Tilh. Hr. Kaptajn *G. Bung.*

12. 1826. Et Parti af Buegangene ved Christiansborg Slot. Staffage i Forgrunden: en Kone med et Barn paa Armen og en Dreng ved Haanden; i Baggrunden: en Lakaj lænet til en af Pillerne. Betegnet: *Const. Hansen.* Omt. p. 21.
41×31. Tilh. Hr. Kammerh., Greve *Ahlefeldt-Laurvig-Bille*, Egeskov.

13. 1826. Et Parti af Herthadalen ved Ledreborg. Udstillet 1826.
E. U.

14. 1826. Portræt af Frøken Emilie Mathilde Kruse (1806–1894), senere Etatsraadinde Roed. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. v. Betegnet: *C. Hansen 1826.*
37×29. Tilh. Fru Professorinde *Helene Nyblom*, f. *Roed*, Stockholm.

15. 1826. Dobbeltportræt af Kunstnerens Søstre, Signe og Henriette Hansen, læsende i en Bog. Omtr. Knæbilled. Udstillet 1827 under Titlen: »Studium efter Naturen«. Omt. p. 21. Afb. p. 22.
$65^1/_2 \times 56$. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

16. 1826. Portræt af Frk. Jacobe Baden (1810–1874), senere gift med J. G. Burmann Becker. Brystbilled, en face.
42×35. Tilh. Fru *E. Burmann Becker.*

17. 1826. En Fisker siddende paa Kanten af en Baad ved Stranden. Skitze.
Muligvis identisk med »En halvsiddende Fisker«, for hvilket Billed C. H. d. 11. Sept. 1826 vandt en Pengepræmie ved Kunstakademiet.
22×20. Tilh. Frk. *F. Treschow.*

18. 1826 (ca.). Et Bondehus omgivet af Træer.
$9^1/_2 \times 20^1/_2$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

19. 1826–27. Siddende fløjtespillende mandlig Model. Udstillet 1827 under Titlen »En Figur, malet efter den levende Model. Tilkjendt Pengepræmien«. Omt. p. 35.
$117^1/_2 \times 94$. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

20. 1827. Portræt af Hoffmann.

»Hoffmann vilde have at ieg skulde male hans Portrait færdig« (Brev fra C. H. til Roed d. 9. Juli 1827). E. U.

21. 1827. Portræt af Constantin Hansens Moder, Fru Henriette Hansen, f. Lie (1778—1828). Brystbilled, 3/4 Profil m. h.

Brudstykke af et større ufuldendt Billed.

42 × 35. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

22. 1827. Portræt af senere Syngemester Henrik Rung (1807—1871) som ung.

»Jeg sad just og malte paa et Værk forestillende en ung haabefuld Virtuos ved Navn Hr. Rung (Brev fra C. H. til Roed. d. 18. Juli 1827). E. U.

23. 1827. Selvportræt. Brystbilled, nærmere en face end 3/4 Profil m. h. Knap fuldendt. Omt. p. 24. Afb. p. 23.

26½ × 22½. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

24. 1827. Portræt af Kunstnerens næstældste Søster, Alvilde Hansen bøjet over et Haandarbejde. Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Omt. p. 24. Afb. p. 25.

24 × 20. Tilh. Hr. Forfatter *Karl Madsen.*

25. 1827. Tre unge Piger (Kunstnerens Søstre) Studium efter Naturen. Udstillet under denne Titel 1827. Den næstældste (til venstre) tegner; den yngste (til højre) læner sig frem over et Bord for at følge hendes Arbejde; den ældste (i Midten) strikker. Omt. p. 24—26. Afb. p. 27.

»Imorgen skal jeg til at begynde paa et Maleri forestillende ... en Gruppe af 3de Hoveder« (Brev fra C. H. til Roed, d. 30. Juli 1827).

Tilh. *Nationalgalleriet.*

26. 1827. Parti af Møens Klint. Betegnet: *C. H. 27.* Omt. p. 49.

23 × 32. Tilh. *Forfatteren.*

27. 1827 (ca.). Studie af Bregner.

13 × 20. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

28. 1827 (ca.). En Tagryg med Skorsten. Betegnet: *C. H.*

19 × 18. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

29. 1827 (ca.). Ubekendt antikt Æmne: En Mand fører et Barn ind til en Kvinde.

17½ × 17. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

30. 1827 (ca.). Scene af Iliaden.

19 × 22. Tilh. Hr. Landskabsmaler *H. Foss.*

31. 1827 (ca.). En Tvekamp. Scene af Ossian.

33 × 27. Tilh. Hr. Assistent *Lauritz T. Hagen.*

32. 1827 (ca.). ANDEN SCENE AF OSSIAN. En Konge sidder sørgende ved sin Søns Grav og med en Hund ved sin Side.
26 × 26. Tilh. Hr. Pastor *Læssøe*, Galten pr. Hadsteen.

33. 1827 (ca.). TO GENIER LEGENDE VED EN STRAND.
$19^1/_2 \times 20^1/_2$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen.*

34. 1827—28 (ca.). HYTTE PAA EN ØDEMARK. Skitze.
16 × 24. Tilh. Fru *Charlotte Feilberg*, Søborg pr. Græsted.

35. 1827—28 (ca.). PAA HAREJAGT (forestillende Roed og Constantin Hansen). To andre Skytter i Mellemgrunden. I Baggrunden en Rytter.
$14 \times 20^1/_2$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted pr. Horsens.

36. 1829. PARTI AF DET INDVENDIGE AF RINGSTED KIRKE. Et Bonde-Brudeløg drager op ad Kirkegulvet og iagttages af to Ynglinge (Constantin Hansen og Roed) i Forgrunden. Udstillet 1830, købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Raderet i Kontur af Kunstneren 1830. Omt. p. 50—52. Afb. p. 51.
»Et Parti af det indvendige af Ringsted Kirke, har ieg ogsaa tegnet paa Lærredet« (Brev fra C. H. til en af hans Søstre, d. 14. Marts 1829).
41 × 34. Tilh. Fru *J. Heckscher.*

37. 1829. LANDSKAB MED EN MØLLE fra Omegnen af Ringsted. Aften. Studie. Omt. p. 49.
17 × 25. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

38. 1829 (ca.). Portræt af Kaptajn HOLM. Studie. Brystbilled. Med Haanden under Kinden.
30 × 27. Tilh. Hr. Forfatter *Karl Madsen.*

39. 1829 (ca). PORTRÆT AF EN UBEKENDT Mand. Ufuldført Studiehoved, omtrent i Profil m. h.
$17^1/_2 \times 14^1/_2$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted pr. Horsens.

40. 1829 (ca.). Portræt af Arkitekten N. S. NEBELONG (1806—1871). Brystbilled, omtrent Profil m. v. Skitze.
$18^1/_2 \times 15$. Tilh. Hr. Hofmedikus, Professor *Nebelong.*

41. 1830. Portræt af Præsten JENS BINDESBØLL i Ledøje (1756—1830). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Korslagte Arme. Studie. Omt. p. 42. Afb. p. 40.
»I Paaskehelligdage var ieg reist til ... Lidøe for at male en 75 Aar gammel Præst Bindesbøll (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 16. April 1830).
$31 \times 23^1/_2$. Tilh. Hr. Arkitekt *Th. Bindesbøll.*

42. 1830. Portræt af SAMME. Som foregaaende. Studie. Omt. p. 42.
21 × 18. Tilh. Hr. Professor Dr. med. *Plum.*

43. 1830. Portræt af SAMME. Som foregaaende. Udført Billed. Omt. p. 42.

31 × 24. Tilh. Fru *Louise Drewsen*, f. *Collin*.

44. 1830. Portræt af Frøken CAROLINE SOPHIE MØLLER (1810—1879). Brystbilled, en face. Omt. p. 42.

»Du veed, ieg maler Jomfrue Møllers Portrait ... I Gaar maatte den franske Friseur komme for at frisere Jomfru Møller fordi ieg skulde male Haaret« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 27. Novbr. 1830).

$45\frac{1}{2}$ × 39. Tilh. Hr. cand. jur. *Joh. Grove*.

45. 1830. Portræt af Etatsraad, Professor i Botanik, JENS WILKEN HORNEMANN (1770—1841). Brystbilled, $\frac{3}{4}$ Profil m. h. Litograferet (omvendt) af Kunstneren selv 1831. Omt. p. 44.

»Hornemann er færdig« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 27. Novbr. 1830).

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

46. 1830. ET PARTI AF CHRISTIANSBORG SLOT. I Forgrunden et Par Drenge. I Mellemgrunden en Soldat paa Vagt. I Baggrunden en Vogn med to Heste. Udstillet 1831. Købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Omt. p. 52.

»I Dag har ieg malt en Artillerist, som holder Vagt i Porten paa det Malerie ieg var ifærd med ... i Sommer« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 8. Decbr. 1830.) »Constantin Hansen bragte et lidet Malerie taget ved Christiansborg Slotskirke« (Eckersbergs Dagbog, d. 30. Jan. 1831).

$49\frac{1}{2}$ × 39. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt*.

47. 1830 (ca.). Portræt af Forfatterinden, Frk. JULIANE MARIE JESSEN (1760—1832). Knæbilled. Siddende foroverbøjet med Hænderne korslagte i Skødet. Omt. p 44.

31 × 25. Tilh. Frk. *S. Jessen*.

48. 1831. Portræt af Medaljør CHRISTEN CHRISTENSEN (1806—1845). Brystbilled, $\frac{3}{4}$ Profil m. h.

55 × 47. Tilh. Hr. Maler *A. H. Mackeprang*.

49. 1831. EN FIGUR. TILKENDT PENGEPRÆMIEN. Udstillet under denne Titel 1831. E. U.

50. 1831. DØDEN OG HAABET.

»Strax da ieg kom hjem fra Ringsted efter Juul begyndte ieg at male noget, der seer saaledes ud (her følger i Brevet en Tegning) ... Livet som en fuldvoxen Yngling, hvis Fakkel slukkes, farer famlende bort imod Mørket, medens han bærer Haabet paa sin Skulder. I disse Dage bliver ieg færdig paa en Retouche nær« (Brev fra C. H. til en af hans Søstre, Febr. 1831). E. U.

51. 1831. CHRISTUS HELBREDER DEN VÆRKBRUDNE.

$107\frac{1}{2}$ × 93. Tilh. Hr. Kunsthandler *Follmar*.

52. 1831. DEN LANDFLYGTIGE OEDIP TAGER AFSKED MED SINE DØTTRE. Efter Sophocles' Tragedie Oedipus i Kolonos. Udstillet 1832. Købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Oml. p. 60. Afb. p. 59.

»Ieg er i Dag blevet færdig med Anlægget af et Malerie som forestiller Odip« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 17. Marts 1831). »Constantin Hansen begyndte at tegne nogle Draperi-Studier« (Eckersbergs Dagbog, d. 8 Febr. 1831). »Ieg er i denne Tid blevet gode Venner med Prof. Eckersberg og har i nogle Dage tegnet Drapperier i hans Atelier til et Malerie ... Æmnet er Odip« (Brev fra C. H. d. 15. Februar 1831).

55 × 59½. Tilh. Hr. Greve *Schulin-Zeuthen*, Tølløse.

53. 1831. Portræt af Gehejme-Konferensraad, Deputeret for Finanserne JONAS COLLIN (1776—1861). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Oml. p. 14. Afb. p. 41.

»I næste Uge begynder ieg paa Conferensraad Collins Portrait« (Brev fra C. H. til en af hans Søstre, d. 10. Marts 1831).

40½ × 33. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung*.

54. 1831. Portræt af Rentekammerdirektør, senere Gehejmekonferensraad JOHAN FRANCISCUS GOTTLIEB SCHØNHEYDER (1773—1850). Brystbilled, en face. Oml. p. 44.

»Ieg ventede Schønheyder som skulde sidde for mig ... Imorgen skal ieg male hans Kjole og Kalv Kryds« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, den 9. Juni 1831).

42 × 34. Tilh. Hr. Etatsraad *Bruun*, Asmild Kloster, pr. Viborg.

55. 1831. Portræt af Konferensraad, kgl. Livlæge J. D. BRANDIS (1762—1845).

»Doctor Brandis skal ieg ogsaa have fat paa« (Brev fra C. H til hans Søster Ida, d. 9. Juni 1831). Om Billedet virkelig blev udført, fremgaar ikke af senere Breve. I bekræftende Fald er E. U.

56. 1831. Portræt af kgl. Konfessionarius, senere Biskop, JAC. PETER MYNSTER (1775—1854). Brystbilled, en face. Stukket af Erling Eckersberg 1832.

»I Dag har ieg sendt Mynster sit Portrait hjem ... Han har kun siddet saa kort Tid for mig ... Hans Frue var dog fornøiet med det. Og Secretair Deichmann, som har bestilt det, ogsaa« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 9. Sept 1831). E. U.

57. 1831. SCENE AF SYNDFLODEN. (Forkastet) Konkurs-Maleri til den store Guldmedaille.

»Ieg er nu færdig med Hovedgruppen — ieg taler om Concoursmaleriet« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 9. Sept. 1831). »Se her (en vedføjet Tegning) hvordan ieg er tilmode fordi ieg paa Søndag Aften skal ud af Fængslet« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 16. Sept. 1831).

Solgt paa Auktion efter Marstrand d. 15. Decbr. 1873 (Katalogens Nr. 15) til Hr. Dr. phil Gert Winther, i hvis Besiddelse Billedet dog ikke længere findes. E. U.

58. 1831. Portræt af Kandidat NIELSEN.

Tænk Dig nu maae ieg male en kjedelig Student ... en Candidat Nielsen, hvis Fader boer i Ribe« (Brev, uden Adresse, fra C. H., d. 26. Okt. 1831).

E. U.

59. 1831. Portræt af Fru BRUUN, Datter af Rentekammerdirektør Schønheyder, gift med Assessor Bruun, Viborg.

»Fru Bruuns Portrait er paa lidt nær saa færdigt som ieg kan faae det« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 2. Decbr. 1831).

Tilintetgjort.

60. 1831. Portræt af Maleren ALBERT KÜCHLER (1803—1886). Brystbilled, $^{3}/_{4}$ Profil m. h. Betegnet: *1831*. Omt. p. 44.

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

61. 1831 (?). Portræt af LONE HEILMANN (senere Fru Rosthøi, f. 1825). Brystbilled, omtrent en face (lidt mod højre).

»Heilmanns Datter Lone, en lille 8aars (?) Pige er det smukkeste Barn ieg har seet; til Hosten skal ieg male hende (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 9. Juni 1831).

32 × 18. Tilh. Hr. Skovrider *C. Rosthøi*, Oremandsgaard.

62. 1831. AMOR OG HAABET. Omt. p. 58. Afb. p. 57.

»Ieg har en Skitze i Arbejde som ieg i Vinter vil udføre. Amor ... seer op og griber efter Haabet som visende en Frugtblomst flagrer hen til ham. Scenen foregaaer i Indgangen til en Klippehule ... Ieg vil vise Skitzen til Freund og høre hans Mening derom« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 2. Decbr. 1831).

$27^{3}/_{4}$ × $23^{1}/_{4}$. Tilh. Frk. *F. Treschow*.

63. 1831 (ca.). OVERKROPPEN AF EN NOGEN DRENG, set halvt bagfra, Hovedet i Profil m. h., den oprakte venstre Haand støttet til en Stav. Bagpaa staar: *Studie malet af Consl. Hansen i Freunds Bolig.*

34 × 28. Tilh. Hr. Amtsforvalter *A. Wilde*, Randers.

64. 1831—32. EN JÆGER (Roed), SOM VISER EN LILLE PIGE (Roeds Søster) SIT BYTTE (en Skade). Betegnet: *C. H. 1832*. Udstillet 1833, købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Raderet i Kontur af Constantin Hansen 1832. Omt. p. 53—55. Afb. p. 54.

»Julen har ieg som Du veed tilbragt i Ringsted ... I Ringsted har ieg begyndt paa et Malerie forestillende Jørgen Roed visende sin lille Søster Signe en Skade han har skudt« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 15. Febr. 1831). »Et Malerie forestillende en Jæger etc. ... er for 8 Dage siden blevet færdigt« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 1. Juni 1832).

44 × 34. Tilh. Hs. Ekscellence, Justitiarius *P. Koch*.

65. 1832. KVÆRKEBY KIRKE. Aften. Omt. p. 49. Afb. p. 49.

»Imorgen skal ieg male et lille Partie fra Qværkebye« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 1. Juni 1832). Det fremgaar af et Brev fra C. H. til Roed fra Maj s. A., at Billedet alt da var anlagt.

24 × 33. Tilh. Hr. Kassekontrollør *A. Johansen*.

66. 1832. Portræt af Bagermester P. B. KØBKE (1771—1843). Brystbilled, omtrent en face. Omt. p. 44.

»Ieg har besluttet ikke at male flere Portraiter; men da Brød er en Nødvendighed, saa har ieg nu maattet begynde paa en Bagers« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 1. Juni 1832).

En Gentagelse af dette Billed tilhører Hr. Lieutenant *Feilberg*, Søborg, pr. Græsted.

31 × 25. Tilh. Hr. Fuldmægtig *Peter Købke*.

67. 1832. LANDSKAB FRA MIDTSJÆLLAND. En Vej med en Stendysse.

Et Rids af dette Billed findes i et Brev af 23. Aug. 1832 fra C. H. til Roed.

19 × 29. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

68. 1832 (ca.) EN GRUPPE TRÆER PAA EN BAKKE.

$14^1/_2 \times 20^1/_2$. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

69. 1832 (?). Portræt af Gehejmekonferensraad, Deputeret for Finanserne, JONAS COLLIN (1776—1861). Brystbilled. $^3/_4$ Profil m. v. Siddende, med højre Arm over en Stoleryg. Litograferet (omvendt) af C. Henckel.

$31 \times 25^1/_2$. Tilh. Hr. Etatsraad *Jonas Collin*, Lyngby.

70. 1832—33. KVINDERNE VED CHRISTI GRAV. Altertavle.

»I næste Uge haaber ieg at faa min Altertavle anlagt« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 18. Jan. 1832). »Min Altertavle til Braaby Kirke ... naar den er færdig, hvilket bliver omtrent ved April Udgang, saa kommer ieg atter paa Benene« (Brev fra do. til do., d. 27. Marts 1833).

Braaby Kirke, pr. Haslev.

71. 1833. Portræt af (senere Departementschef, Etatsraad) EDV. COLLIN (1808—1886). Knæbilled, omtrent en face. Holder en Pibe mellem Hænderne. En Hund lægger sit Hoved paa hans Knæ. Betegnet: *Const. H. 1833*. Udstillet 1833. Omt. p. 44. Afb. p. 43.

Det fremgaaer af »Kjøbenhavnsposten« for 26. April 1833, at det var dette Billed, der under Titlen »Portrait« var udstillet under (Tillægets) Nr. 281 paa Foraarsudstillingen 1833.

29 × 22. Tilh. Hr. Etatsraad *Jonas Collin*, Lyngby.

72. 1833. Portræt af Fru JULIE WILHELMINE BACH, f. SEDLAZECK (1802—1874). Brystbilled i Profil. Omt. p. 44.

»Det bedste der er hændet mig siden sidst er at jeg har malet et lille Portrait af een som er saa smuk at man maae glæde sig ved at see paa hende ... Den smukke Madam Bachs Portrait ...« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 27. Marts 1833).

$19 \times 14^1/_2$. Tilh. Fru *Julie Lillienskjold*.

73. 1833. Portræt af Fru MARIE ELISABETH V. WYLICH, f. Ehrhardt (1774—1840). Knæbilled, omtr. en face, siddende med Hænderne i Skødet. Betegnet: *Const. H. 1833*. Omt. p. 44.

$35 \times 27^1/_2$. Tilh. Hr. Straffedommer *v. Wylich*.

74. 1833. Portræt af Fru LARSINE OVERGAARD (1810—1893). Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 1833.* Omt. og afb. p. 44.

»Larsines Portrait seilede i Fredags« (Brev fra C. H. d. 17. Juni 1833).

$20^1/_2 \times 17^1/_2$. Tilh. Dr. *A. Bentsen.*

75. 1833. Portræt af Præsten og Digteren CASPER JOHANNES BOYE (1791—1853). Omtr. Knæbilled. Siddende, med korslagte Hænder. $^3/_4$ Profil m. h. Udstillet 1834. Omt. p. 44—45. Afb. p. 45.

Identisk med et Billed, der var udstillet paa Industriforeningens Udstilling af Kunstindustri og Portræter i 1880 (No. 285) og i Katalogen fejlagtig var betegnet som malet 1853.

35×27. Tilh. Hr. Sognepræst *Christen Møller*, Slagelse.

76. 1833. ET MODELHOVED. Solgt ved Medailleur Krohns Auktion (Novbr. 1883; Katalogens Nr. 13) til Overlæge, Prof. Alex. Haslund. Ved Christiansborg Slots Brand Brændt.

77. 1833. KVINDELIG MODELFIGUR, set bagfra (den samme, hvoraf der findes Billeder af Eckersberg, Marstrand og Købke).

»I Eftermiddag har ieg tegnet Contour til en quindelig Modelfigur som ieg begynder at male i Morgen med Købke og Marstrand (Brev fra C. H. den 25. Juni 1833). Begyndt at male en Figur efter en smuk quindelig Modell med C. Hansen, Købke og Marstrand« (Eckersbergs Dagbog, d. 26. Juni 1833).

$31^1/_2 \times 23^1/_2$. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

78. 1833. MODELFIGUR (mandlig) siddende paa en Kasse.

$33 \times 23^1/_2$. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

79. 1833. MODELFIGUR (mandlig), støttet til en Kasse.

$20^1/_2 \times 9^1/_2$. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

80. 1833. FLUGTEN TIL ÆGYPTEN. (Forkastet) Konkurs-Maleri til lille Guldmedaille. Omt. p. 58.

En Dumhed med den Concoureren; ieg veed egentlig ikke hvorfor ieg har deeltaget deri . . . Opgaven er: Flugten til Ægypten (Brev fra C. H. til Roed, Juli 1833).

106×91. Tilh. Hr. cand. polyt. *V. Løwenson.*

81. 1833. HOVED AF EN DRENG med Haanden under Kinden. $^3/_4$ Profil m. h. Muligvis (ubenyttet) Forarbejde til Nr. 83.

22×19. Tilh. Hr. Pastor *Ad. Lassoe.*

82. 1833. GADEDRENGE SPILLE MED TÆRNINGER ved Kristiansborg Slot. Skitse til efterfølgende. Omt. p. 55.

$20^1/_2 \times 17^1/_2$. Tilh. Hr. Grosserer *Thomas Møller.*

83. 1833—34. GADEDRENGE SPILLE MED TÆRNINGER ved Kristiansborg Slot. Udstillet 1834 (Katalogens Tillæg Nr. 311), købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Omt. p. 55—56. Afb. p. 56.

60×50. Tilh. Hr. Bankkasserer *J. Simmelkiær.*

84. 1834. KRONBORG SLOT SET FRA DEN NORDLIGE SIDE. Skitse til Nr. 87. Omt. p. 52.

13 × 19. Tilh. Hr. Revisor *C. F. Bayer.*

85. 1834. FRA STRANDEN UDFOR KRONBORG. Studie til Nr. 87.

25 × 33. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

86. 1834. KRONBORG SLOTS STORE SPIR. Studie til Nr. 87. Omt. p. 52.

»Paa Roeds Auktion (1895, Katalogens Nr. 8) fejlagtig solgt som »Petri Kirkespir«.

27 × 18. Tilh. Hr. Kontorchef *H. Chr. Christensen.*

87. 1834. KRONBORG SLOT SET FRA DEN NORDLIGE SIDE. Udstillet 1835. Præmieret og købt af Kunstforeningen. Raderet af Constantin Hansen 1834. Lith. i C. M. Tegners lith. Inst. Omt. p. 52—53.

»I Gaar fik ieg da begyndt at male ... Ieg sad nede paa Sobatteriet i Læ af Volden og Bygningen« (Brev fra C. H. til Roed, d. 13. Juni 1834). »Ieg er nu sprunget ud paa Hovedet i Detailerne af Kronborg« (Brev fra do. til do. senere i samme Maaned). »Constantin Hansen tegnede et Skib, som han vil bruge til sit Malerie« (Eckersbergs Dagbog d. 30. Juli 1834). »I Morgen bliver Kronborg sendt til Kunstforeningen« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 17. Okt. 1834).

60 × 82. Tilh. Hr. Generalkonsul *Joh. Hansen.*

88. 1834. Portræt af Forstander paa Johnstrup Seminarium, Konsistorialraad, Pastor JENS ERNST WEGENER (1781—1846). Omtr. Knæbilled, en face, siddende, den ene Haand støttet til et Bord, i den anden et Hefte. Omt. p. 45. Afb. p. 46.

»Derpaa tager ieg ud til Johnstrup for at male Consistorialraad Wegener« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 4. Novbr. 1834). »I forrige Uge var Marie herinde; Const. H. tog ud med hende for at male Wegener« (Brev fra S. Bindesbøll til M. G. Bindesbøll; sidstnævntes Papirer i Universitetsbiblioteket).

33 × 25. Tilh. Frk.'nerne *M.* og *H. Wanscher.*

89. 1834. Portræt af Fru MARIE BIRGITTE WEGENER, f. BINDESBØLL, f. 1793, gift med forannævnte). Knæbilled, en face, siddende. Omt. p. 45. Afb. p. 47.

Se Noten under følgende Nummer.

33 × 25. Tilh. Frk.'nerne *M.* og *H. Wanscher.*

90. 1834—35. Portræt af Fru H. WANSCHER, f. WEGENER, gift med Grosserer V. Wanscher, (1814—1879; Datter af foregaaende). Omtr. Knæbilled, en face, siddende, med korslagte Hænder. Omt. p. 45. Afb. p. 48.

»Ieg var der (paa Johnstrup, hos Wegeners) i tre Uger og malede de Portraiter« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 6. Jan. 1835). »I Dag har ieg sat Wanschers Kones Portrait i Ramme« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 1. Juni 1835).

33 × 25. Tilh. Frk.'nerne *M.* og *H. Wanscher.*

91. 1835. ULYSSES I KYKLOPEN POLYPHEMS HULE. Købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Omt. p. 60.

»Jeg arbeider paa Ulysses der fangen af Cyclopen« ... (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 18. Marts 1835). »Idag har jeg faaet mine 50 Specier for Ulysses« (Brev fra do. til do., d. 28. Maj 1835).

En Kopi heraf, malet af en af Const. Hansens Kammerater, tilhører Hr. Litograf *Ad. Kittendorff*.

$55^1/_2 \times 68$. Tilh. Hr. Forretningsfører *Carl Will*.

92. 1835. Portræt af (senere Professor) MARTIN HAMMERICH (1811—1881). Knæbilled, en face. Siddende, med korslagte Arme. Omt. p. 45.

»Dernæst har jeg arrangeret og optegnet Martin Hammerichs Portrait« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 1. Juni 1835). »Forresten har ieg meget travlt da ieg maa male lige til det sidste for at blive færdig med Hammerichs Portrait« (Brev fra do. til do., d. 18.—20. Juni 1835).

36×27. Tilh. Enkefru, Professorinde *Hammerich*, Iselinge.

93. 1835. TYROLSK BJÆRGLANDSKAB. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 17. Omt. p. 65.

Malet paa Nedrejsen til Italien Sept.—Okt. 1835.

$27^1/_2 \times 25^1/_2$. Tilh. Fru Konsulinde *Schierbeck*, Helsingør.

94. 1835. TYROLSK BJÆRGLANDSKAB (Partenkirchen). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 18 (solgt til Friedländer; paa dennes Auktion solgt til »Birch«).

Som foregaaende. E. U.

95. 1835. CASTEL FRANCO VED BOLOGNA. REJSENDE I KARANTAINE. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 47. Omt. p. 65.

Paa Billedets Bagside er klæbet følgende Tekst af C. H.: Castel franco ved Bologna et af Franskmændene sløjfet Castel, som i 1835 brugtes til Quarantainehospital. I et Gaardsrum spadsere de saakaldte Patienter, naar Comandanten har drevet sine Køer bort, at de ikke skulle smittes af Coleraen.

Manden med den grønne Sløprok er Kobberstikker Busse fra Hannover, min Reisekamerat. Den sortklædte, en Schweitzerpræst, den bageste en Schweitzerhauptman. De andre Hesteprangere fra Bologna, vor Vitturin med den brune Kavai.«

Malet i Novbr. 1835.

22×33. Tilh. Enkefru *A. Rode*.

96. 1836. HOVED AF EN GAMMEL MAND (en Bonde fra Sora), $^3/_4$ Profil m. h. Betegnet: *Const. H.* Bag paa Billedets Blindramme har Kunstneren senere skrevet: *Bonde fra Sora, Const. Hansen.*

»Det omtalte færdige er et Hoved af en gammel Mand fra det neapolitanske, som ligner Homer« (Brev fra C. H. til Roed, d. 10. Jan. 1836).

En Anelse om dette Billed kan man gøre sig ved at se den Studie, der findes paa Væggen i Billedet »Danske Kunstnere i Rom«.

18×17. Tilh. Hr. *Telzen-Lund*, Aarhus.

97. 1836. STUDIE AF EN MAND IFØRT EN MIDDELALDERLIG RUSTNING. Betegnet saaledes og med Kunstnerens Navn af Kunstneren selv

bag paa Lærredet. Betegnet paa Billedet selv (svagt indkradset) »Guidarino«.

$32^1/_2 \times 22$. Tilh. Hr. Grosserer *Thomas Møller.*

98. 1836. Tre romerske Drenge varmer sig ved en Kulild udenfor Nervas Forum i Rom. Omt. p. 68. Afb. p. 69.

»I Dag har jeg begyndt at male paa mit første Malerie i Rom . . . en Vinterscene, nogle Drenge som sidder og varmer dem om en Kulild« (Brev fra C. H. til stud. theol. Wald. Thisted, d. 2. Febr. 1836). Det fremgaar af et Brev fra C. H. til Assessor E. Collin, d. 13. April 1836, at Billedet da var saa godt som færdigt.

63×50. Tilh. Hr. Kammerjunker, cand. jur. *C. v. Bornemann.*

99. 1836. Studiehoved fra Egnen omkring Valmontone, $^3/_4$ Profil m. v.

Malet paa en Udflugt i Sommermaanederne 1836.

$27^1/_2 \times 22$. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

100. 1836. Kirken S. Pietro i Citta Segni. Betegnet: *C. H. Citta Segni.*

Som foregaaende. En Tegning til dette Billed er dateret 20. Juli 1836.

25×36. Tilh. Hr. kgl. Skuespiller *P. Jerndorff.*

101. 1836. Italiensk Bjergparti med Kyklopmure. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 35.

$26^1/_2 \times 36$. Tilh. Hs. Eksell. Justitiarius *P. Koch.*

102. 1836. San Pietro in vincoli i Rom.

25×25. Tilh. Fru *Louise Drewsen* f. *Collin.*

103. 1836. Fontænen paa Piazza Bocca della verita. Studie til Nr. 105.

$33 \times 48^1/_2$. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

104. 1836. Vesta-Templet med dets Omgivelser (Piazza Bocca della verità). Studie til efterfølgende.

36×51. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

105. 1836—37. Vesta-Templet med dets Omgivelser (Piazza Bocca della verità). Betegnet: *Const. H. 1837.* Udstillet 1838. Omt. p. 74, 75, 78. Afb. p. 75.

»Et større Maleri har jeg anlagt som skal blive et Parti af piazza di bocca della verita med Vestatemplet og Peterskuppelen i Baggrunden« (Brev fra C. H. til stud. theol. Wald. Thisted, d. 2. Febr. 1836). »Hansen maler nogle Romere, der spille boccia paa Pladsen ved Vestatemplet« (Brev af 16. Jan. 1837 fra M. G. Bindesbøll til hans Broder, tilh. Universitetsbibl.). Billedet var i de første Dage af Marts 1837 i København.

Tilh. *Nationalgalleriet.*

106. 1837 (ca.). Italiensk Osteri. Studie. Anvendt som Baggrund til efterfølgende Kompositionsskitse. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 79 (»Et Vinhus i Nærheden af Rom«).

$33^1/_4 \times 31^1/_2$. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.*

107. 1837 (ca.). To MORRASPILLERE, MELLEM DEM EN TILSKUER AF SPILLET. Kompositions-Skitze. Betegnet: *C. H. Roma.* Omt. p. 78. Afb. p. 79.
39 × 31½. Tilh. Hr. *Th. Celinder.*

108. 1837 (ca.). MORRASPILLER. Studie til Udførelse af foregaaende Skitze. Betegnet bagpaa Blindrammen: *Contadino Romano. Const. Hansen.* Omt. p. 78.
44 × 28. Tilh. Hr. Maler *Joakim Skovgaard.*

109. 1837 (ca.). MORRASPILLER. Studie til Udførelse af Skitzen Nr. 107. Omt. p. 78. Tilh. *Nationalgalleriet.*

110. 1837 (ca.). MORRASPILLER. Studie til Udførelse af Skitzen Nr. 107. Betegnet: *Gasparo.* Omt. p. 78.
41¼ × 26. Tilh. Hr. Litograf *Ad. Kittendorff.*

111. 1837 (ca.). EN BONDE FRA TIVOLI. Studie til Tilskueren i Nr. 107. Betegnet *C. H.* Ogsaa betegnet bagpaa med Studiens Titel og Kunstnerens fulde Navn. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 26.
32 × 24. Tilh. Bandagist *Ant. Rasmussen's* Dødsbo.

112. 1837 (ca.). EN BONDE FRA TIVOLI. Som foregaaende. Studie til Tilskueren Nr. 107.
38 × 26½. Tilh. Hr. Lehnsbaron *Rosenørn-Lehn,* Ørebygaard.

113. 1837 (ca.). MORRA-SPILLER, malet efter nogen Model. Omt. p. 79.
39¾ × 26. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen,* Thorsted pr. Horsens.

114. 1837 (ca.). Anden MORRA-SPILLER, malet efter nogen Model. Omt. p. 79.
Et Udsnit i Lærredet. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

115. 1837. ET VÆRELSE I ROM (Constantin Hansens). Studie til »Et Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Betegnet: *C. H. 1837.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 34.
34½ × 48½. Tilh. Hr. Bankbestyrer *Berlème-Nix.*

116. 1837. PORTRÆT i hel Figur AF RØRBYE. Studie til »Et Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 30. Signeret bag paa Lærredet med fuldt Navn. Omt. tilligemed efterfølgende Studier p. 70.

»En kjedsommelig Dag; ieg tilbragte den med at sidde Model for Hansen til Studiet for det Malerie, han har begyndt med fleere af de danske Kunstnere paa« (Rørbye's Dagbog, d. 17. Juni 1837; Dagbogen tilhører Hr. Direktør P. Krohn).
26½ × 21. Tilh. Hr. Grosserer *Thorv. Berg.*

117. 1837. PORTRÆT i hel Figur AF MARSTRAND. Studie til »Et Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Betegnet bagpaa: *Const. Hansen p.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 28.
34½ × 22. Tilh. Hr. Landskabsmaler *W. Kyhn.*

118. 1837. PORTRÆT i hel Figur AF KÜCHLER. Studie til »Et Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 31.
$28^1/_2 \times 20$. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt.*

119. 1837. PORTRÆT i hel Figur AF M. G. BINDESBØLL. Studie til »Et Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 27. Bagpaa Blindrammen har Kunstneren skrevet, hvem Studien forestiller samt sit Navn. Afb. p. 71.
$27 \times 38^1/_2$. Tilh. Hr. Arkitekt *Th. Bindesbøll.*

120. 1837. PORTRÆT i hel Figur AF BLUNCK. Studie til »Et Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 32.
$32^1/_2 \times 21$. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt.*

121. 1837. PORTRÆT i hel Figur AF SONNE. Studie til »Et »Selskab af danske Kunstnere i Rom«. Const. Hansens Auktions-Katalog Nr. 29.
35×25. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt.*

122. 1837. ET SELSKAB AF DANSKE KUNSTNERE I ROM. Betegnet: *1837. C. H.* Udstillet 1838. Købt af Kunstforeningen. Litograferet af Kittendorff. Omt. p. 70—74. Afb. p. 73.
»Du skal ogsaa have Tak for Dine hjemsente Malerier, det hvor Bindesbøll fortæller sin Reise paa, er ariveret til Kunstforeningen« (Brev fra Købke til Constantin Hansen, d. 28. Decbr. 1837).
62×75. Tilh. Hr. Professor, Dr. theol. *P. Madsen.*

123. 1837 (ca.). EN GADE I ROM (via di S. Nicolo da Tolentino). Betegnet: *C. H.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 4.
26×25. Tilh. Hr. Landskabsmaler *W. Kyhn.*

124. 1837. FORUM ROMANUM MED CAPITOLIUM I BAGGRUNDEN. Betegnet: *C. H. Rom 1837.* Omt. p. 75, 76, 77. Afb. p. 77.
35×46. Tilh. Hr. Direktør, Professor *Pietro Krohn.*

125. 1837. BONDEKONE FRA ROMS OMEGN, knælende. Profil m. h. Betegnet: *C. H.* . . . , — Resten ulæseligt.
Studie til Staffage paa Billedet Nr. 131.
23×19. Tilh. Hr. Direktør, Professor *Pietro Krohn.*

126. 1837. BONDEKONE FRA ROMS OMEGN knælende med sit Barn paa Armen. Betegnet: *C. H. 1837.* Const. Hansens Auktions-Katalog Nr. 19.
Studie til Staffage paa Billedet Nr. 131.
$26^1/_4 \times 21^1/_4$. Tilh. Fru Etatsraadinde *Poulsen.*

127. 1837. BONDEKONE FRA ROMS OMEGN knælende med sit Barn paa Armen. Betegnet bagpaa Blindrammen med Kunstnerens fulde Navn.
Studie til Staffage paa Billedet Nr. 131.
$25^1/_2 \times 19^1/_2$. Tilh. Hr. cand. pharm. *A. Crausberg,* Odense.

128. 1837. En knælende italiensk Bonde, set bagfra. Betegnet: *C. H.* Bagpaa betegnet med Billedets Titel og Kunstnerens fulde Navn. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 20.

Studie til Staffage paa Billedet Nr. 131.

25 × 21. Tilh. Enkefru *A. Rode.*

129. 1837. To Søjler i S. Lorenzo fuori.

Studie til Billedet Nr. 131.

$30^3/_4 \times 21^1/_2$. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

130. 1837. Det indre af Kirken S. Lorenzo fuori i Rom. Studie til efterfølgende. Betegnet: *C. H. 1837.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 44. Omt. p. 75 og 78.

$34 \times 35^3/_4$. Tilh. Hr. Kaptajn *F. Hansen.*

131. 1838. Det Indre af Kirken San Lorenzo fuori ved Rom. Staffage: en Moder med sit Barn, en gammel Kone, en Munk, — alle knælende. Udstillet 1839, købt af Kunstforeningen; ved Bortlodningen vundet af den nuværende Ejerindes Moder.

Omtalt (som udstillet i Kunstforeningen) i »Dansk Kunstblad«, d. 11. Aug. 1838.

68 × 80. Tilh. Fru Etatsraadinde *Peters.*

132. 1838. En øde Klostergaard, Abbadia di Fossanuova ved Piperno. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 37. Omt. p. 80.

Malet i April 1838 paa Rejsen fra Rom til Neapel.

43 × 38. Tilh. Hs. Ekscellence, fhv. Justitiarius *Buch.*

133. 1838. Landskab fra Terracina. Aften. Betegnet: *C. H. 1838.* Omt. p. 80—81.

Malet i Maj 1838 paa Rejsen fra Rom til Neapel.

36 × 43. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

134. 1838. Fra Kysten ved Terracina. Betegnet: *C. H. 1839.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 42.

Sikkert malet omtrent i samme Dage som foregaaende. Dateringen maa skyldes en senere Fejlhuskning af Kunstneren eller en senere Fuldførelse af Studien.

$34^1/_2 \times 45$. Tilh. Enkefru *Thora Andersen.*

135. 1838. Ciceros Bade (i Mola di Gaëta). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 21. Omt. p. 81.

Malet i Maj 1838 paa Rejsen fra Rom til Neapel.

25 × 30. Tilh. Hs. Ekscellence, fhv. Justitiarius *Buch.*

136. 1838. En Cisterne ved Cervaro.

Malet i Maj 1838 paa Rejsen fra Rom til Neapel. Paa Kunstforeningens Constantin Hansen-Udstilling fandtes en (kgl. Skuespiller Jerndorff tilhørende) Studie, hvori samme Motiv var behandlet. Den var dog sikkert ikke af Const. Hansen, men heller næppe af Mohr, under hvis Navn den solgtes paa Blomstermaler Hammers Auktion 1889. Mohr vides ikke at have været i Italien.

26 × 36. Tilh. Maleren, Hr. Professor *Dalsgaard.*

137. 1838. EN KILDEGROTTE. Italiensk Landskab. Betegnet: *C. H.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 3.
35 × 25½. Tilh. Fru Konsulinde *J. Schierbeck*, Helsingør.

138. 1838. CERESTEMPLET I PÆSTUM. Studie. Omt. p. 81. Afb. p. 82.
Malet i Juni 1838. Tilh. *Nationalgalleriet.*

139. 1838. TO SØJLER FRA NEPTUN-TEMPLET I PÆSTUM. Omt. p. 81—82.
Malet i Juni 1838.
31½ × 24¾. Tilh. Fru *Christmas Dirckink-Holmfeld*, Valby.

140. 1838. PARTI FRA NEPTUN-TEMPLET I PÆSTUM. Studie til Billedet i Thorvaldsens Museum. Omt. p. 81—82. Afb. p. 83.
Malet i Juni 1838.
Solgt paa Auktion i Marts 1872 som et Billed af Købke.
30½ × 34. Tilh. Hr. Baron *Rosenørn-Lehn*, Orebygaard.

141. 1838. EN HYRDEHUND FRA PÆSTUM. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 1.
19½ × 30. Tilh. Fru Konsulinde *J. Schierbeck*, Helsingør.

142. 1838. EN HYRDE FRA POMPEJI. Omt. p. 86—88. Afb. p. 87.
Malet i Juni 1838. Tilh. *Nationalgalleriet.*

143. 1838. ET HUS I POMPEJI. Omt. p. 83. Afb. p. 85.
Malet i Juni 1838. Tilh. Hr. Grosserer *Oscar Wandel.*

144. 1838. SCENE PAA MOLOEN VED NEAPEL, EN OPLÆSER AF ORLANDO FURIOSO OMGIVEN AF SINE TILHØRERE. Skitze til Kompositionen i Nationalgalleriets Billed. Omt. p. 88. 90, 92. Afb. p. 88.
41 × 59. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

145. 1838? TRE ROMERSKE PRÆSTER I SAMTALE. Brystbilleder. Studie (ubenyttet) til Billedet af »Oplæseren«?
Forfatteren maa tilstaa sig usikker med Hensyn til den her givne Datering og Forklaring af denne flygtige, næsten brunt i brunt malede Skitze.
16¼ × 20¼. Tilh. Hs. Ekscellence Justitiarius *P. Koch.*

146. 1838. EN ITALIENSK GEJSTLIG. Studie til Billedet af »Oplæseren«. Studierne hertil er omtalte p. 88 og 92.
31 × 20. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

147. 1838. EN (NEAPOLITANSK) SÆLGEKONE. Studie til Billedet af »Oplæseren«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 13.
23 × 19¾. Tilh. Fru *Louise Gylstorff*, f. Schierbeck.

148. 1838. DRUEKLASER. Studie til Billedet af »Oplæseren«. Kunstforeningens Udstilling Nr. 48.
26 × 20. E. U.

149. 1838. SIV-KURV MED VINDRUBLADE. Studie til Billedet af »Oplæseren«.
12 × 20. Tilh. Hr. Architekt *Th. Bindesbøll.*

150. 1838. En Italienerinde, set bagfra. Halv Figur. Studie til Billedet af »Oplæseren« (en af Figurerne foran Marionettheatret).
$19^1/_2 \times 12^1/_2$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

151. 1838. En liggende Dreng. Studie til Billedet af »Oplæseren«.
24×34. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard*.

152. 1838. En liggende Dreng. Lignende Studie som foregaaende til Billedet af »Oplæseren«. Afb. p. 89.
23×33. Tilh. *Forfatteren*.

153. 1838. En staaende Fisker. Han sætter det højre Ben paa en Forhøjning. Betegnet: *C. H. 38*. Studie til »Oplæseren«.
$27^1/_2 \times 18$. Tilh. Maleren, Hr. Professor *Janus la Cour*.

154. 1838. En liggende Dreng med Hovedet støttet i Hænderne. Brystbilled. Studie til Billedet af »Oplæseren«. Betegnet: *Const. H. 1837* (Dateringen maa skyldes en senere Fejlhuskning af Kunstneren).
$13^1/_2 \times 11^1/_2$. Tilh. Hr. Litograf *Ad. Kittendorff*.

155. 1838. En liggende Dreng med Hovedet støttet i Hænderne. Brystbilled. Lignende Studie som foregaaende til Billedet af »Oplæseren«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 11.
$16^1/_4 \times 15$. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt*.

156. 1838. Hoved af en neapolitansk Fisker. Studie til Billedet af »Oplæseren«. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 14.
21×17. Tilh. Hr. Auditor *Brun*, Aalborg.

157. 1838. Oplæseren. Studie til Billedet af samme Navn. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 9 (solgt til Blikkenslager Jacobsen).
$44^1/_2 \times 30$. E. U.

158. 1838. En neapolitansk Dreng, siddende paa Hug. Studie til Billedet af »Oplæseren«. Betegnet: *C. H. 18..* (Resten mangler). Afb. p. 90.
$20^1/_2 \times 17$. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard*.

159. 1838. En siddende gammel Fisker fra Ischia. Betegnet: *C. H. Ischia*. Studie til Billedet af »Oplæseren«.
$28 \times 18^1/_4$. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt*.

160. 1838. En neapolitansk Dreng, siddende paa Hug, omsluttende begge Ben med Hænderne. Studie til Billedet af »Oplæseren«.
$20^1/_2 \times 18^1/_2$. Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen*.

161. 1838. En siddende Lazzaron (som foregaaende: en neapolitansk Dreng siddende paa Hug, omsluttende begge Ben med Hænderne). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 12. Studie til Billedet af »Oplæseren«.
$24^1/_2 \times 21$. Tilh. Hr. Landskabsmaler *V. Kyhn*.

162. 1838. Hoved af en gammel Mand, $^3/_4$ Profil m. v. Studie til (den Gamle med Hatten til venstre for den under følgende Nr. nævnte Figur paa) Billedet af »Oplæseren«.
Tilh. Hr. Maler *Joakim Skovgaard.*

163. 1838. En siddende Fisker. Han sidder med Hænderne foldede mellem Knæene og ser ud mod Beskueren. Studie til Billedet af »Oplæseren« (hvor den tilsvarende Figur dog er malet efter en anden Model og har en anden Stilling med Hovedet). Betegnet: *C. H.* og dateret (ved en senere Fejlhuskning af Kunstneren) *1837.*
$26^3/_4 \times 24$. Tilh. Hr. Cand. *C. M. Fenger.*

164. 1838. Hoved af en gammel Mand; $^3/_4$ Profil m. v. Studie til (den gamle Munk bag Vandbæreren paa) Billedet af »Oplæseren«.
$13^1/_2 \times 10^1/_2$. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.*

165. 1838. Udsigt (fra Pozzuoli) over Golfen til Vesuv. I Forgrunden en Række Buske. Studie til Baggrunden i Billedet af »Oplæseren«.
$24^1/_2 \times 34$. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

166. 1838. Bugten ved Neapel. Studie til Baggrunden i Billedet af »Oplæseren«. Betegnet: *C. H.*
22×35 Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

167. 1838. Bugten ved Neapel. Studie til Baggrunden i Billedet af »Oplæseren«.
21×43. Tilh. Hr. Maler *P. Ilsted.*

168. 1838. Bugten ved Neapel. Studie til Baggrunden i Billedet af »Oplæseren«.
$23^1/_2 \times 57^1/_2$. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

169. 1838—39. Scene paa Moloen ved Neapel, en Oplæser af Orlando furioso omgiven af sine Tilhørere. Betegnet: *Const. H. 1839.* Udstillet 1840. Litograferet af Kittendorff. Omt. p. 88—94. Afb. p. 91.
Billedet blev paabegyndt i Oktober 1838, fuldendt i Maj 1839.
Tilh. *Nationalgalleriet.*

170. 1839. En Flagermus. Studie.
I et Brev af 30. Marts 1839 omtaler C. H., at han og Küchler nogle Aftener forinden har været paa Jagt i Campagnen og skudt Flagermus i Mangel af Harer. Derom er maaske denne Studie en Erindring.
14×23. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

171. 1839. En liggende kvindelig Figur (Studie efter nøgen Model). Betegnet: *Const. H. Rom 1839.* Const. Hansens Aukt.-Katalog Nr. 22.
40×55. Tilh. Hr. Landskabsmaler *Thorv. Niss.*

172. 1839. Titusbuen i Rom. Skitze. Betegnet: *Const. H. 1839.*
$24^1/_4 \times 28^1/_2$. Tilh. Hr. Litograf *Ad. Kittendorff.*

173. 1839. DET INDRE AF KIRKEN SANTA MARIA SOPRA MINERVA i Rom. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 43.
45 × 42. Tilh. Hr. Fuldmægtig *Hother Ploug*.

174. 1839. PARTI AF NEPTUN-TEMPLET I PÆSTUM. Staffage: en fløjtespillende Dreng. Udstillet 1844. Omt. p. 100.
Se Noten til følgende Nr. Tilh. *Thorvaldsens Museum*.

175. 1839. VESTATEMPLET OG DETS OMGIVELSER (Piazza Bocca della Verità). Tilhørte Puggaard; i hans Auktionskatalog dateret 1844, vistnok fejlagtig, eftersom følgende Notits synes at referere sig til Billedet. Derimod udstillet 1844. Omt. p. 100.
»Jeg maler paa et lille Maleri til Puggaard og et ditto til Thorvaldsen« (Brev fra C. H. til Assessor E. Collin, d. 8. Marts 1839).
39 × 51. Tilh. Frk. *F. Treschow*.

176. 1839. PARTI AF CORI I VOLSKERBJÆRGENE. Studie. Betegnet: *C. H. 1839.* Ogsaa betegnet bagpaa med Billedets Titel og Kunstnerens fulde Navn. Const. Hansens Auktions-Katalog Nr. 38.
31 × 26¾. Tilh. Bandagist *Ant. Rasmussen*'s Dødsbo.

177. 1839. EN BACCHANT OG EN KVINDELIG CENTAUR. Kopi efter et antikt Maleri i Museo Borbonico. Betegnet: *C. H.* Omt. p. 102. Afb. p. 101. Tilh. *Kunstakademiet*.

178. 1839. MARINE. I Forgrunden Sten. Capri. Betegnet: *C. H.* Omt. p. 100.
24½ × 32. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen*.

179. 1839. STEN VED STRANDEN PAA CAPRI. Omt. p. 100.
25½ × 35. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted pr. Horsens.

180. 1839. ITALIENSK STRANDPARTI (Capri). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 15. Omt. p. 100.
26 × 34½. Tilh. Hs. Ekscellence, fhv. Justitiarius *Buch*.

181. 1839. PARTI AF NEAPELS GOLF SET FRA CAPRI. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 16. Omt. p. 100. Afb. p. 100.
25 × 35. Tilh. Hr. Direktør *Emil Bloch*.

182. 1839. KLIPPEVEJ PAA CAPRI. I Baggrunden Vesuv.
25 × 36. Tilh. Hr. Proprietær *A. Pedersen*, Klevanggaard.

183. 1839. GLI FARAGLIONI paa Capri. Betegnet: *C. H. 1839.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 39. Omt. p. 100.
26 × 44. Tilh. Hr. Journalist, cand. phil. *J. Meincke*.

184. 1839. FISKERDRENG FRA CAPRI. Brystbilled. Studie til efterfølgende Nr.
24 × 21. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung*.

185. 1839. Fiskerdreng fra Capri bærende en Vandkrukke. Hel Figur. Bagved en Klippegrotte med en Kilde. Betegnet: *Consl. H. Capri. 1839.*
$53^1/_2$ × 38. Tilh. Hr. Herredsfoged *M. Basse,* Kalundborg.

186. 1839. Fiskerdreng fra Capri. Brystbilled. Studie. Betegnet: *C. H.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 7.
20 × 17. Tilh. Hr. Maler *Frantz Schwartz.*

187. 1839. Hoved af en neapolitansk Fiskerdreng. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 8 (solgt til Grosserer Ad. Trier; paa Aukt. efter denne solgt mod kont. Betaling).
21 × $15^1/_2$. E. U.

188. 1839. Fiskerdreng fra Capri staaende paa en Klippe. Studie til Nr. 196. Betegnet: *C. H. 1838* (er dog sikkert malet 1839 samtidig med efterfølgende Studie til samme Billed).
28 × 21. Tilh. Maleren Hr. Professor *Carl Thomsen.*

189. 1839. Fiskerdreng fra Capri staaende paa en Klippe. Studie til Nr. 196. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 48.
46 × 38. Tilh. Fru *Melchior.*

190. 1839. Fiskerdreng fra Capri. Han dukker op over en Klippeblok i Forgrunden. Studie til Nr. 196.
26 × 22. Tilh. Hr. Xylograf *F. Hendriksen.*

191. 1839. Udsigt mod Vesuv over Golfen ved Neapel. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 2. Omt. p. 100.
$14^1/_2$ × $38^1/_2$. Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen.*

192. 1839. Udsigt over Golfen til Vesuv fra Ischia. Betegnet: *C. H. 39.* Paa Blindrammen har Kunstneren desuden skrevet Billedets Titel og sit Navn. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 36. Omt. p. 100.
$26^1/_2$ × $39^1/_4$. Tilh. Fru *Louise Gylstorff.*

193. 1839 (ca.). Baade paa Stranden (Bugten ved Castellamare).
25 × 35. Tilh. Maleren, Hr. Professor *Janus la Cour.*

194. 1839 (ca.). En nøgen Dreng staaende ved en Væg. Knæbilled. Studie.
$28^1/_2$ × 21. Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen.*

195. 1839—40. Kopi efter et Fresko-Maleri fra Herkulanum, forestillende Centauren Chiron, som lærer Achilles at spille paa Lyren. Udstillet 1841. Omt. p. 102.

»Den Copie ieg udforer til Academiet koster mig henved 3 Maaneders Arbeide« (Brev fra C. H. til Assessor E. Collin, Decbr. 1839—Jan. 1840).
Tilh. *Kunstakademiet.*

196. 1840. TVENDE NEAPOLITANSKE FISKERDRENGE (»To Fiskerdrenge fra Capri«). Betegnet: *C. H. 1840.* Udstillet 1841. Omt. p. 101—102.

»Hansen maler paa to Situationer fra Capri, to Drenge paa en Steen, omflydt af Havet, og en Dreng med Viindruer paa Hovedet« (*Borggaard,* Dagbog over en Rejse i Italien, d. 4. Maj 1840; Manuskript tilhørende Universitetsbibliotheket).

71 × 56. Tilh. Hr. Etatsraad, Kaptajn *Alb. Næser.*

197. 1840. EN CAPRI-DRENG MED EN KURV VINDRUER paa Hovedet. Vistnok identisk med det i 1841 udstillede Billed »En neapolitansk Fiskerdreng«.

Se Noten til foregaaende Nr. E. U.

198. 1840. HERMES OVERRÆKKER APOLLON LYREN. Omt. p. 102.

Malet som Forarbejde til Dekoration af det Felt i Universitets-Vestibulen, hvor C. H. senere malede Apollon og Marsyas. I Modsætning til de andre Forarbejder til Vestibulens Dekoration utvivlsomt malet, medens Kunstneren endnu var i Italien, formodentlig i Neapel 1840.

34 × 27½. Tilh. Hr. Bogbindermester *H. H. Rasmussen.*

199. 1840. LANDSKAB FRA SABINERBJÆRGENE. Betegnet: *C. H. 1840.*

27 × 43. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

200. 1840. UDSIGT MOD SABINERBJÆRGENE FRA DEN ROMERSKE CAMPAGNE. Betegnet: *C. H.* Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 6.

17½ × 35½. Tilh. Hs. Excellence Justitiarius *P. Koch.*

201. 1840. »UDEN AT I BLIVE SOM BØRN«. Skitze til Altertavlen Nr. 216.

32 × 24. Tilh. *Kunstakademiet.*

202. 1840. »UDEN AT I BLIVE SOM BØRN«. Skitze til Altertavlen Nr. 216.

17 × 13. Tilh. Hr. Bogbindermester *H. H. Rasmussen.*

203. 1840. ET NØGENT BARN. Studie til Altertavlen Nr. 216.

»Ieg har i Arbeide en Altertavle som forestiller Christus der velsigner smaa Børn ... Nu har ieg fundet en lille Pige som hedder Mariuccia og er 10 Maaneder gammel og hende vil ieg ansætte som fast Model til dette Maleri« (Brev fra C. H. til hans Søster Signe, d. 22. Novbr. 1840).

40 × 28. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

204. 1840. ET NØGENT BARN. Studie til Altertavlen Nr. 216.

Efter samme Model som foregaaende.

28 × 19. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen,* Thorsted pr. Horsens.

205. 1840. BARNEPORTRÆT. Brystbilled en face. Studie. Betegnet (med Bly): *C. H. 1840.*

22 × 20. Tilh. Hr. Postfuldmægtig *Dahl.*

206. 1840. EN MUNK. Synes at have været betegnet 1840. Se Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 25 (solgt til Grosserer Ad. Trier; solgt paa Aukt. efter denne mod kont. Betaling).

34 × 23½. E. U.

207. 1840. Kvinde fra Sora. Brystbilled. Profil m. v. Betegnet: *1840 — C. H.* Bagpaa Rammen staar skrevet: *Kvinde fra Sora, Const. Hansen.* Studie til en Altertavle fra 1846 (Nr. 240). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 45. Omt. p. 112.
40 × 27. Tilh. Fru *Johanne K. Weis*, Lovenholt, pr. Silkeborg.

208. 1840. En Kone fra Sora, stottende sig til en Stav og bærende en Bylt paa Hovedet.
34 × 21. Tilh. Maleren, Hr. Professor *Chr. Dalsgaard*, Soro.

209. 1840 (ca.). En gammel Italienerinde. Studiehoved. Hun har et stort blaat Hovedklæde.
$18^1/_2$ × 16. Tilh. Hr. Bogbindermester *H. H. Rasmussen.*

210. 1840 (ca.). Forum Romanum. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 40.
Kobt af Hs. Ekscellence Justitiarius P. Koch paa en andens Vegne. Billedets videre Skæbne er gaaet Koberen af Minde. E U.

211. 1840 (ca.). Parti af Tiberen tæt ved Rom. Betegnet paa Rammen: *Caqua cetosa* (sic!). *Const. Hansen.* Auktions-Katalogen Nr. 5.
$27^1/_2$ × $48^1/_2$. Tilh. Fru Bispinde *Schousboe*, Aalborg.

212. 1840 (ca.). Et Gadehjorne i Rom. Betegnet: *C. H. 4* . . . (sidste Tal ulæseligt). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 23.
35 × 26. Tilh. Hr. Apotheker *Petersen.*

213. 1840 (ca.). Minervatemplet paa Nervas Forum i Rom. Betegnet: *C. H.*
34 × 26. Tilh. Maleren, Hr. Professor *Janus la Cour.*

214. 1840 (ca.). Hest fra den romerske Campagne. Studie. Betegnet: *C. H.* Betegnet bagpaa Blindrammen med Studiens Titel og Kunstnerens Navn.
24 × 29. Tilh. Fru *Ellen Brünniche,* f. Hirschsprung.

215. 1840 (ca.). To Bofler under Aag.
16 × 25. Tilh. Fru Fabrikant *V. Jorgensen.*

216. 1840—41. »Uden at i blive som Born«. Altertavle, bestilt af den kgl. Bygnings-Administration. Udstillet 1842. Omt. p. 112.
Se Nr. 201—204. I et Brev, dateret 21. Marts 1841, til hans Soster Signe omtaler C. H., at han maler paa denne Altertavle. Derom indberetter ogsaa Konsul Bravo i Maj 1841 i et Brev til Kunstakademiet. Endelig skriver Kobke i et Brev d. 19. Okt. 1841 til C. H.: »Din Altertavle skal efter bedste Evne blive besorget, det skal interessere mig at pakke den ud.«
Thorup Kirke.

217. 1841. Udsigt fra Villa Mills i Kejserpaladsets Ruiner i Rom. I Forgrunden til hojre en Terrakotta-Vase med en Agave. Udstillet 1842.
38 × 35. Tilh. Hr. Rentier *Constantin Brun.*

218. 1841. Udsigt fra Villa Mattei over Campagnen mod Albanerbjærgene. I Forgrunden til venstre et antikt Søjlekapitæl, til højre en antik Kvindestatue. Udstillet 1842. Omt. p. 107—108. Afb. p. 109.
Identisk hermed er et »Haveparti ved en italiensk Villa«, der blev solgt ved Auktion efter Fru Pauli 1873.
34 × 44. Tilh. Enkefru Generalinde *E. Brun*, f. *Bluhme*.

219. 1841? Forum Romanum med Concordiatemplet og Septimius Severus' Triumfbue, set fra Foden af Capitol. Betegnet: *Const. H. 1843*. Muligvis ved en senere Fejlhuskning af Kunstneren; thi dette synes at maatte betragtes som Studie til efterfølgende, hvis Datering 1841 er sikker nok. Omt. p. 109—110. Afb. p. 111.
34 × 43. Tilh. Hr. fhv. Bankkasserer *J. Simmelkiær*.

220. 1841. Udsigt fra Clivus Capitolinus over en Del af Forum Romanum. Udstillet under denne Titel 1842. Motivet er identisk med det i Studien Nr. 219. Betegnet: *C. H. 1841*.
34 × 44. Tilh. Fru Admiralinde *Carstensen*.

221. 1841. Udsigt fra Maroniternes Klosterhave ved S. Pietro in vincoli over en Del af det nye Rom. I Forgrunden Pinjer. Betegnet: *C. H. 1841*. Udstillet 1842.
33 × 43. Tilh. Frk. *Ingeborg Brun*.

222. 1841. Udsigt fra Indgangen af Villa Albani. Studie til efterfølgende. Omt. p. 106. Afb. p. 107.
35 × 50. Tilh. Hr. Kammerherre, Hofjægermester, Overførster *Müller*.

223. 1841. Udsigt fra Indgangen af Villa Albani. Betegnet: *C. H. 1841*. Udstillet 1842. Omt. p. 106.
33 × 45. Tilh. Frk. *F. Treschow*.

224. 1841. Udsigt fra Ruinerne af Domitians Palads. Midtvejs i Mellemgrunden Colosseum. Studie til efterfølgende. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 41. Omt. p. 109. Afb. p. 110.
31 × 44 Tilh. Hs. Excellence, fhv. Justitiarius *Buch*.

225. 1841. Udsigt fra Ruinerne af Domitians Palads. Midtvejs i Mellemgrunden Colosseum. Betegnet: *C. H. 1841*. Udstillet 1842.
31 × 44. Tilh. Hr. Herredsfoged *Gjern*, Ribe.

226. 1841. Cerestemplet i Pæstum. Betegnet: *Const. H. Roma 1841*.
57 × 61. Tilh. Hr. Kommandør *S. Sverdrup*, Kristiania.

227. 1841. Hoved af en Italienerinde. Studie. En face. Drapperiet om Halsen kun løselig angivet. Const. Hansens Auktions-Katalog Nr. 21.
19½ × 17. Tilh. Fru Bispinde *Schousboe*, Aalborg.

228. 1841. KVINDE FRA SORA. Brystbilled. 3/4 Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1841.* Bag paa Rammen staar skrevet. *Contadina da Sora, Const. Hansen.* Studie til Altertavlen Nr. 240. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 46. Omt. p. 112.

40 × 33. Tilh. Fru *Joh. K. Weis,* Lovenholt, pr. Silkeborg.

229. 1841 (ca.). VEJ I SABINERBJÆRGENE. I Mellemgrunden et Krucifiks. Omt. p. 110.

40 × 28. Tilh. Hr. Grosserer *H. N. Holten.*

230. 1842. PARTI AF NEPTUN-TEMPLET I PÆSTUM. Staffage: en fløjtespillende Dreng og en Dreng med en Kande. Betegnet: *Const. H. 1842.* Udstillet 1843.

29 3/4 × 34 1/4. Tilh. Hr. Kammerherre, Lehnsbaron *Stampe-Charisius,* Nyso.

231. 1842. Portræt af Baronesse ELISABETH STAMPE (1824—1883). Knæbilled, omtr. en face. Betegnet: *Const. H. Rom 1842.* Omt. p. 112.

41 × 33. Tilh. Hr. Kammerherre, Lehnsbaron *Stampe-Charisius,* Nyso.

232. 1842. Kopi af RAFAELS »MADONNA DI FOLIGNO«. Malet for Etatsraad Treschow. Udstillet 1845. Omt. p. 112.

»Ieg er saa dybt inde i Vaticanet og beskjæftiget med Madonna di Fuligno, at ieg intet andet kan faae i Tankerne« (Brev af 28. Novbr. 1842 fra C. H. til Fru Oline Thyberg; tilh. Hr. Kriminalretsassessor E. Tybjerg).

284 × 189. Tilh. Hr. Kammerherre *A. Treschow,* Brahesborg, pr. Assens.

233. 1844. UDSIGT FRA INDGANGEN AF VILLA ALBANI. Efter Studien Nr. 222. Stafferet med tre Figurer i Mellemgrunden. Betegnet: *Const. H. 1844.* Omt. p. 106.

34 × 45 1/2. Tilh. Hr. Boghandler *J. Frimodt.*

234. 1845. Portræt af Generalmajor JOHAN PETER KOBKE (1824—1898). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Studie til efterfølgende.

26 1/2 × 22 1/4. Tilh. Hr. Postfuldmægtig *Dahl.*

235. 1845. Portræt af Generalmajor JOHAN PETER KOBKE (1824—1898). Brystbilled, 3/4 Profil m. h.

26 × 22. Tilh. Hr. Fabrikant *J. Kobke,* Sondermolle pr. Viborg.

236. 1846. PORTRÆT AF KUNSTNERENS HUSTRU. Brystbilled en face. Betegnet: *Const. H. 46.* Omt. p. 194. Afb. p. 190.

22 × 18 1/2. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

237. 1846. Portræt af D. G. MONRAD. Halv Figur, omtrent en face. Han læner sig med Armen til et Bord. Betegnet: *C. H.* Udstillet 1854. Omt. p. 194. Afb. p. 191.

Litograferet (som Brystbilled) af J. W. Tegner. J. W. Tegner & Kittendorffs lith. Institut.

84 × 61. Tilh. Hr. Lieutenant *Viggo Monrad.*

238. 1846. Parti af Forum Romanum med Concordia-Templet og Septimius Severus' Triumphbue, set fra Foden af Capitol. Betegnet: *Const. H. 1846.* Udstillet 1846. Omt. p. 115.
$65^1/_2 \times 78$. Tilh. Fru Etatsraadinde *Bruun.*

239. 1846. Christus roser Maria fremfor Martha (Luc. 10, 40). Skitze til efterfølgende Altertavle.
32 × 24. Tilh. *Kunstakademiet.*

240. 1846. Christus roser Maria fremfor Martha (Luc. 10, 40). Udført i Kunstnerens Atelier efter hans Komposition (af Wegener). Udstillet 1846. Omt. p. 115.
Da Constantin Hansen dog sikkert har nogen egenhændig Andel i dette Billed, er det medtaget her. Det blev malet til og findes i
Valby Kirke, Helsinge Sogn.

241. 1846. Siddende mandlig Modelfigur. Studie til »Orfeus opstegen fra Tartaros«.
31 × 23. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

242. 1846. Orfeus opstegen fra Tartaros. Udkast (malet i Sepia) til efterfølgende.
125 × 94. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

243. 1846. Orfeus opstegen fra Tartaros. Malet som Medlemsstykke, men forkastet. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 53. Omt. p. 115—116. Afb. p. 117.
»Nu er ieg ifærd med at temperere Farver til Orfeus« (Brev fra C. H. til hans Hustru — daværende Forlovede —, d. 2. Febr. 1846). Den 4de Maj 1846 blev Billedet indsendt (Akademiets Dagbog).
113 × 95. Tilh. Hr. Sognepræst *E. Wille,* Jordløse, pr. Assens.

244. 1847. Portræt af Fru Emilie Nathalie Monrad, f. Lütthans (1815—1871). Brystbilled, en face.
»I Dag begynder ieg at male paa Frue Monrads Portrait« (Brev fra C. H. fra Vester Ulslev til hans Hustru, d. 25. Sept. 1847).
36 × 27. Tilh. Hr. Grosserer *K. N. Frederiksen.*

245. 1847. Portræt af Frk. Grundtvig (f. 1827). Brystbilled en face.
»For Øieblikket er ieg i Færd med et Portrait af Frøken Grundtvig« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 21. Okt. 1847).
24 × 22. Tilh. Frk. *Elisabeth Boisen.*

246. 1847. Portræt af Oberstinde Mette Marie Købke, f. Bruun (1798—1888), Constantin Hansens Svigermoder. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Betegnet: *Const. H. 47.* Omt. p. 195.
$24^1/_2 \times 22^1/_2$. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

247. 1847. En Eng med Skov i Mellemgrunden. Betegnet: *C. H. 1847.*
25 × 37. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

248. 1847. Portræt af en Dreng. Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1847.* Omt. p. 194.
37½ × 32. Tilh. Hr. Maler *Joakim Skovgaard.*

249. 1847—48. Portræt af N. F. S. Grundtvig (1783—1872). Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *C. H.* Udstillet 1854. Omt. p. 194.
En Kopi heraf, malet af Ad. Larsen, tilhører Rigsdagen. Ogsaa kopieret af Th. Wegener. Gentaget i Fresko paa Underlag af Sten af C. H. selv (46 × 30½; tilhører Fru *Elise Bogh*).
Tegnet paa Træ af C. H. selv 1865, skaaret af I. F. Rosenstand.
Formodentlig først fuldendt 1848. »Efter Kirken gik ieg og Magdalene op og besøgte Grundtvigs. Ieg medbragte hans Portrait, som fandt almindeligt Bifald« (Brev fra C. H. til Lieutenant Købke, d. 20. April 1848). Grundtvig sad samtidig for Bissen og Skovgaard.
35 × 29. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen,* Thorsted pr. Horsens.

250. 1848. Portræt af Kunstnerens førstefødte Søn Lauritz Constantin Hansen († 1848). Brystbilled, 3/4 Profil m. v.
En egenhændig Kopi heraf tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.
23½ × 21. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

251. 1848. Portræt af Fru Gehejmekonferensraadinde B. Buch, f. Købke (f. 1828). Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Omt. p. 196. Afb. p. 193.
26 × 22. Tilh. Hr. Dr. phil. *Ejnar Buch.*

252. 1848. Portræt af Fru E Monrad, f. Lytthans (1815—1871). Brystbilled, 3/4 Profil m. h.
»Vi vente paa Fru Monrad, som vil sidde for mig i Dag« (Brev fra C. H. til Lieutenant Købke, d. 20. April 1848). »Ieg er nu næsten færdig med Fru Monrads Portrait« (fra do. til do., d. 24. Maj 1848).
38 × 33. Tilh. Hr. Professor, Rektor *Bache,* Herlufsholm.

253. 1848. Portræt af Arkitekten M. G. Bindesbøll (1800—1856). Brystbilled, omtr. en face. Omt. p. 196. Afb. p. 195.
44 × 34. Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

254. 1848—49. Portræt af M. G. Bindesbøll (1800—1856). Knæbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1849.* Udstillet 1852. Tilkendt Udstillings-Medaillen. Omt. p. 196—197. Afb. p. 197.
»Ieg skal i disse Dage begynde paa et Portrait af Bindesbøll bestemt til at skulle ophænges i Museet« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 18. Sept. 1848). »Ieg er nu snart færdig med Bindesbølls Portrait« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 13. Febr. 1849).
Litograferet af Tegner & Kittendorff, xylograferet (som Brystbilled) af Rosenstand. Tilh. *Thorvaldsens Museum.*

255. 1849. Portræt af Fru Kirsten Købke (g. m. Generalmajor Johan Peter Købke). Betegnet: *1849. C. H.*
30 × 25. Tilh. Hr. Fabrikant *J. Købke,* Søndermølle, pr. Viborg.

256. 1849. Portræt af KRISTIANE KONSTANTIN HANSEN som Barn. Betegnet: *30. Marts 49.* Cirkelrundt Billed.

»Ieg har i Dag malt hendes (den lille Christianes) Portrait, som ieg troer at have været ret heldig med« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 29. Marts 1849).

Diameter: 22. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

257. 1849. Portræt af Etatsraad MADS PAGH BRUUN (f. 1809).

»For Øieblikket er ieg ifærd med Mads Paghs Portrait« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 20. April 1849).

Billedet blev muligvis ikke fuldfort; i hvert Fald: E. U.

258. 1849. Portræt af Fru JULIE WINTHER, f. LÜTTHANS (Digteren Christian Winthers Hustru). Brystbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1849.*

»Fru Christian Winthers Portrait er anlagt« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 3. Maj 1849). »Paa Mandag skal Fru Winthers Portrait have den sidste Haandspaalægning« (fra do. til do., d. 1. Juni 1849).

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

259. 1849. Portræt af Digteren FREDERIK PALUDAN-MÜLLER (1809—1876). Brystbillede, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1849.*

»Igaar afleverede ieg Paludan Møllers Portrait og har i Dag skrevet ham en Regning paa Vers« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 28. Decbr 1849).

Skaaret i Træ af H. P. Hansen til P. Hansen, ill. dansk Litteraturhistorie.

33 × 27½. Tilh. Hr. Pastor *Johs. Paludan-Müller*, Snesere.

260. 1850. Portræt af Maleren WILH. MARSTRAND (1810—1873). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *Const. H. 1850.* Udstillet 1852. Omt. p. 200.

Stylograferet af Kunstneren selv, litograferet af Gemzoe, skaaret i Træ af Henneberg. Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

261. 1850. Portræt af Byfoged i Hasle, FRITZ HENRIK JØRGENSEN. Skulderbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1850.*

»Jørgensen som er Byfoged i Hasle er her i denne Tid ... Hans Portrait har ieg i disse Dage malet« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 11. Okt. 1850).

26 × 21½. Tilh. Fru Etatsraadinde *Jørgensen.*

262. 1850. ROSENBORG SLOT. Studie.

»Ieg har begyndt paa et Billede af Rosenborg Slot saaledes som det var i Chr. d. 4des Tid« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 11. Okt. 1850). Det blev dog ved denne Studie af Slottet i dets daværende Tilstand.

48 × 35. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

263. 1850. EN LILLE PIGE (Elise Købke) MED EN KOP FORAN SIG. Omt. p. 202. Afb. p. 206.

»I denne Tid . . . maler ieg blandt andet den lille elskværdige Elises Portrait« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 11. Okt. 1850).

39 × 35½. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

264. 1850 (ca.). Portræt af SIGURD CONSTANTIN HANSEN som Barn. Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H.*

$23\frac{1}{2} \times 21\frac{1}{2}$. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

265. 1850 (ca.). Portræt af Fru MARIE DALGAS, f. KØBKE (f. 1832). Brystbilled, 3/4 Profil m. h.

30 × 24. Tilh. Hr. Sekretær *Fred. Dalgas.*

266. 1850 (ca.). PARTI AF (DET INDRE AF) KIRKEN SAN LORENZO udenfor Rom. Staffage: en knælende Kvinde med sit Barn, Profil m. v. Betegnet: *C. H.*

Dateringen af dette Billed er usikker. Sikkert kan det kun siges, at det ikke er malet i Italien.

35 × 37. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

267. 1851. Portræt af Fru MARIE DALGAS, f. KØBKE, (f. 1832). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *Const. Hansen, 1851.*

$32\frac{1}{2} \times 25$. Tilh. Hr. Pastor *Langballe,* Junget.

268. 1851. EN MODER (Kunstnerens Hustru) MED ET BARN (Sigurd Const. H.). Moderen i 3/4 Profil m. v., Barnet i 3/4 Profil m. h.

En udført Tegning til dette Billed tilh. Hr. Direktør Konstantin Hansen, Kolding. Den er dateret: *16. Marts 1851.*

47 × 37. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen,* Thorsted, pr. Horsens.

269. 1851. EN MODER (Kunstnerens Hustru) MED ÉT BARN (Sigurd Const. H,) PAA ARMEN OG ET ANDET (Kristiane Konst. H.) HOLDENDE VED HENDES KJOLE. Betegnet: *C. H.* Omt. p. 248.

35 × 25. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

270. 1851. Portræt af Komponisten J. P. E. HARTMANN (1805—1900). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *Const. H. 51.* Udstillet 1852. Omt. p. 200. Afb. p. 198.

43 × 34. Tilh. Hr. Billedhugger *Carl Hartmann.*

271. 1851. Portræt af Lægen, Professor CLAUS JACOB EMIL HORNEMANN (1810—1890). Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1851.* Udstillet 1852. Omt. p. 200.

Litograferet af P. Gemzøe.

$43\frac{1}{2} \times 34$. Tilh. Hr. Etatsraad *Lorck.*

272. 1851. Portræt af Maleren, Professor F. VERMEHREN (f. 1823). Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1851.* Udstillet 1852. Omt. p. 200. Afb. p. 199.

43 × 34. Tilh. Maleren Hr. Professor *F. Vermehren.*

273. 1851. Portræt af Gehejmearkivar, kgl. Historiograf, Gehejmekonferensraad CASPAR FREDERIK WEGENER (1802—1893). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *Const. H. 1851.* Udstillet 1852. Omt. p. 200.

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

274 1851. Portræt af Maleren P. C. SKOVGAARD (1817–1875). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *Const. H. 1851.* Udstillet 1852. Omt. p. 200. Afb. p. 201.

43 × 34. Tilh. Hr. Maler *Joakim Skovgaard.*

275. 1851. Portræt af Gehejmekonferensraad, Deputeret for Finanserne, JONAS COLLIN (1776—1861). Omtrent Knæbilled, en face. Staaende, med den ene Haand paa Ryggen, den anden stottet til et Bord. Betegnet: *Const. H. 1851.* Udstillet 1852. Omt. p. 200—201. Afb. p. 203.

I et ikke nærmere dateret Brev fra 1851 skriver C. H. til Byfoged Jorgensen i Hasle: »De kan gjore Dem et Begreb om, hvorledes ieg borster paa, naar ieg fortæller Dem at ieg har malet Geheimeraad Collin, naturlig Storrelse, Knæstykke ved sit Skrivebord, hvor blandt andet sees en Hund af Bronze som Papirspresse — alt dette paa 8 Dage.

Paa Kunstforeningens Constantin Hansen-Udstilling fandtes under Nr. 140 udstillet en Gentagelse — i Brystbilled-Format — af dette Billed. Det var en *ikke*-egenhændig Kopi. Maaske — som en Tradition vil vide — af Wegener. Den tilhorer Fru Casse, f. Drewsen.

Tilh. *Thorvaldsens Museum.*

276. 1851. Portræt af Kaptajn, Folkethingsmand SIMON NICOLAI BEUTNER (1794—1880). Knæbilled, en face. Siddende, med en Bog i venstre Haand, hojre hvilende paa Stolens Arm. Paa Bordet ved hans Side en Studerelampe. Udstillet 1854. Omt. p. 201. Afb. p. 204.

Tilh. Forfatteren Hr. *Gustav Esmann.*

277. 1851. Portræt af Fru NANNA BEUTNER (1807—1881; gift med Kaptajn Beutner, se Nr. 276). Halv Figur, en face. Siddende, holdende et Hækletoj, der ligger i Skodet. Udstillet 1852. Omt. p. 201. Afb. p. 205.

Tilh. Forfatteren Hr. *Gustav Esmann.*

278. 1851. Portræt af Frk. ELISABETH FREDERIKKE MICHELSEN (Hage), Stifdatter af Alfr. Hage, senere gift med Carl Ploug (f. 1834). Omtrent Knæbilled, en face. Staaende, med Hænderne foldede foran Skodet. Betegnet: *Const. H. 1851.* Udstillet 1852. Omt. p. 202. Afb. p. 207.

102 × 76. Tilh. Enkefru *E. Ploug.*

279. 1851. Portræt af JEAN HOLM, Lem i Bombebossen. Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1851.*

Af dette Billed siges der at eksistere en Kopi, malet af Vogelsang.

23½ × 18. Tilh. Hr. Vekselerer *Ludvig Levy.*

280. 1851. Portræt af Oberst CARL AXEL ILIUS FIBIGER (1815—1882). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Han har hojre Haand stukket ind paa Brystet under Vaabenfrakken. Betegnet: *Const. H. 1851.*

72 × 53. Tilh. Frk. *Margrethe Fibiger.*

281. 1852. Portræt af Dekorationsmaleren CHR. HILKER (1807—1875). Brystbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1852.*
43 × 34. Tilh. Fru *E. Daldorph.*

282. 1852. Portræt af Lægen, Professor CLAUS JACOB EMIL HORNEMANN (1810—1890). Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 1852.*
Trods Signaturen maaske malet 1851 og forud for det under Nr. 271 opførte Billed.
43 × 34. Tilh. Hr. Assistent *H. Hornemann.*

283. 1852. Portræt af Fru BIRGITTE THYBERG, f. FALLENKAMP (1778—1853). Brystbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1852.* Omt. p. 202.
44 × 34½. Tilh. Hr. Kriminalretsassessor *E. Tybjerg.*

284. 1852. EN FLØJTESPILLENDE DRENG VED FODEN AF EN SØJLE I PÆSTUM. Betegnet: *C. H. 1852.*
32 × 23½. Tilh. Hr. Kontorchef *G. Bull.*

285. 1852. EN AMAGERPIGE. Hoved. Synes at have været dateret 1852. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 77. (Solgt til Hr. A. Pontoppidan.)
47 × 36½. E. U.

286. 1853. Portræt af Kunsthistorikeren N. L. HØYEN (1798—1870). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Betegnet: *1853.* Omt. p. 202. Afb. p. 208.
43 × 34. Tilh. Hr. Professor *J. L. Ussing.*

287. 1853. PORTRÆT AF EN LILLE PIGE (Kristiane Konst. H.). Hun støtter Hovedet paa sine korslagte Arme. Paa Bordet foran hende ligger tre Æbler. Omt. p. 202. Afb. p. 209.
34 × 26. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

288. 1853. PORTRÆT AF ET BARN (Orla Lehmann, f. 1847, Søn af Øjenlægen, Professor Dr. med. H. Lehmann. Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 53.*
»I disse Dage har ieg helt overarbeidet den lille Orla Lehmanns Portrait og troer, det har vundet saavel i Lighed som honnet Behandling (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 2. Marts 1853).
34 × 26. Tilh. Fru Professorinde *Signe Lehmann.*

289. 1853. Portræt af MARGRETHE LEHMANN, senere Fru VULLUM, som Barn. Brystbilled, omtrent en face (lidt m. h.). Betegnet: *C. H. 1853.*
Senere (1866), efter Orla Lehmanns Ønske, benyttet som Studie til den lille Pige paa Billedet Oehlenschläger bekranses af Tegnér i Lunds Domkirke«.
31 × 25. Tilh. Frk. *Anna Whitlock*, Stockholm.

290. 1853. PARTI FRA VEJLE. I Forgrunden en Aa, hvor nogle Drenge fisker, medens andre bader. Betegnet: *C. H.* Omt. p. 229.
35 × 53. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

291. 1853. BADENDE OG LEGENDE DRENGE. Fra Vejle-Egnen. Ufuldført. Betegnet: *C. H. 1853. Vejle.* Omt. p. 229—230. Afb. p. 229.

»Ieg havde begyndt en Smule paa en af de meest brillante Badescener under Solen; men det urolige Veir har forstyrret mig« (Brev fra C. H. til Marstrand fra Vejle, 14. Aug. 1853).

39 × 55. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

292. 1853. PARTI FRA VEJLE-EGNEN. I Forgrunden til venstre en græssende Hest.

26½ × 35. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

293. 1853. ET RONNEBÆRTRÆ. Studie.

36¼ × 28. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

294. 1853. UDSIGT FRA LILLE GRUNDET. Studie. I Forgrunden en Bakke, i Mellemgrunden Fjorden, Baggrunden lukkes af Bakker.

»Den næste Morgen (efter Ankomsten) var det godt Veir og ieg malte et Studie i Skoven« (Brev fra C. H. til hans Hustru, Lille Grundet d. 2. Sept. 1853).

26 × 26½. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

295. 1853. EN MAND SIDDENDE I SIN HAVE (Motiv fra Vejle). Solgt under denne Titel paa Auktionen efter Constantin Hansen (Katalogens Nr. 58); Studie til Portrætet Nr. 299.

35 × 27½. Tilh. Hr. Landskabsmaler *V. Kyhn.*

296. 1853. ÆGIRS GÆSTEBUD. 1ste Kompositionsskitze. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 68.

Det er formodentlig til dette Udkast, C. H. sigter i et Brev til Orla Lehmann, d. 6. Okt. 1853 (Lehmanns Papirer i det kgl. Bibliothek).

43 × 57½. Tilh. Hr. Professor *Nic. Bøgh.*

297. 1853. Portræt af Assistent i Illinois Pure Food Commission JOHANNES MONRAD som 4aarig. Brystbilled, ¾ Profil. Betegnet: *C. H. 53.*

29 × 22. Tilh. Fru *Marie Monrad*, Winnetka Ill., United States.

298. 1853. Portræt af (Sy-) Jomfru BIRNBAUM.

»Ieg maae mellem Muser og Nymfer male Jomfru Birnbaums Portrait« (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 6. Okt. 1853). E. U.

299. 1853—54. Portræt af Proprietær DANKWARDT NEERGAARD, Lille Grundet. Hel Figur, siddende paa en Bænk i en Skov. Hovedet i ¾ Profil m. v. Han holder Hatten i Haanden og lægger det ene Ben over det andet. Ved hans Fødder en Pudel. Betegnet: *1854. Const. H.* Omt. p. 203. Afb. p. 212.

»Imorgen begynder ieg paa et Portrait af Proprietair Neergaard paa Lillegrundet« (Brev fra C. H. til Marstrand, Vejle, 14. Aug. 1853) ... Ieg ... har opsat at skrive til Lillegrundet ... Portraitet venter endnu paa den sidste Retouche og ieg kommer derfor til at benytte mig af den givne Tilladelse: at beholde Billedet til Foraaret.« (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 18. Jan. 1854.)

78½ × 63. Tilh. *Museumsforeningen i Vejle.*

300. 1853—54. Portræt af Fru THORA ELVINA PETERSEN, f. LYTTHANS (1819—1872; gift med Overlærer Petersen). Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1853.*

»Hvad skal ieg arme og elendige Maler sige til Fru Petersen. Forst tegnede ieg eet ... derpaa malte ieg eet ..., lod det gjentagne Gange af Vanvare falde til Gulvet paa Smorrebrodssiden ..., veed meget godt, at det ikke duer; men kan ikke faae det bedre« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, den 23. Decbr. 1853). »Fru Petersens Portrait til Dem er færdigt og kan nok passere« (Brev fra do. til do., d. 25. Decbr. 1854).

65 × 53. Tilh. Hr. Læge *Otto Petersen.*

301. 1854. Portræt af Frk. CHRISTIANE KOBKE. Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Siddende. Hojre Haand hvilende over en Stoleryg. Betegnet: *Const. H. 1854.* Udstillet 1858. Omt. p. 202—203. Afb. p. 211.

62 × 52. Tilh. Frk. *Christiane Kobke*, Valby.

302. 1854. Portræt af JEAN HOLM, Lem i Bombebossen. Brystbilled, omtrent en face.

28 × 23½. Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen.*

303. 1854. Portræt af Frk. JOHANNE VILHELMINE MICHELSEN (HAGE), Stifdatter af Alfr. Hage, senere gift med Vilh. Bissen (1836—1862). Knæbilled. Staaende, med hojre Arms Albu i venstre Haand og stottende Hagen i hojre Haand. Betegnet: *C. H. 1854.*

102 × 78½. Tilh. Fru *Hanne Benzon*, f. *Bissen.*

304. 1854. Dobbeltportræt af Assessor HOLGER HALLING AAGAARD (1785—1866) og hans Hustru MARIE, f. KOES (1790—1858). Omtrent Knæstykke, begge i 3/4 Profil m. v. Hun siddende med et Strikketoj, han staaende. Omt. p. 203—208. Afb. p. 213.

»Fru Aagaards Hoved er malt, dog ikke ganske færdigt . . . og i Morgen maler ieg paa Assessoren. Compositionen er ieg tilfreds med ... Det er en stor Forskjel at see Folk i deres Hjem ... ieg arbeider paa Billedet med megen Fornoielse« (Brev fra C. H. til hans Hustru, Iselinge, Paaske-Sondag, 1854).

63 × 56. Tilh. Fru Professorinde *Hammerich*, Iselinge.

305. 1854. Portræt af Frk. SOPHIE CAROLINE BRUUN-MUUS, senere Provstinde TAAFFE (1834—1882). Knæbilled, en face. Udstillet 1854. Omt. p. 208.

76 × 57½. Tilh. Fru *B. Faber.*

306. 1854. ET BOGETRÆ VED ET VAND.

32 × 18½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

307. 1854. FYRRE-STAMMER I EN SKOV. Fra Frederiksdal. Betegnet: *C. H.*

31½ × 38. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

308. 1854. SKOVINTERIOR FRA FREDERIKSDAL (en Skrænt med Træer). Omt. p. 232.

28 × 37. Tilh. Hr. Direktor *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

309. 1854. Parti fra Bagsværd Sø. Studie. Omt. p. 232.
25 × 38. Tilh. Frk. *Christiane Købke*, Valby.

310. 1854. Udsigt over Bagsværd Sø. Omt. p 232. Afb. p. 231.
28 × 37½. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

311. 1854. En lille Dreng med en Medestang. Paa landskabelig Baggrund. Betegnet: *C. H.* Omt. p. 231.
Malet i Frederiksdal.
41 × 32. Tilh. Fru *Marie Axelsen*.

312. 1854. Et Barnehoved. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 76.
Malet i Frederiksdal.
25 × 21. Tilh. Fru *M. Hastrup*, f. *Buck*.

313. 1854. Ægirs Gæstebud. 2den Kompositionsskitze. Scenen er her et Telt.
»En i Oliefarve udført Skitze til Ægirsgildet staaer i mit hiesige Attelier ... (her følger Beskrivelsen af Skitzen.) (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 19. Juli 1854.)
37½ × 55. Tilh. Fru Professorinde *Ottesen*.

314 1854. To Morraspillere, mellem dem en Tilskuer. Baggrunden dannes af Bjærge. Til højre et Stenbord med Karaffe og Glas. Betegnet: *Const. H.*
»Mine Morra-Spillere er ieg snart færdig med« (Brev fra C. H. til Skovgaard, d. 21. Aug. 1854).
40½ × 46. Tilh. Hr. Overretssagfører *Albertsen*.

315. 1854. Cerestemplet i Pæstum. Efter Studien i Nationalgalleriet. Stafferet med en Hyrdedreng, der støtter sig til en Stok. Betegnet: *C. H. 54*.
40 × 32. Tilh. Hr. Grosserer *C. A. Jensen*.

316. 1854. Portræt af Lægen C. E. Fenger, senere Finansminister (1814—1884). Brystbilled, en face. Omt. p. 208.
»Fenger har ieg ogsaa prøvet at male« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 25. Decbr. 1854).
31 × 16. Tilh. Fru *Alma Bock*, f. *Fenger*.

317. 1855. Portræt af Generalmajor Carl Thorvald Jørgensen (f. 1819). Brystbilled, omtrent en face. Benyttet som Freyr paa »Ægirs Gæstebud«. Opføres dog her formedelst dets portrætagtige Karakter.
28½ × 21. Tilh. Hr. Generalmajor *C. T. Jørgensen*.

318. 1855. Portræt af Oberstinde Mette Marie Købke, f. Bruun (1798—1888), Constantin Hansens Svigermoder. Brystbilled, omtrent en face.
44½ × 37. Tilh. Fru Oberstinde *Dalgas*, Aarhus.

319. 1855. Portræt af Frk. THORA KØBKE (1839—1866). Brystbilled, 3/4 Profil m. v.
68 × 62½. Tilh. Hr. *Købke*, Æroskøbing.

320. 1855. Portræt af Kunsthistorikeren N. L. HØYEN (1798—1870). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Ufuldført. Omt. p. 208. Afb. p. 215.
63 × 51. Tilh. *Museet i Aarhus.*

321. 1855. Portræt af Professorinde HELGA OPPERMANN, f. FABER (f. 1820). Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 55.*
34 × 28½. Tilh. Enkefru *J. Strøm*, Odense.

322. 1855. MORRASPILLERE. Mellem Spillerne to Tilskuere. Ved Indgangen til Skænken en Pige, som ser til. Betegnet: *Const. H. 1855.* Købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed.
48 × 37. Tilh. Hr. Etatsraad *J. S. Salomonsen.*

323. 1855. Portræt af den svenske Malerinde AGNES BØRJESON. Hoved i Profil m. h. Betegnet med den fremstilledes Navn og Aarstallet *1855.*
37 × 28½. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

324. 1855 (ca.). PORTRÆT AF EN UBEKENDT DAME. Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Haanden under Kinden. Lidt opadseende.
31 × 26. Tilh. Hr. Læge *Bille-Top.*

325. 1855 (ca.). STUDIEHOVED, 3/4 Profil m. v. Hovedet lænet mod en Stage e. l., som venstre Haand omfatter.
31 × 26. Tilh. Hr. Læge *Bille-Top.*

326. 1855. EN NØGEN ARM. Studie.
30½ × 43. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

327. 1855 (ca.). STUDIEHOVED TIL HEIMDAL i Ægirsgildet. Profil m. h.
Model: Professor V. Bissen.
Denne og den efterfølgende Række Studier tør af Ytringer i Constantin Hansens Breve fra 1855 antages overvejende at være udførte i hint Aar. Han skriver f. Eks. i et Brev til Bispinde Monrad d. 21. Novbr. 1855: »Ægirsgildet lader mig ingen Ro. I lang Tid har ieg gjort Studier efter Naturen hver Dag.«
30 × 24. Tilh. Hr. Arkitekt *Th. Bindesbøll.*

328. 1855 (ca.). STUDIE TIL HEIMDAL i Ægirsgildet. Hel Figur.
51 × 34½. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

329. 1855 (ca.). STUDIE TIL SIF i Ægirsgildet. Halv Figur.
40 × 32. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

330. 1855 (ca.). STUDIE TIL SIF i Ægirsgildet. Knæbilled.
Model: Oline Købke.
35½ × 27½. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

331. 1855 (ca.). STUDIE TIL SIF i Ægirsgildet. Lignende som foregaaende.
Model: Oline Købke.
27½ × 17. Tilh. Frk. *Christiane Købke*, Valby.

332. 1855. STUDIE TIL SIF i Ægirsgildet. Brystbilled med Haand, $^{3}/_{4}$ Profil m. h. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 74.
Model: Oline Kobke.
$41^{1}/_{2} \times 32$. Tilh. Hr. Landskabsmaler *W. Kyhn.*

333. 1855 (ca.). STUDIE TIL SIF i Ægirsgildet. Brystbilled, omtrent en face, af en dagligklædt Kvinde, der forer sin venstre Haand op under Hagen. Omt. p. 168. Afb. p. 170.
Model: Oline Kobke.
$32^{1}/_{2} \times 28$. Tilh. Hr. Inspektor *Oppermann.*

334. 1855 (ca.). THOR. Studiehoved til Ægirsgildet. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 73. (Solgt til Boghandler Giese.)
$19^{1}/_{2} \times 15^{1}/_{2}$. E. U.

335. 1855 (ca.). STUDIEHOVED TIL THOR i Ægirsgildet, malet efter H. V. Bissen. Brystbilled, $^{3}/_{4}$ Profil m. v.
34×31. Tilh. Hr. Etatsraad *L. Frolich.*

336. 1855 (ca.). STUDIE TIL THOR i Ægirsgildet. Hel Figur. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 71.
$53^{1}/_{2} \times 29^{1}/_{4}$. Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt.*

337. 1855 (ca.). LOKE. Studiehoved til Ægirsgildet. Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1856.*
$32 \times 26^{1}/_{2}$. Tilh. Boet efter afd. Akademisekretær *Ph. Weilbach.*

338. 1855 (ca.). LOKE. Studiehoved til Ægirsgildet.
$20^{1}/_{2} \times 17^{1}/_{2}$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

339. 1855 (ca.). LOKE. Studiehoved til Ægirsgildet.
$27^{1}/_{2} \times 24$. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

340. 1855 (ca.). STUDIE TIL TYR i Ægirsgildet. Brystbilled, omtrent en face. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 72.
Model: Assendrup.
34×26. Tilh. Fru Bispinde *Schousboe*, Aalborg.

341. 1855 (ca.). MODELSTUDIE I HALV FIGUR TIL FREJA i Ægirsgildet. En Kvinde i daglig Dragt vender Hovedet i Profil m. h. og gor en afværgende Bevægelse med Hænderne mod venstre. Ikke benyttet til Ægirsgildet fra 1857; derimod benyttet til den anden Udgave af Billedet fra 1870. Omt. p. 168. Afb. p. 169.
Model: Thora Kobke.
34×26. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

342. 1855 (ca.). STUDIE TIL FREJA i Ægirsgildet. Hovedet gennemfort efter Model, Hovedklædet og venstre Haand loselig skitzerede.
$40^{1}/_{2} \times 31$. Tilh. Hr. Maler *Georg Achen.*

343. 1855 (ca.). FREJAS TO TÆRNER. Brystbilleder. Studie til Ægirsgildet.
$22^{1}/_{2} \times 24^{1}/_{2}$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

344. 1855 (ca.). STUDIEHOVED TIL ODIN i Ægirsgildet.
32 × 30. Tilh. Hr. Fuldmægtig *F. Hansen.*

345. 1855 (ca.). STUDIE TIL EN BAGGRUNDSFIGUR i Ægirsgildet. Brystbilled, omtrent Profil m. v.
Model: Lisbeth Jensen, Tjenestepige i Kunstnerens Hus.
32 × 29. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

346. 1856. Portræt af Biskop JAC. PETER MYNSTER (1775—1854). Brystbilled, en face. Han holder i højre Haand en Psalmebog. Betegnet: *C. H. 56.*
Efter Mynsters Død malet efter Billedet fra 1831, der dog her er forøget nedefter med den Haand, der holder Psalmebogen.
80 × 62. Tilh. *Roskilde Domkirke* (Korgangen).

347. 1856. Portræt af Forstraad JOHAN CARL WINCENTZ OPPERMANN (1784—1861). Brystbilled, $^{3}/_{4}$ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 56.*
Litograferet af Tegner & Kittendorff med Betegnelsen: *Const. Hansen pinx. 1856.*
38 × 30. Tilh. Fru Professorinde *H. Oppermann.*

348. 1856. ET BARN (Signe Constantin Hansen) SIDDENDE I EN KURVELÆNESTOL.
36 × 27½ Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

349. 1856. Portræt af Etatsraad, Overretsassessor ERNST MARCUS WEIS (1807—1873). Brystbilled, omtrent hel Profil m. v. Betegnet: *C. H.*
Omt. p. 208.
47 × 36½. Tilh. Hr. Møller *Weis,* Aarhus.

350. 1856. Portræt af Maleren VILH. KYHN. Brystbilled, $^{3}/_{4}$ Profil m. h.
Benyttet senere som Studie til en af Tilhørerne paa Billedet af den grundlovgivende Forsamling.
34 × 27. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

351. 1856. Portræt af senere cand. polit. CARL CHRISTIAN HALL (f. 1848). Knæbilled. Staaende, en face.
»Den lille Carl Halls Portræt, som har staaet anlagt siden i Foraaret har pint mig . . . Det er desværre heller ikke engang færdigt endnu og temmelig mislykket« (Brev fra C. H. til Bispinde Monrad, d. 10. Sept. 1856).
65 × 53. Tilh. Hr. Sekretær *O. B. Hall.*

352. 1856 (ca.). Portræt af Godsejer ALFRED HAGE (1803—1872). Brystbilled, $^{3}/_{4}$ Profil m. v.
42 × 34. Tilh. Hr. Godsejer *J. Hage,* Nivaagaard.

353. 1856—57 (ca.). Portræt af Frøken ANTONIE SCHØNHEYDER, senere Fru CRIDLAND (f. 1841). Brystbilled, en face.
47 × 39. Tilh. Hr. Direktør *Cridland,* Valby.

354. 1857. Portræt af cand. polyt. Tommermester HARALD HARTVIG KAYSER (1817—1895). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *C. H. 57.* Omt. p. 208. Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

355. 1855—1857. ÆGIRS GÆSTEBUD.

»Odin og Frigga sidde i Hojsædet paa hojre Side og ligeoverfor i det andet Hojsæde Æger med Drikkehornet. Hos Frigga slaar Freya og Freyr, lidt længere tilbage Tyr. Loke har bragt Forstyrrelse i Selskabet ved at haane den ene efter den anden af de Tilstedeværende. Sif (Thors Kone) har tilsidst med forsonlige Ord rakt Loke et Bæger Mjod. Loke tommer Bægeret og spotter derpaa Sif. I det samme kommer Thor fra Tog i Osterled, træder frem i Hallen og truer Loke, som tager Flugten, idet han ønsker ondt over Æger. Nærmest foran Æger sidder Heimdal, længere tilbage ved Bordet staaer Niord med Skade og mere frem paa Gulvet sidder Brage, hvis Harme Ydun søger at berolige« (Udstillings-Katalogen fra 1858). Betegnet: *Const. H. 1857.* Udstillet 1858. Omt. p. 168 f. f. Afb. p. 173.

Jeg arbeider paa Ægersgildet« (Brev fra C H. til Skovgaard, d. 31. Jan. 1855). »Lige til for faa Dage siden har ieg malt paa Ægirsgildet . . . Paa Tirsdag seiler det til Kristiania efter adskillige Opfordringer derfra« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 9.—10. Juli 1857). Tilh. *Nationalgalleriet.*

356. 1857. EN AF DE KLOGE JOMFRUER gaar Brudgommen i Mode med en brændende Lampe.

»Efter forskjellige Tillob fik ieg imidlertid Iomfruerne i Gang« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 30. Juni 1857). »Begge Iomfruer ere færdige« (fra do. til do., d. 9.—10. Juli 1857).

Dette og efterfolgende Billed blev malede for Monrad til at hænge paa hver sin Side af en Nische i hans Soveværelse paa Hummeltofte. Solgte paa Auktionen efter Monrad under Titlen »To Dorstykker«.

70 × 63. Tilh. Hr. Professor, Rektor *Bache*, Herlufsholm.

357. 1857. EN AF DE DAARLIGE JOMFRUER, som banker paa Doren til Brudehuset.

Se Noten under foregaaende Nummer.

70 × 63. Tilh. Hr. Professor, Rektor *Bache,* Herlufsholm.

358. 1857. VESTA-TEMPLET I ROM. Betegnet: *C. H. 57.*

36 × 50. Tilh. Hr. Kammerherre, Godsejer *C. Scavenius.*

359. 1857—1858. KRISTI OPSTANDELSE. Altertavle. Betegnet: *Const. H. 1858.* Udstillet 1858.

»Ieg har faaet Bestilling paa en lille Altertavle« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 9.—10. Juli 1857). *Sonder Jærnløse Kirke.*

360. 1858. Portræt af Frk. CHARLOTTE KOBKE (f. 1826). Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 1858.*

43 × 37. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

361. 1858. PARTI VED THORVALDSENS MUSEUM. Skitze til efterfølgende Billed eller til Dekorationen i Maags Gaard, Ny Vestergade 13. Betegnet: *C. H. 58.*
36 × 43. Tilh. Hr. Direktør *Fred. Duus.*

362. 1858. PARTI VED THORVALDSENS MUSEUM. Udstillet 1858 (Tillægets Nr. 262). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 78.
33 × 44. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

363. 1858. STUDIEHOVED AF EN MAND med rødt Haar og Skæg, 3/4 Profil m. v. Const. Hansens Auktions-Katalog Nr. 81. Studie til Nr. 368.
30 × 27½. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.*

364. 1858. STUDIEHOVED (malet efter Hilkers Hoved). Forarbejde til Nr. 368.
30 × 23½. Tilh Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

365. 1858. STUDIEHOVED AF EN MAND I EN MUNKEKUTTE. Studie til Nr. 368.
31 × 24. Tilh. Hr. Fabrikejer *Vilh. Jørgensen.*

366. 1858. STUDIEHOVED. Forarbejde til Nr. 368. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 80 (solgt til Boghandler Giese). E. U.

367. 1858. KONG ABEL SØGER SIN BRODERS SKATTE, men finder kun den Munkekutte, i hvilken han ønskede at blive begravet. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 66. Skitze til efterfølgende.
35 × 28. Tilh. Hr. Grosserer *Thomas Møller.*

368. 1858. KONG ABEL SØGER SIN BRODERS SKATTE etc. (se foregaaende). Udstillet 1859. Købt af Kunstforeningen, der ejer en Tegning efter dette Billed. Omt. p. 184.

Billedet viste sig sidste Gang paa en anonym Auktion hos Hee, d. 12. Decbr. 1872 (Nr. 38), hvor det solgtes mod kontant Betaling. E. U.

369. 1858. DEN UNGE GRIFFENFELD I HUSET HOS BISKOP BROCKMAND OVERSÆTTER PAA LATIN AF DEN HEBRÆISKE BIBEL FOR FREDERIK DEN III. Betegnet: *C. H. 58.* Omt. p. 184.
46 × 41. Tilh. Hs. Excellence fhv. Justitiarius *Buch.*

370. 1858. DEN UNGE GRIFFENFELD I HUSET HOS BISKOP BROCKMAND etc. Samme Fremstilling som foregaaende. Udstillet 1859.

Tilhørte Marstrand. Solgt paa dennes Aukt. 1873 til Glarmester Merckel. E. U.

371. 1858. Portræt af Etatsraad, Physikus CHR. WEIS (1811—1882). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *C. H. 58.*
46½ × 38. Tilh. Hr. Møller *Weis,* Aarhus.

372. 1858. LANDEVEJ PAA CAPRI. I Baggrunden Vesuv; i Forgrunden to Hyrdedrenge, som vogter Geder. Betegnet: *C. H. 1858.*

»Landskabet fra Capri er færdigt« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, den 25. Juli 1858).

52½ × 73½. Tilh. Hr. Generalløjtnant *Lorenzen,* Aarhus.

373. 1858. Portræt af FRU E. MONRAD (1815—1871) MED ET BARN. Knæbilled, $^3/_4$ Profil m. v.

»Ved Billedet mener ieg Deres og Karens Portrait. Ieg vilde dog gjerne at De skulde see det for det bliver sendt bort« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 29. Novbr. 1858).

78 × 67. Tilh. Hr. Pastor emeritus *W. Worsoe.*

374. 1858 (ca.). MOGENS MUNK BRINGER CHRISTIAN II OPSIGELSESBREVET.

At Constantin Hansen har malet et Billed med denne Titel, er meddelt Forfatteren af Kunstnerens ældste Datter. E. U.

375. 1858 (ca.). MALERKUNSTENS GENIUS. Betegnet: *Const. H.*

37 × 28. Tilh. Fru Professorinde *Ottesen.*

376. 1858 (ca.). MALERKUNSTENS GENIUS.

36 × 26½. Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen.*

377. 1858 (ca.). MALERKUNSTENS GENIUS. Solgt for en halv Snes Aar siden i en herværende Kunsthandel. Egenhændigt? E. U.

378. 1859. PORTRÆT AF ET BARN (Signe Const. H.). Siddende i en Lænestol. Knæbilled. Hovedet omtrent en face, lidt opadseende. Betegnet: *C. H.*

63 × 51. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

379. 1859. Portræt af Digteren CHRISTIAN WINTHER.

»Hermed et Portrait. Dersom det skulde vederfares den Ære at blive 100 Aar gammelt og den Skæbne at findes som et Portrait af en Ubekjendt . . . ville hin Tids Professor Høyener mulig faae fat i det og sige: Det maae bestemt være en Digter! De slaae op i Digterlexiconet, undersøge Aarstal og Alder og finde ud at det maae være Christian Winther. De finde det yderst interessant, thi endskjøndt Billedet mangler Saft i Farven, saa er det dog ikke uden en vis kunstnerisk Opfattelse, og saa lade de det restaurere og ophænge paa Frederiksborg. Alle ville finde Rosen paa Hatten at være paa sin rette Plads . . .« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 31. Jan. 1859).

Tilh. Hr. *Oscar Monrad,* New Zealand.

380. 1859. SELVPORTRÆT. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Han holder Palet og Malerstok. Omt. p. 210. Afb. p. 216.

47 × 39. Tilh. Boet efter afd. Akademisekretær *Ph. Weilbach.*

381. 1859. Portræt af Professor, Dr. med CARL JOHAN HENRIK KAYSER (1812—1870). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *C. H. 1859.* Omt. p. 211.

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

382. 1859. Portræt af Fru LAURA GRUNDTVIG, f. BLOCH (1837—1891). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1859.* Omt. p. 211—212.

47 × 39¾. Tilh. Hr. Arkivsekretær *Bloch.*

383. 1859. En Husmoder ved sin Baandvæv samtaler med en ung Pige og en lille Dreng. Udstillet 1860. Omt. p. 232—236. Afb. p. 235.
Malet i Slutningen af Vinteren og i Foraaret 1859.
Tilh. *Nationalgalleriet.*

384. 1859. Smedden ved Essen. Studie til Nr. 401. Omt. tilligemed efterfølgende Studier p. 232.
Denne og efterfølgende Studier er udførte i Juli 1859.
41 × 21. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

385. 1859. Smedden ved Essen. Studie til Nr. 401.
Se Noten under foregaaende Nummer.
39½ × 23. Tilh. Hr. Bogbinder *Falck Rasmussen.*

386. 1859. Smedden, der vender sig fra Essen. Studie til Nr. 401.
Se Noten under Nr. 384.
42 × 27½. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen.* Kolding.

387. 1859. Modelfigur staaende med venstre Haand i Siden og højre støttet til en Stav. Studie til Nr. 401.
Se Noten under Nr. 384.
39 × 26. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

388. 1859. Smedden og hans Dreng. Studie til Nr. 401.
Se Noten under Nr. 384.
31 × 39¼. Tilh. Fru *Asta Bergh,* f. *Heyman.*

389. 1859. Tre Smedde. Den forreste Brystbilled, de to andre i hel Figur. Studie til Nr. 401.
Se Noten under Nr. 384.
44 × 53. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

390. 1859. Drengen ved Ambolten. Studie til Nr. 401.
Se Noten under Nr. 384.
35½ × 20. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

391. 1859. Det indre af den gamle Hammermølle i Hellebæk. Skitze, udført paa Stedet. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 57 (fejlagtig dateret 1860).
Malet i Juli August 1859.
45 × 53. Tilh. Hr. Apotheker *A. Petersen.*

392. 1859. Portræt af Fru Michaela Ingerslev, f. Aagaard (1828—1880). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1859.* Omt. p. 212—213.
»I Dag har ieg malt Michalas Portrait færdigt« (Brev fra C. H. til hans Hustru, Iselinge, d. 30. Sept. 1859).
40 × 33. Tilh. Hr. cand. polit. *C. Hatt.*

393. 1859. En Moder (Kunstnerens Hustru) leger med sine tre Børn (Elise, Kristiane og Signe Konst. H.). Modstykke til efterfølgende. Omt. p. 249. Afb. p. 248.
43 × 51. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.*

394. 1859–60. EN MODER (Fru Georgia Skovgaard) MED HENDES TO DRENGE (Joakim og Niels Skovgaard). Modstykke til foregaaende. Omt. p. 249. Afb. p. 249.
43 × 51. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.*

395. 1860. Portræt af Fru MICHAELA INGERSLEV, f. AAGAARD (1828 – 1880). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1860*
42 × 34. Tilh. Hr. Overlærer *Eugène Ibsen,* Sorø.

396. 1860. To BØRN (Hans Kristian og Elise Konst. H.) LEGER SOLDAT, Pigen siddende i en Armstol. Betegnet: *C. H. 1860.* Omt. p. 249.
»Jeg har malet et lille Billede med Hans Kristian og Elise« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 13. Febr. 1860).
35½ × 35½. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

397. 1860. MODEREN MED BARNET, DER RÆKKER EFTER HOVEDET TIL SIN DUKKE (Kunstnerens Hustru og hans Datter Elise). Omt. p. 249. Afb. p. 250.
30 × 28. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

398. 1860. EN KONSULTATION HOS LÆGEN, ETATSRAAD FENGER. Betegnet: *C. H. 1860.* Omt. p. 232. Afb. p. 233.
»Jeg har malet et lille Billede til Fenger (Ministeren) Det forestiller et Besøg hos en Læge« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 15. Febr. 1860).
47 × 52. Tilh. Hr. Læge *Im. Fenger.*

399. 1860. DEN GRUNDLOVGIVENDE FORSAMLING. 1ste Udkast til det store Billede. Const. Hansens Auktions-Katalog Nr. 69.
Malet i Begyndelsen af 1860. Ejeren beskriver det saaledes: »Tyve af de særlig fremragende Medlemmer af Rigsforsamlingen ses i næsten hel Figur. Fem af dem sidder. Nogle ere temlig omhyggeligt udførte, andre mere eller mindre skitzerede ... Grev A. W. Moltke, Orla Lehmann og A. F. Tscherning er klædte i Uniform.
27 × 52. Tilh. Forfatteren Hr. *Arvid Vikström,* Stockholm.

400. 1860. DEN GRUNDLOVGIVENDE FORSAMLING. 2det Udkast til det store Billed. Kongen ses her i Baggrunden med Papiret med Trontalen i Haanden.
Tegninger til denne Komposition findes i C. H.'s Skitzebøger. Hans Familje erindrer, at Kompositionen ogsaa blev malet. E. U.

401. 1860. DET INDVENDIGE AF HAMMERMØLLEN VED HELLEBÆK. Udstillet 1861. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 56 (ikke solgt). Omt. p. 232.
»Smedebilledet er færdigt til den sidste Overmaling« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 13. Febr. 1860). »Mine Smedde, som ieg har havt saa længe i Arbeide, har ieg i den sidste Tid omkalfatret« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 4. April 1860).
92 × 112. Tilh. Hr. Fabrikant *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

402. 1860. Portræt af Grosserer E. B. Muus (1805—1893). Omtrent Knæbilled. Staaende, $^{3}/_{4}$ Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1860.* Udstillet 1861. Omt. p. 214.

»Jeg maler paa et større Portrait af Kjøbmand Muus« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 4. April 1860).

104 × 78. Tilh. Hr. Konsul *Laur. B. Muus*, Odense.

403. 1860. Den grundlovgivende Rigsforsamling. 3die Udkast til det store Billed. Omt. p. 217—218. Afb. p. 219.

»Jeg har malet et nyt Udkast til Hages Billede ... men i Stedet for som først at tænke mig det Hele seet fra Tilhørerpladsen, Kongen i Baggrunden ... satte jeg mig i Kongens Sted og fik derved Tilhørerpladsen i Baggrunden. Forsamlingen venter Kongen« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 4. April 1860).

42 × 56. Tilh. Hr. Kunsthandler *Foltmar*.

404. 1860. Rigsforsamlings-Salen. Studie til Rummel paa Billedet af den grundlovgivende Forsamling. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 70 (ikke solgt). Omt. p. 216—217.

»Om muligt vilde jeg gjerne i den lyse Forsommer have malt et Studie af Folkethingssalen« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 22. Maj 1860).

42 × 62½. Tilh. *Rigsdagen*.

405. 1860 (ca.). Portræt af Sigurd Constantin Hansen, ca. 10 Aar gammel. Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H.*

40½ × 33. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

406. 1861. To Børn (Elise og Signe Konst. H.) leger foran en Kakkelovn. Det ene rider paa det andets Ryg.

»Disse Dage har jeg brugt til at male ... et Billede af Elise i dyb Negligée til Hest paa Signes Ryg« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 14. Jan. 1861).

47 × 40. Tilh. Hr. cand. *Bruun*, Asmild Brohus, Viborg.

407. 1861. Golgatha. Midtvejs Christus paa Korset; t. v. Marie, t. h. Johannes. Skitze (ubenyttet) til en Altertavle til Pedersborg Kirke.

»Disse Dage har jeg brugt og bruger endnu til at male flere Smaabilleder. To Udkast til Altertavlen i Pedersborg Kirke ved Sorø« (Brev fra C. H. til Christiane Købke, d. 14. Jan. 1861).

47 × 39½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

408. 1861. Christus aabenbarer sig for Maria Magdalena paa Opstandelsens Morgen. Udkast til Altertavlen i Pedersborg Kirke. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 60 (ikke solgt).

»I Dag skal jeg male paa mit Udkast til Marie Magdalene ved Christi Grav« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 14. Jan. 1861).

47 × 39. Tilh. Fru *Marie Axelsen*.

409. 1861. Portræt af Højskoleforstander Carl Grove (1828—1894). Brystbilled, omtrent en face, lidt mod venstre. Signeret: *C. H. 1861.* Omt. p. 214.

47 × 39. Tilh. Enkefru *Sophie Grove, f. Fenger*.

410. 1861. Portræt af Frk. OLINE KOBKE. Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 1861.*
52 × 44. Tilh. Enkefru *B. Weis,* Aarhus.

411. 1861. Dobbeltportræt af META MAGDALENE HAMMERICH (1847—1895), senere gift med Overlæge V. E. Schepelern, og KRISTIANE KONSTANTIN HANSEN. Halve Figurer, begge omtrent en face. Udstillet 1862. Omt. p. 214. Afb. p. 217.
64 × 53. Tilh. Fru Professorinde *Hammerich,* Iselinge.

412. 1861. HEIMDAL LYTTENDE VED BIFROST. Betegnet: *C. H. 61.* Udstillet 1862. Omt. p. 181. Afb. p. 181.
50 × 43. Tilh. Hr. Etatsraad *H. Hammerich.*

413. 1861. Portræt af Frk. ELISE NANNESTAD (1836—1886). Brystbilled, Profil m. h. Malet som Studie til Altertavlen Nr. 415.
31 × 27½. Tilh. Fru Oberstinde *Thora Bang,* f. *Nannestad.*

414. 1861. Portræt af Lægen HENRIK GUNDELACH (1834—1895). Brystbilled, ¾ Profil m. v. Malet som Studie til Altertavlen Nr. 415.
38 × 25½. Tilh. Maleren Hr. Professor *Chr. Dalsgaard,* Sorø.

415. 1861—62. CHRISTUS AABENBARER SIG FOR MARIA MAGDALENE PAA OPSTANDELSENS MORGEN. Joh. Ev., 20. Cap. 16. og 17. Vers. Altertavle, malet til Pedersborg Kirke, men (1875) fjærnet herfra. Udstillet 1862.
Omtalt i Breve af 14. Jan., 24. Sept. og 14. Novbr. 1861. »Altertavlen (til Pedersborg) er snart færdig« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Kobke, d. 8. Jan. 1862).
Beenløse Kirke ved Ringsted.

1861—62. STUDIER TIL HOVEDER OG FIGURER PAA BILLEDET AF DEN GRUNDLOVGIVENDE FORSAMLING. Omt. p. 218 (de personkendte nævnes her i Bogstav-Orden):

416. Major CARL CHRISTOFFER GEORG ANDRÆ (1812—1893). Brystbilled.
48 × 40. Tilh. Hr. Overretsassessor *Victor Andræ.*

417. Professor VILH. JACOB BJERRING (1805—1879). Brystbilled.
(En Kopi heraf, malet af Ad. Larsen, tilhører Rigsdagen.) E. U.

418. Præsident i General-Toldkamret CHRISTIAN ALBRECHT BLUHME (1794—1866). Brystbilled.
Tilh. Hr. Folkethingsmand, Kaptajn *E. Bluhme.*

419. Sognepræst FREDERIK ENGELHARD BOJSEN (1808—1882). Brystbilled.
(En Kopi heraf, malet af Helene Gloersen, tilhører Rigsdagen.)
32 × 25. Tilh. Hr. Folkethingsmand *Frede Bojsen*

420. Overretsassessor LAUR. NØRGAARD BREGENDAHL (1811—1872). Brystbilled.

(En Kopi heraf, malet af Ad. Larsen, tilhører Rigsdagen.)

34 × 29. Tilh. *Kreditforeningen af jydske Landejendomsbesiddere,* Viborg.

421. Fabrikejer MADS PAGH BRUUN (1809—1884). Brystbillede.

(Gentagne Gange udført som færdigt Portræt. Se Nr. 457.)

26½ × 23. Tilh. *Rigsdagen.*

422. Overretsprokurator BALTHASAR MATTHIAS CHRISTENSEN (1802—1882) og

JENS ANDERSEN HANSEN (1806—1877). Dobbeltportræt. Brystbilled. Betegnet: *C. H. 1862.* Afb. p. 223.

39 × 47. Tilh. *Rigsdagen.*

423. Professor, Dr. theol. HENRIK NIC. CLAUSEN (1793—1877). Hel Figur. Betegnet: *C. H.*

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum* paa Frederiksborg.

424. SAMME. Brystbilled.

47 × 39. Tilh. *Rigsdagen.*

425. Professor CHRISTIAN GEORG NATHAN DAVID (1793—1874). Brystbilled.

(En Kopi heraf, malet af Ad. Larsen, tilhører Rigsdagen.)

39 × 31½. Tilh. Fru Oberstinde *Lehmann.*

426. Etatsraad CHRISTIAN FLOR (1792—1875). Brystbilled.

(En Kopi heraf, malet af Frk. Elise Konstantin Hansen, tilhører Hr. Højskoleforstander Schrøder, Askov; en anden Kopi, malet af Ad. Larsen, tilhører Rigsdagen.)

40 × 32. Tilh. Skolebestyrerinde Frk. *M. Kruse.*

427. Fhv. Institutbestyrer ASMUND CHRISTIAN GLEERUP (1809—1865). Brystbilled.

39 × 29. Tilh. *Rigsdagen.*

428. Cand. jur., Stænderdeputeret C. P. HOTHER HAGE (1816—1873). Brystbilled (Profil m. h.).

48 × 40. Tilh. *Rigsdagen.*

429. SAMME. Brystbilled (Profil m. v.).

39 × 31. Tilh. *Rigsdagen.*

430. Docent, senere Minister etc. CARL CHRISTIAN HALL (1812—1888). Brystbilled.

47½ × 40. Tilh. *Rigsdagen.*

431. Skolebestyrer MARTIN JOHANNES HAMMERICH (1811—1881). Brystbilled.

(En Kopi heraf, malet af R. Nielsen, tilhører Rigsdagen)

47 × 39. Tilh. Hr. Professor, Dr. med. *V. Schepelern,* Refsnæs.

432. Prokurator Christian Magdalus Jespersen (1809—1873). Brystbilled.
29 × 25. Tilh. *Rigsdagen.*

433. Gaardejer Jens Jørgensen (1806—1876).
(En Kopi heraf, malet af en ubekendt, tilhører Rigsdagen.) E. U.

434. Professor, Dr. juris Andreas Frederik Krieger (1817—1893). Brystbilled.
47 × 39. Tilh. *Rigsdagen.*

435. Højesteretsadvokat Orla Lehmann (1800—1870). Brystbilled. Betegnet: *C. H. 1862.*
Tilh. *Rigsdagen.*

436. Professor, Dr. Johan Nicolai Madvig (1804—1886). Brystbilled.
48 × 39½. Tilh. *Rigsdagen.*

437. Biskop Ditlev Gothard Monrad (1811—1887). Brystbilled.
47 × 39. Tilh. *Rigsdagen.*

438. Overretsprokurator Christian Rasmus Otterstrøm (1795—1876). Brystbilled. Betegnet: *Const. H.*
40 × 33. Tilh. *Rigsdagen.*

439. Gaardejer Cornelius Pedersen (1806—1876). Brystbilled.
48 × 40. Tilh. *Rigsdagen.*

440. Redaktør Parmo Carl Ploug (1813—1894). Brystbilled (¾ Profil m. v.). Betegnet: *C. H. 63.* Afb. p. 221.
47 × 39. Tilh. Enkefru *A. Rode.*

441. Samme. Brystbilled (¾ Profil m. h.).
39 × 31. Tilh. *Rigsdagen.*

442. Proprietær Frederik Wilhelm Schytte (1800—1873). Brystbilled.
39 × 29. Tilh. *Rigsdagen.*

443. Godsejer Andreas Ewald Meinert Tang (1803—1868). Brystbilled.
39 × 29. Tilh. *Rigsdagen.*

444. Kaptajn Anthon Frederik Tscherning (1795—1874). Brystbilled.
(En Kopi heraf (?), malet af Frk. Elise Konstantin Hansen, tilhører Rigsdagen.)
47 × 39. Tilh. Hr. Skuespiller, cand. phil. *L. Tscherning.*

445. Kaptajnlieutenant Nic. Elias Tuxen (1810—1891). Brystbilled.
(En Kopi heraf, malet af Frk. Nic. Tuxen, tilh. Rigsdagen.)
40 × 32. Tilh. Hr. Professor, Dr. theol. *H. Scharling.*

446. Generalprokurør Tage Algreen Ussing (1797—1872). Brystbilled.
(En Kopi heraf, malet af Frk. Elise Konstantin Hansen, tilhører Rigsdagen.)
30 × 23½. Tilh. Fru *C. Blom*, f. *Algreen Ussing.*

447. Professor NIELS LUDVIG WESTERGAARD (1815—1878). Brystbilled.
40 × 33. Tilh. *Rigsdagen.*

448. KOSTYME-STUDIE til Andræ's Figur. Hel Figur.
48 × 32. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

449. KOSTYME-STUDIE til P. D. Bruuns Figur. Hel Figur.
43 × 31. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

450. KOSTYME-STUDIER til Halls og Lehmanns Figurer. Hele Figurer. Paa ét Lærred.
31½ × 47. Tilh. Frk. *Thekla Monrad.*

451. KOSTYME-STUDIE til Knuths Figur. Hel Figur.
43 × 32. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

452. STUDIE-LÆRRED med Hænder (bl. a. Moltkes Haand) samt Portræt i hel Figur af Maleren F. Vermehren, benyttet til Schous Figur.
50 × 43. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

453. STUDIE TIL EN BAGGRUNDSFIGUR (Rademacher). Halv Figur. Holdende en høj Hat.
42 × 30. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

454. STUDIE TIL EN BAGGRUNDSFIGUR (Thielemann).
Tilh. Hr. Billedhugger *Thielemann.*

455. STUDIE TIL EN BAGGRUNDSFIGUR (Professor V. Klein).
43½ × 32½. Tilh. Hr. Professor *V. Klein.*

456. STUDIE TIL EN BAGGRUNDSFIGUR (Puttverchen). Brystbilled.
30 × 17. Tilh. Frk. *Marie Ahlmann,* Langholt.

457. 1862. Portræt af Fabrikejer, Etatsraad MADS PAGH BRUUN (1809—1884). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Opadseende. Betegnet: *C. H. 1862.*
En Kopi af dette Billede eller af den Studie, der findes nævnt under Forarbejderne til Billedet af den grundlovgivende Forsamling, tilhører Fru Oberstinde Dalgas, Aarhus. Den er malet af Elise Konstantin Hansen.
39 × 31½. Tilh. Fru Etatsraadinde *M. P. Bruun.*

458. 1862. Portræt af Etatsraadinde LOUISE CHRISTIANE ELISABETH BREGENDAHL, f. UNDALL (f. 1823). Brystbilled en face. Betegnet: *C. H. 1862.*
39½ × 30. Tilh. Fru Etatsraadinde *Bregendahl.*

459. 1862. Portræt af Maleren, Professor CHR. DALSGAARD. Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *C. H. 1862.*
48 × 40. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

460. 1862. Portræt af Jærnbaneassistent VIGGO MONRAD. Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 62.*
39 × 29. Tilh. Fru *Marie Monrad.* Winnetka, Illinois, United States.

461. 1862. Iduns Genkomst til Valhal. Skitze til et Transparentmaleri i Rosenborg Have, Aftenen d. 13. Juni 1862, ved det nordiske Studentermode.

Billedet blev udført af C. H. med Bistand af flere andre. Det er gengivet af C. H. i en Pennetegning overtrykt paa Sten, der atter er kopieret i Træsnit af Hammer.

39½ × 47. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

462. 1862. Portræt af N. F. S. Grundtvig (1792—1872). Knæbilled, en face. Siddende, med Hænderne foldede i Skødet. Ved hans Side et Bord. Udstillet 1864. Oml. p. 214.

Malet samtidig med at Marstrand malede sit Portræt af Grundtvig. »Med Grundtvigs Portrait gaar det la—la. Ieg havde paa langt kortere Tid malet det meget bedre, dersom ieg havde malet alene, og ieg tænker det samme er Tilfældet med Marstrand« (Brev fra C. H. til hans — den Gang fraværende — Hustru, d. 2. Juli 1862).

104 × 84. Tilh. Hr. Dr. med. *Kr. Poulsen.*

463. 1863. Portræt af N. F. S. Grundtvig (1790—1872). Mindre Gentagelse af det foregaaende.

»Ieg maler paa en Gjentagelse i det mindre af Grundtvigs Portrait, som er bestilt hos mig« (Brev fra C. H. til Christian Winther (?), d. 8. Juli 1863).

E. U.

464. 1863. Portræt af Professor Svend Hersleb Grundtvig (1824—1883). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1863.* Omt. p. 214.

47 × 39¾. Tilh. Hr. Arkivsekretær *Bloch.*

465. 1863. Portræt af daværende Hojesteretsassessor, senere Justitiarius i Hojesteret P. C. N. Buch (f. 1816). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *C. H. 63.* Omt. p. 214.

39 × 29. Tilh. Hs. Ekscellence, fhv. Justitiarius *Buch.*

466. 1863. Portræt af en lille Pige (Johanne Weis, f. 1861). Hel Figur. Betegnet: *C. H. 8. April 63.*

39 × 32. Tilh. Hr. Kontorchef *A. P. Weis.*

467. 1863. Portræt af en ung Pige (Thora Jorgensen). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Studie til »Idun« i Studenterforeningens Festsal.

39 × 31. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

468. 1863. Portræt af Professor Rasmus Nielsen (1809—1884). Brystbilled, en face. Udstillet 1864. Omt. p. 214.

»I Sondags fik ieg Rasmus Nielsens Portrait færdigt« (Brev fra C. H. til Christian Winther (?), d. 8. Juli 1863).

48 × 40. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

469. 1863. Portræt af Frk. Clara Marie Weis (f. 1845), Datter af Etatsraad, Stiftfysikus Chr. Weis, senere Professorinde Gædeken. Brystbilled, ¾ Profil m. v.

»Med Frk. Veis's Portrait havde ieg det Uheld at Undermalingen ikke var tor nok, og ieg var ikke i Stand til at faa Bugt med de torre indslaaende Farver« (Brev fra C. H. til ?, d. 13. Aug. 1863). »Ieg har beholdt Froken Weiss Portrait saa grumme længe. Imidlertid har ieg malet derpaa og troer nu ikke at kunne faae det bedre« (Brev fra C. H. til Etatsraadinde Weis, d. 29. Novbr. 1863).

47 × 39. Tilh. Fru Etatsraadinde *E. Weis.*

470. 1863. Portræt af Kammerherre, Stiftamtmand (1858—68) over Aarhus Stift, THORKILD CHR. DAHL (1807—1872). Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1863.*

»Dahl og Fru Dahl ere færdige« (Brev fra C. H. til hans Datter Kristiane, d. 22. Juli 1863).

En Gentagelse af dette Portræt tilhorer Kreditforeningen i Viborg. En Kopi, malet af Ad. Larsen, tilhorer Rigsdagen.

47 × 39. Tilh. Fru Kammerherreinde *Dahl*, Moesgaard ved Aarhus.

471. 1863. Portræt af Kammerherreinde ELEONORE EMILIE DAHL (f. 1824; gift med foregaaende, Kammerherre, Stiftamtmand over Aarhus Stift Th. Chr. Dahl). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1863.*

Se Noten under foregaaende Nr.

47 × 39. Tilh. Fru Kammerherreinde *Dahl*, Moesgaard ved Aarhus.

472. 1863. Portræt af Konferensraad, Stiftamtmand over Aarhus Stift (1868—1870 CARL BODILIUS AUGUST DAHL (1810—1870). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1863.*

»Indpakket Conferentsraad Dahls Portrait for at sende det til Kammerherre Dahl ved Aarhus« (C. H.'s Dagbog, d. 9. Jan. 1864).

47 × 39. Tilh. Fru Kammerherreinde *Dahl*, Moesgaard ved Aarhus.

473. 1863. Portræt af Fru KJERSTINE GULDAGER, f. FOGH (1780—1855; gift med [1]) Overkrigskommissær Dahl, [2]) med Chr. Th. Guldager, Ejer af Aarhus Molle. Brystbilled, en face.

Malet efter Fotografi.

47 × 39. Tilh. Fru Kammerherreinde *Dahl*, Moesgaard ved Aarhus.

474. 1863—1864. Portræt af Genremaleren, Kaptajn H. I. HAMMER (1815—1882). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *C. H. 1863.*

»I Dag fuldforte ieg et Portrait af Maleren Capt. Hammer som ieg begyndte i Gaar« (C. H.'s Dagbog, d. 1. Jan. 1864). Anvendt som Studie til en af Tilhorerne paa Billedet af den grundlovgivende Forsamling.

41 × 35. Tilh. Hr. Fabrikant *Viggo O. P. Hammer.*

475. 1863—1864. Portræt af Fru MIX ANKER, f. BOJSEN (1842—1892), gift med cand. Herm. Anker. Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 64.*

»Ieg har i denne Tid malet et Portrait af den unge Fru Anker . . . Det er ikke gandske færdigt« (Brev fra C. H. til Etatsraadinde Weis, d. 29. Novbr. 1863). Endnu omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 28. April 1864.

54 × 46. Tilh. Hr. Ingeniorkaptajn *Alf Anker*, Hovik, pr. Kristiania.

476. 1864. Portræt af Godsejer JOHANNES HAGE til Nivaagaard.

Omtalt af C. H. i hans Dagbog i Januar 1864. Tilintetgjort.

477. 1864. Portræt af Officersaspirant CHRISTOFFER F. HAGE (1811—1864). Brystbilled, en face.

»De to foregaaende Dage malet Christoffer Hages Portrait« (C. H.'s Dagbog, d. 9. Jan. 1864). »I Dag atter malet paa Christoffer Hages Portrait« (do. do., d. 31. Jan. 1864).

39 × 31½. Tilh. Hr. Kammerherre *A. Hage*, Oremandsgaard.

478. 1864. YDUN. (Senere færdigmalet) Studie til Loftsmaleriet i Studenterforeningens Festsal. Betegnet: *C. H. 1864.*

»Udført mere Skitzen til den Ydun, ieg malte til Studenternes Festsal« (C. H.'s Dagbog, d. 31. Jan. 1864).

39 × 39. Tilh. Hr. Kommunelæge *Chr. Fenger.*

479. 1864. Portræt af Frk. KAREN CATHRINE ANKER senere Fru F. E. BOJSEN (1843—1866). Brystbilled, omtrent en face (lidt mod højre).

»I denne Tid har ieg malet ... et mindre Portrait af ... Frøken Anker« (C. H.'s Dagbog, d. 28. April 1864).

26 × 21. Tilh. Hr. Folkethingsmand *F. E. Bojsen.*

480. 1864. Dobbeltportræt af Frøknerne BERTHA og ANGELA Weis (f. 1850 og f. 1854). Knæstykke. Hovederne en face. Den yngste holder den ældste om Livet. Betegnet: *C. H. 1864.* Udstillet 1865.

»Maae Bertha og Angela foreløbig komme til mig paa Lørdag Formiddag ... Saa vil ieg begynde at ordne et samlet Billede« (Brev fra C. H. til Etatsraadinde Weis, d. 2. Marts 1864). Omtalt i hans Dagbog d. 10. Marts og 28. April 1864.

104½ × 76. Tilh. Hr. Adjunkt *A. A. Weis.*

481. 1864. Portræt af Godsejer F. A. B. DAHL til Buderupholm (f. 1811). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Malet efter Fotografi.

Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 28. April 1864.

47 × 39. Tilh. Hr. Godsejer *H. F. A. B. Dahl*, Buderupholm ved Hobro.

482. 1864. Portræt Fru BERTHA BUCH, f. KØBKE (f. 1828). Brystbilled, ¾ Profil m. h.

Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 28. April og 6. Maj 1864.

39 × 33. Tilh. Hs. Ekscellence fhv. Justitiarius *Buch.*

483. 1860—1864. DEN GRUNDLOVGIVENDE RIGSFORSAMLING. Omt. p. 214—227. Afb. i Fig. 115 (udenfor Teksten).

»Mændene fra 1848 til Hage gaaer ieg og tænker paa« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 15. Febr. 1860). »Det store Lærred — 8 Alen bredt — som ieg har maattet lade væve i Dresden ligger nu færdigt præpareret paa mit Loft« (Brev fra do. til Fru Buch, d. 17. Decbr. 1860). »Snart haaber ieg at være færdig med Tegningen paa Lærredet af det store Maleri« (Brev fra do. til Frk. Christiane Købke, d. 24. Sept. 1861). »Ieg har begyndt at male lidt paa det store Billede« (Brev fra do. til do., d. 14. Novbr. 1861). »Om nogle Dage er ieg saa vidt, at ieg skal for Alvor tage fat paa Figurerne, af hvilke ieg dog alt har malet nogle i Billedets venstre Hjørne« (Brev fra do. til do., d. 23. Sept. 1862) »I Gaar flyttede ieg mit store Billede af Rigs-

dagen hen paa sin Plads hos Grosserer Hage for der at male det færdigt, efter at have bragt det saa vidt som det var mig muligt i mit eget Atelier, der var for lille til, at jeg der kunde oversee det« (C. H.'s Dagbog, d. 19. Juni 1864). »Jeg maler med fortvivlet Iver paa mit store Billede, som jeg inderlig længes efter at være færdig med« (Brev fra C. H. til Fru Buch, d. 2. Juli 1864). »Herved har jeg den Ære at aflevere Maleriet forestillende den grundlovgivende Rigsforsamling i 1848« (Brev fra C. H. til A. Hage, d. 15. Okt. 1864).

Billedet var fra 31. Maj—14. Juni 1865 udstillet i Hages Bolig, Kongens Nytorv 5. Det blev taget i Øjesyn af 2989 Personer. Overskudet af Entréen (ca. 250 Rigsdaler) tilflod »Comiteen for de troe, trængende Slesvigere«.

Billedet er af Fru V. Hage skænket til

Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.

484. 1864—1865. To Børn (Karl Konstantin og Marie Konst. H.). De holder hinanden i Haanden. Betegnet: *Const. H. 1864.* Udstillet 1865 (Tillægets Nr. 257).

»Idag malet paa et lille Billede af mine to yngste Børn, hel Figur« (C. H.'s Dagbog, d. 4. Marts 1865).

39½ × 33. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

485. 1865. Portræt af Kammerraad Købke (1798—1862). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Malet efter Fotografi.

»I Dag malet færdig et Portrait af afdøde Købke fra Ørnstrup efter Fotografi« (C. H.'s Dagbog, d. 24. Febr. 1865).

68 × 62½. Tilh. Hr. Læge *Købke*, Ærøskjøbing.

486. 1865. Portræt af en ung Pige (Thora Jørgensen, f. 1852). Brystbilled, Profil m. v. Studie til Roskva i Nr. 509. Omt. p. 264.

I Dagbogen omtaler C. H. d. 27. Febr. 1865, at han har malet »2 Studiehoveder efter Thora Jørgensen, en fortrinlig Roskva«.

36½ × 28½. Tilh. Fru *Asta Bergh*, f. *Heyman*.

487. 1865. Portræt af Frk. Thora Jørgensen (f. 1852). Brystbilled, ¾ Profil m. v.

Se Noten under foregaaende Nr.

39 × 34. Tilh. Hr. Generalmajor *C. T. Jørgensen*.

488. 1865. Ydun. Gentagelse af Loftsmaleriet i Studenterforeningens Festsal (se p. 365, Nr. 43). Betegnet: *C. H. 1865.* Udstillet 1865.

»Malet en Gjentagelse af den Skitze af Idun som jeg forærte Pastor Fenger« (C. H.'s Dagbog, d. 17. Marts 1865).

39 × 39. Tilh. Hr. Højesteretssagfører *Octavius Hansen*.

489. 1865. Portræt af Skibsfører, senere Konsul i Bangkok Frederik Købke (1837—1881). Brystbilled, ¾ Profil m. v. Korslagte Arme. Betegnet: *C. H. 1865.* Udstillet 1866.

»Anlagt et Portrait af min Svoger Sømanden Kapt. Købke« (C. H.'s Dagbog, d. 14. April 1865).

83 × 53. Tilh. Frk. *Christiane Købke*, Valby.

490. 1861—1865. DEN GRUNDLOVGIVENDE RIGSFORSAMLING. 4de, senere færdigmalede, Udkast til det store Billed. Udstillet 1866. Omt. p. 218.

»Naar ieg faaer Hall photograferet, tager ieg fat paa det store Udkast til det uhyre Billede« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 14. Jan. 1861). »Skitzen til det store Maleri har jeg nu næsten malet færdig« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 6.—9. Novbr 1864). Retoucheret i Juli 1865 (C. H.'s Dagbog).

90 × 185. Tilh. Hr. Fabrikant *Bernh. Hirschsprung.*

491. 1865. KUNSTNERENS HUSTRU MED ET SOVENDE BARN (Mela K. H.) I SIN ARM OG EN DRENG (Hans Christian K. H) STAAENDE BAG SIN STOL. Omt. p. 250.

»Ieg har malet ... et Billede af min Hustru med 2 af Børnene« (C. H.'s Dagbog, d. 26. Juli 1865).

47 × 39. Tilh. Frk. *Mela Konstantin Hansen.*

492. 1865. Portræt af Fru OLINE JOHANNE DOROTHEA BRUUN HIORT-LORENZEN, f. MUUS (1836—1864). Brystbilled, omtr. en face (Hovedet lidt m. v.).

»Ieg har malet ... et lille Portrait efter Hukommelsen og Photografi af Fru Oline Lorentzen, f. Muus, død ifjor« (C. H.'s Dagbog, d. 26. Juli 1865).

31 × 23½. Tilh. Hr. Etatsraad *Hiort-Lorentzen,* Roskilde.

493. 1865. Portræt af Frk. THORA KØBKE (1839—1866). Brystbilled, ¾ Profil m. h.

»Malet et Portrait af Thora Købke, min Svigerinde« (C. H.'s Dagbog, d. 1. Okt. 1865).

125½ × 86½. Tilh. Hr. Læge *Købke,* Ærøskøbing.

494. 1865. Portræt af FRANCESCO BERTINI, Søn af Sproglærer Bertini, Brystbilled, en face.

»Malet et Portrait af Sproglærer Bertini's Søn, for en Kasse Cigarer« (C. H.'s Dagbog, d 13. Okt. 1865).

47 × 39. Tilh. Hr. stud. *Bertini.*

495. 1865. Portræt af Skibsfører, senere Konsul i Bangkok FREDERIK KØBKE. Gentagelse i mindre Maalestok af Nr. 489.

»Malet en Copi i det mindre af min Svoger: Frederik Købkes Portrait, som nogle af Familien ville foræere min Svigerinde Kristiane til Julen« (C. H.'s Dagbog, d. 14. Decbr. 1865).

31 × 24. Tilh. Frk. *Christiane Købke,* Valby.

496. 1865. Portræt af Student HENRI PETERSEN (1844—1865). Brystbilled, ¾ Profil m. v.

34 × 28. Tilh. Hr. Læge *Otto Petersen.*

497. 1865. FRA HØNSEGAARDEN. Omt. p. 250—251. Afb. p. 251.

En Tegning hertil findes i en af C. H.'s Skitzebøger fra 1865.

47 × 40. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

498. 1865—1866. DEN OPSTANDNE CHRISTUS. Altertavle. Betegnet: *C. H.* Omt. p. 265. Afb. p. 267.

»Anlagt en Altertavle forestillende Opstandelsen« (C. H.'s Dagbog, d. 1. Okt. 1865). »Færdig med Altertavlen til Slaglille Kirke« (do. do., d. 23. Jan. 1866).

Kirken i *Slaglille*.

499. 1866. Udsigt over Slotspladsen og Holmens Kirke fra et Vindu paa Christiansborg. Betegnet: *C. H. 1866.* Udstillet 1867.

Omtalt gentagne Gange i Dagbogen mellem 7. April og 5. Juli 1866.

48 × 64. Tilh. Hr. Læge *A. H. Winge*, Aarhus.

500. 1866. EN UNG MAND I EN HAVESTOL (Portræt af OLAF KOBKE, Kunstnerens Svoger).

»I forrige Uge begyndt paa et Portrait af min Svoger: Olaf Kobke. Ieg maler det i fri Luft ude i Haven« (C. H.'s Dagbog, d. 30. Juli 1866).

47 × 39. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

501. 1866. KORET I LUNDS DOMKIRKE. Studie til Nr. 505.

»31. Juli tog ieg til Lund for at male en Skitze af Choret i Domkirken til Brug ved Billedet af Oehlenschlægers Bekrandsning« (C. H.'s Dagbog under 18. Aug. 1866).

63 × 39. Tilh. Frk. *Signe Konstantin Hansen.*

502. 1866. Portræt af Fru CAROLINE AMALIE HANSEN, f. Wichmand, (ca. 1835—1867; g. m. Malermester Hansen) og hendes Søn HANS JØRGEN. Brystbilled, 3/4 Profil m. h. af Moderen, 3/4 Profil m. v. af Barnet. Betegnet: *C. H. 1866.*

»Istedetfor Betaling til en Maler, som har udført noget Malerarbejde ved mit Huus, har jeg malet til ham hans Kones og Barns Portraiter paa eet Stykke« (C. H.'s Dagbog, d. 24. Aug. 1866).

47 × 39. Tilh. Hr. Læge *H. J. Hansen*, Asnæs.

503. 1866. DEN KLOGE JOMFRU. Betegnet: *Const. H. 1866.* Udstillet 1867.

»Frøken Charlotte Aagaard har bestilt et Par smaae Billeder: Een af de kloge og een af de daarlige Jomfruer . . . Ieg har tidligere malet dette Æmne for Fru Monrad« (C. H.'s Dagbog, d. 7. April 1866). »Færdig med den kloge og den daarlige Jomfru til Frøken Aagaard, nuværende Fru Ibsen« (do. do., d. 12. Okt. 1866).

48 × 40. Tilh. Hr. Overlærer *Eugène Ibsen*, Sorø.

504. 1866. DEN DAARLIGE JOMFRU. Betegnet: *Const. H. 1866.* Udstillet 1867.

Se Noten til foregaaende Nr.

48 × 40. Tilh. Hr. Overlærer *Eugène Ibsen*, Sorø.

505. 1866. OEHLENSCHLÆGER BEKRANSES AF TEGNÉR I LUNDS DOMKIRKE. Udstillet 1867. Omt. p. 264. Afb. p. 263.

»Færdig anlagt Billedet til Lehmann, Tegnér bekrandser Oehlenschlæger« (C. H.'s Dagbog, d. 16. Juli 1866). »Afleveret Lehmanns Billed: Tegnér etc. (do. do., d. 29. Okt. 1866).

45 × 38. Tilh. Fru *A. Fischer.*

506. 1866. Tjalfe og Roskva. Studie (hele Figurer) til Thors Rejse til Jotunheim (Nr. 509).
$43^1/_2$ × $41^1/_2$. Tilh. Hr. Direktor *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

507. (1865—)1867. Portræt af Pastor Schøller Parelius Vilhelm Birkedal (1809—1892). Brystbilled, omtr. en face (lidt m. h.).
»I Gaar og i Dag malet et Portrait af Pastor Birkedal, at sige for min egen Fornøielse« (C. H.'s Dagbog, d. 8. Novbr. 1865). »I Dag og i Gaar malet Birkedals Portrait færdigt. — Ikke heldig« (do. do., d. 27. Febr. 1867).
$36^1/_2$ × 29. Tilh. Fru *Georgia Lange*, Inderøen ved Trondhjem.

508. 1867. Portræt af Arkitekten M. G. Bindesbøll. Gentagelse — i Brystbilled-Format — af Knæ-Billedet fra 1848—49 i Thorvaldsens Museum. Malet for Puggaard.
»I Gaar begyndt paa en Kopi af Bindesbølls Portrait som tilhører Thorvaldsens Museum og som jeg selv har malet. Kopien er til Grosserer R. Puggaard« (C. H.'s Dagbog, d. 18. Febr. 1867). »Færdig med Copien af Bindesbølls Portrait« (do. do., d. 31. Marts 1867). »Denne Dag endnu anvendt til en yderligere Retouche af Bindesbølls Portrait« (do. do., d. 7. April 1867).
59 × 48. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung*.

509. (1865—)1867. Thors Rejse til Jotunheim i Selskab med Loke samt de to Sødskende Thjalf og Roskva. Udstillet 1866. Omt. p. 264. Afb. p. 265.
»Optegnet ... Thors Reise til Jotunheim« (C. H.'s Dagbog, d. 4. Febr. 1865). »Færdig malet Thors Brudefærd og hans Reise til Jotunheim« (do. do., d. 15. Marts 1866). »Anvendt nogle Dage til at retouchere Billedet Thors Færd til Jotunheim« (do. do., d. 11. April 1867).
73 × 93. Tilh. Fru Etatsraadinde *H. Heyman*.

510. (1865—)1867. Thor iføres Kvindeklæder og Freya er ifærd med at kaste et Slør over ham, for at han forklædt som Brud kan skuffe Jætten Thrym. Udstillet 1866. Omt. p. 264.
Paabegyndt og fuldendt omtrent samtidig med foregaaende.
73 × 93. Tilh. Fru Etatsraadinde *H. Heyman*.

511. 1866—1867. Nadveren — Herren og de to Disciple, som gaa til Emaus. — To Alterbilleder til en Alterramme fra Chr. IV's Tid. Udstillede 1867.
»I Dag færdig med Udkast til Altertavlen til den mindre Kirke i Roskilde« (C. H.'s Dagbog, d. 5. Juli 1866). »Færdig med Alterbillederne til Roeskilde« (do. do., d. 26. Marts 1867). »Anvendt nogle Dage til at retouchere Billederne til Frue Kirke« (do. do., d. 22. Maj 1867).
De øvrige Alterbilleder i samme Ramme skyldes F. C. Lund.
Vor Frue Kirke, Roskilde.

512. 1867. Portræt af Gotfred Rode (1830—1878). Brystbilled, en face. Studie til efterfølgende Billed.
32 × 28. Tilh. Hr. Direktor *K. Konstantin Hansen*.

513. 1867. CARL PLOUG I SPIDSEN FOR DANSKE STUDENTER (Hostrup, Richardt og Rode) TILTALER KONG OSKAR PAA TERRASSEN UDENFOR DROTNINGHOLM. Betegnet: *C. H. 68.* Udstillet 1868. Omt. p. 264.

»Anlagt et Billede til Orla Lehmann forestillende Ploug etc. ...« (C. H.'s Dagbog, d. 16. Febr. 1867). »Færdig med Lehmanns Stykke« (do. do., d. 2. Juli 1867).

45 × 38. Tilh. Fru *A. Fischer.*

514. 1867. Portræt af KAPTAJN ASMUSSENS BØRN (JENS SIMMELKJÆR ASMUSSEN, f. 1855, nu Adjunkt i Aalborg, og CATHRINE ASMUSSEN, f. 1856, nu Fru HEIBERG).

»Igaar begyndte ieg at male paa Kapt. Asmussens 2 Børn paa ét Stykke, bestilt af ham til 50 rdlr.« (C. H.'s Dagbog, d. 31. Maj 1867). »Capt. Asmussen betalt 50 rdlr. for Børnenes Portraiter« (do. do., d. 11. Juli 1867).

39 × 32. Tilh. Hr. Professor, Dr. phil. *J. L. Heiberg.*

515. 1867. ERATO. Gave fra C. H. til Christian Winther. Omt. p. 265.

»Malet en lille Erato til Christian Winthers Fødselsdag« (C. H.'s Dagbog, d. 16. Juli 1867).

17 × 12. Tilh. Hr. Lieutenant *Viggo Monrad.*

516. 1867. PARTI AF (DET INDRE AF) KIRKEN SAN LORENZO udenfor Rom. Staffage: en knælende Præst i Profil m. h. Udstillet 1868.

»Malet paa et Parti af Kirken S. Lorenzo fuori le mure« (C. H.'s Dagbog, d. 27. April 1867). »Malet i nogle Dage paa Kirken S. Lorenzo« (do. do., d. 3. Aug. 1867). Endnu i Sept. malede C. H. paa Billedet.

47 × 39. Tilh. Enkefru *Busck.*

517. 1867. Portræt af Fru Professorinde SOFIE EMILIE SCHIØDTE, f. HANSEN (f. 1831; gift med Professor Immanuel Schiødte). Brystbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1867.*

»Begyndt paa et Portrait af Prof. Doctor Schjødts Frue« (C. H.'s Dagbog, d. 27. Juni 1867). »Retoucheret Fru Schiødtes Portrait« (do. do., d. 12. Sept. 1867).

46 × 38. Tilh. Hr. Proprietær *Emil Schiødte,* Hoveltegaard, pr. Birkerød.

518. 1867. Portræt af MARIE KONSTANTIN HANSEN, senere Fru Axelsen, som Barn. Brystbilled, ³/₄ Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1867.*

»Begyndt paa et Portrait af min Datter Marie« (C. H.'s Dagbog, d. 10. Okt. 1867).

39¹/₂ × 36¹/₂. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

519. 1867. Portræt af META KONSTANTIN HANSEN som Barn. Hel Figur. Betegnet: *C. H.*

»Malet et lille Billede i hel Figur af min Datter Meta« (C. H.'s Dagbog, d. 26. Okt. 1867).

47 × 39. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

520. 1867. Portræt af (senere Forpagter paa Christianssæde) NICOLAI AAGESEN (f. 1863) som Barn. Brystbilled, en face.

»Tegnet Contour til et Portrait af Fru Aagesens lille Søn« (C. H.'s Dagbog, d. 9. Novbr. 1867)

47 × 39. Tilh. Fru Professorinde *Aagesen.*

521. 1867. SELVPORTRÆT. Brystbilled, omtr. en face. I Malerbluse. Betegnet: *C. H. 1868.* Omt. p. 266. Afb. p. 271.

»Malet et Portrait af mig selv til min ældste Datter« (C. H.'s Dagbog. d. 11.—12. Novbr. 1867).

47 × 39. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

522. 1867. Portræt af Frk. FREDERIKKE AAGAARD, senere Professorinde Otto Haslund (f. 1857). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h.

»Malet den lille Aagaard færdig« (C. H.'s Dagbog, d. 19. Novbr. 1867).

$31^1/_2$ × $24^1/_2$. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

523. 1867. Portræt af Professor, Dr. IMMANUEL SCHIODTE (1818—1873). Brystbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1867.*

»Begyndt paa Prof. Schjodtes Portrait« (C. H.'s Dagbog, d. 30. Sept. 1867). »Færdig med Prof. Schjodtes Portrait« (do. do., d. 8. Decbr. 1867).

46 × 38. Tilh. Hr. Proprietær *Emil Schiødte,* Hoveltegaard, pr. Birkerød.

524. 1867. SELVPORTRÆT. Omtrent Knæbilled, en face. Staaende, med venstre Haand i Siden, højre holdende Pensler og Malerstok. Udstillet 1868. Omt. p. 266.

»Begyndt paa mit eget Portrait, bestilt af Udstillingscommitteen til 300 rdlr.« (C. H.'s Dagbog, d. 25. Juni 1867). »Færdig med mit eget Portrait« (do. do., d. 17. Okt. 1867). »Malet 2 Dage paa mit eget Portrait til Udstillingsbygningen« (do. do., d. 14. Decbr. 1867).

87 × 75. Tilh. Udstillingskomiteen.

525. 1867. EN LILLE LÆSENDE PIGE (Elise K. H.). Hun sidder i en højrygget Stol.

»Malet 2 Dage paa Elises Portrait« (C. H.'s Dagbog. d. 19. Decbr. 1867).

47 × 39. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

526. 1867 (ca.). MARIE MED BARNET.

46 × 39. Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

527. 1867—1868. EN DRUESPISER OG EN FLØJTESPILLER (to neapolitanske Drenge paa Baggrund af et antikt Tempels Søjler. Betegnet: *C. H. 68.* Udstillet 1868. Malet til Chr. Winther.

»Anlagt Stykket til Christian Winther: en Druespiser og en Fløjtespiller« (C. H.'s Dagbog, d. 6. Novbr. 1867). »Malet de to neapolitanske Drenge færdig til Chr. Winthers« (do. do., d. 7. Jan. 1868).

37 × 31. Tilh. Hr. Konferensraad *H. N. Hansen.*

528. 1868. Portræt af (senere Assistent i Kultusministeriet) VIGGO AAGESEN (f. 1864) som Barn. Brystbilled, en face. Betegnet: *Const. H. 1868.*

Dette eller Nr. 520 var udstillet 1868.

47 × 39. Tilh. Fru Professorinde *Aagesen.*

529. 1868. Barneportræt (Kunstnerens Datter Marie). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Studie til »Børn, som morer sig med at betragte Ilden i en Stueovn«.
22½ × 19½. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

530. 1868. Tre Børnehoveder (Karl, Mela og Marie Konstantin Hansen). Studie til »Børn, som morer sig ved at betragte Ilden i en Stueovn«.
27 × 30. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

531. 1868. Børn, som morer sig ved at betragte Ilden i Stueovnen. Betegnet: *Const. H. 68.* Udstillet 1868.
Omtalt af C. H. i hans Dagbog 7. Jan., 26. Febr. 1868. Færdigt 17. Marts.
Tilh. *Museet i Aarhus.*

532. 1868. Portræt af Adjunkt Anton Aug. Weis (f. 1853). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Han har en Syrén i Knaphullet. Betegnet: *C. H. 1868.*
»Malet et Portrait af Aug. Weis« (C. H.'s Dagbog, d. 2. Juni 1868).
47½ × 40. Tilh. Enkefru *B. Weis,* Aarhus.

533. 1868. Portræt af Kunstnerens Hustru med et Barn (Thora C. H.), der holder et Par Kirsebær.
»Begyndt paa et Portrait af min Kone med sit yngste Barn« (C. H.'s Dagbog, d. 7. Jan. 1868). »Malet Magdalenes og Thoras Portrait færdigt« (do. do., d. 29. Juni 1868).
48 × 40. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

534. 1868. Portræt af Hofjægermesterinde Jenny de Neergaard, f. Qvistgaard (f. 1847). Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *Const. H. 1868.*
»Idag har ieg begyndt at male paa Fruens Portrait« (Brev fra C. H. — fra Gyldenholm — til hans Hustru, d. 16. Juli 1868).
63 × 52. Tilh. Hr. Godsejer *Fabricius,* Jægerhus pr. Skelskor.

535. 1868. Portræt af Frk. Hertha Johanne Qvistgaard (f. 1849). Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *Const. H. 1868.*
(Se Noten under efterfølgende).
63 × 52. Tilh. Hr. Godsejer *Fabricius,* Jægerhus pr. Skelskor.

536. 1868. Portræt af Fru Mary Bay, f. Quistgaard (f. 1848). Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *Const. H. 1868.*
»De 3 ere fixe og færdige« (Brev fra C. H. — fra Gyldenholm — til hans Hustru, d. 8. Aug. 1868).
63 × 52. Tilh. Hr. Godsejer *Fabricius,* Jægerhus, pr. Skelskor.

537. 1868. Portræt af Fru Tofa Alvilde Fabricius, f. Qvistgaard (1852—1895). Brystbilled, 3/4 Profil m. v. Betegnet: *Const. H. 1868.*
»i Dag ventede ieg Frøken Tofa, hvis Portrait skulde retoucheres« (Brev fra C. H. — fra Gyldenholm — til hans Hustru, d. 28. Aug. 1868).
63 × 52. Tilh. Hr. Godsejer *Suhr,* Rosengaarden pr. Ringsted.

538. 1868. Portræt af Hofjægermester CHARLES ADOLF DENIS DE NEERGAARD til Gyldenholm (f. 1839). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *Const. H. 1868.*

»I Gaar og i Dag har ieg malet Hovedet helt færdig paa Neergaards Portrait« (Brev fra C. H. — fra Gyldenholm — til hans Hustru, d. 23. Sept. 1868).

63 × 52. Tilh. Hr. Godsejer *Fabricius*, Jægerhus, pr. Skelskor.

539. 1868. DET INDRE AF EN SMEDIE.

»Desuden malt en Studie af Smedien paa Gyldenholm« (C. H.'s Dagbog, d. 28. Sept. 1868). Solgt paa Kunstforeningens Udstilling til en Fuldmægtig Hansen, der ikke senere har kunnet findes. E. U.

540. 1868. Portræt af Lieutenant, Forpagter HANS GUSTAV GREGOR ANDREAS MØLLER (1838—1881). Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *C. H. 68.*

»Malt . . . . en Portrætskitse af Avlsforvalter Møller« (C. H.'s Dagbog, d. 28. Sept. 1868).

32 × 29½. Tilh. Hr. Billedhugger *Frances V. Møller.*

541. 1868. MORRASPILLERE. Mellem dem en Tilskuer. Baggrunden dannes af en Søjlehal. I Mellemgrunden tilhøjre en spindende Kone og en Kone med et Barn paa Armen. Betegnet: *Const. H.* Udstillet 1869.

»Begyndt paa Morraspillerne til M. P. Bruun« (C. H.'s Dagbog, d. 2. Juni 1868). »Modtaget 200 rdlr. af M. P. Bruun for et Billede med 3 Morraspillere« (do. do., d. 9. Novbr. 1868).

63 × 52½. Tilh. Fru Etatsraadinde *M. P. Bruun.*

542. 1868. PORTRÆT AF HANS HANSEN. Kopi efter dennes Selvportræt.

»Kopieret min Faders Portrait efter en Original malet af ham selv« (C. H.'s Dagbog, d. 21. Decbr. 1868).

47 × 39½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted pr. Horsens.

543. 1868—1869. JESU FRISTELSE. Udstillet 1869.

»Malet en Skitze af Jesu Fristelse i Ørkenen« (C. H.'s Dagbog, d. 14. Maj 1868). »Malet paa Fristelsen« (do. do. d. 21. Decbr. 1868). »Færdig med Fristelsen« (do. do., d. 18. Marts 1869).

47 × 39. Tilh. Hr. Trikotagefabrikant *P. F. Nielsen.*

544. 1868—1869. HISTORIENS MUSA (Clio) LÆSER OP FOR HELTEDIGTETS OG TRAGEDIENS MUSER (Calliope og Melpomene). Betegnet: *C. H. 1869.* Udstillet 1869.

»I den sidste Tid malet paa 3 mindre Billeder, 3 Muser etc.« (C. H.'s Dagbog, d. 4. Novbr. 1868). »Færdig med Muserne« (do. do., d. 18. Marts 1869).

39 × 47. Tilh. Stamhusbesidderinde Frk. *Rosenørn-Teilmann*, Nørholm, pr. Varde.

545. 1868—1869. Dobbeltportræt af KRISTIANE KONSTANTIN HANSEN og MARIE KORKE (Datter af Generalmajor K.) staaende ved et

Sybord. Knæbilled. Begge omtrent en face. Betegnet: *Const. H. 1869.* Udstillet 1869.

Omtalt af C. H. i hans Dagbog fra 29. Decbr. 1868—18. Marts 1869.
114 × 94. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen,* Thorsted pr. Horsens.

546. 1868—1869. Portræt af Medaljør Peter Petersen (1810—1892). Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 1869.* Udstillet 1869.

»Malet et Portrait af Medailleur P. Petersen for min egen Fornøielse« (C. H.'s Dagbog, d. 21. Decbr. 1868). »Færdig med Medailleur Petersens Portrait« (do. do., d. 24. Marts 1869).
47 × 39. Tilh. Enkefru *M. Petersen.*

547. 1869. Jesus aabenbarer sig for Maria Magdalene Paaskemorgen. Betegnet: *Const. H. 1870.* Udstillet 1869. (Tillægets Nr. 336).

»Færdig med det lille Billede af Jesus Aabenbarelse for etc.« (C. H.'s Dagbog, d. 1. April 1869).
39 × 47. Tilh. Fru *Anna Holm,* f. Fenger.

548. 1869. Portræt af nuværende Overlæge ved Aarhus Kommunehospital, Chr. Weis (f. 1850). Brystbilled, en face.

»Begyndt et Portrait af Dr. Veis's Søn, som Etatsraadinde A. Weis bestilte i Gaar« (C. H.'s Dagbog, d. 5. April 1869).
47 × 39. Tilh. Fru Etatsraadinde *E. Weis.*

549. 1869. Børn, som morer sig ved at betragte Ilden i Stueovnen. Omt. p. 266. Afb. p. 269.

»Malet en lille Gjentagelse af Børnene ved Ovnen til Fru Veiss« (C. H.'s Dagbog, d. 18. Maj 1869).
41 × 49. Tilh. Hr. Adjunkt *A. A. Weis.*

550. 1869. Christus med Kalken. Han holder Kalken i venstre Haand, medens han velsignende løfter højre Haand.

»Begyndt paa en Altartavle til billig Pris — 100 rdlr. En Christusfigur naturlig Størrelse bestilt af Kammerherre Rosenørn« (C. H.'s Dagbog, d. 13. Juni 1869). »Færdig med Altarbilledet paa en lille Retouche nær. 3 Alen 6 Tom. høit, 2 Alen bredt« (do. do. d. 19. Juni 1869).
Selde Kirke, pr. Roslev.

551. 1869. En huslig Scene (Thora C. H. rider Ranke paa Signe C. H.'s Skød). Udstillet 1870.

»Begyndt paa et Billede fra mit Hjem. Den næstældste Datter rider Ranke med den yngste« (C. H.'s Dagbog, d. 10. Juli 1869).

Af dette Billed malede Kunstneren i Novbr. s. A. en Gentagelse (Dagbogen).
47 × 39. Tilh. Godsbesidderinde, Frk. *Nobel Sperling,* Sandholt, Fyen.

552. 1869. Børn, som morer sig ved at betragte Ilden i Stueovnen. Betegnet: *Const. H. 1869.*

»Kassen tom — men da kom Bogbinder Rasmussen og fik sit Billede: en lille Gentagelse af »Børnene ved Ovnen, hvorfor han endnu efterbetalte 25 rdlr« (C. H.'s Dagbog, d. 25. Juli 1869).
41 × 49. Tilh. Hr. Bogbindermester *H. H. Rasmussen.*

553. 1869. PALLAS ATHENES FØDSEL. Betegnet: *C. H.* Udstillet 1870. Gentagelse (med nogle Ændringer) af Billedet i Universitetets Vestibule.

»Malet paa et lille Billede af Athenes Fødsel« (C. H.'s Dagbog, d. 11. Maj 1869). »Malet paa Athenes Fødsel« (do. do. d. 14. Aug. 1869).

40 × 55. Tilh. *Aalborg Museum.*

554. 1869. EN HYRDE. Knæbilled. Profil m. h. Studie til »Hyrdernes Besøg« (Nr. 558).

35½ × 25. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

555. 1869. Portræt af Pastor HERMAN MONRAD (f. 1848). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Studie til »Hyrdernes Besøg« (Nr. 558).

36½ × 31½. Tilh. Fru *Fru Annette Thalbitzer*, f. *Neergaard*, Thurebyholm.

556. 1869. EN KNÆLENDE MAND, drapperet. Studie til »Hyrdernes Besøg« (Nr. 558).

53 × 36. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

557. 1869. EN DRENG (K. Konst. H.) MED EN KAT. Knæbilled, ¾ Profil m. h. Studie til »Hyrdernes Besøg« (Nr. 558).

38 × 25. Tilh. Hr. Fabrikejer *Vilh. Jørgensen.*

558. 1869—1870. HYRDERNES BESØG HOS BARNET i Bethlehem Julemorgen. Betegnet: *Const. H. 1870.* Udstillet 1870.

Se Noten under efterfølgende Nr.

Kirken i *Kirkerup* (Sognekirke til Gyldenholm).

559. 1869—1870. CHRISTUS KOMMER TIL DE TO DISCIPLE PAA VEJEN TIL EMAUS. Altertavle. Udstillet 1870. Omt. p. 265. Afb. p. 268.

»Begyndt paa 2 Altarbilleder. Et til min Svigermoders Kirke i Igeskov ved Fredericia og den anden til Godsejer Neergaard til Gyldenholm til hans Sognekirke« (C. H.'s Dagbog, d. 19. Okt. 1869). »Færdig med begge Altartavler« (do. do., d. 23. April 1870).

Igeskov Kirke ved Fredericia.

560. 1870. CHRISTUS LADER DE SMAA BØRN KOMME TIL SIG. Altertavle. Fri Gentagelse af den i Torup Kirke.

»Begyndt at tegne paa en Altartavle, bestilt af Hr. Brink Seidelin: Christus lader smaa Børn komme til sig« (C. H.'s Dagbog, d. 11. Maj 1870). Ifg. Dagbogen færdig 4. Juni samme Aar. E. U.

561. 1870. TO BØRN SIDDENDE I EN ARMSTOL, DEN ENE HOLDENDE EN DUKKE (Portræter af Meta og Thora Konstantin Hansen). Betegnet: *C. H. 1870.*

Omtalt af C. H. i hans Dagbog, d. 1. Sept. 1870.

39 × 47. Tilh. Frk *Signe Constantin Hansen.*

562. 1870. Portræt af Assistent i Illinois Pure Food Commission JOHANNES MONRAD (f. 1849). Brystbilled, en face. Skitse.

»Malet . . . en Portraitskitze af Johannes Monrad« (C. H.'s Dagbog, 1. Sept. 1870 og 20. Okt. s. A.).

47 × 39. Tilh. Fru *Marie Monrad*, Winnetka Ill. United States.

563. 1870. Portræt af Frk. ANGELA WEIS (f. 1854). Brystbilled, ³/₄ Profil m. v.

»Malet Studier til Hoveder efter Angela Weis og Frk. Walther« (C. H.'s Dagbog, d. 20. Okt. 1870).

47 × 39½. Tilh. Hr. Direktor *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

564. 1870. Portræt af Frk. EMMY WALTHER (f. 1852). Brystbilled, ³/₄ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1870.*

»Forarbejde til 2den Udgave af Ægirsgildet«. Se Noten til foregaaende Billed.

35 × 27½. Tilh. Fru Etatsraadinde *W. Walther*, Aarhus.

565. 1870. MORRASPILLERE UDENFOR ET OSTERI. Betegnet: *Const. H. 1870.*

»Malet i 4 Dage paa Morraspillerne til Rasmussen« (C. H.'s Dagbog, d. 20. Okt. 1870). »Malet 2 Dage paa Rasmussens Billede. Færdigt« (do. do., d. 7. Decbr. 1870).

47 × 39. Tilh. Hr. Bogbinder *H. H. Rasmussen*.

566. 1870—1871. GÆSTEBUDET HOS ÆGER. 2den Udgave. Udstillet paa Foreningen »Fremtiden«s Udstilling paa Charlottenborg 1871. Omt. p. 266—268.

»Begyndt at male paa Ægers Gildet, bestilt af Neergaard til Gyldenholm, 5 Alen 3 Tommer bredt« (C. H.'s Dagbog, d. 1. Sept. 1870). »6. Juli blev Ægirsgilde bragt til Charlottenborg til Udstilling« (do. do. under 1871).

Tilh. Hr. Hofjægermester *de Neergaard*, Gyldenholm.

567. 1871. Portræt af Fru ANNA MARIE LOUISE FREDERIKSEN (f. 1849; senere gift: Monrad). Brystbilled, ³/₄ Profil m. v.

»Malet et Portrait af Frøken Maria Frederiksen« (C. H.'s Dagbog, d. 31. Jan. 1871).

44½ × 38. Tilh. Frk. *Kirstine Frederiksen*.

568. 1871. Portræt af Gehejmekonferensraad, Deputeret for Finanserne, JONAS COLLIN (1776—1861). Gentagelse i Halv Figur-Format af Knæbilledet i Thorvaldsens Museum.

»Opmalet Collins Portrait til Sparekassen« (C. H.'s Dagbog, d. 18. Juni 1871). »For Collins Portrait til Sparekassen 300 rdlr.« (do. do., d. 24. Juli 1871).

81 × 65. Tilh. *Sparekassen for København og Omegn*.

569. 1871. ATHENES STRID MED POSEIDON.

»Anlagt Athenes og Poseidons Strid om Athen« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871).

E. U.

570. 1871. JONAS I NINIVE. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 62.

»Jonas i Ninive« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871).

51 × 40½. Tilh. Hr. Skibsbygmester *S. Andersen*.

571. 1871. Portræt af Sognepræst PETER ANDREAS FENGER (1799—1878). Brystbilled, omtrent en face.

»Pastor Fengers Portrait, malet for Grosserer Wanscher til Minister Fengers Sølvbryllup — 75 rdlr.« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871).

47 × 39. Tilh. Frk. *Johanne Fenger.*

572. 1871. THESEUS OG MINOTAURUS. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 64. Ikke fuldendt.

»Anlagt Theseus og Minotaurus« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871). »Malet paa . . . Theseus« (do. do., d. 27. Sept. 1871).

$47^1/_2$ × 42. Tilh. Hr. fhv. Bygningsinspektør *Mathiesen.*

573. 1871. Portræt af Kunstnerens Søn, HANS KRISTIAN KONSTANTIN HANSEN i Orlogsmatrosdragt. Omtr. Halv Figur med korslagte Arme. Hovedet en face. Betegnet: *Const. H. 1872.* Udstillet 1872. Omt, p. 274.

»Malet et Portrait med Hænder af min Søn: Hans Kristian i Sømandsdragt« (C. H.'s Dagbog, d. 29. Sept. 1871).

64 × 53. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

574. 1871. Portræt af Fru MATHILDE ELISABETH PETERSEN, f. HANSEN (f. 1825; gift med Medaljør Peter Petersen). Brystbilled, en face. Betegnet: *C. H. 1871.*

»Begyndt et Portrait af Fru Petersen« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871). »Afleveret Fru Petersens Portrait« (do. do., d. 26. Decbr. 1871).

47 × 39. Tilh. Enkefru *M. Petersen.*

575. 1872. DEN STØRRE SØSTER MED DE TO MINDRE (Elise, Thora og Meta Konstantin Hansen). Hun har den ene paa Skulderen; den anden staar under hendes Arm. Betegnet: *C. H.*

»Malet en Skizze af 3 af Børnene i Gruppe« (C. H.'s Dagbog, d. 4. Jan. 1872).

47 × 39. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

576. 1872. Portræt af Professor SVEND HERSLEB GRUNDTVIG (1824—1883). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h.

»Malet et Portrait af Prof. Sv. Grundtvig« (C. H.'s Dagbog, d. 29. Jan. 1872).

Tilh. *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.*

577. 1871—1872. Portræt af Skolebestyrerinde, Frk. ANNA ELISE VILHELMINE BUCH (f. 1860). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *Const. H. 1872.*

»Begyndt et Portrait af Anna Buch« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871). »I Marts desuden malet Anna Buchs Portræt, som er udstillet« (do. do., April 1872).

48 × 33. Tilh. Hs. Ekcellence, fhv. Justitiarius *Buch.*

578. 1872. MANDLIG MODELFIGUR. Han sætter Foden op paa en Sten og binder sin Sandal. Over højre Ben ligger et rødt Drapperi; ved Stenen et Sværd. Baggrunden er en Skov.

»Malet en Modelfigur sammen med min Søn og hans Kammerater Terkelsen og Johansen« (C. H.'s Dagbog, d. 2—10. April 1872).

94 × 73. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

579. 1872. EN UNG KVINDE LÆNER SIG TIL EN UNG MANDS BRYST. Studie til Billedet af Hermod, Balder og Nanna hos Hel (Nr. 580). Betegnet: *19. Febr. 1872.*

36 × 28½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted pr. Horsens.

580. 1871—1872. HERMOD, BALDER OG NANNA HOS HEL. Betegnet: *Const. H. 1872.*

»Begyndt paa Hermods Helridt« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Sept. 1871). »Bogbinder Rasmussen betalt de sidste 25 rdlr. for Hermod hos Hel« (do. do., d. 26. April 1872). »Dette Billed færdigt« (do. do., d. 27. April 1872).

50½ × 39. Tilh. Hr. Bogbinder *H. H. Rasmussen.*

581. 1872. STUDIELÆRRED med 1) en Studie til Dyveke i Billedet af »Christian II hos Sigbrit«, 2) en Studie til Benene af det Barn, der læner sig til Kristus i Altertavlen »Kristus velsigner de smaa«, 3) en Falk.

47 × 42. Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

582. 1872. CHRISTIAN II HOS SIGBRIT. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 67. (Solgt til Boghandler Jensen, Odense).

»Begyndt paa Christian den anden hos Sigbrit« (C. H.'s Dagbog, d. 14. Juni 1872).

63 × 52. E. U.

583. 1872. To MORRASPILLERE udenfor et Osteri. I Baggrunden et Stenbord med Karaffe og Glas. Betegnet: *Const. H. 1872.* Malet for Musiker Rasmussen.

»Begyndt paa 2 Morraspillere, i Størrelse som Studierne fra Rom, til Musiklærer Rasmussen« (C. H.'s Dagbog, d. 1. Maj 1872). »Færdig med Morraspillerne til Rasmussen« (do. do., d. 14. Juni 1872).

Tilh. *Nationalgalleriet.*

584. 1872. Portræt af Blomstermaleren, Professor OTTO DIDRIK OTTESEN (1816—1892). Brystbilled, ¾ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1872.*

»Ottesens Portrait er færdigt« (Brev fra C. H. til hans Datter Kristiane, d. 6. Aug. 1872).

47½ × 42. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

585. 1872. To MORRASPILLERE udenfor et Osteri, paa hvis Mur staar skrevet: »Spaccio di Vino«.

»Malet et Billede med Morraspillere til Grosserer Hirschsprung« (C. H.'s Dagbog, d. 17. Aug. 1872).

48 × 56. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

586. 1872. APOLLON OG MARSYAS. Færdig malet ældre Skitze.

»Malet en Skitze af Apoll og Marsyas færdig« (C. H.'s Dagbog, d. 17. Aug. 1872).

Solgt i Juni 1874 til Kammerherre Meldahl. Tilhører denne, men ikke set af Forfatteren.

587. 1872. Portræt af Fru MARIE ANGELICA WEIS, f. SCHÖNHEYDER (1829—1875). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. En blegrød Rose i et Knaphul. Betegnet: *C. H. 1872.*

Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 3. Juli og 17. Aug. 1872.

47 × 42. Tilh. Enkefru *B. Weis*, Aarhus.

588. 1872. Portræt af Frk. MARIA JØRGINE AVENSTRUP, senere Fru THORVALD HANSEN (f. 1849). Brystbilled, omtrent en face, lidt mod venstre. Betegnet: *C. H. 72.*

»Malet et Portrait af Frk. Avenstrup« (C. H.'s Dagbog, d. 22. Juli 1872). »Modtaget 40 rdlr. for Frk. Avenstrups Portrait« (do. do., d. 17. Aug. 1872).

45½ × 40½. Tilh. Hr. Handelsfuldmægtig *Thorvald Hansen.*

589. 1872. Portræt af Præsten PETER RØRDAM (1806—1883). Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1872.* Udstillet 1873. Omt. p. 274. Afb. p. 273.

»Begyndt paa Pastor P. Rørdams Portrait« (C. H.'s Dagbog, d. 13. April 1872). »Rørdam skal sidde engang endnu for Kjole og Halstorklæde« (Brev fra C. H. til hans Datter Kristiane, d. 24. Aug. 1872).

47 × 42. Tilh. Fru *Jutta Lund*, f. *Rørdam.*

590. 1872. HERVØR HENTER SVÆRDET TYRFING I ANGANTYRS HØJ. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 65 (ikke solgt).

Ifg. C. H.'s Dagbog anlagt d. 23. Decbr. 1872.

47 × 42½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted pr. Horsens.

591. 1872 (ca.). Portræt af Frk. METTE MARIE DALGAS (f. 1857). Brystbilled en face.

39 × 31½. Tilh. Hr. Direktor *Fr. Dalgas.*

592. 1872 (ca.). Portræt af senere Kontorchef i Kultusministeriet A. P. WEIS (f. 1851). Brystbilled, 3/4 Profil m. v.

30½ × 26. Tilh. Frk. *A. Weis.*

593. 1872 (ca.). Portræt af Frk. JOHANNE WEIS (f. 1861).

35 × 24½. Tilh. Frk. *A. Weis.*

594. 1873. Skitse til ET FORTÆPPE TIL DET KGL. THEATER. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 82. Omt. p. 274. Afb. p. 275.

»Tegnet et Udkast til et Fortæppe til det nye Theater. Udført dette i en større malet Skitze« (C. H.'s Dagbog, d. 9. Febr. 1873). Ikke udført.

82 × 108. Tilh. Enkefru *Brendstrup.*

595. 1873. Portræt af Maleren, Professor OTTO HASLUND (f. 1842). Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *Rom 1873.* Udstillet 1875. Omt. p. 276.

»i Dag har ieg begyndt at male Haslund« (Brev fra C. H. til hans Hustru, d. 23. Maj 1873). »Uagtet det er Sondag har ieg dog malt Haslund færdig i Formiddag; men det er kun en Skizze« (Brev fra samme til samme d. 24. Maj 1873).

47 × 36½. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

596. 1873. FORKLARELSEN PAA BJERGET. Skitze til en Altertavle (til Varde Kirke; ikke udført).

De første Udkast gjorte i Neapel, Juni 1873.

63 × 52. Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*

597. 1873. EN GENIE SVÆVENDE MED EN FAKKEL. Udkast til Dekoration, leveret til Malermester P. O. Hansen.

Da det ikke vides, om Kompositionen er bleven dekorativt anvendt, opføres den her mellem Staffelibilleder.

Det er formodentlig til dette Billed, der sigtes, naar det hedder i C. H.'s Dagbog, d. 23. Decbr. 1873: »Af Malermester Hansen modtaget 25 rdlr. for en malet Figur med Fradrag for Arbeide ved Huset«.

40 × 29. Tilh. Hr. stud. polyt. *G. Nik. Hansen.*

598. 1874. KUNSTNERENS SELVPORTRÆT. Halv Figur, ¾ Profil m. h. Staaende, med højre Haand i Siden og holdende en Porte-Crayon i venstre. Betegnet: *Const. H. 1874.* Udstillet 1878. Omt. p. 279. Afb. p. 278.

96 × 77. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

599. 1874 (ca.). STUDIEHOVED TIL PROTAGORAS i Billedet af samme Navn (Nr. 604). Brystbilled, ¾ Profil m. v.

34 × 31. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

600. 1874 (ca.). SOKRATES. Studie (hel Figur) til »Protagoras« (Nr. 604).

35 × 24. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

601. 1874 (ca.). SOKRATES. Studie (hel Figur) til »Protagoras« (Nr. 604).

42 × 32. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

602. 1874 (ca.). FILOSOFEN HIPPIAS. Siddende, med halvt blottet Overkrop. Studie til Billedet »Protagoras« (Nr. 604).

35 × 26. Tilh. Hr. *Hugo Salomonsen.*

603. 1874 (ca.). EN AF HIPPIAS' LÆRLINGE. Hvilende Modelfigur. Studie til »Protagoras« (Nr. 604).

27½ × 39½. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen,* Kolding.

604. (1865—)1875. PROTAGORAS. Sokrates ledsager et ungt Menneske ind hos en rig Athenienser, hvor en fremmed Sofist har samlet en Klynge af Tilhørere. Motiv af Platos »Protagoras«.

Betegnet: *C. H. 1875.* Udstillet 1895. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 54 (ikke solgt). Omt. p. 277—278. Afb. p. 277.

»Begyndt lidt paa et græsk Æmne: »Protagoras« efter Platos Dialog« (C. H.'s Dagbog, d. 14. April 1865). »Begyndt paa . . . Protagoras« (do. do., d. 14. Juni 1872). Vistnok fuldendt i Begyndelsen af 1875.

75 × 96. Tilh. Hr. Højskoleforstander *Schrøder*, Askov.

605. 1875. TO STUDIEHOVEDER paa ét Lærred (malede efter A. P. Weis, senere Kontorchef i Kultusministeriet) til SAUL OG DAVID (Nr. 634).

»Troer De, at Deres Søn: Signor Andrea vilde spille en Formiddagstime ved at sidde for mig mens ieg malte en flygtig Skitze af hans Ansigt?« (Brev fra C. H. til Etatsraadinde Weis, d. 5. Jan. 1875).

$23^1/_2 \times 36^1/_2$. Tilh. Hr. Kontorchef i Kultusministeriet *A. P. Weis.*

606. 1875. SAUL. Studiehoved til Billedet »Saul og David« (Nr. 634).

$24^1/_2 \times 20^1/_2$. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

607. 1875. Portræt af Fru Professorinde JOHANNE MARIE LARPENT, f. SCHNEEKLOTH (f. 1842). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1875.*

»Jeg har begyndt at male Fru Larpents Portrait. Hovedet blev maaske færdigt i Dag; paa Mandag skal ieg male Kjolen« (Brev fra C. H. til hans Datter Signe, d. 18. Juni 1875).

47 × 42. Tilh. Hr. Professor *Larpent.*

608. 1875. Portræt af Professor AUG. HERM. V. LARPENT (f. 1833). Brystbilled, omtrent en face. Betegnet: *C. H. 1875.*

47 × 42. Tilh. Hr. Professor *Larpent.*

609. 1875(?). HERVOR STAAENDE MED SVÆRDET TYRFING foran et Par Par Kæmpegrave. Skitze.

»Anlagt Hervar« (C. H.'s Dagbog, 1875, uden Datum; men for 10. Juli). Det er dog ikke sikkert, at denne Notits refererer sig til denne Skitze, der muligvis er ældre.

$30^1/_2 \times 26$. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

610. 1875. Portræt af Arkitekt THORVALD BINDESBØLL (f. 1846). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. v. Betegnet: *C. H. 1875.* Udstillet 1875.

»Malet Portraiter af Thorv. Bindesbøll og Johanne Bindesbøll (C. H.'s Dagbog, 1875, uden Datum, men for 10. Juli).

48 × 43. Tilh. Hr. Arkitekt *Thorv. Bindesbøll.*

611. 1875. Portræt af Frk. JOHANNE BINDESBØLL (f. 1851). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1875.*

Se Noten under foregaaende Nr.

48 × 43 Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

612. 1875. PARTI AF CERESTEMPLET I PÆSTUM. Udstillet 1876.

»Anlagt Pæstum« (C. H.'s Dagbog, 1875, uden Datum, men for 10. Juli, under hvilken Dato Billedet staar opført som solgt til den nuværende Ejer).

43 × 42. Tilh. Hs. Eksellence fhv. Højesteretsjustitiarius *Buch.*

613. 1875. HERREN TALER TIL KAIN. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 59.

»Malet et lille Billede af Kain« (C. H.'s Dagbog, efter d. 10. Juli 1875).
42 × 48½. Tilh. Hr. Kunsthandler *Foltmar.*

614. 1875. EN TRITON (legende med en Amorin). Grisaille? Udstillet paa Juleudstillingen 1875.

»Malet en Triton graat i graat« (C. H.'s Dagbog, 1875, uden Dato, men efter 10. Juli).

Solgt paa Juleudstillingen 1875 til Kammerherre F. Meldahl. Tilhører denne, men ikke sét af Forfatteren.

615. 1875. BARNEPORTRÆT (C. Dalgas). Studiehoved, en face.
24 × 20. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

616. 1875. PORTRÆT AF EN DRENG (Ejnar Plockross). Brystbilled, omtr. en face. Studie til Altertavlen Nr. 618.

»Malet en Skitze af den lille Einar Plockross« (C. H.'s Dagbog, efter d. 10. Juli 1875).

Kort efter gentaget i Portræt-Form i et Billed, der er betegnet: *C. H. 1875.*
31½ × 33. Tilh. Hr. cand. jur. *Ejnar Plockross.*

617. 1875. ET BARN (Thora Konstantin Hansen) MED HOVEDET HVILENDE PAA ARMENE. Studie til efterfølgende Altertavle.
40 × 31. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

618. 1875. KRISTUS VELSIGNER DE SMAA. Altertavle, malet for Grev Hamilton. Omt. p. 279.

»Jeg maler paa et Alterbilled til Björkvik i Södermanland« (Brev fra C. H. til Dalsgaard, d. 15. Okt. 1875).

Björekvik, Södermanland.

619. 1876. Gentagelse af foregaaende Altertavle. Betegnet: *C. H. 1876.*
47 × 39. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

620. 1876. Portræt af Fru ANNA SARAUW, f. ELBERLING (f. 1839). Brystbilled, en face. Udstillet 1876.
47 × 39. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

621. 1875—1876. Portræt af Maleren BERNHARD ULRIK MIDDELBOE (f. 1850). Brystbilled, ¾ Profil m. v.

»Anlagt et Portrait af Middelboe« (C. H.'s Dagbog, 1875, uden Datum: men for 10. Juli). »Malet Middelboes Portrait færdigt« (do. do., d. 3. Juni 1876).
48 × 42½. Tilh. Hr. *Bernhard Middelboe.*

622. 1876. Portræt af Fru ELLEN DAHL, f. KØBKE (f. 1860) med en Hund. Brystbilled, omtr. en face. Betegnet: *C. H. 1876.*

Omtalt af C. H. i et Brev til hans Datter Kristiane, d. 17. Juni 1876.
47½ × 42½. Tilh. Fru Generalinde *Købke.*

623. 1876. Portræt af Frk. TJØRNELUND. Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1876.* Udstillet 1877.

Omtalt i et Brev fra C. H. til hans Datter Kristiane, d. 21. Juni 1876.

47 × 39. Tilh. Frk. *Christiane Købke*, Valby.

624. 1876. Portræt af Frk. MARIE KØBKE (f. 1852). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Betegnet: *C. H. 1876.*

47½ × 42½. Tilh. Fru Generalinde *Købke.*

625. 1876. Portræt af KARL KONSTANTIN HANSEN. Brystbilled, en face.

Af C. H. omtalt i hans Dagbog fra 1876.

47 × 42. Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

626. 1876. 1STE KOPI EFTER C. A. JENSENS PORTRÆT AF BRØNDSTED (se Nr. 630).

»Af Fru Hall for Brøndsteds Portrait kopieret efter Chr. A. Jensen 300 Kroner« (C. H.'s Dagbog, d. 12. Decbr. 1876).

Tilh. Hr cand. polit. *C. Hall.*

627. 1876. Portræt af Fru VILHELMINE FABRITIUS DE TENGNAGEL, f. SARAUW (f. 1843). Brystbilled, $^3/_4$ Profil m. h. Benyttet til den staaende af Kvinderne i Mellemgrunden paa Billedet med Saul og David (Nr. 634).

47½ × 39½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

628. 1877. 2 DRENGE PAA DELFINER. Grisaille paa rød Bund. Betegnet: *Const. H. 1877.*

Muligvis en Gentagelse af, muligvis identisk med et Billed med saadant Æmne, omtalt af C. H. i hans Dagbog 1876.

29 × 38. Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

629. 1877. EN TRITON LEGENDE MED EN AMORIN. Grisaille paa brunlig Bund. Betegnet: *Const. H. 1877.* Gentagelse af Nr. 614.

42 × 47. Tilh. Hr. stud. polyt. *G. Nik. Hansen.*

630. 1877. 2DEN KOPI EFTER C. A. JENSENS PORTRÆT AF BRØNDSTED (se Nr. 626).

»For en anden Kopi efter Brøndsteds Portrait af Jensen 300 Kr.« (C. H.'s Dagbog, d. 24. Febr. 1877).

Tilh. *Latinskolen i Horsens.*

631. 1877. TO FISKERDRENGE FRA CAPRI. Betegnet: *C. H. 1877.*

»Solgt til Bogbinder Rasmussen 2 Drenge fra Capri for 300 Kroner« (C. H.'s Dagbog, d. 11. Sept. 1877).

Endnu en sen Gentagelse, knap fuldendt, af det ofte gentagne Billed tilhører Hr. Direktør K. Konstantin Hansen, Kolding.

44 × 35. Tilh. Hr. Bogbinder *H. H. Rasmussen.*

632. 1877 (?). En Hyrdedreng fra Pompeji. Kopi efter Billedet i Nationalgalleriet.

»Copi af Hyrdedrengen fra Pompeji til Kleis 150 Kr.« (C. H.'s Dagbog. Marts 1877). Det fremgaar naturligvis ikke absolut af denne Notits, at Kopien ogsaa var *udført* 1877.

E. U.

633. 1877? Thor paa Vandring. Udstillet 1877.

E. U.

634. (1875—)1878. Saul kaster sit Spyd efter David. 1ste Samuels Bog, Kap. 18. Betegnet: *Const. H. 1878.* Udstillet 1878. Tilkendt det Eibeschütz'ske Legat. Constantin Hansens Aukt.-Katalog Nr. 55 (ikke solgt). Omt. p. 280—281. Afb. p. 279.

»Begyndt en større Carton til et Billede: Saul som kaster sit Spyd efter David« (C. H.'s Dagbog 1875, uden Datum, men før 10. Juli). »Begyndt at male paa Saul og David« (do. do., 1876, uden Dato, men før 3. Juni). »Jeg kan nu snart blive færdig med mit Billede af Saul og David« (Brev fra C. H. til Fru Dalsgaard, d. 28. Decbr. 1877).

144 × 198. Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

635. 1878. Morraspillere.

»Malet et Billede af Morraspillere for en Enkefrue Møller« (C. H.'s Dagbog, April 1878).

E. U.

636. 1878. Portræt af Sognepræst Peter Andreas Fenger (1799—1878). Kopi efter Billedet af samme fra 1871 (Nr. 571).

»Modtaget 150 Kr. for en Copi efter mit eget Portrait af Pastor P. A. Fenger« (C. H.'s Dagbog, d. 30. Sept. 1878).

47 × 39. Tilh. Fru *Marie Edelberg,* f. *Fenger.*

637. 1879. Kunstneren og hans Hustru knælende ved Himmeriges Port og bankende paa den. Ufuldendt.

47½ × 41½. Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen,* Thorsted pr. Horsens.

638. 1879. Samme Fremstilling som foregaaende. Ligeledes ufuldført. Omt. p. 283. Afb. p. 284.

»Jeg havde anlagt et lille Billede som fremstillede Magdalene og mig bankende paa Døren til Himmerige. Gid ieg kunde male det færdigt. Det er saa strængt at gaae om uden at kunne bestille noget« (Brev fra C. H. til Dalsgaard, d. 18. Sept. 1879).

47½. × 41½. Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

Hertil maa endnu føjes følgende Billeder, hvis Ejere ikke kendes, og som Forfatteren har været uden Midler til at datere og indordne paa deres Pladser efter Tidsfølgen i ovenstaaende Fortegnelse. De er alle solgte under Const. Hansens Navn, og under Forhold, der gør deres Ægthed utvivlsom:

En Christusfigur (C. H.'s Auktions-Katalog Nr. 61, solgt til Kunsthandler Kleis). Christi Fødsel (Etatsraadinde Eschrichts Auktion 1879, Nr. 24, solgt til Fuldmægtig Møller). En Sømand (Frisch's Auktion 1868, Nr. 40, solgt til Rasmussen). To Figurer. Skitze (Gertners Auktion 1871, Nr. 56, solgt til Musiker Rasmussen). En Bro ved Ringsted (Hilkers Auktion 1875, Nr. 3, solgt til Boghandler Lynge). Lysets Genius (Loranges Auktion 1877, p. 10, Nr. 49, solgt til Grosserer Levy). Christi Fødsel (Læssøes Auktion 1879, Nr. 45, solgt til Petersen, Smallegade). Portræt af Maleren Eddelien (Marstrands Auktion 1873, Nr. 13, solgt til Mægler Bechgaard). To Skitzer (Olriks Auktion 1890, p. 9, Nr. 4, solgt til A. Pontoppidan). En Klosterbygning (Fru Raffensbergs Auktion 1889, Nr. 39, solgt til Wilde). En svævende Genie med en Fakkel (Smith Harders Auktion 1874, Nr. 53, solgt til Grosserer Levison). Amor, Fragment af et større Maleri (Sødrings Auktion 1862, Nr. 3, solgt til Maler Rasmussen).

B

EGENHÆNDIG UDFØRTE DEKORATIVE MALERIER SAMT STUDIER TIL SAADANNE

I denne Gruppe er samlet, hvad Constantin Hansen egenhændigt har udført af dekorative Malerier, d. v. s. af Billeder, der, hvad enten de er malede al fresco eller i Olie, direkte paa Væg, paa indsat Træ eller opspændt Lærred — modsat Staffelibillederne — er malede for forud givne Pladser. Undtagne er dog Alterbillederne, der er opførte foran blandt Staffelibillederne. Ordningen efter Tidsfølge brydes af Billederne i Universitets-Vestibulen, men tager atter fat, hvor Fortegnelsen over disse slutter. Hvad der findes af Studier eller Skitzer (paa en enkelt Undtagelse nær alle i Olie) til Freskomalerierne i Universitetet nævnes i Noter til de tilsvarende Numre.

1. 1829. »Fem Medaillons med Trophæer og desuden til Hendes Majestæt Dronningens Tronværelse tvende Malerier, graat i graat: Velgiørenhed og Moderlig Kiærlighed. I samme Gemak frem-

deles SYV MEDAILLONS med Hoveder og endeligen FIRE ALLEGORISKE COMPOSITIONER«. (Kunstakademiets Dagbog, d. 31. Marts 1829). Malede, sandsynligvis i Olie, i Christiansborg Slot. Brændte. Omt. p. 34.

2. 1831. EN VINGET DRENG MED EN TREFORK I HAANDEN RIDENDE PAA EN DELFIN. Olie. Malet i H. E. Freunds Bolig. Tilintetgjort. Omt. p. 58.

»Ieg har begyndt paa at male en lille vinget Dreng med Trefork i Haanden etc. ... i et af hans (Freunds) Værelser« (Brev, uden Adresse, fra C. H. d. 26. Okt. 1831).

1844—53. BILLEDRÆKKEN I UNIVERSITETETS VESTIBULE. Fresko. Billederne nævnes her i den Tidsfølge, hvori de omtrentlig blev udforte. Titlerne er tagne fra et af Constantin Hansen forfattet Flyveblad: »Indhold af Malerierne i Universitetsforhallen«. Da Billederne er omtalte i Kapitel IV tildels under ét, er her kun henvist til Afbildningerne af dem.

3. 1844. AURORA SPREDER SINE ROSER, MORGENSTJERNEN FLYGTER. Loftsmaleri. Levende Farver. Afb. p. 143.

»Ieg troer virkelig at ieg er lidt træt af at være i Auroras Rige ... Hver Dag maler ieg et dygtigt Stykke og haaber da snart at være færdig« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 8. Aug. 1844).

4. 1845. PROMETHEUS DANNER MENNESKET AF LER; ATHENE BESJÆLER LERET. Levende Farver. Midtvæggen. Afb. p. 121.

»Da ieg kom ind fra Nysøe troede ieg at kunne begynde strax at male. Men ieg saae Minerva og Prometheus ... saa fik ieg nok at bestille ... med alle disse Bryderier og Anstrængelser blev ieg først færdig i Mandags« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 12. Juni 1845).

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Kompositionsskitze (35 × 25). Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen*.
b) do. (37 × 39). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 49. Tilh. Hr. Maler *Frants Schwartz*.
c) Prometheus med Lerfiguren (54 × 45). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 51. Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung*.
d) Studiehoved til Prometheus. Profil m. v. (22 × 19). Tilh. Frk. *A. Seehusen*.
e) Modelstudie til Prometheus (55 × 36½). Tilh. Hr. Maler *Th. Philipsen*.
f) Modelstudie til Athene. Nøgen Overkrop, drapperet fra Bæltestedet. (44 × 54½). Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*.

5. 1845. PSYKES OPTAGELSE I OLYMPEN. Grisaille paa blaa Grund. Midtvæggen.

»I Tirsdags begyndte ieg at male paa Amor og Psyke i Vestibulen« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 12. Juni 1845).

6. 1845. Selene kørende Maanens Vogn. Grisaille paa blaa Grund. Midtvæggen.

Det fremgaar af et af C. H. aflagt Regnskab, at ogsaa dette Billede blev udført i Sommeren 1845.

7. 1845. Helios kørende Solens Vogn. Grisaille paa blaa Grund. Midtvæggen.

Efter samme Kilde ligeledes udført i Sommeren 1845.

8. 1846. Prometheus, lænket, lytter til Apollons profetiske Sang. Levende Farver. Midtvæggen. Afb. p. 126.

Efter samme Kilde udført i Sommeren 1846.

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Modelstudie til den lænkede Prometheus (55 × 38). Tilh. Boet efter Fru Constantin Hansen.
b) do. do. (54 × 41½). Tilh. Hr. Maler *Georg Achen.* Afb. p. 145.
c) do. do. (60½ × 50). Tilh. Hr. Forfatter *Karl Madsen.*
d) Apollon med Lyren (57 × 50). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 52. Tilh. Hr. Maler *Niels Skovgaard.* Afb. p. 125. Til denne Figur fandtes indtil for kort Tid siden en Studie i Fresko, der ved Uagtsomhed er bleven tilintetgjort paa nogle Rester nær.

9. 1847. Prometheus Befrielse ved Herakles. Levende Farver. Midtvæggen. Afb. p. 127.

»Den ene Væg bliver i dette Efteraar færdig lige til Gulvet« (Brev fra C. H. til Monrad, d. 18. Sept. 1847).

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Modelstudie til Herakles (34½ × 25). Tilh. Hr. Maler *Georg Achen.*
b) do. do. (62 × 49). Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*
c) do. do. (51 × 38). Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen.*

10. 1847. Psykes Nedgang i Underverdenen. Nemesis, Eumeniderne, Psyke, Persephone, Pluto, Danaide. Grisaille paa grøn Grund. Midtvæggen. Afb. p. 131.

Se Noten under foregaaende Nr.

11. 1847. Orfeus' Tilbagekomst. Eros, Orfeus, Eurydike, Hermes. Grisaille paa grøn Grund. Midtvæggen.

Se Noten under Nr. 9.

12. 1847. Herakles Tilbagekomst med Cerberus. Charon, Herakles med Cerberus, Athene. Grisaille paa grøn Grund. Midtvæggen. Afb. p. 132.

Se Noten under Nr. 9.

13. 1848. Hefæstos i sit Værksted; Thetis træder ind for at begære Vaaben til Achilles og modtages af Charis. Grisaille paa blaa Grund. Venstre Sidevæg. Afb. p. 137.

»Paa Mandag haaber jeg at have 3 Malerier færdige, nemlig de tre øverste paa Væggen tilvenstre for Indgangen. Themaet for alle tre er den konstneriske Virksomhed, til hvilken den blaaøjede Athene skjænker Bistand« (Brev fra C. H. til Lieutenant Købke, Juni 1848).

14. 1848. SKIBET ARGO'S BYGNING. Athene underviser Skibsbyggeren. Grisaille paa blaa Grund. Venstre Sidevæg. Afb. p. 141.

Se Noten under foregaaende Nr.

15. 1848. DÆDALOS FORFÆRDIGER VINGER FOR AT SLIPPE UD AF LABYRINTHEN. Sønnen Ikaros slaar hos. Grisaille paa blaa Grund. Venstre Sidevæg.

»Jeg er alt færdig med et af Billederne i Universitetet, nemlig Dædalus og Ikarus« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 10. Juni 1848).

16. 1848. Kampen mellem LAPITHER OG CENTAURER. Grisaille paa blaa Grund. Højre Sidevæg.

»Væggen til høire som ieg næstefter begynder paa skal indeholde det krigerske: Kampen med Centaurer . . . . Dette skal atter fremstilles i 3 Billeder og med disse ender mit Arbeide for i Sommer« (O. a. f. Brev fra C. H. til Lieutenant Købke, Juni 1848).

17. 1848. BELLEROPHON PAA PEGASUS DRÆBER CHIMÆRA. Grisaille paa blaa Grund. Højre Sidevæg.

Se Noten under Nr. 16.

18. 1848. CHIRON, ACHILLES' OPDRAGER. Grisaille paa blaa Grund. Højre Sidevæg.

Se Noten under Nr. 16.

19. 1849. APOLLON UDFORDRET AF MARSYAS TIL MUSIKALSK VÆDDEKAMP. Levende Farver. Højre Sidevæg. Afb. p. 129.

»I Dag er ieg blevet færdig med Apollon og Marsyas« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 21. Aug. 1849).

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Modelstudier til Marsyas (35 × 26). Tilh. Hr. Konservator *C. C. Andersen.*
b) do. do. (47 × 28). Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*
c) Kvindeligt Studiehoved (Portræt af Fru Dalgas, f. Købke). Brystbilled, $^{3}/_{4}$ Profil m. v. Betegnet: *C. H.* Benyttet til Apollon. ($35^{1}/_{4}$ × 27). Tilh. Hr. Maler *Georg Achen.* Afb. p. 147.

Desuden en Prøve i Fresko, malet paa en Væg i Vestibulen og siden udskaaren af Væggen:

d) Marsyas ($47^{1}/_{2}$ × 34). Afb. p. 144. Tilh. Hr. Møller *Weis*, Aarhus.

20. 1850 ATHENES FØDSEL. Hefæstos, Ilithyia, Athene, Zeus. Levende Farver. Venstre Sidevæg. Afb. p. 119.

»I Sommer har ieg havt et meget anstrængende Arbejde . . . med at male det største af de hidtil udførte Billeder i Universitetsforhallen . . . Pallas Athene nys udsprungen af Olympierens Pande« (Brev fra C. H. til Lieutenant Købke, d. 11. Okt. 1850).

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Modelstudie til Hefæstos (54 × 37). Tilh. Frk. *Signe Constantin Hansen.*
b) do. do. ($55^{1}/_{2}$ × 37). Tilh. Hr. Journalist *Jørgen Meincke.*
c) Drapperistudie til Ilithyia (55 × 35). Tilh. Samme.
d) do. til Athene (55 × 37). Tilh. Samme.
e) Drapperet Modelstudie til Zeus ($52^{1}/_{2}$ × $33^{1}/_{2}$). Tilh. Samme.

21. 1851. Apollon Orakelgiveren og Præstinden Pythia. Levende Farver. Venstre Sidevæg. Afb. p. 128.

Allerede i 1879 var dette Billed, hvis Plads er et Stykke Ydermur, odelagt af Fugtighed. Det blev da erstattet med et af Aug. Jerndorff malet Billed, forestillende Apollon dræber Python. I dette Ojeblik er atter dette Billed hugget ned for at give Plads for en af Jerndorff malet Gentagelse af Constantin Hansens originale Komposition.

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Kompositions-Skitze (41 × 31½). Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 50 (ikke solgt). Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

22. 1851—1852. Athene, fulgt af Sejersgudinden Nike, tvistes med Poseidon om Besiddelsen af Attika. Levende Farver. Hojre Sidevæg. Afb. p. 123.

Det fremgaar ikke klart af C. H.'s Breve, om dette Billed er malet i det ene eller det andet af de nævnte Aar.

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

a) Kompositions-Skitze (39½×55). Kvadreret. Constantin Hansens Auktions-Katalog Nr. 63. Tilh Enkefru *Brendstrup.*

b) Studie til Poseidon (57 × 49). Tilh. Boet efter Fru *Constantin Hansen.*

c) Studie til Nike (57 × 38). Tilh. Hr. Forfatter *Karl Madsen.*

23. 1853. Muserne. Clio, Calliope, Melpomene, Thalia, Terpsichore, Erato, Urania, Euterpe, Polyhymnia. Grisaille paa gron Grund. Venstre Sidevæg. Afb. i Fig. 69 (udenfor Teksten).

»I Gaar var ieg færdig med alle Cartons, Muserne, Pegasus og Hippokrenes Nymfer, Apollo og Hyrderne og Argonautertoget, tilsammen 30 Alens Længde, 28 menneskelige Figurer, en Hest, en Hund, en Geed og et Skib, alt paa forste Plan i Forgrunden, intet skjult eller oplost af Skygger og Lufttoner, hver Fold i Drapperierne provet, vraget og antaget« (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 11. Maj 1853). »7 Muser er færdige og om 4 Dage har ieg alle Ni« (Brev fra do. til do., d. 6. Okt. 1853).

24. 1853. Hippokrenes Nymfer med Pegasus. Grisaille paa gron Grund. Venstre Sidevæg. Afb. p. 139.

»Saa kommer ieg til Nymferne og det vil tage 10 Dage« (o. a. f. Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 6. Okt. 1853).

25. 1853. Apollon, forvist fra Olymp, spiller for Hyrderne. Grisaille paa gron Grund. Afb. p. 135.

Malet i Okt. 1853.

26. 1853. Argonauterne, landede paa Bebrykernes O, hvor Pollux overvinder Amykos. Grisaille paa gron Grund. Hojre Sidevæg. Afb. p. 133 og 134.

Malet i Oktober 1853.

Hertil findes af Studier, malede i Olie:

Mandlig Model-Studie. Halv Figur, stottet til en Stang (42½ × 28). Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen.*

27. 1846 (ca.). Dekoration af en Fløjdør i den Lejlighed, Ovengaden over Vandet Nr. 6, som Constantin Hansen beboede de første Aar efter sit Giftermaal (nu beboet af Hr. Fabrikant Brønnum).

Dekorationen bestaar i en cirkelrund Medaillon med en Centaur paa hver af Dørene og en Kartouche med en Ged paa hver Side af Dørkarmen. Grunden, paa hvilken Figurerne tegner sig, er mørk stengraa, men synes oprindelig at have været lyseblaa. De aadrede Døre var sandsynligvis hvide.

28. 1847. Dekoration af Fru Bolette Puggaard's Kiste.

»Const. Hansen havde ladet Kisten male i hetruskisk Stil med Opstandelsens Engle ved Hovedet« (Brev fra Fru Roed til M. G. Bindesbøll, Novbr. 1847; M. G. B.'s Papirer i Universitetsbiblioteket).

Udkastet synes forsvundet.

29. 1848. Dekoration af Christen Købke's Kiste.

»Vi have i Dag begravet Christen Købke! ... Kisten var smukt dekoreret med Billeder af Constantin Hansen og Hilker og flere« (Brev fra Wanscher til M. G. Bindesbøll, d. 12. Febr. 1848; M. G. B.'s Papirer i Universitetsbiblioteket).

Udkast hertil tilhører Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

30. 1849. Dekoration af Fru A. M. B. Lehmann f. Puggaard's Kiste.

Udkastet synes forsvundet.

31. 1849. Legende Alfer. Fire Billeder, malede med Limfarve paa Lærred, til Dekoration ved Festen for Oehlenschläger d. 14. Novbr. 1849. Tilh. Skolen i Birkerød. Omt. p. 242—43. Afb. p. 244.

Disse Billeder er gengivne af Kittendorff med Pen paa Sten i Mindeskriftet om Festen samt i fire Akvareller, der tilhører Hs. Excellence Buch.

32. 1854. Erato. Malet i Olie paa en Træplade, der er fældet ind i Muren mellem to Vinduer i en Stue paa Charlottenborg. Malet for Marstrand (Professor Vermehrens nuv. Lejlighed). Omt. p. 153.

»Ieg var nylig saa svag at love Marstrand at male en 2 Alens Muse paa hans Væg. I Morgen agter ieg at begynde derpaa« (Brev fra C. H. til Skovgaard, d. 27. Novbr. 1854). »Ieg har for kort Tid siden malet en stor Muse paa Marstrands Væg« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 25. Decbr. 1854).

33. 1855. Apollon og fem Muser i Knæbilleder. Limfarve. Malet paa Loftet i det gl. kgl. Theater. — Seks (lærredsmalede) Panneauer med Genier. Limfarve. Malede paa 2den Etages Logebrystning sammesteds. — Portrætmedailloner af Holberg, Oehlenschläger, Ewald, Wessel, Kuhlau og Weyse. Malede sammesteds. Limfarve paa Papir, opspændt paa Lærred.

»Ieg maa dog bemærke at foruden de 6 store Figurer maler ieg ... 6 smaae muntre Kompositioner paa Logerækken. Portraiterne af Digterne ... kommer ieg formodentlig ogsaa til at udføre« (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 9. Juli 1855). »Mandag eller Tirsdag haaber ieg at være færdig

med de 6 store Figurer: Apollo og 5 Muser til Theatret« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 15. Juli 1855). Omt. p. 153.

Medens Loftsbillederne synes at være blevne tilintetgjorte, eksisterer muligvis endnu alle Billederne fra Logebrystningen. Følgende er hidtil fundne:

To Genier legende med en Maske. Tilh. Hr. Tømmermester *Jul. Nielsen.*

En Havfrue. Tilh. Hr. Tømmermester *Oscar Kohler.*

To Genier bærende en Guirlande. Tilh. Hr. Murmester *Vilh. Kohler.*

To Genier. Den ene med en Kurv med Æbler, som den anden, der bærer en Maske, vil stjæle. Tilh. Hr. Etatsraad *V. Dahlerup.*

Oehlenschlägers Portrætmedaillon. Tilh. Hofboghandler *Høst*'s Enke.

Ewalds Portrætmedaillon. Tilh. Enkefru *S. Trier.*

Wessels Portrætmedaillon. Tilh. Hr. Tømmermester *Cortzen.*

Weyses Portrætmedaillon. Tilh. Hr. Overretsprokurator *Kalko.*

Bindesbølls Udkast til Loftet med de indtegnede Figurer af Constantin Hansen tilhører Kunstakademiets Bibliothek.

34. 1855. Aarstiderne. Loftsbilleder. Malede for Biskop Monrad i Havestuen paa Hummeltofte ved Frederiksdal Omt. p. 153.

»De 3 Aarstider ere færdige, kun Sommeren har ieg tilbage« (Brev fra C. H. til hans Hustru, d. 9. Juni 1855). Intet af Malerierne er tilbage.

35. 1855. Apollon og de ni Muser. Loftsbilleder. Malede for Biskop Monrad i Kabinettet paa Hummeltofte ved Frederiksdal. Loftets øvrige Dekoration af Hilker. Omt. p. 153.

»Ieg har det godt og er alt færdig med 6 af Muserne« (Brev fra C. H. til hans Hustru, August 1855).

Hilkers Udkast med de indtegnede Figurer tilhører Kunstakademiets Bibliothek. Intet af Malerierne er tilbage.

36. 1856 (før). Erato. Malet i Olie (gult paa sort) paa et Skrivebords Dør. Tilh. Fru *Susette Skovgaard Holten.*

37. 1857. En Krans af Genier. Loftsbilled. Malet for Biskop Monrad i Soveværelset paa Hummeltofte ved Frederiksdal. Omt. p. 153.

»Billedet til Sovekammeret males hjemme« (Brev fra C. H. til hans Hustru, August 1855). Det fremgaar af følgende Breve, at dette Arbeide blev udsat. »Maae ieg paa Thorsdag indfinde mig udrustet med de fornødne Malerredskaber og derefter ikke forlade Humletofte, før Loftet er færdigt? Min Hensigt var først at male det her og medbringe det færdigt; men det er dog bedre, at Sligt males paa selve Stedet« (Brev fra C. H. til Biskop Monrad, d. 18. Aug. 1857). Intet af Maleriet er tilbage.

38. 1857. En Genie, der gynger. Malet for Biskop Monrad paa en Skabsdør i Spisestuen paa Hummeltofte.

Eksisterer ikke mere.

39. 1858. Prospekt af Thorvaldsens Museum samt sex Genier med Værktøj og andre Symboler. Olie paa Mur. Prospektet indsat i et blaat Felt, Genierne paa rød Grund. Malet i Dagligstuen paa 1ste Sal i Maags (nu Prokurator Koppels) Ejendom i Ny Vestergade 13. Den øvrige Dekoration i samme Stue skyldes Hilker.

Fra 1864 boede Grevinde Danner her. Hun lod Geniernes Symboler male over og lod dem i Stedet for faa Grene at bære. Under en senere Restaurering har man søgt at fjærne disse Overmalinger, men samtidig ikke undgaaet at beskadige Figurernes Konturer ved at sætte en ny rød Grund op imod dem.

40. 1858. FREJ. 8-kantet Loftsmaleri i Landbohøjskolens Forsal. Brystbilled i $^3/_4$ Profil mod venstre af Guden; over hans Skulder ses hans Svin. Den øvrige Dekoration af Loftet skyldes Hilker.

41. 1860. CHRISTUS OG DE TOLV APOSTLE. Fresko. Malede paa Guldgrund i den halvrunde Afslutning af Højkoret i Roskilde Domkirke. Omt. p. 153.

Arbejdet paa disse Fresko-Billeder er omtalt i et Brev fra C. H. til hans Datter Kristiane, d. 9. Aug. 1860. Endvidere: »I den nu forløbne Sommer har ieg ... bl. a. *alfresco* malet Christus og de 12 Apostle i Choret i Roskilde Domkirke« (Brev fra C. H. til Fru Buch, d. 17. Decbr. 1860).

Se om disse Billeder (hvortil ogsaa Kartonerne findes i Roskilde Domkirke): *Sleen Friis*, Beretning om Restaurationsarbeiderne i Roskilde Domkirke 1860. Kbhvn. 1861, p. 11.

42. 1862. EN AMORIN. Cirkelrundt Loftsbilled. Malet med Limfarve i Dagligstuen i Skovgaards Villa i Rosenvængel.

Paa Loftet uden om, der ellers er af Aagaard efter en Komposition af Hilker, har Skovgaard i fire Felter malet en Spurv, en Svale, en Bogfinke, en Lærke.

43. 1863. YDUN. Malet paa Lærred. Loftsbilled i Studenterforeningens Festsal. Omt. p. 181—182. Afb. p. 184.

»Imorgen begynder ieg paa Idun« (Brev fra C. H. til Fru Buch, d. 20. Sept. 1863). »Vil De ikke komme ... for at see Billedet af Idun til Studenternes Festsal. Det bliver staaende i min Malerstue indtil midt i næste Uge« (Brev fra C. H. til Etatsraadinde Weis, d. 9. Okt. 1863).

44. 1868. YDUN. Malet paa en Lærredsvæg i et Kabinet. Vesterbros Apotheks Bygning, 1ste Sal (Apotheker Madsen).

»Malet en Figur (Idun) paa en Væg hos Apotheker Madsen paa Vesterbro (5 Dage)« (C. H.'s Dagbog, d. 24. Marts 1868). »Færdig med en Idun malet paa Væggen i et Kabinet hos Apotheker Madsen paa Vesterbro. Derfor modtaget 40 rdlr.« (do. do., d. 19. Maj 1868).

45. 1870. Dekoration af ORLA LEHMANN's Kiste.

»Tegnet Orla Lehmanns Ligkiste og i Dag malet nogle Figurer paa de to Endestykker« (C. H.'s Dagbog, d. 18. Sept 1870).

Udkastet var udstillet paa Udstillingen »Fra 48« (1893); tilhørte den Gang den senere afdøde Frk. Mally Bech.

C

DEKORATIVE MALERIER UDFØRTE AF ANDRE KUNSTNERE EFTER CONSTANTIN HANSENS UDKAST

1. 1844. Kartoner til Stjærne-Tegnene omkring Aurora paa Loftet i Universitetets Vestibule.

   Ogsaa til Lisenernes Kapitæler har C. H. givet Tegning.

2. 1845. Udkast til en malet Fane til skandinavisk Studentermøde.

   »Der skal bl. a. foræres dem (de norske og svenske Studenter) en Fane... Den skulde forestille de 3 Norner under Asketræet . . . jeg har kun givet Ideen og en lille Tegning til og *Marstrand* maler Billedet« (Brev fra C. H. til Ida Hansen, d. 12. Juni 1845).

3. 1850. Kartoner til Dekoration af nogle Værelser i Monrads Bolig i Nykøbing Bispegaard, malede af *Hilker.*

   Størstedelen af disse Dekorationer er ved Ombygning af Bispegaarden gaaet tabt: et Loft med en Pallas Athene som Centrumsfigur er ødelagt af senere Opmaling. Kun en Aurora paa et Loft i Stue-Etagen er nogenlunde godt bevaret.

4. 1854. Kartoner til en Dekoration af Hages Trappegang (paa Christianshavn; nu Aktieselskabet De danske Dampmøller). Malet af *Hilker.*

   »Tegnede Cartons til Dekorationen af Hages Trappegang« (Brev fra C. H. til Orla Lehmann, d. 19. Juli 1854). »Dog har ieg ogsaa tegnet 3 Figurer for Hilker til Loftet over Hages Trappegang, Børnefigurer i naturlig Størrelse forestillende Frihed, Oplysning og Velstand« (Brev fra C. H. til Skovgaard, d. 25. Juli 1854). »Hages Trappegang er ... færdig; men forekommer mig tung« (Brev fra do. til do., d. 24. Sept. 1854). Af disse Malerier er intet tilbage.

5. 1855. Kartoner til 11 Genier til Frisen i Chr. IV's Kapel i Roskilde Domkirke. Malet af *Hilker.*

   »Siden ieg sidst forlod Humletofte i Juni Maaned har ieg malet 21, siger Enogtyve Billeder.... foruden Tegninger til 11 vingede Smaafolk til Christian den 4des Kapel« (Brev fra C. H. til Fru Monrad, d. 27. Aug. 1855).

   Hilker fuldendte denne Frise, hvori der ikke er 11, men 14 Genier, i 1856.

6. 1869. Kartoner til Karyatider, Genier, Alfer etc. til Dekorationen af Nationalbanken. Malet af *Hilker.*

   »Tegnet for Hilker til Bankbygningens Dekoration 4 Caryatider antydende Freden, Handelen, Havet og Jorden« (C. H.'s Dagbog, d. 24. Maj 1869). »Tegnet for Hilker en Frise til Trappegangen til den nye Bankbygning. En Længde af 16 Alen med Genier og Havdyr samt en Kapkjorsel af Genier« (do., d. 1. Sept. 1869). »Modtaget af Hilker 60 rdlr. for Udførelsen af 12 Tegninger af Alfer antydende de 4 Aarstider, 3 af hver« (do., d. 3. Okt. 1869). »For

Hilker tegnet to Barnefigurer antydende Retfærd og Styrke« (C. H.'s Dagbog, d. 23. April 1870).

De fire Karyatider findes i Bankens Direktionsværelse. De tolv Alfer er indflettede i Frisen i Ekspeditionssalen. Barnefiguren, som symboliserer Retfærd, findes over en Dør i Direktionsværelset; Barnefiguren, der symboliserer Styrke (Herkules som Barn med Slangerne), findes over Indgangsdøren fra Trappen til Bankens Lokaler paa første Sal.

7. 1870. Kartoner til fire Genier til Dekoration af FESTSALEN PAA HERLUFSHOLM. Malet af *Hilker*.

»Modtaget af Hilker 30 rdlr. for 4 Tegninger af Genier til Festsalen paa Herlufsholm« (C. H.'s Dagbog, d. 29. Juni 1870).

8. 1874. Kartoner til de ni Muser til Dekoration af LOFTET I DET KGL. THEATER. Malet af *Aagaard*.

»Af Aagaard modtaget 1100 rdlr. for Tegninger af Muser til den nye Theaterbygning« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Juni 1874). »Muserne ere færdige og afsted til Aagaards Behandling« (Brev fra C. H. til Fru Dalsgaard, d. 19. Juli 1874).

9. 1876. Kartoner (malede i Olie) til ALFERNES DANS OM MORGENEN OG ALFERNES DANS OM AFTENEN — to Dørstykker malede i Olie i Grosserer *P. Heering*'s Ejendom paa Kristianshavn af Kunstnerens Søn, *Sigurd Konstantin Hansen*.

D

UDKAST TIL ARKITEKTONISKE OG DEKORATIVE ARBEJDER

1: i Sten. — *2:* i Træ. — *3:* i Metal. — *4:* i Porcellæn. — *5:* i Camée og Merskum. — *6:* i Papir. — *7:* i Broderi. — *8:* Bogbind. — *9:* Medaljer. — *10:* Segl.

Inden for hver af disse Afdelinger er Udkastene — for saa vidt det var muligt — ordnede efter deres Tidsfølge.

1: I STEN

1. 1845. Udkast til EN LIGSTEN OVER BISKOP JENS BINDESBØLL (1756—1830).

»Jeg har indlagt et Krads af den Sten, der skal staa paa Faders Grav ... Const. Hansen har tegnet Figuren overmaade smukt« (Brev fra Biskop Bindesbøll til M. G. Bindesbøll, d. 22. Decbr. 1845; M. G. B.'s Papirer i Universitetsbibl.). Ikke udført.

2. 1850. Udkast til et GRAVMONUMENT OVER OSWALD MARSTRAND (1812—1849).

Udført i Forening med M. G. Bindesbøll, hvis Udkast tilhører Kunstakademiets Bibliothek. Det er betegnet: *1850*. C. H.'s Udkast tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

3. 1850 (ca.). To Udkast til ET GRAVMÆLE OVER DE I SLAGET VED DYBBØL FALDNE NORSKE OG SVENSKE.

Tegnet paa de to Sider af samme Papir. Afb. p. 166—167. Ikke udført. Udkastet tilhører Hr. Arkitekt Th. Bindesbøll.

4. 1855—56. Udkast til EN VILLA PAA AMALIEVEJ, bygget for Kunstneren selv.

»Det nye Huus . . . var under Tag St. Hansdag« (Brev fra C. H. til Bispinde Monrad, d. 10. Sept. 1856).

Villaen tilhører nu Hr. Maler Michael Ancher.

5. 1859—60. Udkast til EN LIGSTEN OVER ASSESSOR HOLGER HALLING AAGAARD (1785—1866) og hans Hustru MARIE, f. KOES (1790—1858).

Stenen, der er af raat tilhugget, rødlig svensk Granit og formet som en Stele med et Kors, er sat paa Ørsløv Kirkegaard ved Vordingborg. Som Ophavsmand til Udkastet nævnes ogsaa Roed. Det skyldes da maaske et Samarbejde af denne og C. H.

6. 1864 (ca.). Udkast til EN LIGSTEN over Kammerraad, Godsforvalter J. F. S. DORPH (1781—1855) og Hustru JOHANNE CHARLOTTE, f. COSTER (1781—1853).

Stenen, hvorpaa der er en Lilje og en Lærke, er sat paa Holtug Kirkegaard i Stevnsherred, nær ved Gjorslev. Udkastet tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

7. 1872. Udkast til ET MONUMENT FOR N. F. S. GRUNDTVIG.

(Efter at have talt om Grundtvigs Død og »Vennemødet« i den Anledning): »Denne Stemning var saa stærk at ieg formelig tænkte paa at modellere en Skitze og udføre i kolossal Størrelse et Monument over Grundtvig. Ved Døden er hans Skikkelse voxet kæmpemæssigt« (Brev fra C. H. til Fru Dalsgaard, d. 14. Sept. 1872). Udkast tilhører Frk. K. Konstantin Hansen og Hr. Pastor Sigurd Constantin Hansen.

2: I TRÆ

8. 1844. Udkast til EN MALERSTOL.

Udført for Marstrand. Stolen tilhører nu Maler P. S. Krøyer. Et Udkast tilhører Malerinden Frk. Elise Konstantin Hansen; et andet, der tilhører Kunstindustrimuseet, er tegnet sammen med andre Ting paa et Papir, der bærer Aarstallet 1844.

9. 1846 (ca.). Udkast til EN ARMSTOL og en tilhørende SKAMMEL.

Udført for Kunstnerens Hustru. Stolen og Skamlen tilhører Hr. Fabrikant K. Konstantin Hansen. Stolen er gengiven i en Mængde malede og tegnede Familjescener af C. H. Talrige Udkast til den findes i hans Skitsebøger.

10. 1846 (ca.). Udkast til ET SYBORD svarende til foregaaende Stol og Skammel.

Ikke udført. Udkast tilhører Hr. Direktør K. Konstantin Hansen og Fru Marie Axelsen.

11. 1846 (ca.). Udkast til ET TEGNEBORD.

Udført for Kunstneren selv. Tilh. Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

12. 1846 (ca.). Udkast til EN MODEL-SKAMMEL.

Til Kunstnerens eget Brug. Skammelen tilhører Malerinden Frk. Elise Konstantin Hansen.

13. 1850 (ca.). Udkast til EN TREBENET ARMSTOL.

Vides ikke at være udført. Udkastet tilhører Kunstindustrimuseet.

14. 1856 (før). Udkast til EN SYÆSKE.

Æsken eksisterer ikke mere. Udkastet tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

15. 1857 (ca.). Udkast til en Ramme til »ÆGIRSGILDET«.

Rammen brændte ved Christiansborg Slots Brand.

16. 1868. Udkast til EN GALLIONSFIGUR med Københavns Vaaben.

Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 31. Okt. 1868. Udført til et Dampskib for Aarhus Dampskibsselskab.

17. 1868 (ca.). Udkast til EN ARMSTOL.

Til Kunstnerens eget Brug. Udkastet tilhører Frk. Elise, Stolen selv Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

18. 1870. Udkast til ORLA LEHMANN'S KISTE.

»Tegnet Orla Lehmanns Ligkiste ...« (C. H.'s Dagbog, d. 18. Sept. 1870). Udkastet var udstillet paa Udstillingen »Fra 48« (1893); tilhørte den Gang den senere afdøde Frk. Mally Bech.

19. 1871. Udkast til en Dekoration med Nisser af EN TOBAKSKASSE.

Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 29. Sept. 1871. Et Udkast (i Akvarel) tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

20. ? Udkast til Dekoration af EN BOGHYLDE.

Boghylden, hvis ene Side er dekoreret egenhændigt af C. H. foroven med en Fugl i en Ring, forneden med en And, tilhører Hr. Pastor Sigurd Constantin Hansen.

21. ? Andet Udkast til EN BOGHYLDE.

Udført for Svend Grundtvig. Tilhører Hr. Arkivsekretær Bloch. Udkastet tilhører Hr. Fabrikant K. Konstantin Hansen, Kolding.

22. ? Tredie Udkast til EN BOGHYLDE.

Vides ikke at være udført. Udkastet tilhører Frk. Elise Konstantin Hansen.

3: I METAL

23. 1844. Udkast til ET DRIKKEHORN.

Vides ikke at være udført. Et Udkast, der er betegnet *1844*, tilhører Kunstindustrimuseet. Flere andre Udkast findes hos C. H.'s Børn.

24. 1841 (ca). Udkast til STAGER i Metal.
Udførte for Dalhoff. Endnu i Handelen. Et Udkast tilhører Hr. Direktør K. Konstantin Hansen, Kolding.

25. 1854. Udkast til EN MALMSTAGE.
Gave fra Lolland-Falsters Gejstlighed til Biskop Monrad. Omtalt i Brev fra C. H. til Skovgaard d. 25. Juli 1854. Stagen blev udført af C. C. Peters. Tilhører Hr. Rektor, Prof. N. Bache, Herlufsholm. Udkast tilhører Frk.'ne Kristiane og Meta Konstantin Hansen.

26. 1856 (før). Udkast til EN PAPIRKNIV i Form af en Dolk.
Udført for Frederik VII. Et Eksemplar tilhører Frk. Meta Konstantin Hansen. Udkast tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen og Hr. Direktør K. Konstantin Hansen, Kolding.

27. 1856. Udkast til EN VINDFLØJ. Udført til Kunstnerens Hus paa Amalievej.
»Det nye Huus ... var under Tag St. Hansdag ... De ganske enkelte Ting, egentlig kun 2, hvor Fantasien og Skjønheden skulde lægges for Dagen, er faldne ganske anderledes ud end ieg ønskede. Det er nemlig et Fløj paa Taget i Form af Palet og Pensler ...« (Brev fra C. H. til Bispinde Monrad, d. 10. Sept. 1856).

28. 1860 (ca.). Udkast til EN SKEDE.
Tilh. Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

29. ? Udkast til VIN-SKILTE.
Vides ikke at være udførte. Udkastene tilhører Frk. Thora Constantin Hansen.

30. ? Udkast til nogle MILITÆRE AFDELINGS-EMBLEMER.

4: I PORCELLÆN

31. 1865 (ca.). Udkast til Dekoration af EN VASE.
»Midt paa den ene Side af Vasen var et Prospekt af Kronborg, paa den anden Side et andet Prospekt. Paa den rigt dekorerede Fod bl. a. Delfiner. Bestilt i den kgl. Porcellænsfabrik af Skibsfører Fr. Købke for at skænkes til en Konsul Mason i Bangkok« (Medd. fra Frk. Kristiane Konstantin Hansen).

32. 1871. Udkast til Dekoration af EN VASE.
Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 15. Sept. 1871. Udført for den kgl. Porcellænsfabrik. Udstillet paa Industriudstillingen i København 1872. En Calque over Udkastet tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

5: I CAMÉE OG MERSKUM

33. 1856. Udkast til EN CAMÉE. Aurora.
Udført af Medailleur Petersen. Caméen tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen. Udkastet forsvundet.

34. 1857 (ca.). TRE PIBEHOVEDER, skaarne i Merskum.
Udførte af C. H. selv. Tilhører Hr. Pastor Sigurd Constantin Hansen, Hr. Direktør K. Konstantin Hansen og Frk. Elise Konstantin Hansen.

35. 1876. Udkast til EN CAMÉE. En Genie ridende paa en Stork.
Udført af Medailleur Petersen. Caméen tilhører Fru Marie Axelsen. Udkastet, der er betegnet *1876*, tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

6: I PAPIR

36. 1830. Udkast til EN LYSE-SKÆRM med en Fremstilling af Selene.
Udført af C. H. selv for Fru Roed. Skærmen tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

7: I BRODERI

37. 1846. Udkast til EN FANE TIL STUDENTER-SANGFORENINGEN (Brage med Harpen).
Udkast tilhører C. H.'s Børn.

38. 1850 (ca.). Udkast til et broderet ALTERTÆPPE med to Palmeblade.
Udført for Vor Frelsers Kirke i København. Udkast tilhører Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll.

39. 1853. Udkast til ET BORDTÆPPE.
»Igaar tegnede jeg et Mønster til Borten om Tæppet i det røde Kabinet« (Brev fra C. H. til hans Hustru, d. 2. Sept. 1853). Udført for Fru Neergaard, Lille Grundet.

40. 1862. Udkast til BANNERNE FRA DET NORDISKE STUDENTERMØDE.
Syede af danske Damer med Fru Georgia Skovgaard i Spidsen. En Andel i disse Bannere (dog vistnok kun for Valget af Farverne og Opsynet med Udførelsen) tilskrives Skovgaard i en Artikel i »Ill. Tid.«, 3die Bind, Nr. 145 (6. Juli 1862).
En Karton til Odin-Banneret tilhører Pastor Wille. En Karton til Hejmdal-Banneret tilhører Pastor Sigurd Constantin Hansen, fire mindre Tegninger Direktør K. Konstantin Hansen.
Saavel det originale Hejmdal-Banner som en Gentagelse, skænket af Fru Ploug, tilhører Studenterforeningen i Kbhvn.

41. 1867. Udkast til EN ALTERDUG med Vindruklasser.
Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 11. Juli 1867. Udført til Roskilde Domkirke. Udkast tilhører Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll.

42. 1867. Udkast til en broderet PORTIÈRE med Snerler.
Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 7. Aug. 1867. Udført for Orla Lehmann. Udkast tilhører Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll.

43. 1868. Udkast til et broderet STOLEBETRÆK.
Udført som Gave til Høyen fra hans Tilhørerinder paa hans 70aarige Fødselsdag. Udkast tilhører Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll.

44. 1868 (ca.). Udkast til EN ALTERDUG med Lilier og Aks.
Udført for en Kirke paa Fyn. Udkast tilhører Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll.

45. 1871. Udkast til ET GULVTÆPPE.
Udført i Broderi paa Kanevas af Damer Landet over som Gave til N. F. S. Grundtvig, der havde dette Tæppe i sit Studereværelse paa St. Tuborg. Brudstykker af Udkastet tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

46. 1870. Udkast til Ramme og Fodstykke til EN KAKKELOVNSSKÆRM.
Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 30. Juni 1870. Udført for Baronesse Jonna Stampe. Udkastet tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen.

47. 1871. Udkast til et Broderimønster (EN TIGER I KAMP MED EN SLANGE).
Omtalt af C. H. i hans Dagbog d. 29. Sept. 1871. Udført for Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll, der ejer flere Udkast hertil i Tegning, Akvarel og Olie.

48. 1872. Udkast til et Broderi (KROKUS).
Udført for Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll, hvem Udkastet (i Akvarel) tilhører. Afb. p. 281.

49. 1876. Udkast til EN KAKKELOVNS-SKÆRM med en Fremstilling af Heimdal ved Bifrost.
Skærmen, der er syet 1876 af Fru Borgmesterinde Ingerslew, f. Weis, tilhører Fru Kammerherreinde Dahl, Moesgaard.

50. 1878. Udkast til EN BRODERET DEKORATION AF ET SKAB.
»Tegnet og malet 4 Stykker til Broderi-Mønstre med Arabesker til at brodere paa hvidt Atlask til Brygger Jacobsen jun. at anbringe paa et stort Skab« (C. H.'s Dagbog, Aug. 1878). Skabet tilhører Hr. Brygger Carl Jacobsen; Udkastene (i Olie) tilhører Det Danske Kunstindustrimuseum. Afb. p. 282.

51. 1878. Udkast til EN KAMINSKÆRM.
Bestilt af Damer i Fredensborg som Gave til Prinsesse Thyra i Anledning af hendes Formæling. Midtpartiet med Fredensborg Slot tegnedes af Joakim Skovgaard. Udført hos Frk.'nerne Konstantin Hansen & Bindesbøll, hvem Udkastet tilhører.

8: BOGBIND

52. 1854. Udkast til ET KOMPONERET BIND til Svend Grundtvigs »Gamle danske Minder i Folkemunde«, Kbhn. 1854.
En Arabesk, hvis Slyngninger dels ender i, dels omslutter Nisser, Dyrehoveder, Sfinkser, Kærter etc., er paa Forsiden af det blaa Shirting trykt i Guld, paa Bagsiden blindtrykt. Stemplerne findes endnu hos Clements Eftfgr., Hr. Imm. Petersen.

53. 1854. Udkast til ET KOMPONERET BIND til N. F. S. Grundtvigs »Saxe Runemesters Danmarks Krønike«. Anden Udgave. Kbhn. 1855.
Paa Forsiden en siddende Saxo. Paa Ryggen Valdemar og Absalon. Stemplerne findes endnu hos Clements Eftfgr., Hr. Imm. Petersen.

54. 1862. Udkast til ET KOMPONERET BIND til N. M. Petersen, Islændernes Færd hjemme og ude. 2den Udgave. Kbhn. 1862. in 8⁰.
Paa den ene Side en Fremstilling af Are Frode; paa den anden Side et Vikingeskib. Stemplerne findes endnu hos Clements Eftfgr., Hr. Imm. Petersen.

55. 1869. Udkast til ET BOGBIND i Sølv paa Fløjel (Saxo Grammaticus), som slesvigske Damer forærede Kronprinsesse Louise i Brudegave.

»Tegnet et Par Figurer til Indbinding af Saxo Gramaticus, som slesvigske Damer forære Prindsesse Louise« (C. H.'s Dagbog, d. 13. Juni 1869).

Bindet var ifølge velvillig Meddelelse fra Hr. Bogbinder Imm. Petersen, Clement's Eftfgr., af rødt Fløjel, dekoreret med drevet og graveret Sølv af Pierre Clément. Af Sølvarbejdet findes en Gentagelse, der tilhører Clements Enke. Den viser paa den ene Side af Bindet en Absalon, paa den anden en Saxo. De ornamentale Rammer skyldes Magnus Petersen. Bindet er gengivet i »Ill. Tid.« XI. (1869—70), p. 46.

9: MEDALJER

56. 1850. Udkast til EN MEDAILLE til »Minde om norske og svenske Brødres Kamp for Danmarks Grænse«.

»Tager mig i kunstnerisk Henseende af den skandinaviske Medaille og den ditto Adresse« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 25. Febr. 1850).

Paa Aversen af denne Medaille Heimdal ved Bifrost; paa Reversen et Vikingeskib. Der foreligger ogsaa Udkast til en anden Revers med Fostbrødre, der blande Blod. Afb. p. 163. Medaillen er udført af P. Petersen (*Bergsøe*, Danske Medailler, Tab. V, 201); Stemplet var udstillet 1851. Forskellige Udkast tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen. I Kontur er den gengivet i Nordisk Universitets Tidsskrifts 7de Aargangs 1ste Hefte (1861) p. 64.

57. 1851. Udkast til EN MEDAILLE til Minde om H. C. Ørsted.

Det synes, som om kun Aversen med en Fremstilling af Ørsted ved hans Arbejdsbord skyldes Constantin Hansen Medaillen er udført af H. Conradsen og P. Petersen (*Bergsøe*, Danske Medailler, Tab. XII, 1110). Aversen var udstillet 1857. Udkastet til Aversen samt flere ubenyttede Udkast tilhører Frk. Kristiane Konstantin Hansen og Fru Marie Axelsen.

10: SEGL

58. 1851. Udkast til ET SEGL FOR MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET.

Seglet forestiller en Kvinde læsende i den hellige Skrift og med en Ugle siddende ved sin Fod. Det er skaaret af P. Petersen. Stemplet var udstillet 1851.

Constantin Hansen har desuden givet Ideen til vore Mynter med Delfinerne og Axene; han har en kort Tid haft Tilsyn med Farverne ved Drewsens Tapetpapir-Fabrikation; han har givet Tegninger til Smaaæsker, Avismapper og til talrige andre, mindre Broderier, som ikke lader sig nævne her.

E

RADERINGER

Ordnede efter deres Tidsfølge

1. Den farnesiske Herkules.
Kontur, raderet i Zink (1827).

2. En russisk Matros paa Toldboden.
Han sidder paa en Sæk og søger at gøre sig forstaaelig for fire omkringstaaende Drenge. Ovenover denne Gruppe er Naalen forsøgt paa et Par Ansigter, en Haand og et Hundehoved. Raderet i Zink (1827).

3. Ganymed med Ørnen. Efter Thorvaldsen.
Kontur, raderet i Zink (1827).

4. Thorvaldsenske Værker.
Til »Thorvaldsen og hans Værker« af *J. M. Thiele*, Kbhvn., 1831—1850, har Constantin Hansen raderet en Del Blade (1828—29). Til følgende Tavler findes endnu, spredt i hans Familje, Tegninger: (Tom. I—II) V — XIV — XVIII — XX — XXVII — XLI — XLIII — XLVII — LV — LXXXII — LXXXIV — LXXXV — XCIII — XCVI — C — CV — CX — CXI — CXIV — CXLIII; (Tom. III) 13. Tegningerne var udstillede 1828.

5. Parti af Koret i Ringsted Kirke.
I Forgrunden et Par unge Mænd (Constantin Hansen og Roed) betragtende et Bondebrudepars og Følges Gang til Altret. Udgiven af Kunstforeningen. Hefte 1, IV. (1830).
»Igaar Aftes var ieg hos Thomsen og fik nogle Penge for Raderingen af Ringsted Kirke« (Brev fra C. H. til Roed, d. 26. Aug. 1830).
Forekommer skygget med Aquatinta af Kunstneren selv.

6. En Jæger (Roed), som viser en lille Pige (Roeds Søster) sit Bytte (en Skade).
Udgiven af Kunstforeningen. Hefte 3, XVI (1832).

7. Sange for Studenterforeningen, Kbhn. 1833. Titelblad.
Amor og Bacchus søger at holde hinanden i Ligevægt paa Athenes Lanse, der er lagt som Vippe over en Træstub. Midt paa Vippen Athenes Ugle, ved Træet hendes Skjold og Hjelm (1832).
Senest optrykt i Studenterforeningens Visebog, 1892, som Frontespice.

8. Kronborg seet fra den nordvestlige Side.
Udgiven af Kunstforeningen. Hefte 4, I. (1834)
»I Eftermiddag skal ieg til at ætse en Radering i Kobber, ligeledes Kronborg, som ieg har lovet Kunstforeningen« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 17. Okt. 1834).

9. Medaillør Krohn paa Fodvandring.
Det første Tryk (tilh. Hr. Direktør P. Krohn) bærer Paaskriften: »Begyndt imorges, trykt iefttermiddags, d. 4. September 1835. München«. Afb. p. 64.

10. Forsøgsblad i Stylografi.
Øverst et Barnehoved (Portræt af senere astronomisk Professor Nic. Thorv. Thiele). Forneden fire Drenge, som spille Boldt (1847).

11. Portræt af Maleren Marstrand.
Brystbilled, 3/4 Profil m. h. Kemitypi. (1852). Forekommer ogsaa i Tontryk.

F

LITOGRAFIER OG OVERTRYK PAA STEN AF PENNETEGNINGER

Ordnede efter deres Tidsfølge

1. Tre Amoriner i en Baad (ca. 1827).
Meget sjældent. Paa et Prøvetryk ses til venstre en Centaur med en Bue, til højre et Barnehoved.

2. Portræt af Jens Wilken Hornemann (1770–1841).
Litografi. Kglt. Steentr. A. Dir. N. B. Krossing (1831).
»Derpaa skal ieg lithografere Hornemanns Portrait« (Brev fra C. H. til hans Søster Alvilde, d. 9. Sept. 1831).

3. Den europæiske Nødvendighed. Satirisk Blad.
Pennetegning overtrykt paa Sten. F. Hoffensbergs lith. Etabl. (1852).

4. Helstaten Lauenborg—Slesvig—Holsten—Danmark. Satirisk Blad.
Pennetegning overtrykt paa Sten. F. Hoffensbergs lith. Etabl. (1852).

5. Den nye Arion. Balthasar Christensen forliser paa sit fyenske Tog, men reddes af en stor Torsk. Satirisk Blad.
Pennetegning overtrykt paa Sten. F. Hoffensbergs lith. Etabl. (1852).
Dette og de to foregaaende Blade udkom sammen med 3 lignende Blade af Skovgaard.

6. Hakon—Olaf. Af Oehlenschläger's »Hakon Jarl«.
Pennetegning paa Sten (1857).

7. Hovedet af Tyr paa »Ægirsgildet«.
Pennetegning paa Sten. Meget sjældent.
Anonym Auk. 11. Decbr. 1865 (Hee) p. 78, Nr. 892.

8. Ægirsgildet.
Pennetegning paa Sten (1857 uddelt af Radérforeningen).

9. Marsk Stig. Dansk Folkevise fra 13de Aarhundrede. Efter Kilderne ved *Svend Grundtvig*. Kbhvn., Gyldendal. Thieles Bogtrykkeri 1861.
34 p. p. med 8 Illustrationer af Constantin Hansen. Autografi. (1861).

10. Iduns Gienkomst til Valhal. Transparentmaleri i Rosenborg Have Aftenen d. 13. Juni 1862 ved det nordiske Studentermøde.
Pennetegning overtrykt paa Sten. Th. Berghs lith. Inst. (1862).

G

TEGNINGER PAA TRÆ FOR TRÆSNIT

Ordnede efter deres Tidsfølge

1. DIONYSOS. Digt af *C. Hauch.* »Gæa«, 1845, p. 28.
Heri en Illustration (et bacchantisk Optog) af Constantin Hansen. Skaaret i Træ af Aagaard.

2. EN IDYL. Digt af *P. L. Møller.* »Gæa«, 1845, p. 347.
Heri en Illustration (en Kunstner tegnende efter et Lam, som holdes af en Dreng) af Constantin Hansen. Skaaret i Træ af Aagaard.

3. »FREJA«. Nordisk Album for Poesi og Kunst. Redigeret af Carl Borggaard. Kbhn. 1845.
Hertil har Constantin Hansen tegnet Titelbladet (der indrammes af en Guirlande og foroven — i en Medaillon — har en Fremstilling af Freja, forneden tre dansende Alfer). Træsnit af Kittendorff.

4. EN SATYR OG EN GED, efter et pompejansk Motiv.
Vignet til Ludvig Holbergs Comedier udgivne for det Holbergske Samfund af *F. L. Liebenberg.* Kbhvn. 1848.

5. TYRFING. Et nordisk Digt fra den mythiske Tid af *Henrik Hertz.* Træsnittene af *Flinch.* Kbhn., paa det skandinaviske Selskabs Forlag. Trykt hos kgl. Hofbogtrykker Binneo (sic!) Luno, 1849.
Heri 4 Illustrationer af Constantin Hansen. Se Afb. p. 161.
»Mine Træsnit ere blevne reent fordærvede af Træskjæreren og det fordi man under enhver Betingelse vilde have Bogen udgivet til Nytaar. Det var ikke muligt at udføre Træsnittene saa hurtigt uden at Træskjæreren paa egen Haand maatte sætte een Streg, hvor der var tre paa Tegningen, og saa satte de denne Streg altid paa forkert Plads« (Brev fra C. H. til Lieutenant P. Købke, d. 14. Jan. 1849).

6. ILLUSTRERET DANMARKSHISTORIE FOR FOLKET. Af *A. Fabricius.* Kbhn. Kittendorff & Aagaards Forlag, 1854.
Til 1ste Del af dette Værk har Constantin Hansen tegnet: De tre Norner (p. 93), Heimdal (p. 99), Thor (p. 103), Loke (p. 108), Odin (p. 112), Frigga (p. 115), Balder (p. 119), Tyr (p. 124), Brage (p. 128), Ydun (p. 131), Freia (p. 136), Freyr (p. 140), Vidar (p. 143), Alfader (p. 146). Træsnittene ere udførte i Kittendorff & Aagaards Etablissement af Henneberg o. a.
Omtegnede i mindre Maalestok findes Odin, Balder, Loke, Thor gengivne i *S. Ricard*, Précis de la mythologie scandinave. Avec des illustrations. Copenhague, Hagerup, 1863.

7. NORDISK UNIVERSITETS-TIDSSKRIFT. Udgivet af A. Ingerslev. Kbhn. 1854—60. 10 vol.
Hertil har Constantin Hansen tegnet Titelbladet (et Dannebrogs-Banner, hvis Kors brydes af en Lyre). Smuds-Titlen er næppe fra hans Haand, som man derimod tror at kende i den Budstikke, der som Slut-Vignet er anbragt paa sidste Side af hvert Hefte. Træsnittene er anonyme.

8. En gudfrygtig og christelig Husvelsignelse.

Skaaret i Træ af Kittendorff. Thieles Bogtrykkeri. Udgivet af Kittendorff og Aagaard, 1855. (En velsignende staaende Christus mellem to snoede Søjler; ovenover en Bue, paa hvilken to Engle)

9. 1ste Mose Bog. 3. Kap. 23.—24. V. (Udjagelsen af Paradis).

Træsnit i Tontryk (stor Folio). Constantin Hansen del. 1856. Kittendorff & Aagaard xy. Kittendorff & Aagaards Forlag. Thieles Bogtrykkeri.

Det første og eneste fuldendte Blad af en paatænkt Billedbibel.

10. Chiron og Achilles.

Træsnit i Tontryk. Thieles Bogtrykkeri. Kittendorff & Aagaard xy. (ca. 1856).

11. Henrik Hertz som Skildvagt paa Volden.

Karikatur. Vignet til »Et uegentlig eller ikke ugentligt Blad«. Eneste Nummer. Udgivet af Gjenganger-Hertz, 1858.

12. Loke og Sigun.

Dansk Læsebog, udgivet af *F. E. Boisen*. 2den Del. Kbhn. Kittendorff & Aagaard. p. 22. Træsnit af Henneberg.

13. A. B. C. af *Christian Winther*, med 28 Billeder af Constantin Hansen. Kbhn., Gyldendalske Boghandel og Th. Lind, s. a. (1863). Træsnittene af H. P. Hansen.

»Sidste Løverdag afleverede ieg de sidste 7 Billeder til A. B. C. Bogen« (Brev fra C. H. til Etatsraadinde Weis, d. 28 Aug. 1863).

14. Portræt af N. F. S. Grundtvig.

Efter Billedet fra 1847; tegnet paa Træ til at anbringes som Frontespice i: Psalmer og aandelige Sange af N. F. S. Grundtvig. Første Deel. Sangværket. Kbhn. Michaelsen & Tillge, 1868. Skaaret af I. F. Rosenstand.

»Jeg har tegnet for Xylografen paa Træklodsen et Portrait af gl. Grundtvig til at anbringe i en ny Udgave af hans Sangværk« (C. H.'s Dagbog, d. 26. Juli 1865).

15. Danmarks, Norges og Sverigs Historie populært fremstillet efter de bedste trykte Kilder. Kbhn. Kittendorff & Aagaards Forlag, 1867.

Til 1ste Del af dette Værk har Constantin Hansen ud over de her genoptrykte Tegninger fra 1854 i »Illustreret Danmarkshistorie for Folket« (se Nr. 6) leveret: Thors Vandring (p. 31), Skade (p. 37), Surt (p. 44), Niord (p. 52), Vala (p. 61), Mimer (p. 69), Ægirsgildet (p. 73; hertil er Klodsen fra Boisens »Dansk Læsebog« benyttet), Lokes Straf (p. 77; ogsaa hertil er Klodsen fra Boisens »Dansk Læsebog« benyttet). De ny tilkomne Træsnit er af H. P. Hansen.

»Tegnet 5 Figurer af den nordiske Mythologi for Kittendorff, nemlig Mimer, Niord, Skade, Surtur og en Volve« (C. H.'s Dagbog, Sommeren 1865). »Igaar blev ieg færdig med den sidste af de 6 Tegninger paa Træklods til Kittendorff & Aagaard« (do. do., d. 19. Okt. 1865).

Endnu en Gang er dette samlede Illustrations-Stof anvendt i: »Nordens Historie« populært fremstillet af *Niels Bache*. 1ste Del. Forlagsbureauet i Kbhn., 1886.

16. En Skjoldmo.

Titelvignet til »Nordisk Tidsskrift for Politik, Ekonomi och Litteratur«. Lund, 1866. Træsnit af H. P. Hansen. I senere Aargange erstattet med en mindre, slet Gengivelse i Træsnit.

»Tegnet en Vignet til et nyt skandinavisk Tidsskrift« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Marts 1866).

17. Adgangskort til Konst-Udstillingen.

Skaaret af H. P. Hansen. Trykt i rødt og sort (1866).

»Tegnet Udkast til en ny Udstillingsbillet« (C. H.'s Dagbog, d. 15. Marts 1866).

Senere benyttet paa Omslag og Titel af de illustrerede Kataloger fra Foraars-Udstillingerne. Afb. uden den tilhørende Ramme paa Titelbladet af nærværende Bog.

18. Drengen og Søen.

Tegning til Digt af *Chr. Richardt* i »Fortællinger og Vers for Store og Smaa« ved *Christian Richardt* og *G. Rode*. Kbhn. s. a. (1866). p. 6. Træsnit af H. P. Hansen.

19. Hvor stor er Drengen?

Tegning til Digt af *J. Helms* i »Fortællinger og Vers for Store og Smaa« ved *Christian Richardt* og *G. Rode*. Kbhn. s. a. (1866). p. 53. Træsnit af H. P. Hansen.

20. Ydun.

Omslags- og Titelvignet til »Ydun«, Nordisk Studenterkalender, 1870. Udgivet fra Lund og Kjøbenhavn ved M. Weibull og O. Borchsenius.

»Tegnet Idun paa en Trækløds til at skjære for Boghandler Gad« (C. H.'s Dagbog, d. 16. Novbr. 1869).

21. Træsnit af *Christian Winther* med Tegninger af danske Kunstnere. Kbhn. Reitzel, 1871.

Heri af Constantin Hansen: Henrik og Else (p. 31) og Thora og Asbjørn (p. 79). Træsnit af Rosenstand.

»Nu er da Træsnittene med de mange Billeder endelig udkomne« (Brev fra Chr. Winther til C. H., d. 21. Decbr. 1871).

22. To mod En. (En italiensk Dreng driller en Hund ved at holde en Kat hen mod den).

»Illustreret Børneblad«, Aug. Bangs Forlag, første Aargang, Nr. 25 (15. Sept.) 1872. Træsnit af F. Hendriksen.

23. Tre Nordens Dronninger.

Vignet til Digtet »Vore Fædre« af *C. Hostrup* i Flinchs Almanak for 1875. Skaaret af Neergaard.

»Tegnet de 3 Dronninger til Flinchs Almanak« (C. H.'s Dagbog, d. 27. Febr. 1874).

H

GENGIVELSER AF C. H.'s ARBEJDER

1: i Kobberstik og andet Metaltryk. — *2:* i Litografi. — *3:* i Træsnit.

Inden for hver af disse Afdelinger er Gengivelserne ordnede efter den Tidsfølge, hvori Originalerne til dem er udførte.

1: I KOBBERSTIK OG ANDET METALTRYK

1. Portræt af Jacob Peter Mynster.
Brystbilled en face. Stukket af Erling Eckersberg 1832 (som Frontespice til Mynsters Prædikener, 1832) efter C. H.'s Maleri fra 1831.

2. Kronborg (set fra den nordlige Side).
Kemitypi af Kittendorff efter C. H.'s Radering fra 1834.

3. Portræt af D. G. Monrad.
Brystbilled en face, stukket i Kobber (af A. Hansen?) efter Litografien efter Constantin Hansens Maleri (i halv Figur) fra 1846.

4. Diplom til svenske og norske Frivillige i Krigen 1848—50.
Stukket af Sonne efter Udkast af C. H. fra 1850.
Omtalt af C. H. i et Brev af 25. Febr. 1850 til Lieutenant P. Kobke.

5. Portræt af Christian Winther.
Brystbilled, en face. Stukket i Staal af A. Weger, Leipzig, til 1ste Bind af den paa Reitzels Forlag (1860) udgivne Samling af C.W.'s Værker. Efter Tegning af C. H. fra 1859 (paa Frederiksborg).

2: I LITOGRAFI

6. Portræt af J. Collin, Deputeret i Rentekammeret og for Finanserne.
Brystbilled, den ene Arm over en Stoleryg. Litographeret og trykt af C. Henckel. Efter C. H.'s Maleri fra 1832 (?).
Heraf findes en Kopi, betegnet: Const. Hansen pinx 1832. J.W. Tegner & Kittendorffs lith. Inst.« I Facsimile: »Collin«.

7. Kronborg set fra den nordlige Side.
C. M. Tegners lith. Inst. C.M.Tegners Forlag. Efter C. H.'s Maleri fra 1834.

8. Samme Billed.
Mindre Maalestok. J. Hellesen lith. Em. Bærentzen & Co.s lith. Inst.

9. En italiensk Dreng.
Litograferet af Th. Bergh efter en Tegning af C. H. til hans »Romerske Drenge varme sig ved en Kulild« fra 1836.
Henhører til: Haandtegninger af Carl Bogh. Const. Hansen, Marstrand, Melbye o. a. udg. af Th. Bergh. 12 Blade.

10. VESTATEMPLET MED DETS OMGIVELSER (Piazza bocca della verità). Litograferet (1855) af Kittendorff efter C. H.'s Maleri fra 1836—37.

11. ET SELSKAB AF DANSKE KUNSTNERE I ROM. Litograferet af Kittendorff efter C. H.'s Maleri fra 1837.

12. BALKORT. Belegnet: »3die Martz 1837 Kl. 9«. Kongl. Steentr. Tilskrevet Constantin Hansen og frembyder visse Ligheder med dennes Randtegning paa Bladet »Weyses Minde« (Nr. 14).

13. EN OPLÆSER AF ORLANDO FURIOSO OMGIVEN AF SINE TILHØRERE. Litograferet af Kittendorff efter C. H.'s Maleri fra 1838—39.

14. WEYSES MINDE.

Randtegning omkring Weyses Portræt (af Marstrand). Nederst en dansk Fjord, paa Stranden en Kæmpehoj, op ad hvilken stotter sig en Harpe. I Rammens Sider forskellige Genrescener. Foroven et Orgel omkredset af Engle og Genier. Em. Bærentzen & Co. lith. Inst. Efter Udkast af C. H. fra 1843.

Har hjemme i J. P. E. Hartmanns Minde-Kantate over Weyse, Text af H. Hertz, udg. af Musikforeningen (Op. 36). Kbhn. 1843.

15. Ramme paa Omslaget til DE TO KIRKETAARNE af Lorens Frølich. Kunstforeningen i Kjbhn. til dens Medlemmer i Aaret 1844.

Pennetegning paa Sten.

Af en Notits af afd. Medaljor Krohn — leveret Forfatteren af Prof. Pietro Krohn — fremgik det, at Udkastet til denne Ramme mærkelig nok skyldes C. H. Et ganske løst Rids til den er senere fundet paa et Blad, der nu tilhorer Kunstindustrimuseet. Frolich erindrer ikke, hvem der har udfort Tegningen paa Stenen. Muligvis Lundby?

16. EN KUNSTNERS STEMNINGER. Digt af *P. L. Moller* i »Gæa«, 1845, p. 264. Vignet.

Graveret i Sten af Kittendorff sen.

17. Portræt D. G. MONRAD.

Brystbilled, en face. J. W. Tegner & Kittendorffs lith. Inst. J. W. Tegner lith. Efter Constantin Hansens Maleri (i halv Figur) fra 1846.

18. Portræt af Arkitekten M. G. BINDESBØLL.

Knæbilled, en face. J. W. Tegner & Kittendorffs lith. Institut. C. W. Stincks Forlag. Efter C. H.'s Maleri fra 1848—49.

19 LEGENDE ALFER. Fire Billeder paa et Blad.

Tegnet med Pen paa Sten af Kittendorff for: »Adam Oehlenschläger. Et Mindeskrift om Festen den 14. November 1849. Udgivet af Festkomiteen.« Kbhn. 1850.

20. Portræt af Maleren WILH. MARSTRAND.

Brystbilled, 3/4 Profil mod hojre. Litograferet af P. Gemzoe (Em. Bærentzen & Co.'s lith. Inst.) efter C. H.'s Maleri fra 1850.

21. Mindeblad for L. N. Hvidt og Hustru i Anledning af deres Guldbryllup.

Em. Bærentzen & Co.'s lith. Inst. C. Steckmest. A. Nay lith. Til de allegoriske Fremstillinger paa dette Blad har C. H. givet Udkast 1850.

22. Portræt af Dr. med. E. Hornemann.

Brystbilled, 3/4 Profil mod venstre. Litograferet af P. Gemzoe (Em. Bærentzen & Co. lith. Inst.) efter C H.'s Maleri fra 1851.

23. Staffagefigurer paa »Overkirken af Hellig-Aands Kirken i Visby«.

Tavle 4 i Hellig-Aands Kirken i Wisby paa Gulland. Fire Tegninger af J. D. Herholdt med Forklaring af N. Høyen. J. W. Tegner & Kittendorff lith. Inst. Udg. af Selskabet for nordisk Kunst. Kbhn. 1852.

24. Jens i den tydske Forbundshær.

Satirisk Blad. Pennetegning paa Sten. F. Hoffensbergs lith. Etabl. (1852).

I Modsætning til de under C. H.'s egenhændige Litografier og Tegninger med Pen paa Sten opførte 3 tilsvarende satiriske Blade er dette ikke tegnet paa Sten af Constantin Hansen selv.

25. Portræt af Parmo Carl Ploug.

Brystbilled, en face. J. W. Tegner & Kittendorffs lith. Inst. Efter Tegning af C. H. fra 1854.

26. Portræt af Johann Carl Wincentz Oppermann.

Brystbilled, 3/4 Profil mod højre. J. W. Tegner & Kittendorffs lith. Inst. Efter C. H.'s Maleri fra 1856.

27. Kunstakademiets Afgangs-Bevis.

Pennetegning paa Sten af Kittendorff 1865. Efter Tegning af C. H. fra samme Aar.

»Tegnet en Dekoration til Afgangsbeviset for Akademiets Elever. Genier bærende Kunstnernes Værktøi, omgivne af Løvværk. Det falder mig vanskeligt at tegne saa smaae Ting, ieg seer ikke længere saa skarpt som før« (C. H.'s Dagbog, d. 8. Decbr. 1865).

28. Et Smeddeværksted.

Nr. 48 i »Danske Billeder«, Th. Michaelsen & Tillge (Iversens Boghandel), Em. Bærentzen & Co.'s lith. Inst. Efter Tegning af C. H. fra 1868.

»Tegnet en Tegning til de saakaldte »danske Billeder«, som udgives af Boghandlerne Michaelsen og Tillge. Tegningen forestiller et Smedeværksted« (C. H.'s Dagbog, d. 21. Novbr. 1868).

Findes baade sort og koloreret.

29. Fra danske Forfattere. En Nyaarsgave ved *Al. Schumacher*. Med Titelkomposition af Prof. *Consl. Hansen*. Hele Indtægten tilfalder de Vandlidte. Kbhn. 1873.

Pennetegning overtrykt paa Sten.

Et Udkast med en anden og bedre Komposition til et Omslag om denne Bog tilhører Frk. Meta Konstantin Hansen.

30. Portræt af M. G. BINDESBØLL.

Brystbilled, en face. Tegnet paa Træ af Carl Bloch til Claudius Rosenhoff's Danmarks illustrerede Almanak, Kittendorff & Aagaards Forlag, 1857 (p. 87). Efter Knæbilledet i Thorvaldsens Museum fra 1848—49.

31. Portræt af Digteren PALUDAN-MÜLLER.

Brystbilled, 3/4 Profil mod venstre. Træsnit af H. P. Hansen til P. Hansens ill. dansk Litteraturhistorie. Kbhn. 1886. Tom. II. p. 483. Efter C. H.'s Maleri fra 1849.

32. Portræt af Maleren WILH. MARSTRAND.

Brystbilled, 3/4 Profil mod højre. Tegnet paa Træ af Carl Bloch. Skaaret af Henneberg. Efter C. H.'s Maleri fra 1850 eller maaske snarere efter hans Kemitypi fra 1852 efter dette Maleri. Claudius Rosenhoff, Danmarks illustrerede Almanak for 1857. 4de Aarg. Kbhn. Kittendorff & Aagaard, p. 32 (Artikel af Ussing om Marstrand).

33. Portræt af N. L. HØYEN.

Brystbilled, 3/4 Profil mod højre. Tegnet paa Træ af P. S. Krøyer. Skaaret af F. Hendriksen. Efter C. H.'s Maleri fra 1852. Frontespice til N. L. Høyens Skrifter ved J. L. Ussing. vol. III. Kbhn. 1876.

34. DANMARKS GAMLE FOLKEVISER, udgivne af *Svend Grundtvig*. Kbhn. 1853—1890.

Til Omslaget herom (i en Ramme af Bladværk ses foroven en Ørn, forneden en Svane, paa Siderne forskellige Sangfugle) har Constantin Hansen gjort Udkastet. Træsnittet efter dette er anonymt.

Udkastet (tegnet omvendt af Træsnittet) tilhører Hr. Arkivsekretær Bloch. Det er dateret 1853.

35. ODIN.

Anonymt og slet Træsnit (med tilføjet Grund) efter Billedet i Fabricius' Danmarkshistorie. »Freya«, nordisk illustreret Maanedsskrift af belærende og underholdende Indhold. Forlagt af C. & F. Nagel. første Aarg., 1864. p. 41.

36. EN GENIE RIDENDE PAA EN DELFIN, paa Siderne af denne et Par mindre Delfiner.

Træsnit (fra F. Hendriksens Værksted) i »Ude og Hjemme«, 3die Aarg. Nr. 132 (11. April 1880).

Den Tegning i Pen, der ligger til Grund for Træsnittet, og som tilhører Hr. Xylograf F. Hendriksen, synes at stamme fra ca. 1856.

37. ÆGIRS GÆSTEBUD.

Dansk Læsebog, udgivet af F. E. Boisen, 2den Del. Kbhn. Kittendorff & Aagaard, 1860. Anbragt heri som Frontespice. Træsnit af Kittendorff.

38. MALERKUNSTENS GENIUS (en Genie med Palet og Malerstok).

Skaaret 1883 af C. Poulsen efter C. H.'s Maleri fra ca. 1858 for Artiklen om C. H. i Sigurd Müllers »Nyere dansk Malerkunst« (Stockholms Forlag).

39. Erkebiskop Absalon. Kultegning af Professor *Constantin Hansen.* Tegnet paa Træ af Bernhard Olsen. Ill. Tid. 1861. 2det Bind, p. 265.

40. Iduns Gienkomst til Valhal. Transparentmaleri i Rosenborg Have Aftenen d. 13. Juni 1862.

Træsnit af C. Hammer. Efter C. H.'s Pennetegnings-Overtryk paa Sten fra 1862. Anvendt i Dr. *P. Brock,* Historiske Efterretninger om Rosenborg. III: Det 19de Aarhundred. Kbhn., Lehmann & Stage, 1883. Ud for p. 188.

41. Bannerne fra det nordiske Studentermode i Lund og København.

Fremstillinger af Odin (for Upsalas Universitet), Frej (Lund), Thor (Kristiania), Hejmdal (Kobenhavn). »Illustr. Tid.«, 3die Bind, Nr. 145 (6. Juli 1862). Optrykt i: Mindeblade om det femte nordiske Studentermode i Lund og Kiobenhavn, Juni, 1862. Forlagsbureauet, 1862. p. 10–11. Fire Træsnit af Nielsen, formodentlig tegnede paa Træ af Olrik.

42. Fakkeltog til Christian Winther.

Træsnit (fra F. Hendriksens Værksted). Folgeblad til »Ude og Hjemme«, 1882, Nr. 274 (Kunstneralbum Nr. 21).

»I Gaar var ieg hos Christian Winther til hans 70 Aars Fodselsdag. Ieg havde udfort en Akvareltegning til Foræring i Dagens Anledning. Det forestillede et Fakkeltog af Alfer« (C. H.'s Dagbog, d. 30. Juli 1866).

Den Tegning, der ligger til Grund for Træsnittet, er et Udkast til Akvarellen. Den tilhorer Kobberstiksamlingen.

43. Selvportræt af Constantin Hansen.

Omtr. Knæbilled, staaende, med Palet, Pensler og Malerstok i venstre Haand, en Pensel i hojre. Træsnit af C. Poulsen til Sigurd Müllers »Nyere dansk Malerkunst«. Efter C. H.'s Tegning i Kul fra 1867.

44. Vignetter paa 24 Ark Brevpapir.

Tegnede i storre Maalestok, fotografisk formindskede paa Træklodserne. Skaarne af H. P. Hansen. I Kommission hos Kittendorff & Aagaard.

»Ieg har tegnet 24 Brev-Vignetter som skaarne i Træ skulde udkomme til Julen« (Brev fra C. H. til Fru Dalsgaard, d. 16. Decbr. 1873).

Da forste Oplag af disse Brevpapirer blev udsolgt, udkom et nyt med en anden Vignet paa Omslaget og et Par af Vignetterne paa Arkene erstattede med andre. Der forefindes derfor 27 Klodser til dette Nr. I nyt Tryk udkom de 24 Vignetter paa Brevpapir og Korrespondancekort ved Julen 1900.

En enkelt af disse Vignetter, Drengen med en Fisk paa Snoren, er i Originaltegningens Storrelse skaaren i Træ i F. Hendriksens Værksted. Træsnittet findes i »Juleroser« 1882.

I

TRYKTE LITTERÆRE ARBEJDER

1: Om Kunst og kunstneriske Forhold. — *2:* Digte. — *3:* Oversættelser af Michelangelos Sonetter

1: ARTIKLER OM KUNST OG KUNSTNERISKE FORHOLD

1. Om Konstakademiets Reform. I—II.
To Artikler (signerede: »3«) i »Fædrelandet«, 13.—14. Februar, 1850.

2. (Konferensraad Kochs Valg til Direktør).
Indlæg (signeret: »3«) i »Fædrelandet«, 1. Marts 1850.

3. (Konferensraad Kochs Valg til Direktør).
Indlæg (signeret: »3«) i »Fædrelandet«, 9. Marts 1850.

4. Et Par Bemærkninger til Dagbladet.
Artikel (signeret: »3«) i »Fædrelandet«, 1. Maj, 1854.

5. Farvel til den flyvende Konstkritik.
Artikel (signeret: »3«) i »Fædrelandet«, 19. Maj, 1854.

6. Om vore Konstforhold.
To Artikler (signerede: »3«) i »Fædrelandet«, 8. og 23. Marts, 1855.

7. C. W. Eckersberg. Biografi.
Danmarks illustrerede Almanak for 1856. 3die Aarg. Redigeret af Cl. Rosenhoff. Kittendorff & Aagaard.

8. Indhold af Malerierne i Universitetsforhallen.
Flyveblad. Trykt hos J. H. Schultz 1855.

9. Freskomalerierne i Universitetets Forhal. Meddelt af Prof. Constantin Hansen.
Nordisk Universitets-Tidsskrift. Tredie Aargangs første Hefte. Kbhn. — Lund — Christiania — Upsala, 1857, p. 219.

10. (Om Betalingen for Malerierne i Universitetets Forhalle).
Indlæg (signeret: Const. Hansen) i »Fædrelandet«, 23. Okt., 1857.

11. (Bemærkninger om Konstnernes Forhold til Akademiet).
Indlæg (signeret: 17. Decbr. 1861, Constantin Hansen) i »Fædrelandet«, 18. Decbr. 1861.

12. (Oplysninger til Prof. Meldahls Svar, — næmlig til Tømmermester H. Kayser).
Indlæg (signeret af Dalsgaard, Exner, Const. Hansen, Marstrand, Peters, Skovgaard) i »Fædrelandet«, 30. Decbr. 1861.

13. (Replik til Prof. Jerichau — næmlig i Anledning af dennes Bemærkninger i »Fædrelandet« 1861, Nr. 301, til Constantin Hansens Artikel sammesteds, Nr. 295).

Indlæg (signeret: 29. Decbr. 1861, Constantin Hansen) i »Fædrelandet«, 30. Decbr. 1861.

14. De »Skjønne Kunsters Enhed«. Af Prof. Constantin Hansen.

Nordisk Universitets Tidsskrift. 9de Aargangs første Hefte, p. 25—36.

15. (Hvorledes bør Konsten understøttes?).

Indlæg (signeret: 9. Aug. 1865, Constantin Hansen) i »Fædrelandet«, 12. Aug. 1865).

16. Om Konstudstillinger. Af Const. Hansen.

»For Ide og Virkelighed«. Et Tidsskrift udg. af R. Nielsen, Bj. Bjørnson og Rud. Schmidt. Aarg. 1869, p. 192—193.

17. (Forslag om en ny Flagstang for Raadhuset).

Artikel (signeret: Const. Hansen) i »Fædrelandet«, 29. Okt. 1870.

18. Kunstakademiet og Guldmedaillerne.

Indlæg (signeret: Constantin Hansen) i »Dagbladet«, 19. Okt. 1872.

19. Det kgl. Theaters Udsmykning.

Indlæg (signeret: den 14de Februar 1873, Constantin Hansen) i »Dagbladet«, d. 15. Febr. 1873.

2: *DIGTE*

20. Danmark, skal nu i din Bøgeskygge — Ei mer dine Børn, ved Frihed trygge — Fredsælt venneglade boe og bygge etc.

Digt i »Fædrelandet«, 27. Febr. 1864.

Optrykt i *Christian Winther's* »Nye Digtninge af danske Forfattere«. Kbhn. 1868. p. 180.

21. Sang ved Kunstakademiets Stiftelsesfest.

(Flyveposten 1865, Nr. 78).

22. Sang for Kunstnersamfundet.

(Fædrelandet 1865, Nr. 59).

23. Ole Skeie i Rom. Danske Skjemtedigte. Samlede og udgivne af *Christian Winther*. Kbhn. P. G. Philipsen, 1872. p. 169—172.

Til Visen om Ole Skeie, som blev digtet til en Juleaften i Rom, findes talrige Koncepter og Afskrifter. En særlig smuk Afskrift findes i et Brev fra C. H. til Justitsraad E. Collin, dateret Rom, d. 26. Juli 1843 (tilh. Hr. Kriminalretsassessor E. Tybjerg).

Foruden de her nævnte Digte, der findes trykte i Bøger eller Aviser, er en stor Mængde andre Digte af Constantin Hansen trykte paa løse Ark paa Lejlighedssanges Vis. Hans Manuskripter til disse Digte saavel som en Række Afskrifter af dem opbevares i Familjen.

24. Fire Sonetter af Michel Angelo, oversatte af Constantin Hansen.

1) Med dine skjønne Øjne Lys ieg skuer — 2) Som Svovlet er vort Hjerte og som Blaaret — 3) Alt er ieg Havnen nær, hvor ieg skal lande — 4) Ei mere ussel Ting kan Jorden eie). »For Ide og Virkelighed«. Et Tidsskrift udgivet af R. Nielsen, B. Bjørnson og Rud. Schmidt. Aarg. 1870. 1ste Bd. p. 361—363.

K

PORTRÆTER FORESTILLENDE CONSTANTIN HANSEN

Ordnede efter deres Tidsfølge

1. 1808 (ca.). Portræt af Constantin Hansen omtrent i 4 Aars Alderen. Malet i et genreagtigt Gruppebilled med hans yngre Broder af Hans Hansen. Hel Figur.
Tilh. Hr. Assistent *Høeg Frederiksen.*

2. 1825. Selvportræt af Constantin Hansen. Brystbilled, 3/4 Profil mod højre. I Haanden Palet og Pensler. Udstillet 1825. Afb. p 15.
Tilh. Frk. *Meta Konstantin Hansen.*

3. 1827. Selvportræt af Constantin Hansen. Brystbilled, nærmere en face end 3/4 Profil mod højre. Knap fuldendt. Afb. p. 23.
Tilh. Frk. *Thora Constantin Hansen.*

4. 1827—28 (ca.). Selvportræt af Constantin Hansen (og Portræt af Roed) i Billedet »Paa Harejagt«.
Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

5. 1829. Selvportræt af Constantin Hansen (og Portræt af Roed) i hans Billed »Parti af det indvendige af Ringsted Kirke«. Udstillet i 1830. Tegnet til Kunstforeningen. Raderet 1830. Afb. p. 51.
Tilh. Fru *Heckscher.*

6. 1829 (ca.). Portræt af Constantin Hansen (og Roed). Malet af Roed paa dennes Billed »Roed og Constantin Hansen paa Kanetur«.
Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

7. 1835. Portræt af Constantin Hansen. Malet af Christen Købke. Knæbilled. Omtrent en face. Kasket paa Hovedet. Siddende med venstre Haand i Siden, højre holdende en Stok. Afb. p. 61.

»I disse Dage maa ieg sidde for Købke, som maler mit Portrait til Roed« (Brev fra C. H. til hans Søster Ida, d. 6. Jan. 1835).
Tilh. *Stiftsmuseet i Ribe.*

8. 1836 (?). Portræt af Constantin Hansen (?). Skitze. Malet af Marstrand. Marstrand-Udstillingen i Kunstforeningen 1898, Nr. 57.
Tilh. Hr. *Edgar Collin.*

9. 1837. Portræt af Constantin Hansen. Malet af Küchler. Indmalet af C. H. selv paa hans Billed af »Danske Kunstnere i Rom«. Betegnet: *Rom 1837. A. Küchler.* Afb. p. 73.
Tilh. Hr. Grosserer *Benny M. Goldschmidt.*

10. 1837. Portræt af Constantin Hansen. Malet af Blunck paa dennes »Danske Kunstnere i Osteriet La Genzola i Rom«.
Tilh. *Thorvaldsens Museum.*

11. 1838. Portræt af Constantin Hansen (og Küchler?). Malet af Marstrand. Studie til dennes »Romerske Borgere forsamlede til Lystighed i et Osteri« (se følgende Nr.).
Tilh. Hr. Organist *R. C. Rasmussen.*

12. 1839 (1838). Portræt af Constantin Hansen. Malet af Marstrand paa dennes »Romerske Borgere forsamlede til Lystighed i et Osteri«. Udstillet 1840. Tilh. Hr. Grosserer *Laurits Salomonsen.*

13. 1840 (ca.). Portræt af Constantin Hansen. Tegnet af en ikkedansk Kunstner. Signeret: *L. Rudbæk* (?). Brystbilled, 3/4 Profil mod venstre. Tilh. Hr. Direktør *J. Krøyer.*

14. 1842. Selvportræt af Constantin Hansen paa hans Tegning »Portræter af nogle Danske, som vare forsamlede i Rom 1842«. Udstillet 1845. Tilh. Hr. Kammerherre, Baron *Stampe-Charisius,* Nyso.

15. 1843. Portræt af Constantin Hansen. Tegning i Bly af Friedländer. Betegnet: *Rom, 27. Okt. 1843.*
Tilh. *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.*

16. 1847. Portræt af Constantin Hansen. Malet i Sgrafitto af Sonne i Frisen paa *Thorvaldsens Museum.*

17. 1852. Portræt af Constantin Hansen. Tegning i Tusch, Pen og Pensel af P. C. Skovgaard. Brystbilled, 3/4 Profil mod højre. Betegnet med Skovgaards Monogram og *Juleaften 1852.*
Tilh. Malerinden Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

18. 1852. Portræt af Constantin Hansen. Malet af Marstrand. Brystbilled. Udstillet 1852.
Tilh. *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.*

19. 1858 (ca.). Selvportræt af Constantin Hansen. Brystbilled, 3/4 Profil mod venstre. Cigar i Munden.
Tilh. *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.*

20. 1859. SELVPORTRÆT af Constantin Hansen. Brystbilled, $^3/_4$ Profil mod højre. Han holder Palet og Malerstok. Afb. p. 216.
Tilh. Hr. Akademisekretær *Ph. Weilbach's* Dødsbo.

21. 1860. Portrætbuste af Constantin Hansen. Modelleret af H. V. BISSEN. Betegnet: *28. April 60.* Tilh. *Kunstmuseet.*

22. 1861. Portræt af Constantin Hansen. Malet af MARSTRAND. Omtrent hel Figur. Hat paa Hovedet, en Kappe over Skuldrene. I højre Haand en Stok, venstre i Siden. Betegnet med Marstrands Monogram og *1862.* Udstillet 1862. Afb. p. 255.

»Jeg har ogsaa arbeidet med at staae stille i hele 6 Dage fra Morgen til Aften for Marstrand, som maler mit Portrait, hel Figur, naturlig Størrelse« (Brev fra C. H. til Frk. Christiane Købke, d. 24. Sept. 1861).

Tegnet af Frants Henningsen for »Ude og Hjemme«, 3die Aarg., Nr. 132 (11. April 1880). Tilh. *Kunstmuseet.*

23. 1865. Portræt-Statuette af Constantin Hansen. Modelleret af O. EVENS. Skitze i brændt Leer. Betegnet: *O. Evens, 1865.*
Tilh. Hr. Professor *Nik. Bøgh.*

24. 1867. SELVPORTRÆT af Constantin Hansen. Tegning i Kul. Omtrent Knæbilled. Staaende, med Palet, Pensler og Malerstok i venstre Haand, en Pensel i højre.

»Færdig med Udførelsen af en Carton i Kul af mit eget Portrait til min Svoger Oberst Købke, for hvilken han til Gjengjeld har givet mig en fortrinlig varm Frakke (C. H.'s Dagbog, d. 10. Okt. 1867).

Skaaret i Træ af C. Poulsen til »Nyere dansk Malerkunst« af Sig. Müller.
Tilh. Fru Generalinde *Købke.*

25. 1867. SELVPORTRÆT af Constantin Hansen. Brystbilled. Omtrent en face. I Malerbluse. Betegnet: *C. H. 1868* (malet 1867). Afb. p. 271.
Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

26. 1867. SELVPORTRÆT af Constantin Hansen. Omtrent Knæbilled. En face. Staaende, med venstre Haand i Siden, højre holdende Pensler og Malerstok. Tegning i Kul. Forarbejde til efterfølgende.
Tilh. Frk. *Kristiane Konstantin Hansen.*

27. 1867. SELVPORTRÆT af Constantin Hansen. Stilling som i foregaaende. Malet paa Bestilling af Udstillingskomiteen. Udstillet 1868.
Tilh. *Udstillingskomiteen.*

28. 1867. Portrætbuste af Constantin Hansen. Modelleret af THIELEMANN.

»Desuden har jeg ladet mig overtale til at tillade Billedhugger Thielemann at efterligne mit tørre gamle Leer i vaadt Leer og har derfor staaet Model« (Brev fra C. H. til Christian Winther, d. 17. Sept. 1867). Tilintetgjort.

29. 1872. Portræt af Constantin Hansen. Brystbilled, en face. Træsnit ledsagende en Artikel af Ph. Weilbach i »Ill. Tid.«, 21de Bind, Nr. 1071 (4. April 1880). Skaaret efter et Fotografi fra 1872.

30. 1874. Selvportræt af Constantin Hansen. Halv Figur. 3/4 Profil mod højre. Staaende, med højre Haand i Siden, venstre holdende en Porte-Crayon. Betegnet: *Const.H.1874.* Udstillet 1878. Afb. p. 278.
Tilh. Hr. Direktør *K. Konstantin Hansen*, Kolding.

31. 1877. Selvportræt af Constantin Hansen. Tegning i Kul. Brystbilled, 3/4 Profil mod højre. Betegnet: *Const. H. 1877.*
Tilh. Hr. Pastor *Sigurd Constantin Hansen*, Thorsted, pr. Horsens.

32. 1877. Portræt af Constantin Hansen. Tegning i Kul af P. S. Krøyer. Brystbilled, en face. Betegnet: *Krøyer, Mai 1877.*
Tilh. Hr. Grosserer *Heinr. Hirschsprung.*

33. 1877. Portræt af Constantin Hansen. Tegning i Kul af P. S. Krøyer. Brystbilled, 3/4 Profil mod venstre. Betegnet: *Krøyer, Mai 77.*
Tilh. Fru *Marie Axelsen.*

34. 1880. Portræt af Constantin Hansen i hans Hjem, malet af Elise Konstantin Hansen paa hendes Faders sidste Levedag. Betegnet: *E.K.H. 80.* Afb. p. 285. Tilh. Frk. *Elise Konstantin Hansen.*

35. 1883. Portræt-Medaljon af Constantin Hansen. Udført af Aksel Hansen til Kunstnerens Gravmæle. *Frederiksberg Kirkegaard.*

RETTELSER

P. 3. Lin. 6 fra neden: Forfatteren er først senere bleven opmærksom paa, at Hans Hansens Skildring af den unge Thorvaldsens Logis allerede er citeret af Weilbach i Kunstnerleksikonets Artikel om Thorvaldsen.

P. 22. Lin. 1 fra neden: yngre, læs ældre.

P. 41. Lin. 2 fra oven: Wilhelm, læs Wilken.